MARY SHELLEY

Frankenstein

ÇEVİREN
Serpil Çağlayan

MURAT BELGE'NİN ÖNSÖZÜ VE
WALTER SCOTT'IN SONSÖZÜYLE

İLETİŞİM KLASİKLERİ

iletişim

Frankenstein; or, The Modern Prometheus
© Önsöz: Murat Belge

İletişim Yayınları 2479 • İletişim Klasikleri 109
ISBN-13: 978-975-05-2194-2
© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 2017, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
YAYINA HAZIRLAYANLAR Barış Özkul, Emrah Serdan, Güneş Akkor
KAPAK Suat Aysu
KAPAK RESMİ James Bertrand, "Ambroise Paré ve bir hastanın muayenesi"
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Büşra Bakan
BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46
CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

MARY SHELLEY

Frankenstein

ya da Modern Prometheus

Frankenstein;
or, The Modern Prometheus

ÇEVİREN ***Serpil Çağlayan***

MURAT BELGE'NİN ÖNSÖZÜ VE
WALTER SCOTT'IN SONSÖZÜYLE

iletişim

MARY WOLLSTONECRAFT GODWIN SHELLEY 30 Ağustos 1797 tarihinde Londra'da dünyaya geldi. Uzun ve zorlu bir doğumun ertesinde, yazar ve kadın hakları savunucusu annesi Mary Wollstonecraft, lohusa hummasından hayatını kaybetti. Babası *Siyasi Adalet Üzerine Bir İnceleme*'nin (1793) yazarı William Godwin idi. Mary, ailesinin entelektüel çevresinde William Hazlitt, Charles Lamb, Samuel Taylor Coleridge gibi aydınların etrafında büyüdü. On altı yaşındayken o sırada evli olan şair Percy Bysshe Shelley ile sevgili oldu; beraber Avrupa'ya kaçtılar. Shelley'nin eşi Harriet'in intiharından sonra, çift 1816 yılında evlendi. İlk kızları bir haftalıkken Venedik'te öldü. Daha sonra William adında bir oğulları olduysa da, o da 1819 yılında hayatını kaybetti. Mary Shelley, Cenevre Gölü kıyısındaki Villa Diodati'de kocası Percy, aile dostları Lord Byron ve üvey kardeşi Claire Clairmont ile tatil yaparken *Frankenstein*'ı yazmaya başladı. Shelley'nin babası Godwin'e adadığı roman, Percy Shelley'nin imzasız bir önsözüyle 1818 yılında yayımlandı. 1818 yılında Shelley ailesi İngiltere'den ayrılarak İtalya'ya taşındı; dört yıl sonra Percy, Livorno yakınlarındaki Spezia Gölü'nde boğuldu. Percy ile çocuklarından yalnızca biri, oğlu Percy Florence, yetişkin yaşa geldi. Shelley ilerleyen yıllarda *Lodore* (1835) ve *Falkner* (1837) romanlarını kaleme aldı; diğer eserlerinin arasında 14. yüzyılda geçen bir romans olan *Valperga* (1823) ve insan medeniyetinin sonunun geldiği 21. yüzyılı anlatan *Son İnsan* (1826) bulunur. Shelley ilerleyen yaşında romancılığı bırakıp, dergilere kısa yazılar yazarak mesleğini sürdürdü; Percy'nin hayatını yazmak istediyse de bu eseri tamamlamadı. Shelley 1851 yılında henüz elli üç yaşındayken, beyin tümöründen dolayı hayata gözlerini yumdu. Babası ve annesinin yanına, Bournemouth'a gömüldü. *Frankenstein* Shelley'nin ölümünden sonra ün kazanmaya devam etti ve modern tarihin en önemli korku mitlerinden biri haline geldi.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER *6*

KRONOLOJİ *11*

ÖNSÖZ
FRANKENSTEIN / MURAT BELGE *19*

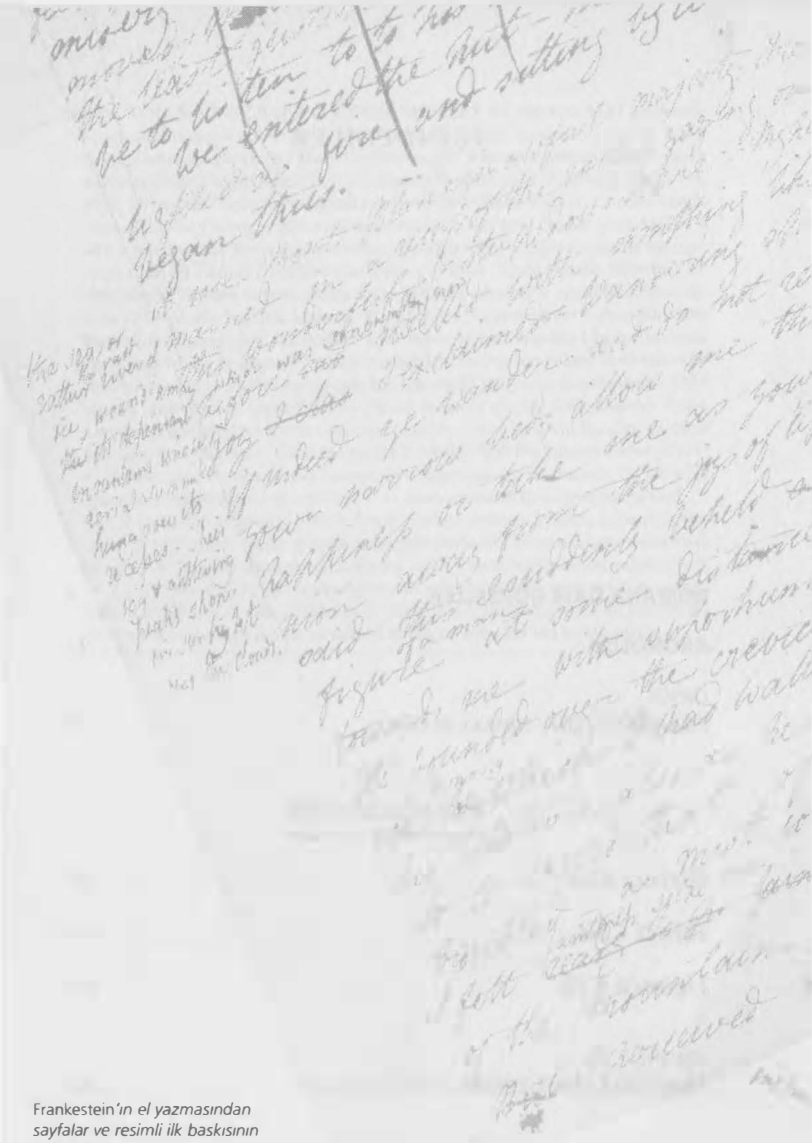
Frankenstein

Birinci Cilt *29*

İkinci Cilt *115*

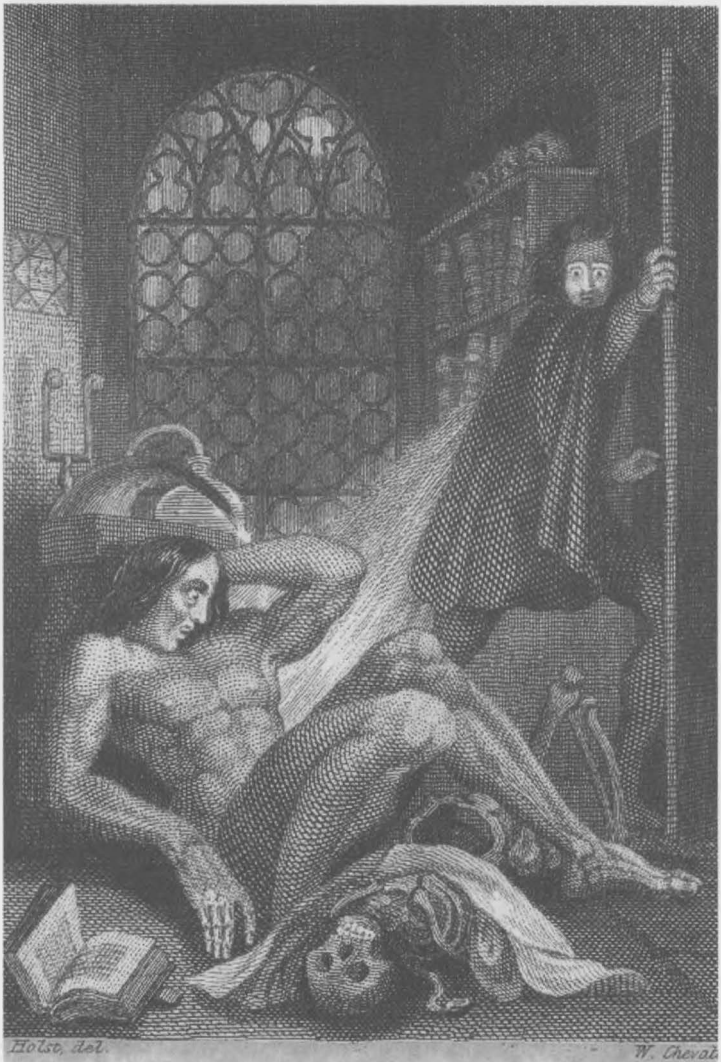
Üçüncü Cilt *193*

SONSÖZ
FRANKENSTEIN **ÜZERİNE** / WALTER SCOTT *285*

Frankestein'*ın el yazmasından sayfalar ve resimli ilk baskısının iç kapağı.*

FRANKENSTEIN.
FRANKENSTEIN,
BY
MARY W. SHELLEY.

FRANKENSTEIN.

FRANKENSTEIN,

BY

MARY W. SHELLEY.

The day of my departure at length arrived. Page 31.

LONDON
COLBURN AND BENTLEY,
NEW BURLINGTON STREET.
1831

KRONOLOJİ

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1797	William Godwin ve Mary Wollstonecraft'ın kızı Mary Wollstonecraft Godwin, 30 Ağustos günü Londra'da dünyaya geldi. Eylül ayında annesi, lohusa hummasından hayatını kaybetti.	– Napoléon, Fransız ordusunda komutanlığa yükseldi. Fransızların Galler'de işgal teşebbüsü başarısız oldu. Britanya donanmasında ayaklanmalar, elebaşlarının idamıyla bastırıldı. – Ann Radcliffe, *The Italian* (İtalyan).
1801	Babası Mary Jane Clairmont ile evlendi. Londra yakınlarındaki Somers Town'da yaşamaya başladılar.	– Toussaint L'Ouverture, Santo Domingo'da köle isyanını başlattı. Nelson, Kopenhag Muharebesi'nde Danimarkalıları yendi. Birleşme Yasası ile Britanya ve İrlanda devletleri birleşti.
1808	İlk şiiri "Mounseer Nongtongpaw"u yayımladı.	– Fransa, İspanya'yı işgal etti ve Yarımada Savaşları başladı. – Rijksmuseum, Lahey'den Amsterdam'a taşındı. – Walter Scott, "Marmion".

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1812	Percy Bysshe Shelley ve eşi Harriet Westbrook Shelley ile tanıştı.	– Amerika Birleşik Devletleri, Britanya'ya savaş ilan etti. Borodino Muharebesi'nde 35 bin askerini kaybeden ve işgal ettiği Moskova'yı yakılmış ve terk edilmiş bulan Napoléon, Fransa'ya döndü. Spencer Perceval'ın suikaste uğramasıyla Lord Liverpool başbakan oldu. – Charles Dickens ve Robert Browning dünyaya geldi. – Lord Byron, *Childe Harold's Pilgrimage* (Childe Harold'un Hac Seyahati); Jane Austen, *Gurur ve Önyargı*.
1814	Shelley ile tekrar karşılaştı ve dost oldu. Ertesi ay beraber Avrupa'ya kaçtılar. Fransa, Almanya, İsviçre ve Hollanda'yı gezdiler. Eylül ayında İngiltere'ye döndüler.	– Napoléon, Elba Adası'na sürgün edildi. – Sir Walter Scott, *Waverley*; Jane Austen, *Mansfield Park*.
1815	Shelley ile ilk kızları 22 Şubat günü dünyaya geldi ve bir haftalıkken öldü.	– Tahıl Yasaları yürürlüğe girdi. Tahılların ithaline yönelik düzenleme fiyatların artmasına, alt sınıfın daha da fakirleşmesine neden oldu.
1816	Oğlu William dünyaya geldi. Shelley ve üvey kardeşi Claire Clairmont ile birlikte Cenevre'ye seyahat ettiler. Claire, Lord Byron'ın çocuğunu taşıyordu. 16 Haziran'da *Frankenstein*'ı yazmaya başladı. 30 Aralık'ta Shelley ile evlendi.	– Savaş sonrası ekonomik ve siyasi bunalım, politik ve toplumsal reformun önünü açtı. – British Museum, "Elgin Mermerleri"ni satın aldı.
1817	Claire Clairmont, Alba (Allegra) Byron'ı dünyaya getirdi. Mary, 14 Mayıs'ta *Frankenstein*'ı tamamladı. Percy Shelley ile birlikte yazdıkları *History of a Six Weeks' Tour* (Altı Haftalık Bir Seyahatin Tarihçesi) yayımlandı.	– Parlamento göreve başladığı sırada Prens George saldırıya uğradı ve tek meşru çocuğu olan Prenses Charlotte'u kaybetti.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1818	*Frankenstein* yayımlandı. Mary Kasım ve Aralık aylarında ailesiyle birlikte Roma ve Napoli'yi ziyaret etti.	– Percy Bysshe Shelley, *Ozymandias*; John Keats, *Endymion*.
1819	7 Haziran'da oğlu William Roma'da sıtmadan öldü. *Matilda*'yı yazmaya başladı. Ekim ayında Floransa'ya taşındı. 12 Kasım günü oğlu Percy Florence dünyaya geldi.	– Manchester'da Peterloo Katliamı. – Kraliçe Victoria, George Eliot ve John Ruskin dünyaya geldi.
1820	*Matilda*'yı tamamladı. *Castruccio, Prince of Lucca*'yı yazmaya başladı; Godwin'in önerisiyle ismini *Valperga* olarak değiştirdi. "Proserpine" ve "Midas" oyunlarını yazdı.	– IV. George İngiltere tahtına geçti. – Thomas Malthus, *Siyasi Ekonomi İlkeleri*.
1821	*Valperga*'yı tamamladı.	– Napoléon'un sürgünde ölümü. John Keats'in ölümü. – John Stuart Mill, *Principles of Political Economy* (Siyasi Ekonomi Unsurları).
1822	Çocuğunu düşürdü; Percy Shelley onu içi buzlu su dolu bir fıçıya atarak iç kanamasını durdurdu. 8 Temmuz günü Percy, Spezia Körfezi'nde boğularak öldü. Mary, Eylül ayında Cenoa'ya yerleşti.	
1823	*Valperga*'yı yayımladı. "Madame d'Houtetôt", *The Liberal* dergisinde basıldı. Richard Brinsley Peake tarafından uyarlanan *Presumption, or, the Fate of Frankenstein* (Varsayım, veya Frankenstein'ın Başına Gelenler) sahnelendi, Mary de seyredenler arasındaydı. *Frankenstein*'ın ikinci baskısı yapıldı.	İskoç Charles Mackintosh, yağmurluğu icat etti.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1824	"On Ghosts" (Hayaletler Üzerine) yayımlandı. Lord Byron, Yunanistan'da hayatını kaybetti. *Son Insan* romanına başladı. Kocası Percy Shelley'nin şiirlerinin bir derlemesini yayımladı; Percy'nin öfkeli babası, Mary'yi oğlunun adını bir kez daha kullanırsa torununun harçlığını kesmekle tehdit etti.	– İşçi sendikalarını ve grevi yasaklayan 1799-1800 Toplu Yasaları yürürlükten kaldırıldı.
1825	Amerikalı oyun yazarı John Howard Payne'in evlenme teklifini reddetti.	– İlk halka açık demiryolu olan Stockton ve Darlington Demiryolu açıldı.
1826	*Son Insan* yayımlandı.	– James Fenimore Cooper, *Son Mohikan*.
1827	Thomas Moore'un Byron biyografisine yardım etti.	– Thomas De Quincey, *Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Cinayet*. William Blake'in ölümü. – Ludwig van Beethoven öldü. Viyana'da yapılan cenaze törenine binlerce kişi katıldı.
1828	*The Fortunes of Perkin Warbeck*'e (Perkin Warbeck'in Talihi) başladı. On yıl boyunca yazılarını yayımlayacağı *The Keepsake*'i kurdu. Paris'teyken çiçek hastalığına yakalandı.	– Lev Tolstoy dünyaya geldi.
1830	*Lodore*'a başladı. *Frankenstein*'ın üçüncü düzeltilmiş baskısı yazarın önsözüyle yayımlandı.	– Almanya, Polonya, Belçika ve Fransa'da ihtilaller. IV. William kral oldu.
1832	Percy Florence, Harrow'da okumaya başladı. Ertesi yıl Mary oğlunun yanına taşındı.	– Kolera salgını başladı. – İlk Reform Yasası yürürlüğe girdi. – Sir Walter Scott öldü.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1835	*Lives of the Most Eminent Literary and Scientific Men of Italy, Spain and Portugal*'ı (Italya, İspanya ve Portekiz'in En Muhterem Edebiyatçıları ve Bilim İnsanlarının Hayatları) kitabının ilk iki cildini ve *Lodore*'u yayımladı.	– Samuel F.B. Morse, telgrafı icat etti. – Victor Cousin, "L'art pour l'art" (Sanat için sanat) ifadesini ilk kez kullandı.
1836	Percy Florence'ı Harrow'dan aldı; birlikte Londra'nın Regent's Park bölgesine yerleştiler.	– Papa XVI. Gregorius, papalığa ait topraklarda demiryolu kullanımını yasakladı. – Charles Dickens, *Mister Pickwick'in Serüvenleri*.
1837	*Falkner* romanını ve biyografi çalışmasının üçüncü ve son cildini yayımladı. Oğlu Percy Florence, Trinity Kolej, Cambridge'e kabul edildi.	– Victoria tahta çıktı. – Charles Dickens, *Oliver Twist*.
1838	*Lives of the Most Eminent Literary and Scientific Men of France* (Fransa'nın En Muhterem Edebiyatçıları ve Bilim İnsanlarının Hayatları) çalışmasının ilk cildi yayımlandı. Sir Timothy Shelley, Mary'nin oğlunun şiirlerini yayımlamasına izin verdi.	– Tahıl Yasaları Muhalifleri Birliği kuruldu. – Dickens, *Nicholas Nickleby*.
1839	Percy Shelley'nin tüm şiirleri dört cilt halinde, Mary'nin önsözleri ve açıklamalarıyla yayımlandı. Fransa'ya dair biyografi çalışmasının ikinci cildi yayımlandı. Percy Shelley'nin şiirlerinin tek ciltlik, düz yazılarınınsa iki ciltlik bir baskısını yayına hazırladı.	– Çartistlerin toplandığı ulusal kongrede bir bildirge kaleme alındı ve parlamentoya sunuldu. – Carlyle, *Chartism* (Çartizm).

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1840	Oğlunun Cambridge'deki arkadaşlarıyla Paris'e gitti. Beraber Almanya, İsviçre ve İtalya'yı gezdiler. Eylül ayında oğlu arkadaşlarıyla İngiltere'ye döndü; Mary ise yıl sonuna kadar kalacağı Paris'e gitti.	– Kraliçe Victoria, Prens Albert ile evlendi. – Charles Darwin, "HMS Beagle" gemisi ile yaptığı seyahati kaleme aldı. Dickens, *Antikacı Dükkânı*.
1841	Percy Florence Cambridge'den mezun oldu.	– Dickens, *Barnaby Rudge*.
1842	Oğlu ve arkadaşlarıyla ikinci kez Avrupa'yı gezdi; beraber Berlin, Dresden, Venedik, Floransa, Roma ve Paris'e gittiler. Paris'te Avusturya'ya karşı savaşmış İtalyalı sürgün Ferdinando Luigi Gatteschi ile tanıştı.	– Çartistler, Avam Kamarası'na ikinci kez bildiri sundu. Dilekçeleri reddedildi. Ağustos ayında Manchester'da grevler, ayaklanmalar başladı. – Tennyson, *Şiirleri*.
1844	Sir Timothy Shelley öldü; Percy Florence baronluk unvanını ve dedesinin varlığını aldı. 1840, 1842 ve 1843 yıllarında Almanya ve İtalya'da yaptığı seyahatleri kaleme aldı.	– Dickens, *Martin Chuzzlewit*.
1845	Gatteschi, Mary'yi kendisine yazdığı mektupları ifşa etmekle tehdit etti.	– Friedrich Engels'in İngiltere'de *Emekçi Sınıfın Durumu* kitabı yayımlandı. İrlanda'da Patates Kıtlığı başladı. – Edgar Allen Poe, *Tales of Mystery and Imagination* (Gizemli ve Hayal Dolu Masallar).
1848	Percy Florence, genç bir dul olan Jane St. John ile evlendi. Bu dönemde sürekli şikâyet ettiği baş ağrılarının beyin tümörü nedeniyle olduğu düşünülmektedir.	– Fransa, Sicilya ve Avusturya'da devrim. – Ön Raffoeloculuk akımı başladı. Emily Brontë öldü. Mill, *Siyasi Ekonomi İlkeleri*; William Makepeace Thackeray, *Kibir Dünyası*.

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1850	Beyin tümörü teşhisi kondu.	– Küçük Buz Çağı bu yıl sona erdi. – Nathaniel Hawthorne, *Kızıl Harf*.
1851	Mary Shelley, Londra'daki evinde elli üç yaşında hayata gözlerini yumdu. Lady Jane Shelley'nin arzusuyla St. Pancras'taki mezarlarından Bournemouth'a taşınan anne babasının yanına gömüldü.	– Kadınlara oy hakkı verilmesi için ilk dilekçe parlamentoya sunuldu. Londra'da Hyde Park'ta inşa edilen dev Kristal Saray'da ilk dünya fuarı yapıldı. Bonaparte'ın yeğeni Louis Napoléon, bir darbeyle Fransa'da hükümeti devirdi. – Herman Melville, *Moby Dick*.

ÖNSÖZ
FRANKENSTEIN
MURAT BELGE

Bazı sanat eserlerinin ilginç ve tuhaf bir dirimselliği oluyor: yeniden, yeniden üretiliyorlar. Leonardo'nun *Gioconda*'sını düşünün. Duchamp'ın, Arroyo'nun sakallı, bıyıklı *Gioconda*'larını... Adaleli kollu ya da bacaklarını gösteren ya da nanik yapan *Gioconda*'ları.

Çünkü *La Gioconda* resim sanatının tarihinde bir ikon. Bütün bir çağ. O zaten çağların birikimi anılarla dolu; bıyık takınca siz de bir anlam eklemiş oluyorsunuz zaten bir "anlamlar toplamı" olarak orada oturan o kadına.

Frankenstein bu tür sanat eserlerinden biri. Onun yeniden-üretimleri daha çok sinema sanatında görülüyor. Çünkü hikâye inanılmaz derecede görsel. Sinemadaki serüven 1931'de Boris Karloff'la başlıyor. 1943'te, Roy William Neill'in filminde *Frankenstein Kurt Adam'a Rastlıyor.* Sonra devam edip gidiyor. Bu hikâye öyle sakal, bıyık takmakla olacak gibi görünmüyor. "Korku" türünü başlatan eser diyebiliriz. Böyle olduğu halde, komik Frankenstein'lar da eksik değil. Bunların ilki benim hep çok soğuk bulduğum Abbot-Costello çiftinden, ikincisiyse Mel Brooks'un çektiği *Young Frankenstein*. Tuhaf, ikisi de ortalama sayılır, onların iyi becerememediği komedyayı gene Frankenstein sağlıyor.

Üstüste filmi çekildikçe hikâye kayıyor, olaylar, ama asıl kimin neyi temsil ettiği kayıyor. Ad bile kayıyor. Frankenstein çok kişinin zihninde doktorun değil, canavarın adı. Canavarın gitgide canavar olması herhalde çok şaşılacak bir durum değil: sinema, korku türü, kitle sanatı.

Canavarın değil de canavarı anlatan hikâyenin ortaya çıkmasının hikâyesi de kendi başına ilginçtir; yeterince "Gotik" öge barındıran bir hikâyedir.

Byron'la Shelley tanışacaklar, henüz tanışmamışlar. İsviçre Alpleri'nde, Cenevre Gölü'nün yakınlarında Villa Diodati adıyla tanınan bir ev kiralanmış, dağlarda! Orada buluşacaklar. Evi kiralayan Byron, doktoru Polidori ile gelecek. Shelley ise sevgilisi Mary ve onun üvey kardeşi Jane Claire Clairmont'la, üç kişi geliyorlar. Shelley bir iki yıl önce Mary ile sevişmeye başlamış, ama hâlen evli. İngiltere'nin radikal filozofu William Godwin'le bilinen ilk feministlerden Mary Wollstonecraft'ın kızı, Mary Shelley. 1798'de doğmuş. 1816'da Villa Diodati'ye giderken henüz 18 yaşında değil.

Bu Villa Diodati'de birkaç yüzyıl önce şair John Milton da kalmış.

Dağdalar ve hava kötü. Hava fırtınalı. O dağlık çevrede bu fırtına herhalde çok dramatik. Fikir Byron'dan çıkıyor. "Herkes bir hortlak hikâyesi yazsın," diyor. "Okuyalım, birinciyi seçelim. Hangisi en korkunç!"

Öneri tutuyor. Zaten hepsi tuhaf adamlar, hava da uygun. Örneğin bir akşam Byron, Coleridge'in "Christabel" şiirini okuyor. Aslında bir yılan olan Geraldine, kötü ruh, memelerinde meme uçları olması gereken yerde birer göz var. Byron bunu okuyunca Shelley çığlıklar atarak odadan kaçıyor. Aralarında böyle hoş bir atmosfer kurmuşlar.

Mary de bu gecelerin birinde imgelemini serbest bırakıyor. Eğilip kalkan, esrarengiz bir işler yapan karanlık bir adam silüeti geliyor gözünün önüne. Ve onun yanında, karanlıklar içinde yatan bir ceset. Derken, hikâyenin çeşitli ögeleri arka arkaya biçimlenmeye

başlıyorlar: doktor Frankenstein, çeşitli cesetlerin parçalarından yapılmış ceset – canavar!

Yarışı Mary Shelley kazanıyor herhalde "açık farkla" diyebiliriz – diyebilir miyiz? Acayip doğurgan bir topluluk bu. Bekler misiniz, Byron'la gelen Doktor Polidori de Dracula'yı (Bram Stoke'a) esinlendirecek bir hikâye yazsın. Adı *Vampyre*. Böylece, modern dünyanın korku edebiyatının iki temel arketipi Villa Diodati'de doğmuş oluyor.

Shelley'lerin olağan hayatı da "korku filmi" gibi zaten. Daha evli değillerdir, çünkü Percy Bysche Shelley zaten evlidir. Evli adamla böyle yaşadığı için radikal feylesof Godwin kızına küsmüştür, konuşmazlar. Mary hamile kalır, doğurur, birkaç ay sonra bebek ölür. Mary'nin annesi (Wollstonecraft) onu doğurduktan on bir gün sonra ölmüştür.

Mary Shelley daha birkaç çocuk doğurdu, ama onlar da yaşamadı. Yalnız biri yirmilerini görebildi.

Bu arada, Villa Diodati'de birlikte bulunan Jane Clairmont, Byron'la bir aşk yaşayacak; kardeşinin evlenmeyi beklediği Percy ile zaten yaşamış. Derken öbür üvey kızkardeş (Mary Shelley'nin), Harriet (o da Percy Shelley ile sevişmiş) intihar ediyor. Bunlar hep şok olsa gerek. Bitmiyor. Shelley'nin boşanmaya çalıştığı Fanny Imlay de (hamile olarak) intihar ediyor. Bu çevre içinde intihar oranı, nezle oranından fazla olmalı, Shelley ise 1822'de, bu Villa hikâyesinden altı yıl sonra, Spezzia koyunda yelken yapmaya çalışırken boğularak ölür. Otuz yaşındadır. Yani gerçek hayat Frankenstein'dan beterdir, diyebiliriz.

Biz Godwin'leri, Shelley'leri bırakalım, romanımıza dönelim. Şimdiye kadar Frankenstein'ın serüvenlerini kitaptan değil de sinemadan izleyenler kitabı okuyunca şaşıracaklardır. Romanın birtakım mektuplarla –kuzey denizlerinden yazılmış– başlaması herhalde bekledikleri bir şey değildir. Doktorla da orada, o koşullar altında karşılaşacakları herhalde akıllarından geçmemiştir. Canavarın küçük çocuğu istemeden öldürdüğünü seyrettikleri Frankenstein

filmleri onlara göstermemiştir. Hele canavarın sevgisizlikten yakınabileceğini herhalde hiç düşünmemişlerdir.

Yani roman, sinema "sanatı"nın takındığı tavra kıyasla, çok daha "canavar hakları"ndan yana bir romandır. Ama tema sinemayı "korku" yönünde yürümeye teşvik ettiği için, bu gibi önemli temalar bastırılmış ve canavarın korkunçluğu abartıldıkça abartılmıştır. Mary Shelley'nin canavarına göstermekten geri durmadığı duygudaşlık, her yeni filmde biraz daha soldurulmuştur. Sinemada gişeyi yapacak kalabalık, canavar görmeye geldiyse canavar görmek ister. "Niye beni sevmedin?" diye hıçkıran bir canavarın zihinde yaratacağı karışıklığı da istemez. Canavar dediğin canavarlığını bilsin.

Mary Shelley'nin bu "Villa Diodati fantazisi", yazının başında söylediğim gibi, tekrar tekrar ele alındı. Yani Frankenstein'ın canavarı durmadan yeniden canlandırıldı. Bu, sanatta olan bir şeydir, demiştim. Sanatta olan bir şeydir ve zaten *Frankenstein* romanı kendisi böyledir. Modern dünyada bir "arketip" olan hem doktor, hem de canavar, eski dünyanın bir arketipinin üzerine inşa edilmiştir. Mary Shelley'nin bunu ne ölçüde bilinçli yaptığını bilmiyoruz, çünkü kendisi bir ipucu vermiyor. Ama bizlerin burada anlatılan olaylara bakarken, bir aşamada Faust'u hatırlamamamız, pek mümkün değil.

Tabii bu hikâye, "Faust" kılığında, gene yeniden ve yeniden ele alınmış, bazı değişikliklerle yeniden-üretilmiş bir hikâyedir. Bilindiği kadar doğum yeri Almanya'dır. Ama bir halk hikâyesinden "ciddi edebiyat" katına yükselmesini sağlayan İngiliz oyun yazarı Christopher Marlowe'dur.

Bana öyle gelir ki Marlowe aklını "iktidar" ya da "güç" kavramıyla bozmuş bir entelektüeldi. *The Jew of Malta* para ile elde edilen gücü (ve onun foslayışını) anlatır. 16. yüzyılda bir yazarın paranın mutlaka yaklaşan gücünü görmesi mümkün değildi. *Tamerlane*'de Marlowe Timurleng yoluyla siyasi-askerî gücü inceler.

Ama "Doctor Faustus"un teması "bilgi" yoluyla güç sahibi olmaktır ki bu tabii hepsini aşar.

Almanya'dan doğan Faust teması Goethe ile anayurduna döndü. Dönüşünü Goethe ile yapınca, doğal olarak, alabildiğine zenginleşti. Gerçekten evrensel, gerçekten derin anlamlar kazandı. İnsanlığın büyük "mit"leri arasına girdi.

Faust aklı ve bilgiyi yüceltir. Aydınlanma Çağı'nın başlarında ortaya çıkmış olması "yerinde" denecek bir durumdur. Ama yüceltirken, akıl ve *sorunsalını* da dile getirir. Dile getirme kanalı dinîdir: mutlak akıl, mutlak bilgi ("omniscience") Tanrı'ya vergidir. İnsan ne kadar bilgili olursa olsun, bilgisi bitimlidir. Faust sonsuz bilgi istemekle günah işlemektedir ve zaten durum bu olduğu için Mephistopheles'le anlaşmaya girmekte, yani "lisan-ı amiyane" ile *ruhunu şeytana satmaktadır.* Tabii o bunları yaparken, yaratıcısı Goethe'nin de bütün varlığıyla onun yanında olduğu çok bellidir. Nitekim bu büyük epiğinin sonunda Faust'u işlediği günahının sonuçlarından kurtaracak olay örgüsü manevralarını yapar. Gretchen'le insanlığına kavuşan Faust insan olmakla yetinir; ama belli ki Goethe insanlığını aşma çabasına saygı duymaktadır.

Frankenstein'ın *Faust*'la paylaştığı ne? "Eponim" karakterlerin tanrısallığa özgü bir mertebenin yapabileceği şeyleri yapmaya özenmeleri! Faust sonsuz bilgi istiyor; Frankenstein cansız maddeye hayat vermek istiyor. "Tövbe! Tövbe!" demek gerek.

Bu noktada "Mary Shelley Yunan mitolojisinden bildiği bir şeyden de, herhalde hiç farkında olmadan, yararlandı mı?" diye sorabiliriz belki. Malûm, Zeus Pallas Athene'yi dimağından üretir, doğurur, çıkarır – her neyse. Karısı onu kıskanır ve benzer bir çabaya girişerek çıkara çıkara Hephaistos'u çıkarır: çirkin, çarpuk çurpuk bir "tanrı". Zeus bu işe kızıp onu Olimpos'tan aşağı attığı için bir de bacağı sakat kalır. Yani, bildiğimiz hayatı yaratan Tanrı karşısında, ona özenen Doktor Frankenstein'ın ceset parçalarından yaratmayı başardığı iğrenç yaratık.

Ama iğrenç olmakla kalmıyor, belki kendisinin suçu olmaksızın, sırf bu şekilde verilmiş bir hayatın ürünü olduğu için, ister istemez bir "şer" gücü olması gerekiyor.

Tabii Ortaçağ'dan beri simyagerlerin "yarattığı" demeyelim ama "imal" ettiği "homunculis" masalları da ibadullah!

Frankenstein'ın serüveninde "günah" kavramının pek fazla vurgulandığını görmüyoruz. Ya da "belirtik" bir biçimde görmüyoruz diyelim. Çünkü Doktor'un çeşitli sözlerinden, altta yatan "Ben ne yaptım?" duygusunu açıkça görebiliyoruz. Nitekim o da kalan hayatını kendi "yarattığı" bu yaratığı yok etme cehdine adamış durumda.

Franco Moretti bu hikâyeyi kapitalizmin ürettiği bir "mit" olarak kavramak ve yorumlamak taraflısıdır. Canavar, kapitalizmin yarattığı ücretli emek sınıfı gibidir. Kapitalizm ya da burjuvazi daha onu yaratırken anonim ve kişiliksiz olmasını sağlamıştır. Ancak, canavarın Frankenstein denetiminden çıkması gibi bu proletarya da burjuvazinin denetiminden çıkmıştır ve burjuvazi kendi yarattığı sınıfın kendisini yok edecek güç olduğunu anlamak zorundadır.

Moretti'nin bu yorumu bana epey zorlama görünür. Onun bunu anlattığı kitabı, *Signs Taken for Wonders,* 1983'te yayımlandı. Bugün yaşadığımız ortam epey farklı.

Ama Berlin Duvarı falan filan olayları olmasa da, bizim içinde yaşadığımız çağın *Frankenstein*'dan aldığı şey, alabileceği şey farklıydı. Bizim yaşadığımız çağda teknoloji pek çok şeyin önüne geçmiştir. Büyük belirleyici, görünen o ki, odur.

Dolayısıyla Mary Shelley'nin *Frankenstein* masalından yapılma "yeniden-üretim" versiyonları sırf canavarı şöyle ya da böyle korkunçlaştıran filmler v.b. değil artık. Shelley'de de çok vurgulu olmayan "günah" büsbütün ortadan kalkmadı; kendisi veya gölgesi bu temanın bugünkü versiyonları üstünde dolaşıyor bir şekilde, ama o da "teolojik" kılığından sıyrılmış durumda. Yani, artık o da "seküler günah".

Bugünkü "felâket", "rayından çıkmış teknoloji"dir, diyebiliriz sanıyorum. Bunun türlü türlü biçimi var: örneğin, gökdelende yangın çıktı. Bu bir kaza; ancak o devasa boyutlarda bir yangın, nasıl korkunç bir yıkım yaratabilir? Ama olabilecek felâketler böyle

"nötr" kazalarla sınırlı değil; insan davranışlarının payı, insan yanlışlarının payı... Nükleer silâhların harekete hazır beklediği bir dünyada bir şeyler öngörülmediği biçimde işler ve birtakım yanlışlar yapılırsa ne olur? Örneğin böyle bir nükleer savaş başlar mı, olabilir mi böyle bir şey?

Teknoloji ilerledikçe (ve durmadan, olanca hızıyla ilerliyor) içinde taşıdığı "korku" kotası da büyüyor. Bunun başlıca nedeni, etkileme gücünün ölçüsüz artışı. Günlük, sıradan hayatımızın bazı basit rutinlerini yerine getirmekle ozon tabakasını deliyoruz. Topu topu şu kadar kilo bir bomba atıp yarım milyon insanı öldürebiliyoruz v.b. Onun için bize her türlü "konfor"umuzu sunan teknoloji aynı zamanda dehşet bir yok etme potansiyeline sahip.

Ama bunlardan öte, olayın bir de "düşünce boyutu" var. Doktor Frankenstein Tanrı'nın bir eylemi olan, olması gereken bir şey yaptı, kendini Tanrı ile aynı yere koymaya çalışarak cansız maddeye hayat verdi. Ortaya canavar çıktı. Şu sıralar, gene ancak tanrısal bir eylem olarak tasarlayabildiğimiz bir şey yapmaktayız: örneğin "akıllı telefon" diyoruz. Cansız maddeye bir tür "düşünme yeteneği" yüklüyoruz. Bu da, "sınırı aşma"nın bir biçimi olabilir mi ve o zaman düşünmeye başlayan o madde, maddî nesne, cezamızı verebilir mi?

Bu "katastrof filmleri"nin birinde *asansörler* çığırından çıkmıştı. Asansörlere verilen "akıl" rayından çıkmıştı ve asansöre binen insanları öldürüyorlardı.

"Sapan düşünce"... Bu, her zaman insanları korkutan bir olgudur. Frankenstein bunun bir tarihî aşamada belirgin bir örneğidir. Bu bakımdan, "korku" türü içinde, örneğin Dracula'nın ya da Mr. Hyde'ın ya da Mumya'nın değil, ama Doktor Moro'nun atasıdır. Sonuçta "korku" bize, hayatımıza, tek bir kanaldan girmiyor, çeşitli biçimleri var. Ama "sapan" ya da "sapık" düşünce bunlar arasında önemli bir yer tutuyor. Kötü Uzaylılar da bir "korku vesilesi". Ne var ki, adı üstünde, Uzay'dan geliyorlar. "Yabancı" (alien) onlar. İnsan-olmayanın insana karşı tehdidini temsil ediyorlar; bilin-

meyen sonsuz uzayın içinden çıkıp gelecek bir düşman (tabii, bunları söylerken, Soğuk Savaş boyunca bu "uzaylılar"ın aynı zamanda Sovyetler Birliği ve Komünizm çağrışımlarıyla yüklü olduğunu unutmamalıyız); oysa "sapmış düşünce" bizim kendi ürünümüz. Burada Uzaylılar "verem", "AIDS"e v.b. benzetilebilir; "sapmış düşünce" ise "kanser"e.

Kötülük yoluna sapmış düşüncenin burada anlatmaya çalıştığım özellikleriyle teknoloji ile ittifak yapmamış bir biçimi, "serial killer", Türkçe'de pek de doğru olmayan bir deyimle "seri katil" denen kişi. O da pek öyle arkadaşlık edecek biri değil ama sapık bilim adamının korkunçluk derecesine ulaşamıyor. Bütün bunlar, insanın kendi düşüncesinden korkusunu bize gösteren örnekler.

Düşünce tarihinin görece erken aşamalarında, sözgelişi Ibn Sina karşısında Gazzali'nin, Abelard karşısında Bernard de Clairvaux'nun aldığı tavırlarla bu anlattıklarım arasında bazı köprüler yok mu? "Bilginin kökü ancak vahiy olabilir; insan düşüncesine her an şeytan karışabilir ["Şeytan" ve "Düşünce"]; onun için düşünceye güvenme."

Ama tabii Gazzali'ye, Clairvaux'ya gitmeye gerek yok. İnsanlık tarihinin her aşamasında bu yaklaşım içkindir ve her zaman bu kuşkuyu bir toplumsal kuruma dönüştürmeye çabalayanlar bulunur. Bu hep vardır, çünkü "düşünce" denen şeyi kendi kanalları içinden kendi sonuçlarına götürmek isteyenler de hep vardır. "Faust," dedik, "sonsuz bilgiye özlem"in simgesi. Ama ondan önce, kısmen Protestan mitolojisinin (Milton) ürünü olan "Lucifer" de benzer bir savaşa girmemiş miydi? Milton'ın Frankenstein'ın doğum yeri olan Villa Diodati'de bir vakit kalmış olması özellikle bunun için ilginç bir rastlantı.

Frankenstein'ı dünya edebiyatına armağan eden Romantikler, Shelley, Byron ve onların Ingiltere ya da başka ülkelerdeki düşünce kardeşleri, Milton'ın *Paradise Lost*'unu okuyunca, Lucifer'e hayran kalmışlardı. Bu, herhalde Milton'ın bilinçli olarak sunmak istediği "mesaj" değildi ama onlar da, kendi koşullarında, Lucifer'in

başkaldırmasını başka türlü okuyamazlardı (Milton kendisi de kendi yarattığı Lucifer'e bilinçdışı bir hayranlık duymuş olmaz mı?).

Romanın adının ikinci kısmına (... *Ya da Modern Prometheus*) değinmedim. Ama bu anlatılan olayın gerçeğe uygun bir betimlemesi değil: Prometheus ateşi icat etmiyor, çalıp insanlara veriyor. Bu, olağanüstü değerli bir armağan. Frankenstein'ın canavarı gibi yok etmeye yarayan bir "ucube" değil.

Nükleer silâhlardan ya da çıldırmış asansörlerden söz ettik. Mary Shelley 1816'da İsviçre'nin bir dağında bir "şaka" çerçevesi içinde bu kitabı yazarken İngiltere'de George Stephenson sekiz vagonu saatte altı saatlik bir hızla (evet, yanlış okumadınız) çekerek kömür taşıyabilen lokomotifi (adını, Waterloo Savaşı sonrasında, "Blucher" koymuştu) geliştirmekle uğraşıyordu. Yani bu konuştuğumuz "teknoloji"yi henüz 18'ine tamamlamamış Mary'nin tasavvur etmesine imkân yoktu. Gene de, "tasavvur", insanî bir "mucize"dir. Benim burada sözünü ettiğim bu temalardan hiçbirini onun oturup düşünmüş olduğunu sanmıyorum. Ama buna rağmen, hem geçmişi, hem geleceği kapsayan olağanüstü bir metin üretti. Villa Diodati'de, hepsi üç günlük bir misafirlikte, dünya edebiyatının en "verimli" eserlerinden birini "çırpıştırdı". Geçmişte yalnız Faust'a değil, "ölümsüzlük ardındaki Gılgamış"a da uzanan, gelecekte akıllı robotları da haber veren, ne olduğunu tanımlaması zor bir üründür bu. Mary Shelley'nin büyük bir edebî yeteneği olduğu söyleyebilir miyiz? Bana öyle gelmiyor. Ama nasıl bir "bilinçdışı" bu? Her dönemde birilerinin gelip yağmalayacak bir şey bulduğu efsanevi bir hazine gibi.

Yağmalarken, özgün tasarımı da bozmuşlar tabii. Büyük dünya klasiklerini herkes okumadan bilir – ve bilmez. *Robinson Crusoe*'nun, *Gulliver*'ın, *Don Quichote*'nin başından geçenleri bilmeyen yoktur. Frankenstein de bunların arasında. Bunları "kulak dolgunluğu" kanalıyla bilen biri "şunu bir okuyayım" kararını verip okuduğunda şaşkınlık içinde kalır. Frankenstein'ın hikâyesi de böyledir.

Doktor Frankenstein kendi hikâyesini Walton'a anlatır. Bu hikâyenin yayımlanarak dünya kültüründe kendine yer edindikten sonraki hikâyesinde, Kaptan Walton neredeyse total bir "amnezi"ye uğramıştır. Oysa Doktor'un anlattığı hikâyeyi bize anlatan odur. Frankenstein gibi o da, kendi yolunda, "bilgi" kovalayan bir adamdır. Ama bu gördüklerinden, duyduklarından sonra bilinmeyen ufuklarda dolaşmaktan vazgeçip "evine döner". "Eve dönmek", Joyce'un Odysseus için söylediği gibi, "sıradan insan" olmaktır.

Bütün yaşadıklarından sonra Frankenstein artık eve dönemez; dönebileceği bir "ev"i kalmamıştır. O da, Coleridge'in İhtiyar Denizci'si gibi kendi hikâyesi içinde hapsolmuş bir adamdır. O, romanın sonunda, sıradan insanın sıradan hayatına dönebilmesine gıpta eder. Walton ise normal hayatına döner.

"Normal hayat"... Bu da ilginç. Bu derece gerilimli bir metni üreten Mary Shelley'nin bize önerdiği (en azından "önerir gibi göründüğü") çözümün olağanüstü "küçük burjuva" karakteri.

Shelley'nin, Shelley'lerin olağanüstü olaylarla dolu hayatında, aynı zamanda, tuhaf bir olağanlık var. *İncil*'deki "mesel"ler gibi, sanki birtakım "kıssadan hisse" amacıyla yazılmış senaryolar içinde kıpırdanıyorlar. Mary Shelley 1831'de bu dünyadan ayrıldı. Ayıran hastalık, "beyin kanseri"ydi.

Birinci Cilt

Birinci Mektup

Bayan Saville'e, İngiltere

St. Petersburg, 11 Aralık 17..

Felaketler getirmesini beklediğin bu seferin kazasız belasız başladığını haber almak seni sevindirecek. Buraya dün vardım ve ilk iş olarak, sevgili kız kardeşimin endişelerini gidermek için, iyi olduğumu ve bu yolculuğu başaracağıma olan inancımın arttığını bildirmek istedim.

Halihazırda Londra'dan epey kuzeydeyim ve St. Petersburg sokaklarında yürürken, bana zindelik veren ve içimi hazla dolduran soğuk bir kuzey rüzgârının yanaklarımda gezindiğini duyuyorum. Bu duyguyu anlayabiliyor musun? Benim varmaya çalıştığım bölgelerden esen bu yel sayesinde, o buzul ikliminin tadını şimdiden alıyorum. Bu vaatkâr rüzgâr, düşlerimi daha da coşturup canlandırıyor. Kutbun ayaz ve kasvet yuvası olduğuna bir türlü inanasım gelmiyor, orayı daima güzelliğin ve hazzın diyarı olarak hayal etmişimdir. Orada Margaret, geniş yuvarlağıyla ufkun eteği-

ne asılıp sonsuzca parıldayan güneş gözden hiç kaybolmaz. Orada –izninle kardeşim, biraz da benden önceki denizcilere dayanarak söylüyorum– kar ve ayazdan kurtulup, dingin bir denizde yol alarak, harikalarıyla ve güzelliğiyle, yaşanabilir topraklarda bugüne dek keşfedilmiş yerlerin hepsini gölgede bırakan bir diyara erişebiliriz. Keşfedilmemiş o tenha diyarlarda, oradaki gök cisimlerinin harikulade ve benzersiz devinimleri gibi emsali görülmemiş başka ürünler ve özelliklere de rastlayabiliriz. Böyle bir sonsuz ışık diyarında neler beklenmez ki! Orada, pusulanın ibresini çeken mucizevi gücü keşfedebilir, bu seyahat sayesinde gökyüzüne dair binlerce gözlem yaparak tuhaf görünen olguları tutarlılığa kavuşturabilirim. Yeryüzünde daha önce gidilmemiş bir yer görmekle coşkun merakımı doyurabilir ve benden önce tek bir insanın ayak basmadığı topraklarda yürüyebilirim. İşte bunlar, beni bu yolculuğa kışkırtıyor ve tüm tehlike ve ölüm korkularımı yenerek, tatilde arkadaşlarıyla küçük bir tekneye atlayıp doğup büyüdüğü yerdeki nehri keşfe çıkan bir çocuk gibi güle oynaya bu zorlu sefere başlamamı sağlıyor. Öte yandan, tüm bu öngörülerin yanlış olduğunu varsaysak bile, günümüzde ulaşılması aylar süren bu diyarlara kutuplar civarından bir geçit keşfederek ya da belki mıknatısın sırrını çözerek (ki bu ancak benimki gibi bir yolculuğa çıkarak mümkün olabilir) nesiller boyu insanlığa paha biçilmez bir iyilik bahşedeceğim kesin.

Bu düşünceler mektubuma başlarkenki gerginliğimi dindirdi ve şimdi içimde, beni mest eden, alev alev bir coşkunun sıcaklığını duyuyorum. Zira sarsılmaz bir hedef –zihnin gözünü bir noktaya odaklamak– ruhu en iyi avutan şeydir. Bu keşif yolculuğu, çocukluk yıllarımdan beri en büyük hayallerimden biriydi. Kutbu çevreleyen denizlerden Kuzey Pasifik Okyanusu'na ulaşmak ümidiyle yapılan yolculukların hikâyelerini heyecanla okurdum. Belki hatırlarsın, sev-

gili Thomas amcamızın kütüphanesi, sırf bu tip seyahatleri anlatan tarih kitaplarıyla doluydu. Eğitimim ihmal edilmiş olsa da, okumaya çok meraklıydım.

Bu kitaplar gece gündüz elimden düşmüyordu ve, çocukluğumda, babamın ölüm döşeğindeyken amcama denizlere açılmamamı vasiyet ettiğini öğrendiğimde bu yüzden çok daha ağır bir hayal kırıklığı yaşamıştım.

Coşku dolu ve içten şiirleriyle beni büyüleyip mest eden şairleri okumaya başlamamla birlikte, bu hayaller de yavaş yavaş silinmeye yüz tuttu. Ben de şair oldum ve bir yıl boyunca kendi hayali cennetimde yaşadım; Homeros'un ve Shakespeare'in kutsandığı tapınakta, benim de bir yer edinebileceğim kuruntusuna kapıldım. Bu konudaki hezimetimi ve nasıl ağır bir hayal kırıklığı yaşadığımı çok iyi biliyorsun. İşte tam da o sıralarda, kuzenimin serveti bana miras kalınca, yeniden eski hayallerime döndüm.

Bu yolculuğa başlama kararımın üzerinden altı yıl geçti. Bu büyük sefere kendimi adamaya karar verdiğim o anı şimdi bile hatırlıyorum. Önce vücudumu zorlu koşullara alıştırmakla işe başladım. Balina avcılarıyla birlikte Kuzey Denizi'nde birçok sefere katıldım. Soğuk, açlık, susuzluk ve uykusuzluğa gönüllü olarak katlandım. Genelde gün boyu gemicilerden daha çok çalışıyor, gecelerimi ise matematik, tıp teorileri ve bir deniz serüvencisinin en çok işine yarayacak fizik konularını çalışmakla geçiriyordum. Grönland'a giden bir balina avı gemisinde iki defa bilfiil gemici olarak çalıştım ve görevi alnımın akıyla tamamladım. Kaptanın bana gemide ikinci kaptanlık teklif etmesi ve hizmetlerimden duyduğu memnuniyetle işe devam etmem için içtenlikle ısrar etmesi, doğrusu gururumu okşadı.

Peki canım Margaret, büyük bir hedefi gerçekleştirmek artık benim de hakkım değil mi? Hayatımı rahat ve lüks içinde geçirebilirdim ama ben, zenginliğin baştan çıkartı-

cı ödüllerini başarı uğruna bir kenara ittim. Ah, biraz olsun teşvik edici biri, bu soruya evet derdi! Cesaretim ve kararlılığım sarsılmaz, ancak umudum zaman zaman artıp azalıyor ve sık sık moralim bozuluyor. Tüm metanetimi seferber etmem gereken uzun ve zorlu bir yolculuğa başlıyorum. Yalnızca diğerlerine moral vermekle kalmayıp, kimi zaman onlarınki düşük olduğunda da kendi moralimi yüksek tutmak zorundayım.

Rusya'da yolculuk için en elverişli zamanlar. Kızaklarıyla, karları uçarcasına aşıyorlar. Kızağın devinimi zevkli ve bence İngilizlerin at arabalarından çok daha eğlenceli. Kürklere sarındığında soğuk çok aşırı gelmiyor ve ben de şimdiden bu giysiyi benimsedim, zira güverteyi arşınlamakla, kanının damarlarında donmasını engelleyecek bir egzersiz yapmadan hareketsiz oturmak çok farklı şeyler. St. Petersburg'la Arhangelsk arasındaki yolda can vermeye hiç niyetim yok.

İki üç haftaya kadar Arhangelsk'e gitmek üzere yola çıkacağım ve oradan bir gemi kiralamak niyetindeyim. Gemi sahibine depozit ödeyerek bunu kolayca yapabiliyorsun. Sonra da balina avcılığı tecrübesi olanlardan yeterli sayıda gemici bulmayı planlıyorum. Haziran'a kadar denize açılmayı düşünmüyorum. Ne zaman mı döneceğim? Ah sevgili kardeşim, bu soruya nasıl cevap verebilirim? Başarılı olursam, görüşmemiz aylar, belki de yıllar alacak. Başaramazsam, ya beni çok yakında yeniden görecek ya da bir daha hiç göremeyeceksin.

Elveda benim sevgili, kusursuz Margaret'im. Tanrı daima seninle olsun ve beni korusun ki, tüm sevgin ve iyiliklerin için sana duyduğum minneti tekrar tekrar gösterebileyim.

Seni çok seven kardeşin,
R. WALTON

İkinci Mektup

Bayan Saville'e, İngiltere

Arhangelsk, 28 Mart 17..

Burada, buz ve karın kuşatması altında zaman nasıl da yavaş geçiyor. Yine de seferim için bir adım daha attım. Bir gemi kiraladım ve şimdi denizcileri toplamakla meşgulüm. Şu ana dek işe aldıklarım, tereddütsüz güvenebileceğim, gözü kara adamlar gibi görünüyorlar.

Öte yandan, henüz bir türlü gideremediğim ve yokluğunu şimdi büyük bir talihsizlik addettiğim bir eksiğim var. Hiç arkadaşım yok, Margaret. Ben başarının heyecanıyla coşarken sevincime ortak olacak, hüsrana uğradığımda, üzüntümde bana destek olacak hiç kimse yok. Evet, düşüncelerimi kâğıda dökeceğim ama bu, duygularımı paylaşmak için çok yetersiz kalacak. Hislerimi anlayabilecek, göz göze bakabileceğim bir yoldaşım olsun isterdim. Beni fazla romantik bulabilirsin sevgili kardeşim, ama bir dostun eksikliğini derinden hissediyorum. Yakınımda, planlarımı onayla-

yacak ya da onlara katkıda bulunacak, nazik ama gözü pek, kültürlü ve açık fikirli, ortak zevkler paylaştığım biri yok. Böyle bir dost, biçare kardeşinin hatalarını ne güzel giderirdi! İşe canla başla başlayıp, zorluklar karşısında çabucak yılgınlığa kapılan biriyim. Ama esas şanssızlığım, mektepli olmayışım. Hayatımın ilk on dört yılı başıboş geçti ve Thomas amcamızın seyahat kitaplarından başka bir şey okumadım. O yaşlarda memleketin ünlü şairleriyle tanıştım, ama anadilimden başka diller de öğrenmem gerektiğini kavradığımda, bu bilinçten en çok fayda göreceğim zamanlar artık geride kalmıştı. Şimdi yirmi sekiz yaşında, aslında pek çok on beşlik öğrenciden daha cahilim. Evet daha çok düşünüyor, daha büyük, daha şatafatlı hayaller kuruyorum. Ancak bu hayaller, (ressamların deyişiyle) bir *perspektiften* yoksun ve romantik diye beni hor görmeyecek kadar duyarlı, zihnimdekilere çeki düzen verecek kadar bana yakın bir dosta çok ihtiyacım var.

Elbette bu sızlanmalarım boşuna. Uçsuz bucaksız okyanusta, hatta burada, Arhangelsk'deki tüccarlar ve denizciler arasında dahi arkadaş bulamayacağım kesin. Yine de, bu yontulmamış yüreklerde bile, insan doğasının pisliklerinden azade kimi duygular yer bulabiliyor. Örneğin kaptan, fevkalade cesur ve girişimci biri ve delicesine bir başarma azmine sahip. Bu İngiliz, eğitimsizlikten gelen tüm milli ve mesleki önyargılarına rağmen, çok asil kimi insani özelliklerini yitirmemiş. Onunla ilk defa, bir balina avı gemisinde tanıştım ve bu şehirde işsiz dolaştığını öğrenince, hemen seferimde bana yardımcı olması için işe aldım.

Bu efendi kaptan, kusursuz bir mizaca sahip ve gemide mülayimliği ve yumuşak disipliniyle dikkat çekiyor. Gerçekten de öyle sevecen biri ki, kan dökülmesine dayanamadığından, (buranın gözde ve neredeyse tek eğlencesi olan) ava katılmıyor. Dahası, cömertliği de dillere destan. Yıllar

önce, yoksulca bir Rus kızını sevmiş ve kızın babası, yüklü bir miktar başlık parası karşılığında, evlenmelerine razı olmuş. Evlilik töreni öncesinde kaptan, sevdiğini bir defa görme şansı bulmuş ancak kız onu görünce gözyaşları içinde ayaklarına kapanarak, başka birini sevdiğini itiraf etmiş ve sevdiği fakir olduğundan babasının bu evliliği asla onaylamayacağını söyleyerek, kendisinden vazgeçmesi için yalvarmış. Cömert dostum, kızı yatıştırmış ve sevdiğinin ismini öğrendikten sonra, derhal kızın peşini bırakmış. Daha önce, elindeki parasıyla, hayatının kalan kısmını geçirmeyi düşündüğü bir çiftlik satın almışmış. Ancak bunun tümünü, çiftlik hayvanları almak için ayırdığı başlık parasının kalanıyla birlikte, rakibine bağışlamış ve sonra da genç kızın babasına, kızın sevdiğiyle evlenmesine izin vermesi için bizzat yalvarmış. Ancak dostuma namus borcu olduğunu düşünen yaşlı adam, bu isteği katiyetle reddetmiş ve babanın geri adım atmayacağını gören dostum ülkesini terk edip, eski sevdiğinin istediği kişiyle evlendiğini haber alana kadar geri dönmemiş. "Ne asil bir adam!" diyeceksin. Evet öyle, yine de tüm hayatını açık denizde bir gemide geçirdiğinden gemicilik kuralları dışında neredeyse hiçbir şey bilmiyor.

Ama birazcık yakınıyorum diye ya da ne olacağını asla kestiremediğim sıkıntılara karşı teselliler uydurduğum için, kararlarımda bocaladığımı sanma. Onlar, kaderim kadar değişmez ve yolculuğumu yalnızca şimdilik, hava koşulları yola koyulmama elverişli hale gelene kadar erteledim. Kış feci sert geçtiyse de, bahar umut vaat ediyor ve epey erken gelmesi bekleniyor. Bu yüzden umduğumdan daha da önce denize açılabilirim. Hiçbir şeyi aceleye getirmeyeceğim. Beni tanırsın. Başkalarının güvenliğini emanet aldığımda ne kadar sağduyulu ve tedbirli olduğumu iyi bilirsin.

Yaklaşan yolculuğuma dair beklentilerimi sana tarif etmem zor. Yola çıkmaya hazırlanırken duyduğum, yarı zevk-

li yarı ürkütücü bu gergin heyecanı anlatmak imkânsız. Keşfedilmemiş yörelere, "sis ve kar diyarına" gidiyorum"[1] ama albatros öldürmeyeceğime göre, güvenliğimden endişen olmasın.

Uçsuz bucaksız denizleri aşıp, Afrika ya da Amerika'nın en güney ucundan dolaşarak geri dönüp, sana tekrar kavuşacak mıyım? Böyle bir başarı beklemeye cesaret edemesem de, tersini düşünmeye de tahammülüm yok. Her fırsatta bana yazmaya devam et. Arada bir, tam da ihtiyaç duyduğum zamanlarda (çok zayıf ihtimalle de olsa) bana ulaşan mektupların, moralimi düzeltebilir. Seni çok seviyorum. Bir daha benden haber alamayacak olursan, beni sevgiyle yad et.

Seni seven kardeşin,
ROBERT WALTON

1 Samuel Taylor Coleridge'in (1772-1834) "Yaşlı Gemici" şiirinin (1798) 403. dizesi; gemicinin bir albatros öldürmesi yüzünden kendisi ve gemisi lanetlenir. Mary Shelley, dokuz yaşındayken, bu şiiri Coleridge'in kendi ağzından dinlediğini anımsar – y.h.n.

Üçüncü Mektup

Bayan Saville'e, İngiltere

7 Temmuz 17..

SEVGİLİ KARDEŞİM,

Güvende olduğumu ve yolculukta epey mesafe katettiğimi söylemek için acele bir iki satır yazıyorum. Bu mektup, şimdi Arhangelsk'ten vatana yolculuk eden bir tüccarla İngiltere'ye ulaşacak. Memleketimi belki yıllarca göremeyecek olan benden daha şanslı biri. Yine de, keyfim yerinde. Adamlarım gözü pek ve kararlı görünüyorlar. Yaklaşmakta olduğumuz bölgenin tehlikelerini haber verircesine durmadan yanımızdan yüzüp geçen buz kütleleri de onları yıldırmış görünmüyor. Şimdiden çok yüksek bir enlemdeyiz ama yazın ortasındayız ve ulaşmaya can attığım o kıyılara bizi hızla sürükleyen sert güney rüzgârları, İngiltere'deki kadar ılık olmasa da, hiç ummadığım biçimde, insanı canlandıran hafif bir sıcaklık veriyor.

Şu ana dek başımıza mektuba yazacak kadar önemli bir

olay gelmedi. Bir iki sert bora ve bir direğin kırılması tecrübeli gemiciler için anmaya değmeyecek kazalar ve yolculuğumuz boyunca bu kadarla kalırsak şükredeceğim.

Elveda, sevgili Margaret'im. Emin ol ki, kendim kadar seni de düşünerek, uluorta tehlikeye atılmaktan kaçınacağım. Soğukkanlı, sebatkâr ve ihtiyatlı davranacağım.

İngiliz dostlarıma selamlarımı ilet.

En derin sevgilerimle,
R. W.

Dördüncü Mektup

Bayan Saville'e, İngiltere

5 Ağustos 17..

Başımıza öyle tuhaf bir olay geldi ki, çok büyük ihtimalle bu mektup sana ulaşmadan önce seni görecek olsam da, yazmadan duramayacağım.

Geçen pazartesi (31 Temmuz), dört koldan gemiye yaklaşarak denizde gidilebilecek alan bırakmayan buzullarla kuşatıldık. Özellikle etrafı saran kapkalın sis tabakası yüzünden durumumuz hayli tehlikeliydi. Bunun üzerine, ortam ve hava biraz değişene kadar, yelkenleri faça edip demirledik.

Saat iki civarında sis kalktı ve dört yanımızda uzanan, ucu bucağı görünmeyen, engin ve engebeli buz ovalarıyla karşı karşıya kaldık. Gemicilerimden bazıları sızlanmaya başlamış, bense endişeli düşünceler içinde tetikte beklerken, birden, kendi derdimizden sıyrılmamıza neden olan tuhaf bir manzara dikkatimizi çekti

İki köpeğin çektiği bir kızağa oturtulmuş alçak bir araba-

nın, yarım mil ötemizde kuzeye doğru ilerlediğini fark ettik. İnsan biçiminde, ama dev cüsseli olduğu anlaşılan bir yaratık, kızağa oturmuş, köpekleri sürüyordu. Yolcu hızla ilerleyerek uzak buz tepecikleri arasında kayboluncaya dek, teleskopumuzla onu izledik.

Gördüğümüz şeye çok şaşırmış ve anlam verememiştik. Biz karadan yüzlerce mil uzakta olduğumuzu sanıyorduk, oysa bu görüntü onun tahmin ettiğimiz kadar uzak olmadığını gösterir gibiydi. Diğer yandan, buzlara hapsolmuş bir haldeyken, pür dikkat izlediğimiz o rotayı takip etmemiz imkânsızdı.

Bu olaydan yaklaşık iki saat sonra bir dip dalgasının gümbürtüsünü duyduk ve geceye kalmadan buz parçalandı ve gemimizin yolu açıldı. Ancak karanlıkta buzun kırılmasından sonra etrafta yüzmeye başlayan iri oynak buz kütleleriyle çarpışmaktan korktuğumuzdan, sabaha kadar yerimizden kımıldamadık. Bu süreden faydalanarak bir iki saat dinlendim.

Ancak sabahleyin, ortalık ışır ışımaz güverteye çıktığımda tüm tayfayı geminin bir kenarına toplanmış, denizdeki biriyle konuşurken buldum. Aslında bu, geceleyin büyük bir buz parçasının üzerinde bize doğru sürüklenmiş, daha önce gördüğümüze benzer bir kızaktı. Köpeklerden yalnızca biri yaşıyordu, ancak kızakta bir insan vardı ve denizciler gemiye çıkması için onu ikna etmeye çalışıyordu. Bu adam, diğer yolcu gibi ıssız bir adanın vahşi yerlisi görünümünde değil, bir Avrupalıydı. Ben güvertede belirince, ustabaşı "İşte kaptanımız da geldi, o sizin açık denizde ölüp gitmenize müsaade etmez," dedi.

Yabancı beni görünce, yabancı aksanlı bir İngilizceyle bana seslendi: "Geminize çıkmadan önce, rica etsem nereye yolculuk ettiğinizi söyler misiniz?"

Ölümün eşiğinden dönen ve gemimi dünyanın en büyük

servetine değişilmeyecek bir hazine saymasını beklediğim bir insanın bana böyle bir soru yöneltmesi karşısında, ne kadar şaşırdığımı tahmin edebilirsin. Buna rağmen, sorusuna cevap vererek, kuzey kutbuna doğru bir keşif yolculuğuna çıktığımızı söyledim.

Anlaşılan bu cevaptan memnun kaldı ve gemiye gelmeyi kabul etti. Ulu Tanrım! Margaret, güvenliği için öyle pazarlık eden adamın halini görseydin, şaşkınlıktan küçük dilini yutardın. Uzuvları donmak üzereydi ve yorgunluktan ve çektiği eziyetlerden bir deri bir kemik kalmıştı. Hayatımda böylesine perişan bir insan görmedim. Önce onu kamaraya taşımayı denedik ama açık havadan ayrılır ayrılmaz bayıldı. Bunun üzerine tekrar güverteye çıkardık ve vücudunu brendiyle ovup, birazını da zorla içirerek onu yeniden ayılttık. Yaşam belirtileri gösterdiği anda, onu battaniyelere sarıp sarmalayarak mutfak ocağına yakın bir yere yatırdık. Yavaş yavaş kendine geldi ve azıcık çorba içerek iyice toparlandı.

Tekrar konuşabilir hale gelene kadar, böyle iki gün geçti ve ben sık sık, çektiği acılar yüzünden anlama kabiliyetini yitirdiğinden endişelendim. Biraz daha iyileşince, onu kendi kamarama aldım ve görevlerim el verdiği ölçüde onunla ilgilendim. Daha önce hiç bu kadar ilginç bir mahluk görmemiştim. Çoğu zaman yabani, hatta deli deli bakıyor ama bazı anlarda, biri ona bir ikramda bulunduğunda ya da ufacık bir hizmet ettiğinde, tüm çehresi, daha önce benzerini görmediğim sevecen ve tatlı bir tebessümle aydınlanıveriyor. Yine de genelde melankolik ve karamsar. Bazen de, onu kahreden dertlerin ağırlığına tahammülü kalmamış gibi dişlerini sıkıyor.

Misafirim hastalığı biraz atlattıktan sonra, onu soru yağmuruna tutmak için bekleyen adamlarımı uzaklaştırmakta çok güçlük çektim. Ama hem bedensel hem zihinsel olarak iyileşebilmesi için tam bir istirahate ihtiyacı olduğu belliyken, yersiz meraklarıyla ona eziyet etmelerine izin vere-

mezdim. Yine de yüzbaşı bir ara sordu: Böylesine tuhaf bir taşıtla, buz üzerinde, bu kadar uzaklara gelmesinin nedeni neydi?

Aniden yüzüne derin bir hüzün çöktü ve şöyle cevap verdi: "Benden kaçan birini bulmak."

"Peki peşinde olduğun adam da aynı şekilde mi yolculuk ediyor?"

"Evet."

"O halde sanırım onu gördük. Çünkü seni gemiye almamızdan bir gün önce, buzun öbür tarafında, içinde bir adamla, köpeklerin çektiği bir kızak görmüştük."

Yabancı bu sözlerle ilgilendi ve onun tabiriyle iblisin rotası hakkında bir yığın soru sordu. Az sonra, benimle yalnız kaldığında: "Hiç kuşkusuz," dedi, "bu iyi insanlar gibi sizde de merak uyandırmışımdır ama siz fazla düşünceli olduğunuzdan sormuyorsunuz."

"Elbette, meraklı sorularımla başınızı ağrıtsaydım büyük kabalık ve zalimlik etmiş olurdum."

"Yine de beni olağanüstü ve çok tehlikeli bir durumdan kurtardınız, iyilikseverliğinizle beni hayata döndürdünüz."

Hemen sonra, buzlar parçalandığında diğer kızağın da tahrip olup olmadığı konusunda ne düşündüğümü sordu. Buna kesin bir cevap veremeyeceğimi söyledim. Zira buzların kırılması gece yarısını bulmuştu ve yolcu o zamana kadar güvenli bir yere ulaşmış olabilirdi ama bu konuda bir hüküm veremezdim.

O günden beridir, yabancı, o gün gördüğümüz kızağı gözetlemek için güvertede durmaya çok hevesliydi. Ancak, sert soğuğa dayanacak mecali olmadığından, onu kamarada kalmaya ikna ettim. Ama birinin onun yerine gözcülük yaparak, ufukta yeni bir şey göründüğünde hemen ona haber vereceğine dair de söz verdim.

Bu tuhaf olayla ilgili şimdiye kadar olup bitenler işte bun-

lar. Yabancının sağlığı her geçen gün daha iyiye gidiyor, ama çok suskun ve anlaşılan kamaraya benden başka birilerinin girmesinden huzursuz oluyor. Yine de davranışlarıyla öyle uysal, öyle kibar ki, onunla çok az iletişim kurmalarına rağmen, gemicilerin hepsi ona ilgi gösteriyor. Bana gelince, onu kardeşim gibi sever oldum. O ısrarlı ve derin hüznü, içimi merhamet ve sevecenlikle dolduruyor. Şimdi bu harap halinde bile böylesine sempatik ve cana yakınken, iyi zamanında kimbilir ne asil bir insandır.

Sevgili Margaret'im, mektuplarımdan birinde sana, okyanusun enginlerinde tek bir dost bulamayacağımı yazmıştım. Oysa ne mutlu bana ki, acılarla yok olmadan evvel manevi kardeşim olarak bağrıma basabildiğim bir insan buldum.

Yazacak yeni bir şeyler olduğu takdirde, bu yabancı hakkında ara ara yazmaya devam edeceğim.

13 Ağustos 17..

Misafirime olan düşkünlüğüm günden güne artıyor. Ona hem inanılmaz bir hayranlık hem de merhamet duyuyorum. Acılarla harap olmuş böylesine asil bir varlık karşısında içim nasıl parçalanmasın? Çok mülayim ama çok da bilgili, çok kültürlü biri ve sözcükleri kılı kırk yararak seçtiği halde, hızlı ve çok etkileyici konuşuyor.

Artık iyiden iyiye sağlığına kavuştu ve sürekli güvertede duruyor, anlaşılan ondan önce gördüğümüz kızağı gözetliyor. Gelgelelim, tüm mutsuzluğuna rağmen, kendi dertlerine gömülmek yerine başkalarıyla da çok yakından ilgileniyor. Bana planımla ilgili bir yığın soru sorunca, ona hikâyemi kısaca anlattım. Onunla sırdaşlık etmeme memnun oldu ve planımda, son derece faydalı bulduğum birçok değişiklik önerdi. Tavrında zerre kadar ukalalık yok. Bilakis tüm

bunları çevresindekilerin iyiliğiyle içtenlikle ilgilendiği için yaptığı belli. Çok defa, kasvete gömülüp tek başına bir köşeye çekiliyor ve yaradılışından gelen karamsarlığı ve çekingenliği yenmeye çalışıyor. Bu ani nöbetler, güneşi karartan bir bulut misali gelip geçse de, kederi hiç geçmiyor. Onunla sırdaşlık kurmaya çalıştım ve sanırım bunu başardım da. Bir gün ona, hep beni anlayabilecek ve öğütleriyle bana yol gösterebilecek bir dost bulmayı arzuladığımdan söz ettim ve akıl danışmaktan gocunan insanlardan olmadığımı söyledim. "Ben mektepli olmadığımdan belki de kendi yetilerime pek güvenemiyorum. Bu yüzden de, beni onaylayacak ve destekleyecek, benden daha bilgili ve tecrübeli bir arkadaşım olsun isterdim. Gerçek bir dost bulmanın imkânsız olduğunu da düşünmüyorum."

"Seninle hemfikirim," dedi yabancı. "Ben de dostluğu arzuluyor ve dostluğa inanıyorum. Bir zamanlar, insanların en asilinden bir dosta sahiptim, dolayısıyla bunun ne demek olduğunu bilirim. Senin beklentilerin, önünde koca bir ömür var. Umudunu yitirmen için hiçbir neden yok. Bense... her şeyimi kaybettim ve hayata sıfırdan başlayamam."

Bunu söylerken yüzünde, içime işleyen, dingin, derin bir keder belirdi. Daha fazla konuşmadı ve biraz sonra kamarasına çekildi.

Bu mahzun halinde bile, bu adam doğanın güzelliklerine herkesten daha duyarlı. Yıldızlarla kaplı gök, deniz, bu büyüleyici diyarların sunduğu her manzara, belli ki hâlâ ayaklarını yerden kesecek kadar onu etkiliyor. Böyle insanlar çift yaradılışlıdır. Acılar içinde ve hüsranlarla harap olsalar da, kendi içlerine çekildiklerinde, hüznün ve ahmaklığın sızamadığı bir haleyle çevrili meleklere benzerler.

Bu yüce serüvenciden böyle coşkuyla bahsetmem seni güldürüyor mu? Öyleyse seni daha da sevimli kılan o saflığını yitirdin demektir.

Yine de, sen bu heyecanlı sözlerime ne kadar gülüp geçsen de, ben her gün onları tekrar tekrar söyletecek yeni bir neden buluyorum.

19 Ağustos 17..

Yabancı, dün bana şöyle dedi: "Kaptan Walton, çok ciddi ve benzeri görülmemiş talihsizlikler yaşadığımı anlamışsınızdır. Daha önce, bu uğursuzlukların hatırasını mezara götürmeye karar vermiştim, ancak sayenizde bu kararım değişti. Benim bir zamanlar olduğum gibi, siz de ilim ve irfan peşindesiniz ve içtenlikle dilerim ki, sizin arzularınız da, benimkiler gibi bir gün dönüp sizi zehirleyen bir yılana dönüşmez. Yaşadığım talihsizlikleri anlatmamın size bir yararı olur mu bilmiyorum, yine de, dilerseniz hikâyemi dinleyin. Bu hikâyedeki tuhaf olaylar, size, evrene dair, algılarınızı ve kavrayışınızı genişletebilecek bir bakış sunabilir diye düşünüyorum. Şimdiye dek imkânsız sandığınız türden mucizeler ve olaylar duyacaksınız. Ama eminim ki hikâyemdeki olaylar silsilesi, o olayların doğruluğuna dair kanıtları da kendiliğinden verecek."

Anlayabileceğin gibi, bu teklifinden çok memnun kalmıştım ama bir yandan da, talihsizliklerini anlatarak acılarını tazelemesine içim el vermiyordu. Biraz meraktan, biraz da, eğer elimden gelirse, alınyazısını düzeltmek için büyük bir arzu duyduğumdan, anlatacağı hikâyeyi duymaya can atıyordum. Bu duygularımı ona bildirdim.

"Anlayışınız için çok teşekkür ederim," diye karşılık verdi. "Ama buna gerek yok. Kaderimde ne varsa hemen hemen yaşadım. Yalnızca tek bir olayı bekliyorum, ondan sonra huzurla öleceğim." Lafa girmek istediğimi anlayınca "Duygularınızı anlıyorum," diye sürdürdü konuşmasını, "ama yanılı-

yorsunuz dostum, size böyle hitap etmeme izin verin, hiçbir şey benim kaderimi değiştiremez. Hikâyemi dinlerseniz, kaderimin nasıl geri dönülmez bir biçimde çoktan çizilmiş olduğunu göreceksiniz."

Sonra bana, hikâyesini ertesi gün, benim boş bir zamanımda anlatmaya başlayacağını söyledi. Bu sözü için ona çok teşekkür ettim. Gün boyu anlattıklarını, her gece, boş olduğum saatlerde, mümkün olduğunca onun sözcükleriyle yazıya dökmeye karar verdim. Meşgul olursam da en azından notlar alacağım. Senin bu yazılara bayılacağından kuşkum yok. Onu tanımış olan ve bunları onun ağzından dinleyen bana gelince, bir gün bunları ne büyük bir merakla ve anlayışlılıkla okuyacağım kimbilir!

Birinci Bölüm

Cenevre'de doğdum. Ailem ülkenin en seçkin ailelerindendi. Dedelerim yıllarca müsteşarlık ve eyalet valiliği mevkilerinde bulunmuş ve babam, birçok kamu görevini onurla ve haysiyetle yerine getirmişti. Dürüstlüğüyle ve kamu hizmetinde gösterdiği sonsuz özenle, onu tanıyan herkesin saygısını kazanmıştı. Gençliğini ülke işleriyle uğraşarak geçirmiş, evlenip de devlete, erdemlerini ve şanını yeni nesillere aktaracak oğullar bahşetmek ancak yaşlılık yıllarında aklına gelmişti.

Evliliğinde yaşadığı olaylar babamın karakterini gösterdiğinden, onları anlatmamak olmaz. Babamın en yakın arkadaşlarından biri, işleri çok iyi giderken, birtakım talihsizlikler sonucu yoksul düşen bir tüccardı. Beaufort adlı bu adam, gururlu ve vakur biri olduğundan bir zamanlar mevkii ve saltanatıyla tanındığı bir ülkede, yoksulluk içinde ve umursanmadan yaşamaya katlanamadı. Bu yüzden, namusuyla borçlarını kapattıktan sonra, kızıyla birlikte Lucerne kasabasında inzivaya çekilerek, adsız sansız, sefil bir hayata başladı. Katıksız dostluk duygularıyla sevdiği Beaufort'un bu

talihsiz olaylar sonucu kaçıp gitmesi babamı derin bir yasa boğmuştu. Onun arkadaşlığından mahrum kaldığına da çok üzülmüş, onu arayıp bulmaya, ona maddi ve manevi destek vererek hayata yeniden başlaması için onu ikna etmeye karar vermişti.

Beaufort gizlenmek için sıkı önlemler aldığından, babamın evi bulması on ay sürdü. Onu bulduğuna çok sevinen babam, hiç vakit kaybetmeden, Reuss nehri civarında sefil bir sokakta bulunan eve yollandı. Ancak içeri girdiğinde, yalnızca sefalet ve çaresizlikle karşılaştı. Beaufort servetinin yıkıntılarından yalnızca çok küçük bir miktar para kurtarabilmişti, ancak bu onu birkaç ay geçindirmeye yetiyordu ve bu süre içinde, bir tüccarın evinde namuslu bir işe girebilmeyi umuyordu. Dolayısıyla, bu ara dönemi tembellikle geçirmiş, boş zaman bulup düşünmek, üzüntüsünü daha da derinleştirip şiddetlendirmekten başka işe yaramamıştı. Sonunda bu üzüntü, zihnini öyle hızla ele geçirmişti ki, üç ay içinde yerinden kımıldayamaz hale gelip, yataklara düşmüştü.

Kızı onun üzerine titriyor, ama bir yandan da, minik servetlerinin eridiğini ve başka bir geçim umutlarının da kalmadığını çaresizlikle görüyordu. Ancak Caroline Beaufort sıra dışı bir azme sahipti ve zor zamanlarında kabaran cesaretinden güç alıyordu. Basit işler edindi, sepet ördü ve çeşitli yollarla az çok geçinmelerine yetecek üç beş kuruş kazanmayı başardı.

Böyle aylar geçti. Babasının durumu daha da kötüleşmiş ve Caroline zamanının çok daha büyük bir kısmını onun bakımıyla geçirir olmuş, geçim kaynakları azalmıştı. Onuncu ayda babası, geride bir yetim ve bir dilenci bırakarak, kollarında öldü. Bu son darbe kızı yıkmıştı ve babam odaya girdiğinde, Beaufort'un tabutunun yanı başına diz çökmüş hüngür hüngür ağlıyordu. Babam, tüm ilgisini ona yönelten bu

zavallı kıza bir iyilik meleği gibi gelmiş ve arkadaşının defnedilmesinden sonra, kızı Cenevre'ye götürerek bir yakınının himayesine vermişti. Bu olaydan iki yıl sonra da Caroline'le evlendi.

Babam evlenip baba olduktan sonra bu yeni konumunun sorumlulukları öyle çok zamanını almaya başladı ki, kamu görevlerinin pek çoğundan vazgeçerek kendisini çocuklarının eğitimine adadı. Çocukların en büyüğü ve babamın tüm uğraşlarının ve sunduğu imkânların hedefi bendim. Benimkilerden daha sevecen ebeveyn bulamazdınız. Özellikle tek çocuk olduğum yıllar boyunca, sürekli benim gelişimim ve sağlığımla ilgilendiler. Burada, hikâyeme devam etmeden önce, dört yaşımdayken yaşanan bir olayı anlatmam gerekir.

Babamın çok sevdiği bir kız kardeşi vardı ve kız, genç yaşında İtalyan bir soyluyla evlenmişti. Evlendikten hemen sonra kocasının memleketine gitmişler, babam yıllarca ondan çok seyrek haber alabilmişti. Bu anlattığım dönemlerde, kadın öldü ve birkaç ay sonra kocasından babama bir mektup geldi. İtalyan bir kadınla evlenmeye niyetli olduğunu belirtiyor ve babamdan, rahmetli kız kardeşinin tek çocuğu, o sırada bebek olan Elizabeth'in bakımını üstlenmesini rica ediyordu. "Dileğim," diyordu, "onu kendi kızınız gibi görmeniz ve bu şekilde eğitmeniz. Annesinin resmî mirasçısı olduğu belgelendi. Gerekli belgeleri size teslim edeceğim. Teklifi düşünün ve yeğeninizi kendiniz yetiştirmeyi mi, yoksa bir üvey anne tarafından büyütülmesini mi tercih edersiniz, karar verin."

Babam hiç tereddüt etmeden, Elizabeth'i müstakbel yuvasına getirmek için derhal İtalya'ya gitti. Annem sık sık, onun o güne dek gördüğü en güzel çocuk olduğunu ve daha o zamandan nazik ve sevecen mizacının işaretlerini verdiğini söylerdi. Bu işaretlerden ve evdeki sevgi bağlarını olabildiğince güçlendirme arzusuyla, annem Elizabeth'i müstakbel

karım belledi, bu niyetinden caymak için de hayatı boyunca bir neden göremedi.

O andan itibaren Elizabeth Lavenza ile oyun arkadaşı, büyüdüğümüzde de arkadaş olduk. Elizabeth hem uslu ve iyi huylu, hem de bir ağustosböceği gibi neşeli ve şendi. Fıkır fıkır ve hayat dolu olduğu halde, çok duygulu ve düşünceliydi ve olağanüstü sevecen bir mizaca sahipti. Özgürlüğü kimse onun kadar sevemezdi, ama sınırlamalara ve kaprise onun kadar zarafetle boyun eğeni de bulamazdınız. Hayal gücü çok zengindi ve müthiş azimliydi. Görünümü de ruhunu yansıtıyordu. Ela gözleri, kuş gözü gibi keskin, ama alımlı bir yumuşaklığa sahipti. İnce ve çevik bedeniyle, olağanüstü yorgunluğa dayanabilecek güçte olmasına rağmen, dünyanın en kırılgan yaratığı gibi görünürdü. Bir yandan onun zekâsına ve hayal gücüne hayranlık duyar, bir yandan da sevdiğim bir evcil hayvan gibi onunla ilgilenmeye bayılırdım. Görünüşü ve ruhuyla bunca zarafeti onun kadar doğallıkla birleştirebilen birini tanımadım.

Elizabeth'e herkes bayılıyordu. Hizmetkârlar bir şey talep edecekleri zaman, daima onlara arabuluculuk ederdi. Anlaşmazlık ve tartışma nedir bilmezdik, zira her ne kadar çok farklı karakterlerde olsak da, aramızda tam da o benzemezliğin yarattığı bir uyum vardı. Ben arkadaşımdan daha sakin ve kalenderdim ama onun kadar yumuşak başlı değildim. Azmimi uzun süre yitirmezdim, ama onunki kadar güçlü bir azmim de yoktu. Ben gerçek olguları eşelemekten zevk alırdım, o ise şairlerin ulvi eserleriyle ilgilenirdi. Benim için dünya, keşfetmeyi arzuladığım bir sırdı, onun içinse, kendi hayal gücüyle doldurmaya çalıştığı bir boşluk.

Erkek kardeşlerim yaşça benden epey küçüktüler, ama okul arkadaşlarımdan biri, bu boşluğu dolduruyordu. Henry Clerval, babamın yakın arkadaşı olan Cenevreli bir tüccarın oğluydu. Müstesna bir yeteneğe ve hayal gücüne sahip bir

çocuktu. Dokuz yaşındayken bütün arkadaşlarının zevk ve hayranlıkla okuduğu bir peri masalı yazdığını hatırlıyorum. En çok şövalyelik hikâyeleri ve romansları okumayı severdi. Hatırlıyorum da, çok küçükken, kahramanları Orlando, Robin Hood, Amadis ve St. George olan o çok sevdiği kitaplardan esinlenerek uydurduğu oyunlar oynardık.

Kimse benimki kadar mutlu bir gençlik yaşamamıştır. Anlayışlı ebeveynlerim, candan arkadaşlarım vardı. Eğitimimizde hiç baskıya maruz kalmadık ve daima önümüze, öyle ya da böyle bizi öğrenmek için çabalamaya teşvik edecek görünür bir hedef kondu. Rekabetten ziyade bu yöntemle, çalışmaya teşvik edildik. Elizabeth, arkadaşlarıyla yarışmak için değil, sevdiği bir manzaraya bakarak kendi elleriyle yaptığı bir resimle yengesini mutlu etmek istediğinden kendini resim çizmeye verdi. Latince ve İngilizce'yi öğrenmemiz, bu dillerde yazılanları okuyabilmek içindi ve cezayla eğitimden soğutulmadığımızdan, çok çalışmaya bayılıyorduk. Başka çocukların ödev olarak gördüğü şeyler bizim için eğlenceydi. Yaygın yöntemlerle disiplin altında tutulan çocuklar kadar çok kitap okumamış, yabancı dili onlar kadar çabuk öğrenmemiş olabiliriz ama öğrendiklerimiz hafızamızda daha fazla yer etti.

Aile çevresi derken, bizden hiç ayrılmayan Henry Clerval'ı da dahil ediyorum. Okula onunla birlikte gidiyor, öğleden sonraları genelde bizim evde birlikte geçiriyorduk. Zira tek çocuk olduğu ve evinde arkadaşlık edebileceği biri olmadığından, babası bizimle arkadaşlık kurmasından gayet memnundu. Zaten Clerval olmadığında bizim de mutluluğumuz eksik kalıyordu.

Kör talih zihnimi zehirlemeden ve o zihinden taşan faydalı, pırıl pırıl hayallerin yerini, kasvetli ve boğucu düşünceler almadan önceki o çocukluk hatıralarımı düşünmek, beni mutlu ediyor. Ancak eski günlerimi anlatırken, be-

ni olacaklardan habersizce, adım adım felaketime götüren olayları da es geçmemem gerekir. Zira sonradan yazgımı belirleyen o ihtirasın nasıl ortaya çıktığını kendimce açıklamaya çalıştığımda, onun tıpkı bir dağ nehri gibi, basit ve neredeyse unutulmuş kaynaklardan doğduğunu fark ediyorum. Ama o nehir, yol aldıkça kabarıp şişerek, geçtiği yerlerdeki tüm umutlarımı ve sevinçlerimi silip süpüren bir sele dönüştü.

Doğa bilimleri[1] alanındaki deham benim kaderimi belirledi. O yüzden, bu hikâyede beni bu bilimi seçmeye yönelten olayları anlatmak istiyorum. On üç yaşımdayken, tatil için hep birlikte Thonon yakınlarındaki kaplıcalara gittik. Soğuk hava yüzünden, bir gün boyunca mecburen otele kapandık. Burada tesadüf eseri Cornelius Agrippa'nın bir kitabını buldum. Kitabı lakaytlıkla açtım, ama yazarın kanıtlamaya çalıştığı teoriyi ve anlattığı fevkalade olayları okudukça, bu duygum kısa sürede heyecana dönüştü. Adeta zihnim birdenbire aydınlanıvermişti. Neşeyle hoplayıp zıplayarak babamın yanına gittim ve bu keşfimi ona anlattım. Bu noktada, öğrencilerinin dikkatini faydalı bilgilere yönlendirme konusunda, eğitmenlerin, ellerindeki pek çok fırsatı nasıl düpedüz heba ettiklerini belirtmeden geçemeyeceğim. Babam umursamaz bir tavırla kitabın kapağına bakıp şöyle dedi: "Haa! Cornelius Agrippa! Victor'cuğum, vaktini bunlarla harcama. İpe sapa gelmez palavralar işte."

Bunları söylemek yerine babam zahmet edip bana Agrippa'nın ilkelerinin tamamen çürütüldüğünü ve modern bir bilimsel sistemin kurulduğunu, ilkinin iddiaları hayal ürünüyken şimdikinin sahici ve uygulanabilir olmasından dolayı eskisinden çok daha üstün olduğunu anlatsaydı, o du-

1 Özgün metinde "*natural philosophy* - doğa felsefesi" olarak geçiyor. Modern bilimin doğuşundan önce, fizik başta olmak üzere doğa bilimlerinin öncülü olan araştırmalar ve çalışmalar bu adla anılıyordu – ç.n.

rumda kuşkusuz Agrippa'yı bir kenara atıp, o yaşlarda hararetlenen hayal gücümle, muhtemelen kendimi, modern keşiflerden doğan kimya ilmine adardım. Hatta mantık silsilem, belki de mahvıma yol açan o ölümcül darbeyi almazdı. Ama babamın elimdeki kitaba o baştan savma bakışı yüzünden, kitapta yazılanları bildiğine hiç inanasım gelmedi ve büyük bir hırsla okumaya devam ettim.

Eve döndüğümde, ilk iş olarak bu yazarın ve sonra da Paracelsus ve Albertus Magnus'un tüm eserlerini edindim. Bu yazarların çılgın fantezilerini zevkle okuyup hatmettim. Onlar benim gözümde, benden başka çok az insanın bildiği gizli hazineler gibiydiler. Bu gizli bilgi ambarını sık sık babama da açmak istediğim halde, favorim Agrippa'ya yönelik o anlaşılmaz ithamları bunu yapmaktan beni daima alıkoydu. Bunun üzerine, onları bir sır gibi saklayacağına söz verdirerek keşiflerimi Elizabeth'e anlattım. Ancak o da konuyla ilgilenmediğinden, araştırmalarımda beni yalnız bıraktı.

On sekizinci yüzyılda Albertus Magnus'un bir müridinin çıkması çok tuhaf görünebilir ama ailem bilimle haşır neşir değildi ve ben Cenevre okullarında hiç ders görmemiştim. Bu yüzden, gerçekliğin engellerinden habersiz düşlerimle, canla başla, felsefe taşını ve ab-ı hayatı[2] araştırmaya giriştim. Ancak sonradan tüm dikkatim ikincisinde yoğunlaştı. Zenginlik bayağı bir hedefti. Oysa hastalığı insan bedeninden defedebilsem ve insanı ani ve kanlı ölümler dışında her türlü ölümden kurtarabilsem ne muhteşem bir keşif yapmış olurdum!

Hayallerim bunlarla da sınırlı değildi. Ruhları ve cinleri hortlatmak, favori yazarlarımın bol keseden ileri sürdükle-

2 Felsefe taşı: Simya ilmine göre dokunduğu her şeyi altına dönüştüreceğine inanılan taş.
Ab-ı hayat (dirilik suyu): İnsana ölümsüzlük bahşettiğine inanılan efsanevi su – ç.n.

ri bir vaatti ve bunu gerçekleştirmek için canla başla çalışıyor, büyülerimin hep başarısız kalışını eğitmenlerimin yetenek ve bilgi eksikliğindense kendi acemiliğime ve hatalarıma yoruyordum.

Gözümüzün önünde olup biten gündelik doğa olaylarını araştırmaktan da geri kalmıyordum. Favori yazarlarımın tamamen bihaber oldukları işlemler olan distilasyon ve buharın olağanüstü etkileri hayret vericiydi. Ama beni en çok büyüleyen, sık sık misafirliğe gittiğimiz bir beyin kullandığını gördüğüm hava pompasıyla yapılan deneylerdi.

Tüm bunlar ve başka birçok konuda eski düşünürlerin cehaleti, onlara olan güvenimi zedelemişti, ancak onları büsbütün bir kenara atabilmem için, zihnimdeki yerlerini başka bir sistemin alması gerekiyordu.

On dört-on beş yaşlarımda, Belrive yakınlarındaki evimizde kaldığımız sırada, çok şiddetli ve korkunç bir borana tanık olduk. Fırtına Jura Dağları'nın ardından yaklaştı ve aniden gökyüzünün farklı noktalarından aynı anda korkunç bir gök gürültüsü patladı. Merakla ve zevkle, fırtınanın ilerleyişini izlemeye devam ettim. Böyle kapının önünde dikildiğim sırada, birdenbire, evimizin yirmi metre kadar ilerisindeki yaşlı güzel bir meşe ağacından alevlerin fışkırdığını gördüm. Bu göz kamaştırıcı ışığın sönmesiyle birlikte meşe ağacı yok olmuş, geride yalnızca harap bir gövde bırakmıştı. Ertesi sabah oraya gittiğimizde, ağacın garip bir biçimde parçalanmış olduğunu gördük. Sarsıntının etkisiyle ağaç, yarılmanın da ötesinde, tel tel odun şeritlerine ayrılmıştı. Daha önce hiç böyle topyekûn bir yıkıma tanık olmamıştım.

Bu ağaç felaketi beni fazlasıyla büyülemişti. Büyük bir merakla, babama, gök gürültüsü ve şimşeğin nasıl ve nereden doğduğuna dair sorular sordum. Babam "elektrik" diye yanıt verdi ve bana elektrik enerjisinin bazı etkilerini anlattı. Sonra minik bir elektrik düzeneği kurdu ve onunla bir iki deney

gösterdi. Ayrıca sıvıyı bulutlardan yere indirmek için kullandığı bir kablo ve telle, bir uçurtma yaptı.[3]

Bu son darbe, Cornelius Agrippa, Albertus Magnus ve Paracelsus'un onca zamandır hayal gücüme hükmeden saltanatını yerle bir etti. Ancak bir talihsizlik sonucu, modern bilimlerden birinde öğrenime başlama hevesim kırıldı ve bu isteksizliğimde, şimdi anlatacağım olay etkili oldu.

Babam doğa bilimleri dersleri verilen bir kursa katılmamı istedi ve ben de onun bu isteğini seve seve kabul ettim. Bazı terslikler yüzünden, derslere ancak kursun bitimine yakın bir zamanda başlayabildim. Bu yüzden de, artık son derslerden biri olan girdiğim dersten hiçbir şey anlamadım. Öğretmenimiz, hakkında en ufak bir şey bilmediğim potasyum ve bor, sülfatlar ve oksitler gibi terimleri kullanarak, harıl harıl bir söylev verdi. Bana göre ikisi de ilginç ve faydalı yazarlar olan Pliny ve Buffon'u hâlâ zevkle okusam da, bu olay bende doğa bilimlerine karşı bir bezginlik yarattı.

O yaşlarda daha çok matematiğe ve çoğunlukla bu bilime bağlı araştırma dallarına yoğunlaşmıştım. Harıl harıl yabancı dil öğreniyordum. Latinceye zaten aşinaydım ve Yunan yazarlarından basit olanları sözlüğe başvurmadan okumaya başlamıştım. Ayrıca İngilizce ve Almancayı da eksiksiz anlıyordum. On yedi yaşımda bu hünerlere sahiptim ve anlayabileceğiniz gibi, vaktimin tümünü bu farklı alanlarda bilgilenmeye ve bu bilgilerimi pekiştirmeye harcıyordum.

Kardeşlerimin eğitimini üstlenmemle, yeni bir uğraş daha edinmiş oldum. Ernest benden altı yaş küçüktü ve asıl öğrencim oydu. Bebekliğinden itibaren marazlı bir çocukluk geçirdiğinden, Elizabeth ve ben sürekli ona bakıcılık etmiştik. Uysal yaradılışlıydı, ancak sebatkâr değildi. Ailenin en

3 Uçurtma deneyi: Şimşek ve elektriğin doğası hakkında, Benjamin Franklin'in oğlu William Franklin ile birlikte gerçekleştirdiği deneye gönderme yapılıyor – y.h.n.

küçüğü olan William, henüz bebekti ve ışıl ışıl mavi gözleri, gamzeli yanakları ve tatlı tavırlarıyla derin şefkat uyandıran dünya güzeli bir çocuktu.

İşte böyle, daima dertten tasadan uzak görünen bir ev ortamımız vardı. Babam eğitimimizle ilgileniyor, annem bizimle gülüp eğleniyordu. Kimsenin bir diğerine en ufak bir üstünlüğü yoktu. Birbirimizle emir cümleleriyle konuştuğumuzu duyamazdınız. Onun yerine karşılıklı sevgimiz, birbirimize uymamızı ve birbirimizin en küçük isteklerini dahi yerine getirmemizi sağlıyordu.

İkinci Bölüm

On yedi yaşıma bastığımda, ebeveynlerim Ingolstadt Üniversitesi'nde okumamın doğru olacağına karar verdiler. O güne kadar Cenevre'deki okullara gitmiştim. Ancak babam, eğitimimi tamamlamadan önce, ülkeminkinden farklı geleneklerle de tanışmam gerektiğini düşünüyordu. Böylece gidişim için erken bir tarih belirlendi. Ancak kararlaştırılan gün gelmeden –bir bakıma, gelecekteki acılarımın uğursuz bir habercisi olan– hayatımın ilk felaketi başıma geldi.

Elizabeth kızıl hummaya yakalandı, ancak hastalığı ağır geçmedi ve çabucak iyileşti. Odasında kapalı tutulduğu sırada, yanına yaklaşmaması için anneme çok dil döktük. Annem başta yalvarışlarımıza boyun eğdiyse de ailedeki gözdesinin iyileşmeye başladığını duyunca, yanına gitmekten kendini daha fazla alıkoyamadı ve bulaşıcılık tehlikesi hâlâ çok yüksekken, Elizabeth'in odasına girdi. Bu tedbirsizlik vahim sonuçlara yol açacaktı. Üçüncü gün annem hastalandı. Onun humması çok kötü seyrediyordu ve hemşirelerin bakışlarından, acı sonun beklendiği anlaşılıyordu. Bu hayran olunası kadın, metanetini ve sevecenliğini ölüm döşe-

ğinde dahi yitirmedi. Elizabeth'le benim ellerimizi birleştirerek, "Çocuklarım," dedi, "ilerdeki mutluluğum için sizin evliliğinize umut bağlamıştım. Bundan sonra bu umut babanızın avuntusu olacak. Elizabeth, hayatım, yokluğumda küçük kuzenlerin sana emanet. Ah! Sizden ayrılmak büyük acı veriyor. Böyle mutluyken ve seviliyorken hepinizi birden bırakıp gitmek kolay mı? Ama bunları düşünmek bana yakışmaz. Öbür dünyada sizlerle buluşmanın umuduyla avunup, ölümü güler yüzle karşılamaya çalışacağım."

Annem huzurla öldü ve ölürken bile yüzünde şefkat vardı. En değer verdikleri yakınları o en çaresiz felaketle kollarından koparılan bizlerin hislerini, bunun ruhlarımızda yarattığı boşluğu ve yüzlerimize yansıyan kederi tarif etmeme gerek yok. Her gün gördüğümüz, hatta artık kendimizin bir parçası gibi hissettiğimiz bir insanın ebediyen aramızdan ayrılmış olduğuna –o canım bakışların sönüp gittiğine, bize çok yakın, çok tatlı gelen o sesin bir daha hiç duyulmamak üzere sustuğuna– çok uzun zaman inanasımız gelmez. İlk günlerde zihnimizde bu düşünceler vardır. Ancak zamanla, bu musibetin gerçekliği kafamıza dank ettiğinde, elemin keskin acısını hissetmeye başlarız. Gerçi o hoyrat elin sevdiklerini koparıp almadığı tek bir kimse yokken, herkesin hissettiği ve hissetmeye mecbur olduğu bu acıyı tarif etmeme gerek var mı? En nihayet, zaman gelir, o mecburi kedere göz yumulmaya başlanır ve dudaklara uğrayan tebessüm, ayıp sayılacak olsa da, artık buyur edilir. Annem ölmüştü ama bizim hâlâ yerine getirmemiz gereken sorumluluklarımız vardı. Kalan sağlarla yola devam etmek ve ölümün pençesine düşmediğimiz sürece halimize şükretmeyi öğrenmek zorundayız.

Bu olaylar yüzünden geciken Ingolstadt yolculuğum, şimdi tekrar gündeme gelmişti. Babamdan bana soluklanmak için birkaç hafta vermesini istedim. Üzüntülü günlerdi, an-

nemin ölümü ve benim hemen gidecek olmam ruhumuzu karartmıştı. Yine de Elizabeth, küçük ailemizi yeniden neşeli günlerine döndürmek için çaba gösteriyordu. Yengesinin ölümünden sonra, üstüne yepyeni bir metanet, bir gayret gelmişti. Görevlerini kusursuz biçimde yerine getirmeye kararlıydı ve en öncelikli iş olan dayısı ve kuzenlerini mutlu etmenin artık onun görevi olduğuna inanıyordu. Beni teselli ediyor, dayısını eğlendiriyor, kardeşlerime öğretmenlik ediyordu. Onun kendinden tamamen vazgeçerek durmadan başkalarını mutlu etmek için didindiği bu hali, bana her zamankinden daha büyüleyici geliyordu.

Ayrılık günü geldi çattı. Son akşamı bizimle birlikte geçiren Clerval haricinde tüm arkadaşlarımla vedalaşmıştım. Clerval benimle birlikte gelemeyeceği için hayıflandı durdu. Ancak babası, iş ortağı olmaları gerektiğini düşünüyordu ve gündelik hayatta ticaret yapmak için tahsile lüzum olmadığı şeklindeki teorisine uygun olarak, gitmesine razı olmamıştı. Henry'nin ince bir zekâsı vardı, avarelik etmeyi hiç istemiyordu ve babasıyla ortak olmaktan gayet memnundu, ancak bir insanın hem eğitimli olup hem de çok iyi bir tüccar olabileceğine inanıyordu.

Onun dertlerini dinleyip geleceğe dair küçük küçük planlar yaparak, geç saatlere kadar oturduk. Ertesi sabah erkenden evden ayrıldım. Elizabeth'in gözyaşları sel oldu. Gidişimden duyduğu üzüntünün yanında, bu gözyaşlarının bir nedeni de, aynı yolculuğu, üç ay önce bir annenin hayır dualarıyla yapamamış olduğumu düşünmesiydi.

Beni uzaklara götürecek olan arabaya atlayıp, kendimi efkarlı düşüncelerin kollarına bıraktım. Daima cana yakın dostlar arasında yaşayıp, durmadan mutluluk vermeye ve almaya çabalamış olan ben, şimdi yalnızdım. Gideceğim üniversitede, yeni arkadaşlıklar kurmam ve kendimin velisi olmam gerekiyordu. Şimdiye dek son derece münzevi ve ev-

cimen bir hayat geçirmiş olduğumdan, yeni çehrelere ister istemez bir antipati duyuyordum. Kardeşlerimi, Elizabeth'i ve Clerval'ı seviyordum, bunlar "eski tanıdık yüzler"di[1] ancak yabancılarla dostluk kurabilecek yapıda biri olmadığımı düşünüyordum. Yolculuğuma başlarken bu düşünceler içindeydim. Ama yol ilerledikçe moralim düzeldi ve umudum arttı. Bilgi edinme arzusuyla dolup taşıyordum. Evimdeyken, sık sık, gençliğimi tek bir yere hapsolarak geçirmenin kötü bir şey olduğunu düşünür, hayata katılmak ve diğer insanlar arasında kendime bir mevki edinmeye can atardım. Şimdi tam da bu arzularım yerine gelirken bundan pişmanlık duymam ahmaklık olurdu.

Uzun ve yorucu Ingolstadt yolculuğum, bolca vaktim olduğundan, bu ve başka bir yığın düşünceyle geçti. Sonunda şehrin mağrur beyaz çan kulesi göründü. Arabadan indim ve akşamı gönlümce geçirmek üzere ıssız apartman daireme yollandım.

Ertesi sabah, referans mektuplarımı yanıma alarak, aralarında doğa bilimleri öğretim üyelerinden M. Krempe'nin de olduğu bazı profesörleri ziyarete gittim. M. Krempe beni nezaketle karşıladı ve doğa bilimlerine bağlı farklı branşlardaki gelişimimle ilgili bazı sorular sordu. Bu konularda o güne dek okuduğum tek tük yazarın adını, korkuyla ve sesim titreyerek sıraladım. Profesör yüzüme bakıp: "Sahiden de vaktini bu saçmalıkları öğrenmekle mi harcadın?" diye sordu.

"Evet," cevabını verdim. "Bu kitaplar için harcadığın her dakika, her saniye," diye içtenlikle konuşmasını sürdürdü M. Krempe, "büsbütün ziyandır. Çürütülmüş teorilerle, gereksiz isimlerle hafızanı doldurmuşsun. Ulu Tanrım! Nasıl bir çölde yaşamışsın ki, senin böyle şevkle özümsediğin şu fantezilerin bin yıllık, küflenmiş antikalar olduklarını zah-

1 İngiliz yazar Charles Lamb'in 1798 tarihli bir şiirinin başlığı "Old familiar faces" – ç.n.

met edip sana anlatacak biri bile çıkmamış? Bu aydınlanmış ve bilimsel çağda Albertus Magnus'un ve Paracelsus'un takipçilerinden biriyle karşılaşmayı hiç ummazdım. Beyefendi, eğitiminize sil baştan başlamanız gerekiyor."

Böyle deyip bir kenara çekildi ve edinmemi istediği doğa bilimleri kitaplarını bir kâğıda yazarak, önümüzdeki hafta genel doğa bilimleri konulu bir ders başlatacağını ve meslektaşlarından M. Waldman'ın da onun olmadığı günlerde kimya dersleri vereceğini söyleyip, beni başından savdı.

Profesörün böyle yerin dibine batırdığı bu yazarları kendim de uzun zamandır işe yaramaz bulduğumdan, eve döndüğümde hayal kırıklığı içinde değildim. Ancak onun tavsiyesiyle edindiğim kitapları hatmetmeye de pek niyetli değildim. M. Krempe, boğuk sesli ve iğrenç suratlı, ufak tefek, tıknaz bir adamdı. Haliyle, bende söylediklerine ikna olmamı sağlayacak olumlu bir etki bırakamamıştı. Ayrıca modern doğa bilimlerine saygı duymuyordum. Bilimin üstatlarının ölümsüzlük ve gücün arayışında oldukları zamanlar çok farklıydı. Bunlar, nafile de olsa, yüce amaçlardı. Oysa şimdi amaç değişmişti. Araştırmacının hedefi, adeta benim bilime olan ilgimin asıl temeli olan hayalleri yok etmekten öte değildi. Eften püften gerçeklikler uğruna, ihtişamıyla göz kamaştıran hayallerden (kimeralardan) vazgeçmem isteniyordu.

Neredeyse yapayalnız geçen ilk iki-üç gün boyunca bu düşünceler içindeydim. Ancak hafta başı geldiğinde, M. Krempe'nin derslerle ilgili söylediklerini düşündüm ve o ufak tefek kibirli herifin kürsüden nutuk çekmesini dinlemeye her ne kadar içim elvermese de, şimdiye dek şehir dışında olduğundan hiç görmediğim M. Waldman için söylediklerı aklıma geldi.

Biraz meraktan, biraz da avarelikten, M. Waldman'ın ders verdiği sınıfa gittim ve benden kısa süre sonra M. Waldman

sınıfa girdi. Bu profesör, meslektaşına hiç benzemiyordu. Elli yaşlarında görünüyordu, ancak yüzünde olağanüstü babacan bir ifade vardı. Şakakları hafif kırlaşmıştı, başının arkasında kalan saçları ise siyaha yakın koyuluktaydı. Kısa boylu olmasına rağmen dimdikti ve duyduğum en tatlı sese sahipti. Derse kimyanın tarihçesiyle başladı ve en önemli kaşiflerin adlarını coşkuyla sayarak, farklı alimlerin çeşitli buluşlarının bir özetini verdi. Daha sonra bilimin şimdiki durumunu özetleyip, çok sayıda temel kavramın açıklamasını yaptı. Giriş mahiyetinde bir iki deney yaptıktan sonra, modern kimya üzerine, daima kelimesi kelimesine anımsayacağım bir methiyeyle dersi bitirdi:

"Bu bilimin eski üstatları, imkânsızı vaat ettiler ve vaatlerin hiçbirini yerine getirmediler. Modern üstatlar çok az şey vaat ediyorlar. Onlar madenlerin birbirine dönüştürülemediğini ve ab-ı hayatın hayal olduğunu biliyorlar. Ama adeta elleri kire bulanmak, gözleri mikroskop ya da krozeye odaklanmak için yaratılmış bu düşünürler, gerçekte mucizeler yaratmaktadır. Onlar doğanın gizli kovuklarına nüfuz ederek, onun gizlendiği yerlerde nasıl işlediğini gösterirler. Gökyüzüne çıkarlar. Kanın nasıl devridaim ettiğini ve soluduğumuz havanın niteliğini keşfetmişlerdir. Yeni ve sınırsız sayılabilecek yetiler edinmişlerdir. Göklerdeki yıldırımlara komuta edebilir, depremi taklit edebilir ve hatta gölgeleriyle birlikte görünmez dünyanın sahtesini yapabilirler."

Profesörden ve dersinden son derece memnun kalarak, oradan ayrıldım ve aynı akşam onu ziyaret ettim. Baş başa kaldığımızda, topluluk içinde olduğundan daha da yumuşak ve sempatikti. Zira dersteki biraz vakur havasına rağmen, kendi evinde yeniden cana yakın ve nazik birine dönüşmüştü. Çalışmalarımla ilgili kısa hikâyemi ilgiyle dinledi ve Cornelius Agrippa ve Paracelsus'un isimleri geçtiğinde gülümsedi, ancak bu gülümseyişte, M. Kempe'nin sergilediği kü-

çümsemeden eser yoktu. Bana şunları söyledi: "Modern düşünürlerin çoğu bilgisinin temelleri, bu adamların yorulmak bilmez gayretleri sayesinde atılmıştır. Bize de işin kolay kısmını, aydınlatılmasına esas olarak kendilerinin önayak olduğu olgulara yeni isimler verme ve onları sınıflandırma işini bıraktılar. Dahi insanların gayretleri, ne kadar yanlış yönlere saptırılsa da, sonunda hemen her zaman insanlığın somut yararına dönüşmeyi başarır." Küstahlıktan ve yapmacıklıktan uzak bu söylevini dinledikten sonra, ona, dersinin modern kimyacılara karşı önyargılarımı yok ettiğini söyledim ve hangi kitapları edinmem gerektiğine dair tavsiyede bulunmasını rica ettim.

"Bir öğrenci kazanmış olmaktan mutluyum," dedi M. Waldman. "Gayretli olduğun kadar yetenekliysen, başarılı olacağına hiç şüphem yok. Doğa bilimlerinde en büyük ilerlemelerin kaydedildiği ve en büyük ilerlemelere gebe branş kimyadır, bu yüzden kişisel araştırma alanım olarak kimyayı seçtim, ancak bu arada bilimin diğer dallarını da ihmal etmiyorum. İnsan ilminin yalnızca bu alanıyla ilgilenen biri, olsa olsa berbat bir kimyager olabilir. Dar görüşlü bir deneyci değil de gerçek bir bilim insanı olmak istiyorsan, sana matematik de dahil doğa bilimlerinin tüm branşlarıyla ilgilenmeni tavsiye ederim."

Bunları söyledikten sonra, beni laboratuvarına götürdü ve oradaki aletlerin nasıl kullanıldığını anlatarak, edinmem gerekenler konusunda bilgi verdi ve makinelerin mekanizmalarına zarar vermeyecek kadar bu bilimde ilerlediğimde, bana kendi aletlerini kullandıracağına söz verdi. Ayrıca ondan rica ettiğim kitap listesini de verdi ve ben oradan ayrıldım.

Unutamayacağım bir gün böylece sona erdi. O gün benim kaderimi belirledi.

Üçüncü Bölüm

O günden sonra, en geniş anlamıyla kimya başta olmak üzere, kendimi doğa bilimlerine verdim. Modern araştırmacıların bu konularda yazdıkları deha ve incelik dolu eserleri büyük bir coşkuyla okudum. Derslere giriyor, akademideki bilim insanlarıyla tanışıklığımı ilerletiyordum ve M. Krempe'den bile epeyce mantıklı fikirler ve ciddi bilgiler edinebiliyordum. Bunlara itici bir fizyonomi ve tavırlar eşlik ediyordu etmesine ama bu onların değerini düşürmüyordu. M.Waldman candan bir dost gibiydi. Asla dogmatizme sapmayan bir hoşgörüye sahipti ve ders anlatırken takındığı içten ve mülayim tavrıyla, bilgiçlik taslamaktan tamamen uzaktı. Belki de doğa bilimlerinin onun uğraştığı bu branşına yönelmem, bu bilimin kendisine olan sevgimden ziyade, bizzat bu adamın sevimliliği sayesinde olmuştu. Ancak bu ruh hali, bilgiye doğru yolculuğumun yalnızca ilk başlarında etkiliydi. Bu bilime daha çok nüfuz ettikçe, koşullardan bağımsız biçimde, onunla uğraşmaktan daha çok zevk almaya başladım. İlk zamanlar bir görev ve kararlılık duygusuyla yürüttüğüm bu zorlu uğraşı artık öyle bir şevk ve heves-

le yapıyordum ki, sık sık gece laboratuvarda çalışmaya dalarak sabahı ediyordum.

Takdir edersiniz ki, bu özverili gayretim sayesinde, hızla ilerleme kaydetmiştim. Şevkimle diğer öğrencilere, ustalığımla hocalarıma parmak ısırtıyordum. Profesör Krempe sık sık, muzip bir tebessümle, Cornelius Agrippa'dan ne haber diye sorarken, M. Waldman gelişimim karşısında içtenlikle gururlanıyordu. Bu şekilde, Cenevre'ye hiç gitmeden, kendimi tamamen planladığım bazı keşifler üzerinde çalışmaya adadığım iki yıl geçirdim. Bilimin cazibesini, ancak onu yaşayanlar bilebilir. Diğer alanlarda, sizden öncekilerin gittiği yere vardığınızda, öğrenebileceğiniz bir şey kalmamıştır. Oysa bilimle uğraştığınızda, keşfedilecek ve merakınızı cezbedecek bir şey daima vardır. Ortalama kapasitedeki bir zihin, tümüyle tek bir çalışmaya odaklandığında, o alanda kaçınılmaz olarak muazzam bir uzmanlığa erişir. İşte durmaksızın tek bir hedefin peşinden giden ve sırf o hedefe gömülmüş olan ben de, öyle hızla ilerleme kaydettim ki, iki yıl sonra, kimi kimya aygıtlarının geliştirilmesi konusunda, üniversitede büyük bir itibar ve hayranlıkla anılmamı sağlayan bazı buluşlar yaptım. Bu noktada, teoride ve pratikte doğa bilimlerine Ingolstadt'taki profesörlerin derslerine ihtiyaç duymayacak kadar hakim hale geldiğimde, oradaki varlığım artık gelişimime bir katkı sağlamadığından, dostlarımın yanına, doğduğum şehre dönmeyi düşünmeye başlamıştım. Ancak tam o sırada gerçekleşen bir olay gitmemi engelledi.

İnsan bedeninin, daha doğrusu bir can bahşedilmiş herhangi bir hayvanın yapısı, en çok ilgimi çeken olgulardan biriydi. Kendi kendime sık sık, yaşamın kaynağının ne olduğunu soruyordum. Bu cüretkâr bir soruydu ve daima bir muamma kabul edilmişti. Oysa korkaklık ya da lakaytlıkla sorgulamaktan geri durmasak, keşfetmenin eşiğinde oldu-

ğumuz pek çok şey vardı. Tüm bunları düşünüp taşındıktan sonra, doğa bilimlerinde özellikle fizyolojiyle ilgili alanlara yoğunlaşmaya karar verdim. Beni harekete geçiren adeta mucizevi o şevk olmasa, bu alana yoğunlaşmak sıkıcı ve dayanılmaz olabilirdi. Yaşamın kaynaklarını incelemek için önce ölüme yönelmemiz gerekir. Biraz anatomi öğrendim ama bu yeterli değildi. İnsan bedenindeki doğal bozulma ve çürümeyi de gözlemlemem gerekiyordu. Eğitimim sırasında babam doğaüstü korkularım olmaması için çok dikkatli davranmıştı. Hayatım boyunca hurafelerden ürktüğümü ya da hortlak görmekten korktuğumu hiç hatırlamıyorum. Karanlık düş gücümü etkilemezdi ve mezarlıklar benim için, bir zamanlar güzelliğin ve dinçliğin yuvasıyken artık solucanlara yem olmuş cansız bedenlerin koyulduğu bir yerden ibaretti. Şimdi bu çürümenin nedenini ve gelişimini incelemek durumundaydım ve bunun için gece gündüz kümbetlerde ve mezarlarda vakit geçirmek zorundaydım. İnsani hassasiyetleri son derece yaralayıcı şeylere odaklanmıştım. İnsanın narin formunun nasıl bozulup heder olduğunu gördüm. Ölümün kanlı canlı yanakları çürütüşünü izledim. Göz ve beyin gibi harikaların solucanlara yem oluşuna tanıklık ettim. Durup, yaşamdan ölüme ve ölümden yaşama doğru bu değişimi örnek alarak, neden sonuç ilişkilerinin tüm o ufak ayrıntılarını incelemeye ve irdelemeye girişmiştim ki, aniden, bu karanlığı aydınlatan bir ışık çakıverdi. Bu hem öyle parlak ve büyüleyici hem öyle yalın bir ışıktı ki, önümde beliren manzara beni sersemletirken, aynı bilim dalında araştırma yapan onca deha içinde bu kadar büyüleyici bir sırrı benim keşfetmiş olmamdan da şaşkındım.

Unutmayın ki size aktardıklarım birer deli saçması değil. Gökyüzünde parıldayan güneş ne denli gerçekse, şu anda ileri sürdüklerim de o denli gerçektir. Bu olay birtakım mucizelerin ürünü olabilir, ama keşfimin safhaları elle tutu-

lur ve akla yatkındı. Günler ve geceler boyu süren olağanüstü bir gayret ve külfetin sonucunda, dirimi ve yaşamı başlatan şeyi keşfetmeyi başarmıştım. Bununla da kalmayıp, bizzat cansız maddeye can verebilir hale gelmiştim.

Bu keşifte başta yaşadığım bu büyük şaşkınlık, çok geçmeden yerini hazza ve sarhoşluğa bıraktı. Çok zorlu bir çalışmayla harcanan onca zamandan sonra, bir anda emellerimin zirvesine ulaşmak çektiğim çileleri en doyurucu biçimde sonlandırmıştı. Ancak bu öyle büyük ve görkemli bir keşifti ki, beni bir bir ona ulaştıran basamakların hepsi gözümden silinmiş ve ben yalnızca onu görür olmuştum. Dünyanın yaradılışından beri en büyük bilgelerin araştırdığı ve arzuladığı şey artık avucumun içindeydi. Elbette bu bir hokus pokusla bir anda önüme serilmiş bir şey değildi: O ana dek edindiğim bilgilerin niteliği, beni halihazırdaki keşfimi açıklamak yerine, yoluma devam ederek o bilgileri araştırmamın hedefi için kullanmaya sevk etti. Cesetle birlikte gömülen ve sırf cılız, işe yaramaz görünen bir ışık sayesinde keşfettiği bir geçitle hayata kavuşan o Arap gibiydim.[1]

Dostum, bakışlarındaki heves, merak ve umuttan anlıyorum ki, bulduğum bu sırrı öğrenmeyi umuyorsun. Bu mümkün değil. Hikâyemi sonuna kadar sabırla dinlersen bu konuda neden ağzı sıkı olduğumu kolayca anlayacaksın. Seni, o zaman kendime yaptığım gibi tedbirsizce ve coşkuyla felakete ve kaçınılmaz perişanlığa sürüklemeyeceğim. Uyarılarımdan olmasa da, en azından yaşadıklarıma bakarak, bilgiye ulaşmanın ne kadar tehlikeli olduğunu ve doğduğu küçük kasabayı tüm evren gibi gören insanın, doğasının elvermeyeceği kadar büyük olmaya yeltenen insandan nasıl daha mutlu olduğunu öğren.

1 Sinbad karısının cesediyle birlikte gömülür, uzakta bir ışık fark eder ve sonradan bir dehliz olduğunu anladığı o ışığı takip ederek kaçmayı başarır. (bkz. "Sinbad'ın Dördüncü Seyahati", *Binbir Gece Masalları*) – y.h.n.

Böylesine afallatıcı bir gücü ele geçirdiğimi anladıktan sonra, uzun süre, bunu ne şekilde kullanacağım konusunda tereddüt ettim. Her ne kadar canlandırma bilgisine sahip olsam da, yine de sinirler, kaslar ve damarların tüm o çapraşıklığı ile, bunu aktarabileceğim bir beden oluşturmak hâlâ akıl almaz ölçüde zor ve çaba gerektiren bir iş olarak önümde duruyordu. İlk başta, kendim gibi bir varlık mı, yoksa daha basit bir bünye mi yaratmam gerektiği konusunda tereddüde düştüm. Ancak ilk başarım hayal gücümü fazla coşturmuş, bu da insan kadar karmaşık ve kusursuz bir hayvana hayat verme yetimden kuşku duymamı engellemişti. Halihazırda elimdeki malzeme, böylesine zorlu bir işe girişmem için hiç yeterli görünmüyordu, ancak en sonunda başaracağıma şüphem yoktu. Kendimi çeşitli tersliklere hazırlamıştım. İşlemler sırasında sürekli engellerle karşılaşabilir ve sonunda kusurlu bir eser çıkarabilirdim. Yine de, bilim ve teknikte her gün gerçekleşen gelişmeleri düşünmenin verdiği cesaretle, şimdiki girişimlerimin en azından gelecekteki başarılara zemin yaratacağından ümitliydim. Diğer yandan, planımın büyüklüğü ve karmaşıklığının onun imkânsızlığının bir delili olduğunu da düşünemedim. İşte bu duygular içinde, bir insan yaratmaya giriştim. Uzuvların aşırı küçük olması çalışmamı çok yavaşlattığından, başlangıçtaki niyetimden cayarak, mahluku devasa boyutta, yani yaklaşık 2.40 boyunda ve onunla orantılı irilikte yapmaya karar verdim. Bu karara vardıktan ve malzemeleri toplayıp düzenlemek için birkaç ay harcadıktan sonra, işe koyuldum.

İlk başarının hevesiyle beni bir kasırga gibi hızla ilerleten o duygu karmaşasını kimse anlayamaz. Yaşam ve ölüm gözüme hayali sınırlar gibi görünüyordu. Öncelikle onları aşmalı ve bir ışık seliyle karanlık dünyamızı aydınlatmalıydım. Yeni bir canlı türü, beni yaratıcısı ve membaı diye kutsayacaktı. Mutlu ve kusursuz pek çok mahluk varlığını bana borçlu olacak-

tı. Onların gözünde, hiçbir babanın çocuğundan talep edemeyeceği minnete layık olacaktım. Bu hayaller içinde, eğer cansız maddeyi canlandırabilirsem, zamanla (her ne kadar şimdi bunu imkânsız bulsam da) ölümle çürümeye başlamış bedenleri yeniden hayata döndürebileceğimi düşünüyordum.

Soluksuz bir şevkle işimi sürdürürken, bu düşünceler moralimi yüksek tutuyordu. Çalışmaktan benzim solmuş, hapislikten bir deri bir kemik kalmıştım. Kimi zaman kesin bir sonuca ulaşmama ramak kalmışken, hüsrana uğradığım oldu. Yine de bir sonraki gün ya da saatin getireceklerinin umuduna sarıldım. Kimseyle paylaşmadığım bir sır da kendimi adadığım o umuttu ve bu gece yarısı uğraşlarımı seyreden ayın bakışları altında, huzursuz ve soluksuz bir sabırsızlıkla, yaradılışın kuytularının izini sürüyordum. Mezarlığın uğursuz rutubeti içinde debelendiğim ya da cansız çamura can vermek için canlı hayvana işkence ettiğim gizli uğraşımın dehşetini kim tahayyül edebilir? Şimdi hatırladığımda elim ayağım titriyor, gözlerim yaşlarla doluyor ama o zaman, karşı konulmaz ve neredeyse çılgınca bir güdü beni ilerlemeye sevk ediyordu. Adeta, tüm ruhumu ve heyecanımı sırf bu meşgaleye odaklamıştım. Aslında bu, yapay teşvikin ortadan kalkmasıyla birlikte eski halime döner dönmez kendimi daha da ayık hissetmeme yol açan, geçici bir vecd haliydi yalnızca. Gömütlerden kemikler topluyor ve kâfir parmaklarımla, insan bedeninin muazzam sırlarını ve mahremiyetini kurcalıyordum. Evin en üst katında, bir koridor ve merdivenlerle diğer dairelerden ayrılan izole bir odada, daha doğrusu bir hücrede, iğrenç icadım için gizli bir atölye kurmuştum. İşimin ayrıntılarına odaklanmaktan gözlerim pörtlemişti. Malzemelerimin birçoğunu teşrih laboratuvarı ve mezbahadan temin ediyordum ve uğraşım sık sık beni insanlığımdan tiksindirse de, durmadan artan bir şevkin itkisiyle, işimde sona yaklaşmıştım.

Ben böyle canla başla tek bir meşgaleyle uğraşırken, yaz ayları geçti. En güzel yazlardan biriydi. Tarlalar hiç bu kadar bereketli olmamış, üzüm bağları bu denli bol mahsul vermemişti. Ama doğanın bu güzelliklerini gözüm görmüyordu. Ve beni çevremdeki güzelliklere ilgisiz bırakan duygular, millerce uzaktaki onca zamandır görmediğim dostlarımı da bana unutturmuştu. Sessizliğimin onları kaygılandırdığını biliyordum ve babamın sözleri aklımdan çıkmıyordu: "Biliyorum ki sen halinden memnun oldukça bizi de sevgiyle hatırlarsın ve senden düzenli haber alırız. Mektuplaşmamızda herhangi bir aksama olduğu takdirde, bunu senin diğer sorumluluklarını da ihmal ettiğine yormamı mazur gör."

Dolayısıyla, babamın neler hissedeceğini gayet iyi biliyordum. Ancak, zihnimi, iğrençliğine rağmen karşı konulmaz biçimde muhayyilemi ele geçirmiş olan uğraşımdan koparamıyordum. Adeta, mizacıma özgü her alışkanlığı yutan yüce hedefim tamamına erene dek, şefkat duygularımla bağlantılı her şeyi askıya almak istiyordum.

O zamanlar, babamın ihmalkârlığımı benim ayıbım ya da hatam olarak görmesinin haksızlık olacağını düşünüyordum. Oysa şimdi, benim de büsbütün suçsuz olmadığımı düşünmesine hak veriyorum. Olgun bir insan daima zihninin sükunetini ve huzurunu korumalı ve tutkuların ve geçici arzuların bunu bozmasına izin vermemeli. Bu kuralın bilgi arayışı için de geçerli olduğunu düşünüyorum. Kendini adadığın uğraş, sevecenlik duygularını zayıflatacak ve seni hiçbir alışıma imkân vermeyen o saf hazları yaşayamaz hale getirecekse, o uğraş gayrimeşru, başka bir deyişle, insan şuuruna aykırı demektir. Eğer bu kural daima gözetilmiş olsaydı, eğer hiçbir uğraşın, insanla onun evcil duyguları arasına girmesine izin vermeseydi, Yunanistan köleleştirilmez, Sezar ülkesine kıymamış olur, Amerika'nın keşfi daha peyderpey yapılır ve Peru ve Meksika imparatorlukları yıkılmamış olurdu.

Ama hikâyemi en ilginç yerinde bırakıp, ahlak dersi vermeye başlamışım ve bakışlarınızdan, devam etmem gerektiğini hatırladım.

Babam mektuplarında herhangi bir serzenişte bulunmuyor, yalnızca sessizliğimi konu ederek, meşgalem hakkında öncekinden daha ayrıntılı sorular soruyordu. Çalışmalarım sürerken, kış, bahar ve yaz geçip gitmişti ama ben işime öyle derinlemesine gömülmüştüm ki, ne ağaçların çiçeklenişini ne de yaprağa bürünüşünü –önceden daima bana olağanüstü zevk veren o görüntüleri– seyredebildim. O yıl, işim tamamına ermeden yapraklar solup dökülmüştü ve artık geçen her gün başarımın büyüklüğünü bana daha bir çıplaklıkla gösteriyordu. Ancak endişelerim hevesimi kaçırıyordu ve sevdiği işle uğraşan bir sanatçıdan ziyade, madenlerde ya da başka bir ağır işte ter dökmeye mahkûm bir köle gibi görünüyordum. Her gece humma nöbetiyle kıvranıyordum ve çok ağır bir sinir buhranı içindeydim. O zamana dek sağlığım mükemmel olduğundan ve daima sinirlerimin sağlamlığıyla övündüğümden, hastalığı kabullenmek bana daha da zor geliyordu. Ancak egzersiz ve eğlencenin bu belirtileri kısa sürede ortadan kaldıracağına inanıyordum ve icadımı tamamladığımda her ikisini de yapacağıma dair kendime söz vermiştim.

Dördüncü Bölüm

Kasvetli bir kasım gecesinde, zahmetlerimin meyvesini karşımda buldum. Neredeyse ıstıraba varan bir endişeyle, önümde yatan cansız şeye bir yaşam kıvılcımı zerk edebilmek için canlandırma araç gereçlerimi etrafıma dizmiştim. Saat sabahın biriydi. Yağmur damlaları kederle pencere camlarında pıtırdıyordu ve mumum sönmeye yüz tutmuştu ki, o an, yarılanmış ışığın o ölgün parıltısında, yaratığın donuk sarı gözünün açıldığını gördüm. Zorlukla soluk alıp veriyor ve çırpınır gibi uzuvlarını oynatıyordu.

Bu facia karşısında hislerimi nasıl anlatmalı, onca zahmetle ve özenle vücuda getirdiğim o berbat şeyi nasıl tarif etmeliyim? Uzuvları orantılıydı ve yüzünü oluşturacak parçaları güzellerinden seçmiştim. Güzel! Ulu Tanrım! Sarı cildinin altından kasları ve damarları görünüyordu. Parlak siyah saçları gürdü, dişleri inci beyazıydı ama bu gür ve sağlıklı kısımlar, boz yuvalarıyla neredeyse aynı renkteki sulu gözleri, pörsük yüzü ve kıvrımsız kara dudaklarıyla olsa olsa daha da iğrenç bir zıtlık yaratıyordu.

Hayattaki bu tür münferit kazaları, insan duyguları gi-

bi kolayca değiştirme gücünüz yoktur. Neredeyse iki yıldır, sırf cansız bir bedene can verebilmek için didinip durmuştum. Bu yüzden istirahatimden, sağlığımdan olmuştum. Bunu büyük bir şevkle arzulamıştım. Oysa her şeyi tamamladığım şu anda, düşlenen o güzellik kayıplara karışmıştı ve yüreğim dehşetle ve tiksintiyle doluydu. Yarattığım varlığın görüntüsüne katlanamayıp, apar topar odadan çıktım ve uzun süre, uykuya dalmayı başaramadığımdan, yatak odamda volta atıp durdum. Sonunda bitkinliğim, daha önce de katlandığım duygu karmaşasına galip geldi ve kendimi giysilerimle yatağa atıp, kısa süreliğine de olsa tüm olanları unutmaya çalıştım. Ama nafileydi. Uyumasına uyudum, ancak korkunç rüyalar asla huzur vermedi. Rüyamda Elizabeth, dipdinç, Ingolstadt sokaklarında yürüyordu. Onu görünce çok sevinip şaşırarak, ona sarılıyordum, ancak dudaklarına ilk öpücüğü kondurduğum anda, o dudaklar ölü dudağı gibi morarıyor ve yüzü değişmeye başlıyor, o zaman kendimi annemin ölü bedenine sarılmış halde buluyordum. Annemin vücudu kefenle sarılıydı ve kumaşın kıvrımları solucan kaynıyordu. Dehşetle uykumdan uyandım. Alnımda soğuk terler birikmiş, dişlerim takırdıyor ve elim ayağım titriyordu ki, pencere panjurlarından sızan ayın soluk sarı ışığında, o zavallıyı, yaratmış olduğum o sefil ucubeyi gördüm. Yatağın perdesini yukarı kaldırmış ve gözlerini, onlara göz denebilirse, bana dikmişti. Çenesi aralandı ve yanaklarını kırıştıran bir sırıtışla, anlaşılmaz bir şeyler homurdandı. Belki de konuştu ama ben onu duymadım. Besbelli beni durdurmak için bir eli ileri uzanmıştı, ama ondan sıyrıldım ve hızla merdivenlerden aşağı koştum. Oturduğum evin avlusuna sığındım ve kâh büyük heyecanla volta atıp, kâh kulak kesilerek ya da öylesine alçakça hayat verdiğim o şeytani kadavranın yaklaştığının işareti sanıp her sese irkilerek, gecenin kalanını burada geçirdim.

Ah! O korkunç surata katlanabilecek bir fani daha yeryüzüne gelmemiştir. Hortlamış bir mumya bile, o alçak kadar çirkin olamazdı. Henüz bitirmeden önce ona uzun uzun bakmıştım. O zaman da çirkindi ama o kaslar ve eklemler hareket kazandığında, Dante'nin dahi tahayyül edemeyeceği[1] bir şeye dönüşmüştü.

Geceyi sersefil bir halde geçirdim. Ara ara nabzım öyle hızlı ve güçlü atıyordu ki, her bir damarın çarpıntısını hissediyordum. Zaman zaman da, dermansızlıktan ve aşırı halsizlikten adeta yerin dibine gömülüyordum. Bu dehşet duygusuna, hüsranın acısı karışıyordu. Onca uzun zamandır zihnimi meşgul eden ve bana hoş bir teselli veren düşler, artık bir kâbusa dönüşmüştü ve değişim öyle hızlı, yıkım öyle şiddetliydi ki!

Sonunda kederli ve ıslak yüzüyle sabah ışıdı ve ben, Ingolstadt kilisesiyle, onun çan kulesi ve saatine karşı uykulu ve ağrıyan gözlerimi açtım. Saat altıyı gösteriyordu. Bekçi o gece bana sığınak olan avlunun kapılarını açtı ve ben kendimi sokaklara vurup, her dönemeçte karşımda belirmesinden korktuğum iblisten sakınırcasına, hızlı adımlarla sokakları arşınladım. Oturduğum daireye dönmeye cesaretim yoktu, ama karanlık ve huzursuz gökten boşalan yağmurla ıslandığım halde, koşturmam gerektiğini hissediyordum.

Bedenimi hareket ettirmek suretiyle zihnimdeki yükü hafifletmeye çabalayarak, bir süre böyle yürümeye devam ettim. Nerede olduğumu ve ne yaptığımı bilmeden, sokakları aştım. Kalbim korkudan küt küt atıyordu ve etrafıma bakmaya cesaret edemeden, derbeder adımlarla koşturup duruyordum.

Nasıl ıssız bir yolda yürürken birisi,
Adımlarını korku ve dehşetle atar,

1 Dante Alighieri (1265-1321), İtalyan şair; onun *İlahi Komedya* adlı eserinin ilk kitabı olan *Cehennem*, kılavuz eşliğinde bir Cehennem turunu anlatır – y.h.n.

Ve dönüp bir kez ardına baktıktan sonra
Çevirip de başını hiç bakmazsa tekrar
Çünkü bilirse bir adım gerisinde
Kendini izleyen korkunç bir şeytan varsa.[2]

Böyle gide gide, sonunda, özel ve umumi atlı arabaların durduğu hanın karşısına vardım. Nedendir bilmem, burada durdum. Gözlerimi sokağın öbür ucundan yaklaşmakta olan bir arabaya dikerek, birkaç dakika bekledim. Bana doğru yaklaştıkça, bunun İsviçre'den gelen araba olduğunu fark ettim ve araç tam benim önümde durdu. Açılan kapıdan Henry Clerval göründü. Beni görür görmez arabadan fırlayarak "Dostum Frankenstein," diye bağırdı, "Seni görmek ne güzel! Tam ben indiğim sırada burada olman ne büyük şans!"

O an Clerval'i görmekten daha mutlu edici bir şey olamazdı. Onun gelişi, babamın, Elizabeth'in ve yuvamdaki tüm o manzaraların aziz hatıralarını aklıma getirmişti. Elini sıktığımda, yaşadığım dehşeti ve talihsizliği bir an için unutuverdim. Aylar sonra ilk defa, aniden içim sakin ve dingin bir mutlulukla dolmuştu. Haliyle, dostumu çok sıcak karşıladım ve birlikte okuluma doğru yürüdük. Clerval, bir süre daha, ortak arkadaşlarımızdan ve Ingolstadt'a gelme izni koparabildiği için ne kadar şanslı olduğundan bahsetti. "Babamı tüccarların hesap tutmak dışında bir şey bilmesinin lüzumsuz olduğu fikrinden vazgeçirmekte ne kadar zorlandığımı tahmin edersin ve doğrusu galiba onu yine de ikna edebilmiş değilim, zira ne kadar yalvarıp yakarsam da, bana inatla, *Wakefield Papazı*'ndaki[3] Hollandalı okul müdürünün sözleriyle cevap verdi: 'Yunancam olmadan da, yılda on bin

2 Coleridge'ın "Yaşlı Gemici"si – Mary Shelley'nin notu. 446-51. dizeler. Çeviren Şavkar Altınel, s. 125, İletişim Yayınları, 3. baskı, 2013 – y.h.n.

3 *Vicar of Wakefield*: İrlandalı yazar Oliver Goldsmith'in (1728-1774) 1766'da yayımlanan ve Viktorya döneminde en popüler ve en çok okunan 18. yüzyıl romanlarından biri haline gelen eseri – ç.n.

florin kazanıyorum. Yunancam olmadan da, gönlümce yiyip içiyorum.' Neyse ki sonunda bana olan düşkünlüğü, tahsile duyduğu antipatiye baskın geldi de bu ilim diyarına bir keşif yolculuğu yapmama izin çıktı."

"Seni görmek benim için tarifsiz bir mutluluk. Şimdi söyle bana, ayrılırken babam, kardeşlerim ve Elizabeth nasıllardı?"

"Çok iyi ve çok mutluydular, sadece senden çok seyrek haber almak onları biraz kaygılandırmıştı. Yeri gelmişken, onlar adına sana azıcık fırça çekmek niyetindeyim... Ama sevgili Frankenstein," diye konuşmasını kesip, dikkatle yüzüme bakarak devam etti, "Senin ne kadar hasta göründüğünü fark etmemişim. Çok zayıf ve solgunsun, gecelerce uyumamış gibisin."

"Tahminin doğru. Son zamanlarda kendimi bir işe öyle kaptırdım ki, senin de gördüğün gibi, yeterince dinlenemedim. Ama umuyorum ki, tüm kalbimle umuyorum ki, tüm bu işler artık bir nihayete erer ve yakında kurtulurum."

Tir tir titriyordum. Önceki gece olanlardan söz etmek şöyle dursun, düşüncesine bile katlanamıyordum. Adımlarımı hızlandırdım ve çok geçmeden okuluma vardık. O zaman, dairemde bıraktığım yaratığın hâlâ orada, canlı ve etrafta geziniyor olabileceği aklıma geldi ve bu düşünceyle ürperdim. Canavarı görmekten ödüm kopuyordu ama beni daha da korkutan, Henry'nin onu görmesiydi. Bu yüzden, ona bir süre aşağıda beklemesini söyledikten sonra, hızla odama çıktım. Toparlanmak için beklerken elimi kapının kilidine atmıştım. Duraladım, soğuk bir ürperti duydum. Kapının diğer tarafında bir hayaletin beklediğini sanan çocukların yaptığı gibi, tüm gücümle yüklenerek kapıyı açtım ama görünürde bir şey yoktu. Korkuyla içeri girdim. Daire boştu ve yatak odamda da çirkin misafirden eser yoktu. Bu kadar şanslı olabileceğime inanamıyordum ama düşmanımın ger-

çekten de kaçıp gittiğine şüphem kalmayınca, neşeyle ellerimi çırptım ve derhal Clerval'in yanına koştum.

Birlikte odama çıktıktan az sonra uşak kahvaltımızı getirdi ama ben kendime hakim olamıyordum. Saf bir neşe değildi bu. Hislerimin yoğunluğundan tenim karıncalanıyor, nabzım hızlı hızlı atıyordu. Yerimde duramaz olmuştum. İskemlelerin üzerinden atlıyor, ellerimi çırpıyor, kahkahalar atıyordum. Clerval bu alışılmadık neşemi önce onun gelişinden duyduğum sevince yordu. Ama daha dikkatle izlediğinde, bakışlarımda anlam veremediği bir vahşet gördü ve gürültülü, pervasız ve duygusuz kahkahaları onu ürkütüp şaşırttı.

"Sevgili Victor," diye haykırdı, "Tanrı aşkına, ne oluyor? Öyle gülme. Çok kötü görünüyorsun! Ne demek oluyor tüm bunlar?"

"Bana sorma," diye bağırdım ellerimle gözlerimi kapatarak, zira korkunç hayaletin odaya süzüldüğünü görür gibi olmuştum. "*O* söylesin. –Ah, kurtar beni! Kurtar!" Canavarın beni kıskıvrak yakaladığını sanıyordum. Tüm gücümle elinden kurtulmak için çırpınırken fenalık geçirerek yere yığıldım.

Zavallı Clerval! Neler hissetmiştir kimbilir? Öylesi sevinçle beklediği bir buluşma, böyle tuhaf bir tatsızlıkla sonlanıyordu. Ama nasıl üzüldüğünü bizzat görmedim. Zira kendimden geçmiştim ve uzun, çok uzun bir zaman da kendime gelemedim.

Beni aylarca yatağa bağlayan bir humma nöbetinin başlangıcıydı bu. Tüm bu süre boyunca, Henry tek başına bana hastabakıcılık etti. Sonradan öğrendiğime göre, babamın yaşlı haliyle böyle bir yolculuğu kaldıramayacağını ve Elizabeth'in nasıl kahrolacağını bildiğinden, onları üzmeye kıyamayıp, ağır hasta olduğumu onlardan gizlemişti. Ondan daha şefkatli ve ilgili bir hastabakıcı bulamayacağımı biliyor-

du ve iyileşeceğimden çok umutlu olduğundan, onlara zarar vermek şöyle dursun en büyük iyiliği yaptığına emindi.

Oysa gerçekte çok hastaydım ve dostumun sınırsız ve yoğun ilgisi olmasa kuşkusuz hayata dönemezdim. Yaşam verdiğim canavarın sureti gözümün önünden gitmiyor, durmadan onunla ilgili saçma sapan şeyler söyleyerek, bağırıp çağırıyordum. Sözlerim elbette Henry'yi şaşırtıyordu. Başta bunların hasta şuurumun sayıklamaları olduğuna inanıyordu. Ancak ısrarla aynı konuya döndüğümü görünce, hastalığımı gerçekten de olağandışı ve korkunç bir olayın tetiklediğine ikna oldu.

Çok yavaş seyreden ve sık sık kötüleşip dostumu korkuttuğum ve üzdüğüm bir iyileşme sürecinin ardından sağlığıma kavuştum. Hiç unutmam, dışımdaki dünyayı izlemekten biraz olsun haz almaya başladığım anda, sonbahar yapraklarının yerden kalktığını ve penceremi gölgeleyen ağaçlardan taze tomurcukların fışkırdığını fark etmiştim. Enfes bir bahardı ve mevsimin iyileşmemde çok büyük katkısı olmuştu. Ayrıca içimde yeniden neşe ve sevecenliğin yeşerdiğini hissediyordum. Karamsarlığım uçup gitmişti ve kısa süre sonra, bu ölümcül tutkuya yakalanmadan önceki neşeli halime dönmüştüm.

"Clerval azizim," diye bağırdım, "bana karşı ne kadar şefkatli, ne kadar iyisin. Kendine söz verdiğin gibi derslerine çalışmak yerine, tüm kışı benim revir odamda harcadın. Bu iyiliğini nasıl öderim? Sana yaşattığım hüsrandan dolayı çok pişmanım, umarım beni affedersin."

"Kendini bırakmayıp olabildiğince çabuk iyileşirsen, iyiliğimin karşılığını tam tamına ödemiş olursun. Keyfin bu kadar yerinde göründüğüne göre, sakıncası yoksa seninle bir meseleyi konuşabilir miyiz?"

İçim cız etti. Bir mesele! Ne olabilirdi? Düşünmeye bile cesaret edemediğim şeyi mi ima ediyordu yoksa?

"Sakin ol," dedi benzimin attığını gören Clerval, "Seni sinirlendirecekse konuyu hiç açmayabilirim. Ama senden kendi el yazınla bir mektup almak babanı ve kuzenini çok sevindirirdi. Ne kadar ağır bir hastalık geçirdiğini bilmiyorlar ve bu uzun sessizliğinden dolayı endişeliler."

"Hepsi bu mu? Henry, canım dostum! Aklımda elbette her şeyden önce, aşkla sevdiğim ve bu sevgimi sonuna kadar hak eden, benim için canımdan değerli yakınlarımın olduğunu bilmez misin?"

"Dostum, eğer durum böyleyse, birkaç gündür şurada seni bekleyen mektubu görünce sevineceksin. Kuzeninden galiba."

Beşinci Bölüm

Clerval daha sonra bana aşağıdaki mektubu verdi.

V. FRANKENSTEIN'a

SEVGILI KUZENIM,

Sağlığın için hepimiz ne kadar endişeleniyoruz, anlatamam. Arkadaşın Clerval'ın, hastalığının ciddiyetini bizden gizlediğini düşünmekten kendimizi alamıyoruz. Zira kendi elinle yazdığın son mektubun üzerinden aylar geçti ve tüm bu süre boyunca, mektuplarını Henry'ye yazdırmak zorunda kaldın. Çok feci hastalanmış olmalısın Victor, ve bu düşünce hepimizi, neredeyse merhum annenin ölümündeki kadar perişan etti. Dayım senin gerçekten de tehlikeli bir hastalığa yakalandığından neredeyse emindi ve Ingolstadt'a gelmesini zar zor engelleyebildik. Clerval hep durumunun iyiye gittiğini yazıyor. En büyük beklentim, kısa zamanda bu bilgiyi kendi yazdığın bir mektupla doğrulaman. Çünkü gerçekten Victor, gerçekten, hepimiz bu yüzden perişan olduk. Bizi bu kaygıdan kurtarırsan, dünyanın en mut-

lu insanları olacağız. Baban bu günlerde öyle zinde ki, geçen kıştan beri on yaş gençleşmiş görünüyor. Ernest de öyle büyüdü ki, görsen tanıyamazsın. Artık on altısına basmak üzere ve birkaç yıl önceki o marazlı görünümünden eser kalmadı. Epey gürbüzleşti ve dinçleşti.

Dayım ve ben geçen gece uzun uzun Ernest'in hangi mesleği seçmesi gerektiğini konuştuk. Küçüklüğünde sürekli hasta olduğundan zora gelmeye alışmamıştı. Şimdi sağlığı yerine geldiğinden, sürekli açık havada geziyor, kâh tepelere tırmanıp, kâh gölde kürek çekiyor. Dolayısıyla ben, bildiğin gibi en sevdiğim meslek olan çiftçiliği önerdim. Çiftçiler çok sağlıklı, mutlu bir hayat sürüyor ve çiftçilik, mesleklerin en zararsızı, ya da daha doğrusu en faydalısı. Dayım onun avukat olarak yetişmesini istiyor ve ilgi duyduğu takdirde yargıç olabileceğini düşünüyormuş. Ancak Ernest'in bu mesleğe hiç uygun olmaması bir yana, insanın rızkı için toprağı ekip biçmek, avukatlık mesleğinde olduğu gibi insanın ahlaksızlıklarına dert ortaklığı, hatta yardakçılık etmekten kesinlikle daha onurludur. Dayıma, zengin bir çiftçinin yapması gereken işlerin, daima insan doğasının karanlık yüzüyle uğraşmak zorunda olan talihsiz yargıcın işinden daha saygın değilse de daha eğlenceli olduğunu söyledim. Dayım gülümsedi ve "Senin de avukat olman gerekirmiş," diyerek konuyu böylece kapatmış oldu.

Şimdi de sana, hoşuna gidecek, belki de eğlenceli bulacağın bir şey anlatmak istiyorum. Justine Moritz'i hatırlıyor musun? Muhtemelen hayır. Onun için, önce bir iki cümleyle onu sana hatırlatayım. Annesi Madam Moritz dört çocuklu bir duldu ve Justine kadının üçüncü çocuğuydu. Bu kız oldum olası babasının gözdesiydi. Ancak annesi tuhaf bir huysuzlukla ona karşı tahammülsüzdü ve Mösyö Moritz'in ölümünden sonra kıza çok kötü davranmaya başlamıştı. Yengem bunu fark etmiş ve Justine on iki yaşına bas-

tığında, kızını evimize almak için annesini razı etmişti. Ülkemizin cumhuriyetçi kurumları, etrafındaki büyük monarşilerde egemen olan ilişkilerden daha basit ve daha mutlu ilişkiler üretmiştir. Bu yüzden, burada yaşayan farklı sınıflar arasındaki ayrım daha azdır ve daha alt sınıflar o denli yoksul ya da horlanmış olmadığı gibi, davranışları da muadillerine oranla daha incelikli ve ahlaklıdır. Cenevre'deki bir hizmetkârla, Fransa ya da İngiltere'deki hizmetkâr bir değildir. Böylece Justine ailemize kabul edildikten sonra, hizmetkârlık görevlerini öğrendi. Şanslı ülkemizde hizmetkârlık cahil olmayı veya insanlık onurundan taviz vermeyi gerektiren bir iş değildir.

Bu anlattıklarımdan sonra, hikâyemin kahramanı olan bu kızı çok iyi hatırlamışsındır, zira Justine senin gözdelerinden biriydi ve bir keresinde, keyifsiz anlarında Justine'in bir bakışının can sıkıntını dağıtıverdiğini, bunun da, Ariosto'nun Angelica'nın güzelliği için söylediği gibi, onun çok içten ve mutlu görünmesinden kaynaklandığını söylemiştin.[1] Yengem ona çok bağlandı ve bu bağlılıktan dolayı, ona başlangıçta düşündüğünden daha yüksek bir tahsil yaptırdı. Bu iyiliğinin karşılığını da eksiksiz bir biçimde aldı. Justine dünyanın en minnettar yavrucağıydı. Bunu dile getirdiğinden söylemiyorum, ağzından bu minvalde bir söz çıktığını hiç duymadım. Ama bakışlarından, velinimetine neredeyse taptığını anlayabilirdin. Şen şakrak ve pek çok konuda gamsız olmasına rağmen, yengemin her hareketine olağanüstü dikkat ederdi. Onu bir kusursuzluk abidesi gibi görür, sözlerini ve tavırlarını taklit etmeye çalışırdı, öyle ki hâlâ sık sık bana onu anımsatır.

Canım yengemin ölümünden sonra, herkes kendi üzüntüsüyle meşgul olduğundan, kimse hastalığı boyunca ilgiyle üzerine titreyen perişan Justine'le ilgilenecek halde de-

1 Angelica: *Orlando Furioso*'nun kadın kahramanı (bkz. not: 4 s. 21) – y.h.n.

ğildi. Zavallı Justine çok hastalandı ama çilesi bununla da bitmedi.

Kardeşleri birer birer ölüp gitti ve annesinin, terk ettiği kızı haricinde, çocuğu kalmadı. Bu durum kadının vicdanını rahatsız etti. En sevdiği çocuklarının ölümlerinin, tanrı katından onun ayrımcılığına karşı verilmiş bir ceza olduğunu düşünmeye başlamıştı. Katolik'ti ve sanırım günah çıkarttığı papaz da onun bu fikrini desteklemişti. Bundan dolayı, senin Ingolstadt'a yola çıkışından birkaç ay sonra, Justine, tövbekâr annesi tarafından tekrar eve çağırıldı. Zavallı kız! Bizden ayrılırken ağlıyordu. Yengemin ölümünden beri çok değişmişti. Acısı, eski şen şakrak tavırlarına sakinlik ve tatlı bir uysallık katmıştı. Annesinin evindeki hayatı ise, tekrar eski neşesini bulmasına büsbütün engeldi. Sefil kadın pişmanlık gelgitleri içindeydi. Zaman zaman zalimliğini affetmesi için Justine'e yalvarsa da, çoğu zaman, kızları ve oğullarının ölümünden dolayı onu suçluyordu. Sürekli içini kemiren bu duygular sonunda Madame Moritz'i hasta ederek ilk başlarda onu daha tahammülsüz biri yaptı, ama artık sonsuz huzura kavuştu. Geçtiğimiz kışın başında, soğuklar yaklaşırken öldü. Justine bize geri döndü ve emin ol ki onun üzerine titriyorum. Çok akıllı, çok nazik ve son derece güzel. Daha önce de bahsettiğim gibi, tavrı ve mimikleri bana hep sevgili yengemi anımsatıyor.

Sevgili kuzenim, biraz da benim küçük William'ımdan söz edeyim. Onu görebilmeni isterdim. Yaşına göre epey uzun boylu. Tatlı mavi gözlerinin içi gülüyor. Koyu renk kirpikli ve kıvırcık saçlı. Gülümsediğinde, gürbüz pembe yanaklarında iki minik gamze beliriveriyor. Şimdiden bir iki küçük *gelin* adayımız var, ama onun gözdesi, beş yaşında cici bir ufaklık olan Louisa Biron.

Sevgili Victor, şimdi de sanırım Cenevre'nin iyi insanları hakkında biraz dedikodunun tadını çıkarmak istersin. Gü-

zel Miss Mansfield, genç bir İngiliz beyefendisi John Melbourne ile yaklaşan evlilikleri için, tebrik ziyaretlerini kabul etmeye başladı. Çirkin kız kardeşi Manon geçen sonbaharda zengin banker M. Duvillard ile evlendi. En sevdiğin okul arkadaşlarından Louis Manoir, Clerval'in Cenevre'den ayrılmasından beridir pek çok talihsizlik yaşadı. Ama kendini toparladı sayılır ve söylenenlere göre, çok cilveli, güzel bir Fransız'la, Madame Tavernier ile evlenmek üzere. Kadın dul ve yaşı da Manoir'dan epey büyük ama çevresinde çok beğeniliyor ve herkesin gözdesi.

Sevgili kuzenim, kendimi de keyfi yerinde olanlar arasında saydım ama yine de, mektuba son vermeden, bir kez daha endişeyle sağlığını soracağım. Sevgili Victor, eğer çok hasta değilsen, kendi yazınla bir mektup yazıp babanı ve bizleri sevindir. Değilse... diğer türlüsünü düşünmeye bile dayanamam. Şimdiden gözlerim yaşlarla dolu. Elveda canım kuzenim.

ELIZABETH LAVENZA
Cenevre, 18 Mart 17..

"Canım, canım Elizabeth'im," diye haykırdım mektubu okuyunca. "Derhal bir mektup yazıp endişelerini gidereceğim." Mektubu yazdım ve bununla uğraşmak beni çok yorgun düşürdü ama iyileşmeye başlamıştım ve her geçen gün daha da iyiye gidiyordum. İki hafta sonra, odamdan çıkabilecek duruma gelmiştim.

İyileştiğimde ilk işim, Clerval'i üniversiteden birkaç profesörle tanıştırmak oldu. Bunu yaparken, zihnimde taşıdığım yaraları kanırtan çok yıpratıcı bir süreçten geçtim. Çalışmalarımın son bulup felaketlerimin başladığı o ölümcül geceden beridir, doğa bilimlerinin isminden dahi tiksinir olmuştum. Sağlığım artık epey yerinde olduğu halde, bir kimya aleti görür görmez, sinirsel semptomlar, tüm acılarıyla

yeniden alevleniyordu. Henry bunu görmüş ve alet edevatın hepsini gözümün önünden kaldırmıştı. Oturduğum daireyi de değiştirmişti. Zira daha önce laboratuvar olarak kullandığım odadan nefret etmeye başladığımı fark etmişti. Ancak Clerval'in bu özeninin, profesörleri ziyaretimde bir yararı olmadı. M. Waldman'ın, nezaket ve içtenlikle, bilimdeki hayranlık verici gelişimimi övmesi benim için işkenceydi. Kısa sürede, benim bu konudan hoşlanmadığımı fark etti, ancak bunun gerçek nedenini tahmin edemediğinden duygularımı tevazuuma yordu ve besbelli beni konuşturma arzusuyla, konuyu benim gelişimimden bilimdeki genel ilerlemelere kaydırdı. Elimden ne gelirdi? İltifat edeyim diye uğraşırken bana işkence ediyordu. Adeta sonradan beni yavaş yavaş ve vahşice öldürmek için kullanacağı aletleri titizlikle ve bir bir önüme dizer gibiydi. Sözleri yüreğimi dağlıyordu ama hissettiğim acıyı göstermeye cesaretim yoktu. Bakışları ve hisleriyle başkalarının duygularını anlamakta usta olan Clerval, konu hakkında hiçbir şey bilmediği bahanesiyle konuşmayı reddetti ve sohbet daha genel konulara döndü. İçimden dostuma teşekkür etsem de, bir şey söylemedim. Şaşırdığı besbelliydi, ancak asla sırrımı öğrenmek için uğraşmadı ve onu sonsuz bir sevecenlikle ve saygıyla sevdiğim halde, sık sık aklıma gelen, ama tüm ayrıntısıyla birine anlatırsam zihnime daha da kazınacağından korktuğum bu sırrı ona açmaya benim de bir türlü dilim varmadı.

Bay Krempe, onun kadar anlayışlı değildi ve o sıralar had safhadaki alınganlığımla, onun kırıcı, patavatsız övgüleri benim için Bay Waldman'ın babacan takdirinden de daha büyük bir eziyetti. "Lanet herif!" diye bağırdı. "Yaa, Bay Clerval, emin olun bu hepimizi solladı. Hayhay, siz öyle bakıp durun, ama doğruyu söylüyorum. Daha bir iki sene önce Cornelius Agrippa'ya kutsal kitap gibi inanan çocuk, şimdi üniversitenin başına geçti ve yakında oradan indirilmez-

se hepimizin rahatı kaçacak... Evet," diye yüzümdeki kederi fark ederek sözlerine devam etti, "M. Frankenstein mütevazıdır, genç bir adam için harika bir özellik. Gençler biraz mahcup olmalıdır, M. Clerval, değil mi, ben de gençken öyleydim ama kısa sürede geçiyor."

Bunun üzerine Bay Krempe kendi kendini övmeye girişti ve neyse ki bu sayede sohbeti, benim çok sinirimi bozan bu konudan uzaklaştırdı.

Clerval doğabilimci olmaya hiç uygun biri değildi. Bilimin ufak tefek ayrıntıları ile uğraşamayacak kadar parlak bir muhayyilesi vardı. Onun esas çalışma konusu yabancı dillerdi ve bunlarla ilgili temel bilgileri edinerek, Cenevre'ye dönüşte, kendi kendini eğitebileceği bir alan oluşturmak istiyordu. Yunanca ve Latincede kendi kendine kusursuz bir ustalığa eriştikten sonra, Farsça, Arapça ve İbranice ilgisini çekmeye başlamıştı. Bana gelince, aylaklıktan oldum olası sıkılırdım ve düşünmekten kaçmak istediğim ve eski çalışma konularımdan nefret eder olduğum bu günlerde, arkadaşımla birlikte öğrencilik etmek beni çok rahatlatmış, oryantalistlerin eserleri benim için öğretici olduğu kadar avutucu da olmuştu. Melankolileri yatıştırıcı, neşeleri, başka hiçbir ülkenin yazarında hissetmediğim kadar moral vericidir. Yazdıklarını okuduğunuzda, yaşam size ılık bir güneşten ve gül bahçesinden –tatlı bir düşmanın gülüşleri ve kaş çatışları ve yüreğinizi yakan o yangından– ibaret görünür. Yunanistan ve Roma'nın erkeksi ve destansı şiirinden ne kadar farklı.

Yaz, bu meşgalelerle geçti ve Cenevre'ye dönüş tarihimi sonbaharın sonu olarak belirlediğim halde, birtakım aksiliklerle dönüşümü erteledikçe, kış ve kar bastırıp yollar kapandı ve yolculuğum bir sonraki bahara kaldı. Bu gecikme çok zoruma gidiyordu. Zira doğduğum kasaba ve sevdiğim yakınlarım gözümde tütüyordu. Bu kadar süredir dönüşümü ertelemiş olmam sırf Clerval'i, insanlarıyla henüz yakın-

lık kurmadığı yabancı bir yerde bırakmaya gönlüm razı gelmediğindendi. Ancak kış neşe içinde geçti ve bahar, alışılmadık ölçüde gecikse de, bu ağırkanlılığını telafi edecek güzellikteydi.

Artık mayıs ayına girmiştik ve gidiş tarihimi kesinleştirecek olan mektup geldi gelecek diye beklerken, Henry, bunca zamandır yaşadığım bu ülkeyle vedalaşmam için Ingolstadt civarında bir gezinti yapmamızı teklif etti. Bu teklifi memnuniyetle kabul ettim. Egzersize düşkündüm ve memleketimdeyken yaptığım bu tür doğa gezintilerinde bana en çok Clerval'ın eşlik etmesini severdim.

Bu gezintilerle iki hafta geçirdik. Uzun zamandır zaten toparlanmış olan sağlığım ve moralim, soluduğum temiz hava, gezintimiz sırasında gördüğümüz doğa manzaraları ve arkadaşımın sohbetiyle daha da iyileşti. Daha önce, çalışmalarım beni diğer insanlarla ilişkilerimden izole ederek yabanileştirmişti. Ama Clerval, yüreğimdeki iyi duyguları gün ışığına çıkardı. Bana yeniden, doğanın görünümünü ve çocukların neşeli yüzlerini sevmeyi öğretti. Mükemmel dost! Beni nasıl da içtenlikle sevdin ve ruhumu seninki gibi yüceltmek için çabaladın. Bencilce bir arayış beni felç edip kısıtlamışken, senin iyiliğin ve şefkatinle duyularım çözülüp açılmış, bir iki yıl önce sevecen ve herkesçe sevilen biri olarak dert tasa nedir bilmeyen o mutlu varlık geri gelmişti. Mutluyken, cansız doğa bana en zevkli duyguları yaşatabiliyordu. Dingin gökyüzü ve yemyeşil ovalar beni mest ediyordu. Mevsim çok güzeldi. Çitlerin arasından bahar çiçekleri fışkırırken, yaz çiçekleri de tomurcuk vermeye başlamıştı. Geçen yıl boyunca tüm kurtulma çabalarıma rağmen atılmaz bir yük gibi üstüme çöken düşünceler aklıma bile gelmiyordu.

Henry, neşeli olmama seviniyor ve duygularımı içtenlikle paylaşıyordu. İçinden taşan duyguları aktarırken, beni eğlendirmek için çaba gösteriyordu. Bunun için yararlandı-

ğı zihinsel kaynaklar gerçekten büyüleyiciydi. Sözleri zengin bir hayal gücüyle yüklüydü ve sık sık, İranlı ve Arap yazarları taklit ederek, nefis fanteziler ve aşklarla dolu masallar uyduruyordu. Kimi zaman da en sevdiğim şiirleri okuyor ya da bir tartışma açıp, konuya ilginç yorumlar getiriyordu.

Bir pazar günü öğleden sonra okulumuza döndük. Köylüler dans ediyor, karşılaştığımız herkes neşeli ve mutlu görünüyordu. Benim de keyfim yerinde olduğundan, coşkulu bir neşe ve sevinçle dansa katıldım.

Altıncı Bölüm

Dönüşte, babamdan gelen aşağıdaki mektubu buldum:

V. FRANKENSTEIN'a

SEVGILI VICTOR,

Sanırım eve dönüş tarihini kesinleştirmek için sabırsızlıkla bizden mektup bekliyorsundur. Ilk başta ben de sırf seni beklediğimiz günü bildiren bir iki satır yazmayı düşündüm. Ancak bu zalimce bir nezaket olacağından, buna cesaret edemedim. Mutlu ve neşeli bir hoş geldin beklerken, tam tersine, gözyaşları ve perişanlıkla karşılaştığında, şaşırmayacak mıydın oğlum? Peki sana başımıza gelenleri nasıl anlatayım Victor? Yokluğunda, sevinç ve kederlerimize duyarsız birine dönüşmüş olamazsın. Hem, gurbetteki bir çocuğa nasıl acı çektireyim? Seni acılı habere hazırlamak isterdim ama bunun imkânsız olduğunu biliyorum. Gözlerin şimdiden sayfada o korkunç haberi veren sözcükleri arıyordur.

William öldü! – gülüşleri yüreğimi şenlendiren ve ısıtan, öylesine uysal ama bir o kadar şen şakrak o tatlı çocuk! Victor, o öldürüldü!

Seni teselli etmeye çalışmayacağım, yalnızca olayın ayrıntılarını anlatacağım.

Geçen perşembe (7 Mayıs) ben, yeğenim ve iki kardeşin Plainpalais'de yürüyüşe gitmiştik. Ilık ve sakin bir akşamdı. Yürüyüşümüzü her zamankinden daha uzun tuttuk. Dönmeye karar verdiğimizde hava kararmaya başlamıştı. O sırada, önden gitmiş olan William ve Ernest'in görünürde olmadığını fark ettik. Bir banka oturup dönmelerini beklemeye başladık. Birazdan Ernest geldi ve kardeşini görüp görmediğimizi sordu. Birlikte oyun oynarken William'ın saklanmak üzere kaçıp gittiğini ve onu arayıp bulamadığını, sonra uzun süre beklediği halde William'ın dönmediğini anlattı.

Bunun üzerine paniğe kapıldık ve gece inene kadar onu aramaya devam ettik. O zaman Elizabeth, eve dönmüş olabileceğini tahmin etti. Evde yoktu. Fenerlerle tekrar geri döndük. Zira tatlı oğlumun kaybolduğunu ve gecenin rutubetinde dışarda kaldığını düşünürken, evde duramazdım. Elizabeth de kahrolmuştu. Sabaha karşı beş sularında, bir gece önce gürbüz ve capcanlı gördüğüm güzel oğlumu, mosmor ve hareketsiz, çimenlerde yatar halde buldum. Boynunda katilin parmak izi vardı.

William'ı eve götürdük ve Elizabeth, yüzümdeki derin acıdan, olanları anladı. Cesedi görmeyi çok istiyordu. İlk başta onu engellemeye çalıştımsa da, ısrar etti ve cesedin yattığı odaya girer girmez hemen kurbanın boynuna baktıktan sonra ellerini kavuşturup "Ah Tanrım! Canım yavrumu öldürdüm!" diye haykırdı.

Oracıkta düşüp bayıldı ve onu zorlukla ayıltabildiler. Kendine geldikten sonra da durmadan hıçkıra hıçkıra ağladı. Bana, William'ın o akşam, annenin hatırası olan ve Elizabeth'in sakladığı çok değerli bir resimli kolyeyi takmak için ısrar ettiğini anlattı. O resim ortalıkta yoktu ve kati-

li suça teşvik eden şey kuşkusuz oydu. Katili bulma çabalarımızı aralıksız sürse de, henüz izine rastlayamadık. Ama ne yaparsak yapalım, canım William'ımı geri getiremeyiz.

Gel Victor, Elizabeth'i yalnızca sen teselli edebilirsin. Durmadan ağlıyor ve onun ölümü yüzünden haksız yere kendini suçluyor. Hepimiz perişanız. Buraya dönüp bizi teselli etmen için başka ne olsun oğlum? Sevgili annen! Ah Victor! Şimdi, Tanrı'ya şükür ki öldü de, en minik yavrucuğunun böyle zalimce, alçakça öldürülüşünü görmedi diyorum!

Gel Victor. Katilden intikam alma düşünceleriyle değil, ruhlarımızdaki yaraları azdırmak yerine iyileştirecek olan barış ve iyilik duygularıyla gel. Matem evine gir girmesine yavrum, ama seni sevenlere olan merhamet ve şefkatinle gir, düşmanlarına karşı nefretinle değil.

Seni seven dertli baban,

ALPHONSE FRANKENSTEIN

Cenevre, 12 Mayıs 17..

Mektubu okuduğum sırada yüz ifademi izlemekte olan Clerval, yakınlarımdan haber aldığım için ilk başta yüzümde beliren neşenin ardından gelen kederli ifadeyi görünce şaşırdı. Mektubu masanın üzerine fırlatıp ellerimle yüzümü örttüm.

"Sevgili Frankenstein," diye haykırdı Henry acıyla ağladığımı fark edince, "sen hep böyle mutsuz mu olacaksın? Dostum, neler olmuş?"

Sinirli sinirli odada volta atarken, bir yandan da elimle mektubu almasını işaret ettim. Başıma gelen felaketin hikâyesini okurken Clerval'in gözleri de yaşlarla doldu.

"Seni teselli edemem dostum," dedi. "Onulmaz bir felaket seninki. Ne yapmayı düşünüyorsun?"

"Hemen Cenevre'ye gitmeyi. Benimle gel Henry, bir araba çağıralım."

Yürürken Clerval sürekli beni avutmaya çalıştı. Bunu beylik teselli sözleriyle yapmak yerine, halimi içtenlikle anladığını göstermeye çalıştı. "Zavallı William!" diyordu, "O tatlı çocuk, şimdi melek annesinin yanında uyuyor. Yakınları matem tutup ağlasa da, o huzur içinde yatıyor, katilin ellerini hissetmiyor artık. Çimlere sarılı narin bedeni hiç acı duymuyor. Bundan böyle o acınacak biri olamaz. En büyük acıyı geride kalanlar çeker ve onları yalnızca zaman teselli edebilir. Ölümün kötü bir şey olmadığını ve insan iradesinin, sevilenin ebedi yokluğu karşısında umarsızlığa kapılmayacak kadar güçlü olması gerektiğini söyleyen Stoacı[1] vecizeleri dayatmamak gerekir. Cato[2] bile kardeşinin ölüsü başında ağlamış."

Aceleyle sokaklardan geçerken, Clerval bunları söyledi. Sözleri zihnime kazınacak ve sonradan yapayalnız kaldığımda, aklıma gelecekti. Atlar gelir gelmez, apar topar kabriyollerden birine[3] seğirttim ve arkadaşımla vedalaştım.

Yolculuğum çok hüzünlü geçti. İlk başta, sevdiğim ve yaslı olduklarını bildiğim yakınlarımı bir an önce teselli etmek ve onlara başsağlığı dilemek istediğim için acele ediyordum. Ancak doğup büyüdüğüm kasabaya yaklaştıkça, biraz daha yavaşladım. Zihnime üşüşen onlarca düşünceyi taşımakta zorlanıyordum. Gençliğimden aşina olduğum, ama nerdeyse altı yıldır görmediğim yerlerden geçtim. Bu sürede, her şey ne kadar değişmiş olabilirdi? Ani ve perişan edici tek bir değişiklik olmuştu. Ancak daha sessiz sedasız da olsa, bir o kadar önemli bin tane küçük rastlantı, azar azar başka değişimleri tetiklemiş olabilirdi. Korkudan elim ayağım kesildi. Beni tir tir titreten, adını koyamadığım binlerce belirsiz felaketin dehşetinden, ilerlemeye cesaret edemedim.

---

1 Stoacılık: Eski Yunan ve Roma'da mantığı ve sabırla dayanmayı öğütleyen bir felsefi tarikat – y.h.n.

2 Cato: Sezar'ın hasmı ve tanınmış Stoacılardan (M.Ö. 95-46) – y.h.n.

3 Kabriyol: İki tekerlekli bir atlı araba çeşidi – y.h.n.

Bu elim ruh hali içinde, iki gün Lozan'da kaldım. Gölü seyrederek düşüncelere dalıyordum. Suları durgundu. Etrafındaki her şey sakindi ve "doğanın sarayları"[4] karlı dağlarda bir değişim yoktu. Bu sükunet ve eşsiz manzara beni yavaş yavaş kendime getirdi ve Cenevre'ye doğru yolculuğuma devam ettim.

Yol nehir kenarından gidiyor, doğup büyüdüğüm şehre yaklaştıkça daralıyordu. Jura'nın siyah yamaçlarını ve Mont Blanc'ın ışıltılı zirvesini şimdi daha net çizgileriyle görebiliyordum. Bir çocuk gibi ağladım: "Sevgili dağlar! Güzel gölüm! Bu avare dostunuzu böyle mi karşılıyorsunuz? Zirveleriniz aydınlık, gökyüzü ve göl mavi ve dingin. Huzurun habercisi mi bu, yoksa mutsuzluğumla alay mı ediyorsunuz?"

Dostum, bu önceki olayların çok fazla üzerinde durarak canını sıkmaktan çekiniyorum ama bunlar yine biraz olsun mutlu günlerim olduğundan bunları zevkle anıyorum. Memleketim, canım memleketim! Senin derelerini, dağlarını ve en çok da o güzel gölünü yeniden görmekten duyduğum mutluluğu, oralı birinden başka kim anlayabilir?

Yine de evime yaklaştıkça, keder ve korku yeniden galip geldi. Gece de yaklaşmıştı ve karanlık dağlar büsbütün seçilmez olduğunda içim daha da kararda. Uçsuz bucaksız ve karanlık bir uğursuzluk manzarası karşımda duruyordu ve dünyanın en acınası insanı olmaya yazgılı olduğumu belli belirsiz görebiliyordum. Heyhat! Kehanetim doğru çıktı ve yalnızca tek bir şeyi ıskaladım. Kafamda kurduğum ve yaşamaktan korktuğum mutsuzluk, kaderimdeki acıların yüzde biri bile değildi.

---

4 Byron'ın "Childe Harold's Pilgrimage" (1816) şiirinin III. kantosundan: "Above me are the Alps/The Palaces of Nature, whose vast walls/Have pinnacled in clouds their snowy scalps/And throned Eternity in icy halls/Of cold sublimity (lxii 590-9). (Başımın üstünde Alpler/uçsuz bucaksız surları/karlı başlarıyla bulutlara erişen/ve soğuk azametin buz gibi salonlarında/Sonsuzluğun tahtına kurulduğu/Doğanın Sarayları) – y.h.n.

Cenevre civarına vardığımda etraf zifiri karanlıktı. Şehrin kapıları artık kapandığından, geceyi şehrin yarım fersah doğusunda bir köy olan Secheron'da geçirmem gerekiyordu. Gökyüzü sakindi ve ben yerimde duracak halde olmadığımdan, zavallı William'ımın öldürüldüğü yere gitmeye karar verdim. Şehrin içinden geçemeyeceğime göre, Plainpalais'ye ulaşmak için kayıkla nehri aşmam gerekiyordu. Bu kısa yolculuk boyunca, çakan yıldırımların harika şekiller oluşturarak Mont Blanc'ın zirvesinde oynaştıklarını gördüm. Fırtınanın hızla yaklaştığı görülüyordu. İlerleyişini izleyebilmek için karaya çıkar çıkmaz, küçük bir tepeye tırmandım. Gitgide ilerledi. Gökyüzü bulutlarla kaplandı ve az sonra yavaş yavaş düşen iri yağmur damlalarını hissettim. Yağmurun hızlanması uzun sürmedi.

Karanlık ve fırtına her dakika daha da şiddetlendiği ve tepemde gök gürültülü şimşekler çaktığı halde, oturduğum yerden kalkıp yürümeye devam ettim. Sesler, Saleve, Jura dağları ve Savoy Alpleri'nden yankılanıp geri geliyordu. Şimşeklerin parlak ışıltıları gölü aydınlatarak ona uçsuz bucaksız bir ateş tabakası görünümü verirken, gözlerimi kamaştırdı. Ardından bir an için, gözlerim bir önceki şavkın etkisinden kurtulana kadar, her şey zifiri karanlığa büründü. İsviçre'de hep olduğu gibi, kasırga, göğün farklı noktalarından bir anda beliriverdi. En şiddetlisi, şehrin tam kuzeyinde, gölün Belrive burnu ile Copêt köyü arasında uzanan kısmına indi. Bir diğeri cılız ışıklarıyla Jura'yı aydınlattı, bir başkası ise gölün doğusunda sivri bir dağ olan Möle'ü ara ara aydınlatıp kararttı.

Olağanüstü güzellikte, ama bir o kadar korkunç bu kasırgayı izlerken bir yandan da hızlı adımlarla, amaçsızca yürümeye devam ediyordum. Gökyüzündeki bu soylu muharebe, beni heyecanlandırmıştı. Ellerimi kavuşturup haykırdım: "William, canım meleğim! Bu senin cenaze merasimin,

sana ağıt yakıyorlar!" Bunları der demez, karanlığın içinde, az ötedeki ağaç kümesinin ardından silik bir siluetin geçtiğini fark ettim. Durup dikkatle baktım. Yanılıyor olamazdım. Cisim bir şimşeğin ışığıyla aydınlandı ve şekli bir anda gözler önüne serildi. Dev gibi cüssesi ve bir insana ait olamayacak çirkinlikteki biçimsiz çehresiyle, bunun o alçak, hayat verdiğim o pis iblis olduğunu derhal anlamıştım. Peki orada işi neydi? Yoksa (bu düşünceyle ürperdim) kardeşimin katili o muydu? Bu fikir aklımdan geçer geçmez doğruluğuna ikna oldum. Çenelerim takırdamaya başladı ve düşmemek için bir ağaca yaslanmak zorunda kaldım. Siluet hızla yanımdan geçerek karanlıkta gözden yitti. İnsan suretindeki hiçbir şey, o güzel çocuğu öldürmüş olamazdı. Katil *O*'ydu! Bundan şüphe duyamazdım. Sırf düşüncesi bile, doğruluğunun karşı konulmaz bir kanıtıydı. O ifridi takip etmeyi düşündüm ama bunun faydası olmazdı zira bir şimşeğin daha ışımasıyla, onu, Plainpalais'nin güney sınırını oluşturan Mont Salêve tepesine çıkan dimdik yokuşun kayalıkları arasında görmüştüm. Kısa süre sonra zirveye ulaşarak gözden kayboldu.

Bir süre yerimden kımıldayamadım. Kasırga dinmişti ama yağmur hâlâ yağıyordu ve etraf deliksiz bir karanlığa gömülmüştü. O ana kadar unutmaya uğraştığım olayları zihnimde evirip çevirmeye başladım. Onu yaratmaya giden süreçteki olaylar silsilesi, ellerimle yarattığım eserin canlı canlı yatağımın başında belirmesi, oradan gidişi. Onun canlandığı gecenin üzerinden neredeyse iki yıl geçmişken, işlediği ilk suç bu olabilir miydi? Heyhat! Kan dökmekten ve acı vermekten zevk duyan ahlaksız bir alçağı dünyaya salmıştım. Kardeşimi öldürmeyecek miydi?

Soğukta ve yağmurda dışarıda geçirdiğim o gece yaşadığım ıstırabı kimse tahayyül edemez. Ama kötü havayı hissetmiyordum bile. Zihnim uğursuz ve iç karartıcı düşünceler-

le meşguldü. İnsanlığın arasına saldığım ve şimdi yaptığı gibi korkunç eylemleri gerçekleştirebileceği irade ve güç bahşettiğim, adeta mezarından hortlamış ve tüm sevdiklerimi yok etmeye mahkûm kendi hayaletim, kendi hortlağım olan o mahluku düşünüyordum.

Gün ağardıktan sonra adımlarımı şehre doğru yönelttim. Kapılar açılmıştı. Hemen baba evime koştum. İlk aklımdan geçen, katille ilgili bildiklerimi açıklamak ve derhal peşine düşülmesini sağlamaktı. Ancak anlatmam gereken hikâyeyi düşününce durakladım. Kendi ellerimle şekillendirdiğim ve canlandırdığım bir varlık, gece yarısı, erişilmez bir dağın sarp kayalıkları arasında karşıma çıkmıştı. Ayrıca, onu yarattığımı söylediğim tarihte yakalanmış olduğum ve düpedüz olanaksız görünen hikâyemin bir hezeyan olduğunu düşündürecek humma nöbetim aklıma geldi. Çok iyi biliyordum ki, başka herhangi biri bana böyle bir şey anlatsa, deli saçması olarak görüp ciddiye almazdım. Dahası, yakınlarımı kendime inandırıp onun peşine düşmeye ikna etsem bile, mahlukun o tuhaf yapısı, her türlü kovalamadan sakınılmasına neden olabilirdi. Hem kovalamanın ne faydası olurdu ki? Mont Salêve'in sarp eteklerine tırmanabilen bir yaratığı kim yakalayabilirdi? Bu düşüncelerle yolumu belirledim ve sessiz kalmaya karar verdim.

Sabah saat beşe doğru babamın evine varmıştım. Hizmetçilere kimseyi uyandırmamalarını söyledim ve her zamanki kalkma saatlerini beklemek üzere kütüphaneye girdim.

Aradan, silinmez bir iz haricinde rüya gibi akan altı yıl geçmişti ve ben yeniden, Ingolstadt'a yola çıkmadan önce babamı son kez kucakladığım yerde duruyordum. Aziz ve muhterem babam! Benim için hâlâ öyleydi. Annemin şöminenin üstünde asılı resmine baktım. Babamın arzusu üzerine yapılmış ve Caroline Beaufort'u acılı bir anında, ölmüş babasının tabutunun yanına diz çökmüş halde gösteren ta-

rihî bir tabloydu. Annem taşralı kıyafetleri içindeydi ve yanakları solgundu ancak acıma duygusuna neredeyse izin vermeyen bir vakarı ve güzelliği vardı. Bu resmin altında William'ın minik bir resmi asılıydı ve onu gördüğüm anda gözlerimden yaşlar süzüldü. Ben bu durumdayken, Ernest içeri girdi. Geldiğimi duymuş ve alelacele beni karşılamaya gelmişti. Beni gördüğü için duyduğu buruk sevinci dile getirdi: "Hoş geldin canım Victor," dedi. "Ah, keşke üç ay önce gelseydin de hepimizi neşeli ve keyifli görebilseydin. Ama şimdi perişanız ve korkarım seni gülücüklerle değil, gözyaşlarıyla ağırlayacağız. Babamız öyle üzgün görünüyor ki, bu korkunç olayla annemin ölümünden duyduğu kahrı yeni baştan yaşıyor gibi. Zavallı Elizabeth de çok perişan." Ernest bunları söyleyip ağlamaya başladı.

"Beni böyle karşılama," dedim. "Bunca zaman uzak kaldıktan sonra babamın evine girer girmez perişan olmamı istemiyorsan, metin olmaya çalış. Söyle bana babam bu felaketlere nasıl dayanıyor? Zavallı Elizabeth'im ne halde?"

"En çok da onun teselliye ihtiyacı var. Kardeşimin ölümünden kendini sorumlu tuttu ve bu onu mahvetti. Ama katil bulunduğundan beridir..."

"Katil bulundu ha! Ulu Tanrım! Nasıl olur? Kim onun peşine düşmeye kalkar? İmkânsız bir şey, rüzgârları geçmek, derenin akışını bir saman çöpüyle durdurmak kadar imkânsız."

"Neyi kastettiğini anlamıyorum, ama katilin kimliğini öğrendiğimizde hepimiz çok üzüldük. İlk başta kimse inanmadı. Hatta Elizabeth, tüm delillere rağmen hâlâ ikna olmuş değil. Gerçekten de o kadar sevimli, ailedeki herkese öylesine düşkün olan Justine Moritz'in durup dururken böyle aşağılık birine dönüşeceğine kim inanırdı?"

"Justine Moritz! Vah zavallı kız, zanlı o mu? Ama bu haksız bir suçlama. Bunu herkes biliyordur, herhalde kimse buna inanmamıştır değil mi Ernest?"

"İlk başlarda kimse inanmadı ama öyle ayrıntılar ortaya çıktı ki, ister istemez suçluluğunu kabullendik. Ayrıca kendi davranışında da bulguları destekleyen öyle çelişkiler var ki, korkarım en ufak şüpheye yer bırakmıyor."

Ernest'in aktardığına göre, zavallı William'ın öldürüldüğünün anlaşıldığı sabah, Justine hastaydı ve yatağında yatıyordu. Bundan birkaç gün sonra, hizmetçilerden biri tesadüfen onun cinayet gecesi giydiği kıyafetleri yoklarken, elbisesinin cebinde, katili cinayete sevk ettiğine hükmedilen, annemin bir resmini bulmuştu. Hizmetçi hemen resmi diğerlerine göstermiş, onlar da aileden kimseye bir şey söylemeden sulh hâkimine gitmişlerdi ve onların ifadesi üzerine Justine tutuklanmıştı. Söz konusu olayla suçlandığı söylendiğinde de, kızcağız son derece çelişkili tavırlar sergileyerek bu şüpheyi büyük ölçüde doğrulamıştı.

Tuhaf bir hikâyeydi ama yine de benim inancımı sarsamamıştı. Israrla şu karşılığı verdim: "Hepiniz yanılıyorsunuz. Ben katilin kim olduğunu biliyorum. Justine, zavallı, iyi yürekli Justine masum."

Tam o anda babam içeri girdi. Yüzüne işlemiş derin kederin izlerini görebiliyordum, ama o yine de beni güler yüzle karşılamaya çalıştı ve hazin bir selamlaşmanın ardından, tam başımızdaki felaketin dışında bir konuyu açmak üzereyken, Ernest haykırdı, "Aman yarabbi! Baba! Victor zavallı William'ın katilinin kim olduğunu biliyormuş."

"Biz de biliyoruz ne yazık ki," diye yanıt verdi babam; "hoş, aslında öylesine değer verdiğim birinin böyle ahlaksız ve nankör olduğunu öğreneceğime, sonsuza kadar bilmesem daha iyiydi."

"Babacığım, yanılıyorsun. Justine suçsuz."

"Eğer öyleyse, Tanrı onu suçlu bulunup acı çekmekten korusun. Bugün mahkemeye çıkacak ve umarım, ki bunu içtenlikle söylüyorum, aklanır."

Bu konuşma beni yatıştırdı. Şahsen, Justine'in ya da başka bir herhangi bir insanın bu cinayetten suçlu olmadığına kesinlikle emindim. Bu yüzden onu mahkûm ettirmeye yetecek dolaylı bir kanıt bulabilecekleri korkusu asla taşımıyordum ve bu inançla, bir yandan mahkemeyi sabırsızlıkla beklesem de, kötü bir sonuca ihtimal vermeyerek, kendimi sakinleştirdim.

Az sonra Elizabeth de bize katıldı. Son gördüğümden beri zaman onu çok değiştirmişti. Altı yıl önce, herkesin sevip okşadığı, şirin, güler yüzlü bir kızdı. Şimdi ise bedeni ve yüz ifadesiyle, eşine az rastlanır güzellikte bir kadın olmuştu. Geniş ve açık alnı, çok dürüst bir yaradılışla birleşen güçlü bir zekânın göstergesiydi. Tatlı ela gözlerinden, bu son facianın üzüntüsü okunuyordu. Parlak koyu kestane saçlı, açık tenli, narin ve zarif endamlıydı. Beni çok sıcak karşıladı. "Sevgili kuzenim, senin gelmen içimi umutla doldurdu. Benim zavallı masum Justine'imin haklılığını kanıtlamak için belki sen bir yol bulabilirsin. Heyhat! O bile suçlu ilan edilirse, kime güvenilir ki? Onun masumiyetine, kendiminki kadar gözü kapalı güvenirim. Bu talihsizliğe katlanmak bizim için iki kat daha zor. O güzelim tatlı miniği kaybetmemiz yetmiyormuş gibi, şimdi bir de canım gibi sevdiğim bu kızcağızı, daha beter bir yazgıyla bizden koparacaklar. Eğer mahkûm olursa, bir daha asla mutlu olamam. Ama olmayacak, bundan eminim. Ve işte o zaman, minik William'ımın hazin ölümünden sonra bile, yeniden mutlu olabilirim."

"Elizabeth'im," dedim, "o masum ve bu ortaya çıkacak. Hiç korkma. Onun aklanacağına güven ve gönlünü ferah tut."

"Ne kadar iyisin! Bizim dışımızda herkes onun suçluluğuna inanıyor ve bu beni kahrediyordu, çünkü bunun imkânsız olduğunu biliyordum. Herkesin böylesine inatla önyargılı olmasından dolayı, ümitsizliğe ve çaresizliğe kapılmıştım." Elizabeth ağlıyordu.

"Şirin yeğenim," dedi babam, "sil o gözyaşlarını. Eğer Justine senin düşündüğün gibi masumsa, yargıçlarımızın adaletine ve buna en ufak bir tarafgirlik gölgesi düşmemesi için çaba göstereceğime güven."

Yedinci Bölüm

Duruşmanın başlayacağı saat on bire kadar, mahzun birkaç saat geçirdik. Babam ve ailenin diğer üyeleri tanık olarak duruşmaya katılmak zorunda olduğundan, onlarla birlikte mahkemeye gittim. Tüm bu sefil adalet tiyatrosu boyunca diri diri işkence çektim. Merakımın ve kural tanımaz buluşlarımın, kendi türümden iki varlığı öldürmesi karara bağlanacaktı. Biri masumiyet ve neşe dolu güleç yüzlü bir bebekti. Diğeri, cinayetin dehşetinin neden olduğu kara lekenin gitgide büyümesiyle, çok daha korkunç bir katliama kurban gidiyordu. Justine ayrıca erdemli bir kızdı ve ona mutlu bir hayat vaat eden niteliklere sahipti. Şimdi bunların hepsi rezil bir mezarda çürüyecekti ve buna ben neden olmuştum! Justine'e isnat edilen suçu kendim üstlenmeyi bin defa tercih ederdim, ama suç işlendiği sırada orada olmadığımdan, böyle bir beyan deli saçması olarak görülürdü ve benim yüzümden mağdur olan kızı aklamaya yaramazdı.

Justine görünürde sakindi. Matem kıyafetlerine bürünmüştü ve duygularının vakarı, zaten alımlı olan yüzüne zarif bir güzellik katıyordu. İşlediği düşünülen suçun seyircilerin

zihninde yarattığı tahayyül, güzelliğinin normalde uyandırabileceği tüm sempatiyi sildiğinden binlerce insanın gözlerini üzerine dikerek ona nefretle bakmasına rağmen, henüz masumiyetinden emin görünüyor ve titremiyordu. Rahattı ama bu rahatlığının zoraki olduğu belliydi ve mahcubiyeti daha önce suçunun bir kanıtı olarak gösterildiğinden cesur görünmesi gerektiğine karar vermişti. Mahkemeye girdiğinde etrafına bir göz gezdirdi ve hemen bizim oturduğumuz yeri buldu. Bizi gördüğünde, bir damla yaşla gözü buğulanır gibi oldu. Ama çabucak kendini toparladı. Yüzündeki kederli sevecen ifade, katıksız masumiyetinin kanıtı gibiydi.

Duruşma başladı ve davalı avukatının suçlamayı beyan etmesinin ardından farklı tanıklar kürsüye çağırıldı. Justine'in masumiyetine dair benimkine benzer bir kanıtı olmayan herhangi birini şaşırtacak pek çok tuhaf vaka, kızın aleyhinde birleşiyordu. Justine, cinayetin işlendiği gece boyunca dışarıdaydı ve sabaha karşı, öldürülen çocuğun cesedinin bulunacağı noktaya yakın sayılacak bir yerde, bir pazarcı kadın onu görmüştü. Kadın ona orada ne yaptığını sormuş, o ise, kadına tuhaf tuhaf bakıp, anlaşılmaz bir şeyler gevelemekle yetinmişti. Saat sekiz civarında eve dönmüş ve biri gece boyunca nerede olduğunu sorduğunda, çocuğu aramaktan geldiği cevabını vermiş ve büyük ciddiyetle, çocuğa dair bir şey duyup duymadığını sormuştu. Ceset kendisine gösterildiğinde, şiddetli bir sinir krizine girmiş ve günlerce yatağından çıkmamıştı. Bunun üzerine, hizmetçinin onun cebinde bulduğu resim salona gösterildi ve Elizabeth'in titrek bir sesle, bunun çocuğun kaybolusundan bir saat önce boynuna taktığı resmin ta kendisi olduğunu doğrulamasıyla, mahkeme salonundan nefret dolu ve öfkeli homurtular yükseldi.

Justine savunmasını yapması için kürsüye çağırıldı. Duruşma ilerledikçe, onun çehresi de değişmişti. Yüz ifadesinden apaçık şaşkınlık, dehşet ve acı okunuyordu. Zaman za-

man gözyaşlarını zor tutuyordu. Ancak savunmasını yapması istendiğinde, gücünü topladı ve titrek ama gür bir sesle konuştu:

"Ne kadar masum olduğumu Tanrı biliyor," dedi. "Ama sadece itiraz ederek aklanamayacağımı biliyorum. Masumiyetimi kanıtlamak için, bana karşı delil olarak gösterilen vakaları basit ve sade bir şekilde açıklamaktan başka yapabileceğim bir şey yok. Öyle umuyorum ki karakter özelliklerim, beni yargılayanları kuşkulu ve anlaşılmaz görünen ayrıntılar karşısında lehime yorum yapmaya sevk edecektir."

Justine daha sonra, cinayetin işlendiği gecenin akşamını, Elizabeth'in izniyle, Cenevre'ye yaklaşık 3 mil uzaklıktaki bir köy olan Chêne'deki teyzesinin evinde geçirdiğini aktardı. Saat 9 civarında eve dönerken, bir adama rastlamış, adam ona kaybolan çocukla ilgili bir şey görüp görmediğini sormuş. Bu sözler üzerine o da çok telaşlanıp saatlerce çocuğu aramış ve bu arada Cenevre kapıları kapanınca, gecenin birkaç saatini, onu yakından tanıyan ev sakinlerini ayaklandırmak istemediği için bir çiftlik evinin ahırında geçirmek zorunda kalmış. Huzursuz olup uyuyamadığından, tekrar kardeşimi arama işine koyulabileceğini düşünüp sığınağını erken terk etmiş. Cesedin bulunduğu yerin yakınına gitmişse bile, bunu bilmeden yapmışmış. Pazarcı kadının sorgulaması karşısındaki sersemliği şaşırtıcı değilmiş çünkü uykusuz bir gece geçirmiş ve zavallı Willliam'ın başına gelenler o sırada bilinmiyormuş. Resimle ilgili ise bir açıklaması yokmuş.

"Bu tek ayrıntının aleyhime ne kadar ağır ve vahim bir kanıt oluşturduğunu biliyorum," diye konuşmasına devam etti talihsiz kurban, "ama bunu açıklayabilecek durumda değilim ve bununla ilgili hiçbir şey bilmediğimi belirttiğime göre, yapabileceğim tek şey, bunun neden cebime yerleştirilmiş olabileceğine dair tahminlerde bulunmak. Ama burada da elim kolum bağlı. Yeryüzünde, hele de böyle sebepsiz-

ce beni mahvedecek kadar şeytani bir düşmanım olduğunu sanmıyorum. Onu oraya katil mi koymuş? Katili buna itecek hiçbir neden görmüyorum. Olsa bile, o kadar kısa süre sonra geri bırakacağı bir mücevheri neden çalsın?

Davamı yargıçlarımın adaletine bırakıyorum, ancak bir umut ışığı göremiyorum. Müsaadenizle, karakterimle ilgili olarak bir iki tanığın dinlenmesini istiyorum ve onların tanıklığı suçluluğuma dair kuşku yaratmadığı takdirde, her ne kadar masumiyetim üzerine yemin edebilecek olsam da, mahkûm edilmem gerekir."

Onu yıllardır tanıyan birkaç tanık çağırılmış ve hakkında iyi şeyler söylemişlerdi. Ancak korkudan ve işlediğini düşündükleri suçun yarattığı nefretten dolayı ortaya çıkıp açıkça tanıklık etmek istemediler. Elizabeth, bu son dayanağın, Justine'in kusursuz mizacı ve hatasız davranışlarının bile sanıklıktan kurtulmasına yetmeyeceğini görünce, son derece endişeli görünmekle birlikte, mahkemeye seslenmek için söz istedi.

"Ben öldürülen talihsiz çocuğun kuzeniyim, daha doğrusu ablası sayılırım, zira o doğduğundan hatta çok daha öncesinden itibaren, onun ebeveynleri tarafından yetiştirildim ve onlarla yaşadım. Bu yüzden bu olayda tanıklık etmem uygunsuz görülebilir. Ancak sözde dostlarının ödlekliği yüzünden bir insanın hayatının mahvolmak üzere olduğunu gördüğümden, onun karakteriyle ilgili bildiklerimi anlatmama izin vermenizi istiyorum. Sanığı çok iyi tanırım. Bir beş sene, bir de yaklaşık iki sene boyunca aynı evde yaşadık. Tüm bu süre boyunca, dünyanın en sevimli ve en iyiliksever insanlarından biri olduğunu gördüm. Yengem Madame Frankenstein'a son hastalığında çok büyük bir şefkat ve ilgiyle baktı. Daha sonra da ağır bir hastalık geçiren annesine hastalığı boyunca refakat ederek, tavırlarıyla, onu tanıyan herkesi kendine hayran bıraktı. Ondan sonra yeniden dayı-

mın evinde kaldı ve orada tüm aileye kendini sevdirdi. Ölen çocuğa içtenlikle bağlıydı ve ona sevgi dolu bir anne gibi davranıyordu. Aleyhine gösterilen tüm kanıtlara rağmen, şahsen hiç tereddüt etmeden, onun tamamen masum olduğuna inandığımı ve güvendiğimi söyleyebilirim. Onu böyle bir fiilde bulunmaya sevk edecek hiçbir şey yok. Esas kanıt olarak gösterilen değersiz mücevhere gelince, onu benden açıkça isteseydi, seve seve verirdim zaten. Kendisine işte bu kadar saygı duyuyor ve değer veriyorum."

Yaşa Elizabeth! Övgü dolu mırıltılar duyuldu. Ancak bu övgüler o yüce gönüllü müdahalesinden dolayı Elizabeth'eydi, yoksa halkın daha da bilenmiş öfkeleriyle dönüp bu defa en ağır nankörlükle suçladığı zavallı Justine'e değil! Justine, Elizabeth konuşurken ağladı, ancak cevap vermedi. Ben ise, duruşma boyunca aşırı derecede gergin ve öfkeliydim. Justine'in masumiyetine inanıyor, suçsuz olduğunu biliyordum. Kardeşimi (bir an bile şüphe etmediğim gibi) katletmiş olan iblis, aynı zamanda, şeytani eğlencesi için, masumları ölüm ve kepazelikle lekelemiş olabilirdi. Bu iğrençliğe daha fazla göz yumamazdım ve insanların sesleri ve yargıçların yüzlerinden talihsiz kurbanımın çoktan mahkûm edildiğini anladığımda, acı içinde mahkeme salonundan dışarı fırladım. Sanık benim kadar eziyet çekmiyordu. Masumiyeti ona güç veriyordu. Benimse vicdan azabım, sivri dişleriyle bağrımı paramparça ediyor ve beni bırakmaya niyetli görünmüyordu.

Perperişan bir gece geçirdim. Sabah mahkemeye gittim. Dilim damağım kurumuştu. Vahim soruyu sormaya cesaret edemiyordum ama tanınan biriydim ve görevli ziyaret nedenimi tahmin etmişti. Oy pusulaları atılmıştı, hepsi siyahtı ve Justine suçlu bulunmuştu.

O an duyduğum hisleri tarif etmeye kalkmayacağım. Daha önce de iğrenç duygular hissettim ve onlara uygun sıfat-

lar bulmaya çalıştım, ama o an yaşadığım yürek paralayıcı çaresizliği kelimelerle anlatmam imkânsız. Konuştuğum kişi, Justine'in suçunu zaten itiraf ettiğini ekledi. "Böylesine bariz bir vakada o kanıta da gerek yoktu ama hiç yoktan iyidir. Hakimlerimizin hiçbiri, böyle kesin dahi olsa, bir suçluyu dolaylı kanıtlarla mahkûm etmek istemez."

Eve döndüğümde Elizabeth heyecanla sonucun ne olduğunu sordu.

"Sevgili kuzenim," diye cevap verdim, "karar tahmin edeceğin gibi. Yargıçlar tek bir suçlu adaletten kaçamasın diye, on masuma çile çektirmeye razıdır. Ama Justine suçunu itiraf etmiş."

Justine'in masumiyetine sonsuz güven duyan zavallı Elizabeth için bu feci bir darbe oldu. "Heyhat! İnsanın iyiliğine bir daha nasıl güvenirim? Kız kardeşim gibi sevdiğim ve değer verdiğim Justine, nasıl oldu da sırf bizi kandırmak için o masum tebessümleri takınabildi! O tatlı bakışlarına hiçbir haşinliği ve kötülüğü yakıştıramazken, o gitti cinayet işledi!"

Az sonra, zavallı mahkûmun kuzenimi görmek istediğini haber aldık. Babam gitmesini istemiyordu ancak Elizabeth'in kendi değerlendirmesi ve duygularına göre kararı kendisinin vermesini söyledi. "Evet," dedi Elizabeth, "suçlu da olsa, gideceğim. Sen de bana eşlik edeceksin Victor. Yalnız gidemem." Bu ziyaret fikri benim için bir işkenceydi, ama yine de reddedemedim.

Kasvetli hapishane hücresine girdiğimizde, Justine'i odanın öteki ucundaki bir hasırın üstünde otururken bulduk. Elleri kelepçeliydi ve başını dizlerine dayamıştı. Bizim içeri girdiğimizi görünce ayağa kalktı ve baş başa kaldığımızda, hüngür hüngür ağlayarak Elizabeth'in ayaklarına kapandı. Kuzenim de ağladı.

"Ah Justine," dedi, "son tesellimi neden benden çaldın?

Senin masumiyetine inanmıştım ve o durumda da kahrolsam bile, şimdiki kadar perişan değildim."

"Yani benim öylesine aşağılık biri olduğuma sen de inandın öyle mi? Sen de düşmanlarımla bir olup bana zulüm mü edeceksin?" Sesi hıçkırıklarla kesiliyordu.

"Ayağa kalk, biçare kızım," dedi Elizabeth, "masumsan, niçin diz çöküyorsun? Ben senin düşmanın değilim. Tüm kanıtlara rağmen senin suçsuzluğuna inandım, ta ki senin suçunu itiraf ettiğini duyana kadar. O beyanın yalan olduğunu söylüyorsun. Emin ol ki, sevgili Justine, senin kendi itirafın dışında hiçbir şey, sana olan güvenimi bir an bile sarsamaz."

"Evet itiraf ettim ama itirafım yalandı. Belki Tanrı katında affedilirim diye, suçu kabul ettim. Ama şimdi bu yalan, bana diğer günahlarımın hepsinden daha ağır geliyor. Ulu Tanrım beni affet! Mahkûm olduğum günden itibaren, günah çıkartan rahip beni sıkıştırdı, tehditlerle korkuttu, öyle ki sonunda onun söylediği gibi bir canavar olduğuma neredeyse inanmaya başladım. Dikbaşlılığımdan vazgeçmezsem, son anlarımda beni aforoz etmekle ve cehennem ateşiyle tehdit etti. Sevgili hanımım, beni destekleyecek kimsem yoktu. Hepsi beni kepazeliğe ve cehennem azabına mahkûm bir alçak olarak görüyordu. Ne yapabilirdim? Kötü bir anımda bir yalana imza attım ve asıl şimdi gerçekten perişanım."

Bir an durup ağlayarak devam etti: "Sevgili hanımım, rahmetli yengenizin öylesine el üstünde tuttuğu ve sizin öylesine sevdiğiniz Justine'inizin ancak şeytanın ta kendisinden beklenecek bir suçu işleyebileceğine inanmanız beni dehşete düşürdü. Sevgili William! Çok sevdiğim mübarek çocuk! Seninle yakında cennette buluşuruz, orada hep birlikte mutlu oluruz. Kepazeliğe ve ölüme doğru giderken, bununla teselli buluyorum."

"Ah Justine! Bir an bile olsa senden kuşkulandığım için beni bağışla. Ne diye suçu üstlendin ki? Ama kederlenme-

yi bırak, canım kızım, senin masum olduğunu her yerde duyuracağım ve insanları buna inandıracağım. Yine de, oyun arkadaşım, yoldaşım, benim için kız kardeşten de öte olan sen, ölmek zorundasın. Böylesine korkunç bir felakete asla dayanamam."

"Benim tatlı Elizabeth'im, ağlama. Bu adaletsiz ve çileli dünyanın önemsiz kaygılarını aşmam için, senin daha iyi bir hayat umuduyla bana güç vermen gerekir. Canım dostum, umudumu söndürme!"

"Seni teselli etmek için çaba gösteririm. Ama korkarım ki bu, teselliye yer bırakmayacak kadar derin ve üzücü bir felaket, zira hiç umut yok. Canım Justine'im, yine de, dilerim Tanrı sana tevekkül ve şu alemi aşan yüce bir iman bahşeder. Ah, şu alemdeki gösterişlerden ve oyunlardan öyle nefret ediyorum ki! Bir insan katledildiğinde, derhal bir başkası, yavaş yavaş ve acılar çektirilerek canından edilir, böylece cellatları, masumun kanının kokusu daha ellerindeyken, yüce bir iş yaptıklarına inanırlar. Buna da *suçun cezasını bulması* derler. İğrenç bir söz! Bu söz ne zaman telaffuz edilse, anlarım ki, en karanlık tiranın en büyük hıncını gidermek için icat ettiği cezalardan daha da büyük ve iğrenç cezalar uygulanacak. Yine de, Justine'im, gerçekten de böyle sefil bir inden kurtulma sevinci yaşayamadıkça, bu senin için bir teselli olamaz. Ah! Keşke ben de yengem ve tatlı William'ımla huzura ersem, bana karşı nefret dolu bu dünyadan ve benden nefret eden insanların yüzünü görmekten kurtulsam."

Justine, yüzünde yorgun bir tebessümle "Sevgili hanımım, bu tevekkül değil, ümitsizlik," dedi. "Başka şeylerden söz edin, mutsuzluğu artıracak değil, huzur getirecek şeylerden."

Bu konuşma sırasında ben, hapishane hücresinde, kapıldığım korkunç acıyı gizleyebildiğim bir köşeye çekilmiştim. Ümitsizlik! Onu benden iyi kim bilebilirdi? Yaşamla ölüm

arasındaki hazin sınırı yarın geçecek olan bu zavallı kurban, benimki kadar derin ve yakıcı bir acı hissetmiyordu. Dişlerimi kenetleyerek, ruhumun ta derinlerinden bir inilti koyverdim. Justine irkildi. Sesin sahibinin kim olduğunu görünce, bana yaklaştı ve "Sevgili Beyim, beni ziyaret etmeniz büyük incelik. Umarım siz, benim suçlu olduğuma inanmıyorsunuzdur," dedi.

Cevap veremedim. "Hayır Justine," dedi Elizabeth, "onun senin masumiyetine olan inancı benimkinden sağlamdı. Senin suçu itiraf ettiğini duyduğunda bile buna inanmadı."

"Ona içtenlikle teşekkür ederim. Bu son anlarımda, bana sevecenlikle bakanlara yürekten minnet duyuyorum. Başkalarının benim gibi bir zavallıya sevgiyle yaklaşması ne incelik! Bu, kör talihimi yarı yarıya hafifletiyor ve siz sevgili hanımım ve kuzeniniz artık masumiyetimi kabullendiğinize göre, huzur içinde ölebileceğimi hissediyorum."

Zavallı kurban, böyle diyerek kendini ve bizi teselli etmeye çalıştı. İstediği tevekküle gerçekten de kavuşmuştu. Oysa ben, asıl katil, hiçbir umuda ya da teselliye izin vermeden sürekli içimi kemiren o kurdun kımıldanışını duyuyordum. Elizabeth de ağlıyordu ve mutsuzdu. Ama onun mutsuzluğu masumiyetin mutsuzluğuydu ki bu tür mutsuzluk tıpkı parlak ayın önünden geçen bir bulut gibidir, onu bir süre gizlese de ışıltısını asla söndüremez.

Acı ve ümitsizlik yüreğimin ta derinine işlemişti. İçimde hiçbir şeyin söndüremeyeceği bir cehennem ateşi taşıyordum. Birkaç saat Justine'in yanında kaldık ve Elizabeth ayrılmakta çok zorlandı. "Keşke ben de seninle ölseydim," diye haykırdı, "bu sefil dünyada yaşayamam."

Justine, acı gözyaşlarını zor tuttuğu halde, neşeli görünmeye çalıştı. Elizabeth'i kucaklayıp, yarı titrek bir sesle, "Elveda tatlı hanımım, canım Elizabeth, benim sevgili, biricik arkadaşım, Tanrı senden razı olsun ve seni esirgesin, da-

ha büyük acı vermesin. Yaşa, mutlu ol, başkalarını da mutlu et," dedi.

Eve döndüğümüzde, Elizabeth, "Sevgili Victor," dedi, "Bu talihsiz kızın masumiyetinden artık emin olduğum için ne kadar rahatladığımı bilemezsin. Ona güvenmekle yanılmış olsaydım, bir daha asla huzur bulamazdım. Zira suçluluğuna inandığım anda öyle bir ıstıraba kapıldım ki, uzun süre buna katlanmam imkânsızdı. Şimdi ise yüreğim hafifledi. O masum acı çekmesine çekiyor, ama dost bildiğim ve iyi olduğunu düşündüğüm kadın, ona olan güvenime ihanet etmemiş ve bunu bilmek beni avutuyor."

Benim tatlı kuzenim! İşte senin düşüncelerin de, tıpkı o canım gözlerin ve sesin gibi zarif ve sevecendi. Oysa ben... ben alçağın biriydim ve o katlandığım ıstırabı kimse tahayyül edemezdi.

İkinci Cilt

Birinci Bölüm

Hızla birbirini takip eden olaylarla duygularınız altüst olduktan sonra ortaya çıkan ve sizi hem umuttan hem de korkudan mahrum bırakan atalet ve katiyetin ölü sessizliği kadar insan ruhuna acı veren bir şey yoktur. Justine ölmüştü. O mezarda yatıyordu, ben ise hayattaydım. Kanım damarlarımda serbestçe akıyordu, ama ümitsizlik ve pişmanlığın yarattığı ve hiçbir şeyin yok edemeyeceği bir ağırlık yüreğime çökmüştü. Gözüme uyku girmiyor, ecinni gibi dolanıp duruyordum, zira tarif edilemeyecek iğrençlikte kötülüklere yol açmıştım ve arkası da gelecekti (buna kendimi inandırmıştım). Oysa yüreğim iyilik ve erdemle dolup taşıyordu. İyiliksever hedeflerle hayata başlamış, bunları uygulamaya koyacağım ve insanlığa faydalı olacağım günü sabırsızlıkla beklemiştim. Şimdi ise her şey mahvolup gitmişti. Geçmişe huzurla bakıp, yeni umutlarla yoluma devam etmemi sağlayacak bir gönül rahatlığının yerine, beni hızla, hiçbir dilde tarifi mümkün olmayan yoğun işkencelerin cehennemine sürükleyen bir vicdan azabı ve suçluluk duygusunun pençesine düşmüştüm.

Bu ruh hali, ilk şoku tamamen atlatmış olan sağlığımı yiyip bitiriyordu. İnsan yüzü görmekten kaçınıyordum. Tüm o neşeli ve kaygısız cıvıltılar benim için işkenceydi. Tek avuntuyu yalnızlıkta buluyordum. Derin, karanlık, ölüm gibi yalnızlıkta.

Babam tavırlarım ve huylarımdaki bu bariz değişimleri görüp üzülüyor ve kederle kendini yiyip bitirmenin çılgınlık olduğuna beni ikna etmeye çalışıyordu. "Victor," diyordu, "benim acı çekmediğimi mi sanıyorsun? Hiçbir çocuk, benim kardeşini sevdiğim gibi sevilmemiştir" (konuşurken gözleri doluyordu). Ama geride kalanlara karşı görevlerimizden biri de, yasımızı abartarak onları daha da mutsuz etmekten kaçınmak değil mi? Ayrıca kendi iyiliğini de düşünmek zorundasın. Zira aşırı üzüntü, gelişimini ve hayattan zevk almanı, hatta gündelik işlerini yapmanı engeller. Bunlarsız hiçbir insan topluma uyum sağlayamaz."

Bu her ne kadar iyi bir tavsiye olsa da, benim durumumda uygulanması imkânsızdı. Vicdan azabımın diğer duygularıma kattığı o hınç olmasa, zaten kederini gizleyip arkadaşlarını avutacak ilk kişi ben olurdum. Şimdi ise, elimden gelen yalnızca babama çaresiz bakışlarla yanıt verip, gözüne görünmemeye çalışmaktı.

Tam bu sıralarda, Belrive'deki evimizde inzivaya çekildik. Bu değişiklik bana bilhassa iyi geldi. Şehir kapılarının her akşam saat 10'da kapanması ve o saatten sonra gölde kalamamamız yüzünden, Cenevre surları içindeki günlerimiz benim için çok can sıkıcıydı. Şimdi ise özgürdüm. Gece olup ailedeki herkes istirahate çekildiğinde, ben sık sık kayığa binerek saatlerce suda vakit geçiriyordum. Kimi zaman, yelkenlerimi açıp rüzgârla ilerliyor, kimi zaman gölün ortasına kadar kürek çektikten sonra kayığı kendi haline bırakıp, dertli düşüncelerime dalıyordum. Etrafımdaki her şeyin sükun içinde olduğu, bir iki yarasa ya da cırlak ve kesik kesik

vıraklamalarını ancak kıyıya yaklaşınca duyduğum kurbağaları saymazsak böylesine güzel ve ilahi bir manzarada tedirginlikle gezinen tek huzursuz varlığın ben olduğu zamanlarda, sık sık, kendimi ve felaketlerimi ebediyen sularına gömmek için o sessiz göle atlayasım geliyordu. Ancak gözümden sakınarak sevdiğim ve bensiz yapamayacak olan fedakâr ve çilekeş Elizabeth'i düşünüp kendimi tutuyordum. Ayrıca babam ve sağ olan kardeşim aklıma geliyordu. Böyle adice kaçıp giderek, onları aralarına saldığım ifridin kötülüklerine açık ve savunmasız bırakabilir miydim?

O zaman acıyla ağlayarak, sırf onları avutabilmek ve mutlu edebilmek için ruhumun yeniden huzur bulmasını diliyordum. Ama bu imkânsızdı. Pişmanlık tüm umutları söndürmüştü. Geri dönüşü olmayan kötülüklerin sorumlusuydum ve yarattığım canavar yeni kötülükler yapacak diye her gün korkuyla yaşıyordum. İçimde belli belirsiz bir his, her şeyin bitmediğini ve canavarın yine öncekileri aratacak iğrençlikte, çarpıcı bir suç işleyeceğini söylüyordu. Geride sevdiğim bir şey kalmayıncaya dek, daima korkmam için bir neden vardı. Bu ifride duyduğum nefreti tahayyül edemezsiniz. Onu düşündüğümde, çenem kilitleniyor, gözlerim alev saçıyor ve ona pervasızca bahşetmiş olduğum o hayatı söndürmek için yanıp tutuşuyordum. İşlediği suçları ve yaptığı kötülükleri düşündüğümde, nefretim ve hıncım çığırından çıkıyordu. Orada onu aşağıya itebilecek olsaydım, And Dağları'nın zirvelerine tırmanmayı göze alırdım. Onu olabildiğince kudurtmak ve onunla tekrar karşılaşıp, William ile Justine'in ölümlerinin intikamını almak istiyordum.

Evimiz matemdeydi. Son olaylar babamın sağlığını derinden sarsmıştı. Elizabeth kederli ve umutsuzdu. Artık her zamanki meşgalelerinden zevk almıyordu. Tüm zevkler ona, ölülere saygısızlık gibi geliyordu. Dolayısıyla böylesine örselenip yok edilen masumiyete hürmet göstermek için, ebedi-

yen yas tutup gözyaşı dökmesi gerektiğini düşünüyordu. O artık, gençliğinin ilk zamanlarında benimle nehir kıyısında gezintilere çıkan ve gelecek planlarından söz ederken mest olan o mutlu varlık değildi. Daha vakurdu ve sık sık talihin güvenilmezliğinden ve insan hayatının kaypaklığından dem vuruyordu.

"Sevgili kuzenim," diyordu, "Justine Moritz'in feci ölümünü düşündüğümde, dünya ve olup bitenler artık gözüme eskisi gibi görünmüyor. Eskiden, kitaplarda okuduğum ya da başkalarından duyduğum kötülük ve haksızlık hikâyeleri bana çok eski zamanların ya da uydurma kötülüklerin anlatıldığı masallar gibi gelirdi. En azından bana uzak ve hayal gücünden çok mantığa hitap eden şeylerdi. Oysa şimdi felaketin ne demek olduğunu anladıktan sonra, insanlar bana birbirinin kanına susamış canavarlar gibi görünüyor. Gerçi eminim haksızlık ediyorum. Herkes o zavallı kızın suçlu olduğuna inandı ve cefasını çektiği o suçu işlemiş olsaydı, elbette insanların en adisi sayılmalıydı. Bir iki mücevher için hamisi ve dostu olan insanın oğlunu, doğduğu andan itibaren baktığı ve kendi çocuğu gibi seviyor göründüğü bir çocuğu öldürmek! Bir insanın ölümüne kim olursa olsun onay veremem. Ama böyle bir yaratığın elbette toplum içinde hayatını sürdürmeye uygun olmadığını düşünürdüm. Ancak o masumdu. Masum olduğunu biliyorum, hissediyorum. Sen de benimle aynı fikirdesin ve bu da yanılmadığımı gösteriyor. Ah! Victor, yalanın böylesine gerçek görünebildiği yerde, kendisi için kesin bir mutluluğu kim garanti edebilir ki? Kendimi, binlerce kişilik bir kalabalığın üşüştüğü ve beni aşağıya atmaya çalıştığı bir uçurumun kenarında yürür gibi hissediyorum. William ve Justine katledildiler ve katil kaçtı. Elini kolunu sallayarak dolaşıyor ve belki de hürmet görüyor. Ama aynı suçlar yüzünden darağacına mahkûm edilen ben olsaydım bile, öyle bir alçağın yerinde olmak istemezdim."

Bu söylevi korkunç bir ıstırap içinde dinledim. Bilfiil değilse de, sonuçta asıl katil bendim. Elizabeth acımı yüzümden anladı ve nazikçe elimi tutarak, "Canım kuzenim, kendini teskin etmen lazım," dedi. "Bu olayların beni ne kadar derinden üzdüğünü Tanrı biliyor ama senin kadar kahrolmuş değilim. Yüzündeki ifadede bir ümitsizlik, yer yer de kin var ve bu beni korkutuyor. Sakin ol sevgili Victor. Senin huzurun için hayatımı feda ederim. Elbette mutlu olacağız. Kendi ülkemizde sükun içinde, kendi halimizde yaşarken, huzurumuzu bozacak ne olabilir ki?"

Bunları söylerken gözlerinden yaşlar süzülüyor, kendi verdiği teselliye kendisi de inanmıyordu. Ama bir yandan da, yüreğimde gizlenen canavarı kovabileceği umuduyla, gülümsüyordu. Yüzüme işleyen kederin yalnızca tuttuğum yasın abartılı bir ifadesi olduğunu düşünen babam, alışıldık huzuruma kavuşmamın en iyi yolunun, zevkime uygun bir eğlence olacağını düşünmüştü. Taşraya taşınması bu yüzdendi ve yine aynı saikle şimdi de hep birlikte Chamounix Vadisi'ne bir gezi yapmamızı öneriyordu. Burayı daha önce görmüştüm, ancak Elizabeth ve Ernest hiç görmemişlerdi ve her ikisi de, kendilerine çok büyüleyici ve heybetli diye anlatılan bu yerin manzarasını görmeye can attıklarını sık sık söylüyorlardı. Böylece, bu turu gerçekleştirmek amacıyla, ağustos ayının ortalarına doğru, Justine'in ölümünden yaklaşık iki ay sonra Cenevre'den yola çıktık.

Hava her zamankinden güzeldi ve benimki gelip geçici şeylerin kovabildiği bir keder olsaydı, bu gezinti hiç kuşkusuz babamın düşündüğü etkiyi yaratabilirdi. Aslına bakılırsa, manzara bir ölçüde ilgimi çekiyordu. Her ne kadar yasımı dindiremese de, zaman zaman beni yatıştırdı. İlk gün arabayla yolculuk ettik. Sabahleyin, gitgide yaklaşmakta olduğumuz dağlar uzakta belirdi. Rotasını izlediğimiz Arve Nehri'yle şekillenmiş olan, kıvrıla kıvrıla içinden geçtiğimiz

vadinin gitgide daraldığını fark ettik ve güneş battığında, devasa dağlar ve dört yanımızdan sarkan sarp kayalıkları gördük ve kayaların arasında köpüren nehrin ve fışkıran şelalelerin sesini duyduk.

Ertesi gün yolculuğumuza katırlarla devam ettik ve daha da yükseğe tırmandıkça, vadi daha görkemli ve büyüleyici bir karaktere büründü. Çamlı dağların sarp kayalıklarına yaslanmış harap şatolar, coşkun Arve Nehri ve arada bir ağaçların arasından başını uzatan sayfiye evleri, eşsiz güzellikte bir manzara oluşturuyordu. Ancak bu güzelliğe güzellik katan ve onu yücelten şey, adeta başka bir dünyaya ait, bir başka kavmin meskeniymiş gibi beyaz ve ışıl ışıl piramitleri ve kubbeleriyle hepsine tepeden bakan heybetli Alpler'di.

Pelissier Köprüsü'nü geçtiğimizde nehrin oluşturduğu koyağı karşımızda bulduk ve onun tepesinden sarkan dağa tırmanmaya koyulduk. Az sonra Chamounix Vadisi'ne girdik. Bu vadi, az önce içinden geçtiğimiz Servoux Vadisi'nden daha göz kamaştırıcı ve heybetliydi, ama onun kadar güzel ve ilginç değildi. Burada yüksek ve karlı dağlar daha yakındaydı ancak harap şatolar ve bereketli tarlalar artık görünmüyordu. Devasa buzullar yola yaklaştı. Heyelanın gümbürtüsünü duyduk ve ardında bıraktığı dumanları gördük. Mont Blanc, ulu ve heybetli Mont Blanc, onu çevreleyen sivri tepelerden sıyrılarak yükselmişti ve koskocaman kubbesiyle vadiye tepeden bakıyordu.

Yolculuk boyunca zaman zaman Elizabeth'e eşlik ederek manzaranın çeşit çeşit güzelliklerine onun da dikkatini çekmeye çalıştım. Sık sık, katırımın geride kalmasına göz yumup, derin düşüncelerin verdiği ıstırabın tadını çıkardım. Bazen de katırı dehleyerek, onları, dünyayı ve en çok da kendimi unutabilme umuduyla, yol arkadaşlarımın önüne geçtim. Arayı açtığımda, katırdan inip, üzerime çöken yıl-

gınlık ve umutsuzlukla kendimi çimenlere atıyordum. Akşam sekizde, Chamounix'ye varmıştım. Babam ve Elizabeth çok bitkindiler. Bize eşlik eden Ernest, mutlu ve keyifliydi. Keyfini kaçıran tek şey, güney rüzgârı ve onun ertesi gün yağmur getirme ihtimaliydi.

Erkenden odalarımıza çekildik ama uyumaya değil. En azından ben, uyumadım. Saatlerce pencerede oturup, Mont Blanc'ın tepesinde oynaşan solgun şimşeği seyrettim ve aşağıda akan Arve Nehri'nin telaşlı şırıltısını dinledim.

İkinci Bölüm

Ertesi gün, rehberlerimizin tahminlerinin aksine, hava bulutlu da olsa güzeldi. Arveiron buzul nehrinin kaynağına gittik ve akşama kadar vadinin çevresinde dolaştık. Bu görkemli ve muhteşem manzaralar beni olabildiğince teselli etti. Bunlar, tüm o acziyet duygularından beni kurtardı ve kederimi yok edemese bile, onu hafifletip yatıştırdı. Ayrıca son bir aydır zihnimi kemirip duran düşüncelerden beni bir nebze olsun uzaklaştırdı. Akşamleyin döndüğümde yorgundum ama moralim daha iyiydi ve ailemle sohbet ederken bir süredir hiç olmadığım kadar neşeliydim. Babam memnun olmuş, Elizabeth çok sevinmişti. "Sevgili kuzenim," diyordu, "Mutlu olduğunda nasıl mutluluk saçtığını görüyorsun. Bir daha sakın eski haline dönme!"

Ertesi sabah, yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu ve dağların doruklarını kalın bir sis bürümüştü. Erken kalktım, ama içimde tuhaf bir hüzün vardı. Yağmur neşemi kaçırmıştı. Eski hislerim depreşmiş, mutsuzluğum geri gelmişti. Bu ani değişimin babamda ne büyük hayal kırıklığı yaratacağını biliyor, hakim olamadığım bu duygularımı giz-

leyebilecek kadar toparlanana dek, ondan uzak durmak istiyordum. O günü handa geçireceklerini biliyordum. Artık yağmur, nem ve soğuğa alışmış olduğumdan, yalnız başıma Montanvert zirvesine gitmeye karar verdim. O dev gibi ve kıpır kıpır buzulun, ilk gördüğümde beni nasıl etkilediğini anımsadım. O zaman, ruhumu kanatlandıran ve onu o karanlık dünyadan aydınlığa ve sevince eriştiren eşsiz bir esriklik duymuştum. Doğadaki huşu verici ve heybetli manzaraların, aslında oldum olası zihnimi vakurlaştıran ve hayatın gelip geçici kaygılarını unutturan bir etkisi olmuştu. Yalnız gitmeye karar vermiştim, zira yolu çok iyi biliyordum ve bir başkasının varlığı, ıssız manzaranın ihtişamını bozardı.

Buraya tırmanan yol diktir ancak patika, dağın bu dikliğinin üstesinden gelmeni sağlayan kesintisiz ve kısa dönemeçlerle devam eder. Feci kasvetli bir manzarası vardır. Binlerce noktada, kışın inen heyelanların izleri, yerde yıkılan, kırık dalları ortalığa saçılmış ağaçlardan görülebilir. Kimisi tümüyle haraptır, kimisi ise dağın pörtlemiş kayalıklarına ya da diğer ağaçlara enlemesine yaslanmış halde, iki büklüm durur. Daha da tırmandıkça, patika, yukarıdan durmadan taşların yuvarlandığı kar koyaklarından geçer. Bunlardan biri bilhassa tehlikelidir, zira yüksek perdeden konuşma gibi en ufak bir ses bile konuşanın başına felaket getirecek bir hava tahriki yaratmaya yeter. Çam ağaçları uzun ve gür olmasalar da, karanlık renkleriyle manzaraya haşin bir hava katarlar. Aşağıda uzanan vadiye baktım. Ortasından akan nehirlerden geniş sis tabakaları yükselip, zirveleri tekdüze bulutların ardına gizlenmiş karşıki dağların etrafını kalın taçlarla sararken, karanlık gökyüzünden boşalan yağmur, etrafımdaki şeylerin yarattığı melankoliyi daha da ağırlaştırıyordu. Heyhat! İnsan, yabani hayvanlarınkinden üstün görünen duyarlılıklarıyla neden böbürlenir ki! Bu onu olsa olsa daha aciz bir varlık yapar. Dürtülerimiz açlık, susuzluk ve

arzuyla sınırlı kalsaydı, az çok özgür olabilirdik. Oysa esen her rüzgâr, rasgele bir sözcük ya da o sözcüğün çağrıştırdığı bir imge bizi duygulandırır.

Uyuruz, bir rüyanın uykuyu zehirleyecek gücü vardır.
Uyanırız, zihnimizde dolanan bir düşünce bütün
günümüzü mahveder.
Hisseder, tasarlar, akıl yürütürüz; güleriz ya da ağlarız,
Kederi bağrımıza basarız ya da kaygılarımızı
bir yana atarız;
Hiçbir şey değişmez; neşenin de hüznün de
kaybolup gideceği yolun önünde hiçbir engel yoktur.
İnsanın dünü asla yarını gibi olamaz.
Değişmeyen tek şey değişimdir.[1]

Yokuşun tepesine vardığımda neredeyse öğlen olmuştu. Bir süre buz denizine tepeden bakan kayalıkta oturdum. Bir sis, hem kayalığı hem de etraftaki dağları kaplamıştı. Birazdan bir esinti, sis bulutunu dağıttı ve buzulun üzerine indim. Yüzeyi çok engebeliydi. Coşkun bir denizin dalgaları gibi kabarıp alçalıyor, yer yer derin gedikler görülüyordu. Buzun yüzeyi bir fersah genişlikte ya var ya yoktu, ancak bir uçtan öbürüne ulaşmam neredeyse iki saatimi aldı. Karşıdaki dağ, çıplak sarp bir kayalıktı. Şimdi durduğum taraftan bakınca, Montanvert tam karşımda, bir fersah ötedeydi ve onun da üstünde huşu verici heybetiyle Mont Blanc yükseliyordu. Kayalığın kovuklarından birinde öylece durup bu göz kamaştırıcı ve büyüleyici manzarayı seyrettim. Deniz, daha doğrusu uçsuz bucaksız buz nehri, ulu zirveleriyle koylarına yaslanmış olan dağlarının arasından kıvrılarak uzanıyordu. Bu dağların buzlu ve ışıltılı tepeleri, bulutların

1 Percy Shelley'nin "Mutability" (1816) şiirinin son iki dörtlüğü, çev. Barış Özkul – y.h.n.

yukarısındaki güneşle parıldıyordu. Az önceki gamlı yüreğim, şimdi sevince benzer bir hisle dolup taşıyordu. Şöyle haykırdım: "Gezgin ruhlar, eğer gerçekten de daracık yataklarınıza çekilmemiş, başıboş dolaşıyorsanız, ya şu küçücük mutluluğuma izin verin, ya da hayatın zevklerinden uzaklara beni de yanınızda götürün."

Bunu söyler söylemez, az öteden bir erkek siluetinin insanüstü bir hızla bana doğru yaklaştığını gördüm. Benim aralarından dikkatle yürüdüğüm buz yarıklarının üzerinden sekerek ilerliyordu. Yaklaştıkça, boyunun da bir insana göre aşırı uzun olduğu fark ediliyordu. Tedirgin olmuştum. Gözlerim kararda ve bayılmak üzere olduğumu hissettim. Ancak dağların soğuk rüzgârı, beni çabucak kendime getirdi. Siluet daha da yaklaşınca, (o devasa ve iğrenç görüntü!) bunun benim yarattığım biçare olduğunu anladım. Öfke ve korkuyla titreyerek, önce bana yaklaşmasını bekleyip sonra da onunla anlaşarak ölümüne bir düelloya girmeye karar verdim. Bana yaklaştı. Yüzündeki ifade alaycılık ve kinle karışık derin bir kederi yansıtırken, tüyler ürpertici çirkinliği neredeyse insanın bakamayacağı kadar tiksinti vericiydi. Ama bunu gözüm görmüyordu. Başta öfkem ve nefretimden nutkum tutulsa da, kendime gelir gelmez kudurmuş bir kin ve tiksintiyle ona hakaretler yağdırdım.

"Seni şeytan!" diye bağırdım, "Ne cüretle bana yaklaşıyorsun? O sefil başından intikamımı en ağır şekilde almamdan korkmuyor musun? Defol pis böcek! Ya da kal istersen, kal da seni ezip unufak edeyim! Ah bir de o sefil canını almakla alçakça katlettiğin kurbanlarını geri getirebilseydim!"

"Beni böyle karşılamana şaşırmadım," dedi iblis. "Sefillerden herkes nefret ederken, canlı mahlukların en sefili olan beni kim niye sevsin! Ama sen, yani yaratıcım, benden, ancak ikimizden birinin imhasıyla kopabileceğin kendi eserinden nefret ediyor, onu hiçe sayıyorsun. Beni öldürmek niye-

tindesin. Peki ne cüretle hayatla oyun oynayabiliyorsun? Bana karşı görevini yerine getirirsen, ben de sana ve diğer insanlara olan görevimi yaparım. Şartlarımı kabul edersen, onları da seni de rahat bırakırım. Ama reddedersen, kalan sevdiklerinin kanlarıyla Azrail'in susuzluğunu doyururum."

"İğrenç canavar! Seni zebani! Yaptıklarının cezasını çekmen için cehennem eziyetleri bile az gelir. Alçak şeytan! Seni yaratmış olmaktan utanıyorum. Gel hadi, gel de boş bulunup sana bahşettiğim o hayat kıvılcımını söndüreyim."

Öfkem çığırından çıkmıştı; varlığına tahammül edilemeyen birine karşı zırh gibi kuşanabildiğiniz tüm o duygularla, üzerine çullandım.

Elimden kolaylıkla kurtuldu ve "Sakin ol!" dedi "Şu bahtsız başımdan hırsını almadan önce, yalvarırım beni dinle. Yeterince acı çekmemişim gibi beni daha da mı perişan edeceksin? Hayat bir yığın ıstıraptan ibaret olsa da, benim için yine de değerli ve onu savunacağım. Unutma ki beni kendinden daha güçlü yarattın. Senden daha uzun boyluyum, eklemlerim daha esnek. Ama kışkırtmalara kapılıp sana cephe almayacağım. Ben senin eserinim ve bana borçlu olduğun görevi yerine getirirsen, doğal efendim ve hükümdarıma karşı nazik hatta itaatkâr davranabilirim. Ah Frankenstein, benim dışımda herkese insafın varken, adaletine, hatta merhamet ve şefkatine en çok muhtaç olan bana karşı böyle insafsız olma. Unutma, ben senin kulunum. Senin Adem'in olmam gerekirken, adeta, günahsız yere cennetten sürülen düşkün melek gibiyim. Her yerde mutluluk görüyorum, bir tek benim katiyetle dışlandığım bir mutluluk. Bir zamanlar cömert ve iyiydim. Bedbahtlığım beni bir iblise çevirdi. Beni mutlu edersen, yeniden erdemli biri olurum."

"Defol git! Seni dinlemeyeceğim. Seninle aramızda bir ortaklık olamaz. Düşmanız biz. Ya defol git, ya da gel kozlarımızı paylaşalım, kim önce ölürse."

"Yüreğini nasıl yumuşatabilirim? Senden iyilik ve şefkat dilenen bu kuluna iyi gözle bakman için daha ne kadar yalvarayım? İnan bana Frankenstein. Ben iyiliksever biriydim. Sevgi ve insaniyetle ışıldayan bir ruhum vardı. Buna rağmen yalnızlık, korkunç bir yalnızlık içinde bırakılmadım mı? Yaratıcım olan sen bile benden tiksinirken, bana hiçbir şey borçlu olmayan diğer insanlardan ne bekleyebilirim ki? Beni hor görüyor ve benden nefret ediyorlar. Ben de çorak dağlar ve karanlık buzullara sığındım. Günlerdir buralarda geziniyorum. Yalnızca benim korkmadan girebildiğim ve insanların bana çok görmediği tek yer olan buzdan mağaralar yuvam oldu. Helal olsun şu kasvetli göklere ki bana insanlardan daha sevecen davrandılar. İnsanlar varlığımdan haberdar olsalar, senin yaptığını yapıp, beni yok etmek için silahlanırlardı. O halde, benden nefret edenden ben niye etmeyeyim? Düşmanlarımın kuralları beni bağlamaz. Ben mahvolmuşsam bu perişanlıktan onlar da payını alır. Oysa bunu telafi etmek ve onları senin yüzünden bu hale gelmiş bir canavardan kurtarmak yine senin elinde. Yoksa yalnızca sen ve ailen değil, başka binlercesi onun gazabının girdaplarında yok olup gidecek. Merhametini benden esirgeme ve beni hor görme. Anlatacaklarımı dinle. Ondan sonra, neyi hak ettiğime kendin karar verir, ya bana sırt çevirir ya da merhamet edersin. Ama önce dinle. İnsan hukukunda, en azılı suçluya bile hüküm giymeden önce kendini savunma hakkı verilir. Beni dinle Frankenstein. Beni cinayetle suçluyorsun. Buna rağmen, kendin, vicdanın hiç sızlamadan, kendi yarattığını öldürmeye hazırsın. Ah, insanın ezeli adaletine diyecek yok! Ama senden canımı bağışlamanı istemiyorum. Beni dinle ve sonra yapabilirsen ve istersen, kendi yarattığın eseri yok edersin."

"Düşüncesi bile tüylerimi diken diken eden, alçakça başlattığım ve faili olduğum olayları ne diye hatırlatıyorsun?

Gözlerinin ışığı gördüğü güne lanet olsun, alçak iblis! (Kendi kendime lanet okumuş olsam da) Seni yaratan ellere de lanet olsun! Beni nasıl kahrettiğini anlatacak söz bulamıyorum. Sana haksızlık edip etmediğimi düşünecek hal bırakmadın bende. Git seni gözüm görmesin! O iğrenç suretini görmeyeyim."

"Buyur, artık görmüyorsun," diyerek o iğrenç elleriyle gözlerimi kapadı, ben de ellerini tutup sertçe gerisin geri ittim: "Böylece tiksindiğin bir görüntüden seni kurtardım. Yine de beni dinleyebilir, bana merhamet edebilirsin. Eskiden sahip olduğum erdemlerin hatırı için, sana yalvarıyorum. Hikâyeme kulak ver. Uzun ve garip bir hikâye; senin narin bünyen buranın soğuğuna o kadar dayanamaz. Gel dağdaki kulübeye gidelim. Güneş henüz tepede. O alçalıp da, şu karlı sarp kayalıkların ardına gizlenerek başka bir dünyayı aydınlatmaya başlayıncaya kadar, hikâyemi dinlemiş olur, ona göre kararını verirsin. Bundan sonra insanların dünyasından ebediyen çekip giderek zararsız bir yaşam mı süreceğim, yoksa insanlığın başına bela olup senin canına mı okuyacağım, orası artık sana kalmış."

Bunları söylerken, önüme düşüp buzulun karşı yakasına doğru yürüdü, ben de peşine takıldım. Yoğun duygular içindeydim ve ona cevap vermemiştim. Ama yürürken, kullandığı çeşitli argümanları kafamda tartıp, en sonunda hikâyesini dinlemeye karar verdim. Biraz da merakım beni buna sevk etmiş ve acıma duygum bu kararımı pekiştirmişti. Şimdiye kadar onu kardeşimin katili olarak görmüştüm ve bu tahminimi kabul mü yoksa inkâr mı edeceğini delicesine merak ediyordum. Yine ilk defa bir yaratıcının kullarına karşı sorumluluklarının farkına vardım ve onu kötülükle suçlamadan önce onu mutlu etmem gerektiğini düşündüm. Bu saikler, beni isteğine boyun eğmeye sevk etti. Böylece buzulu geçip karşı kayalığa tırmandık. Hava soğuktu ve

yağmur yeniden başlamıştı. Kulübeye girdik. İblis sevinçten uçarken, benim yüreğim buruk ve canım sıkkındı. Ama dinlemeyi kabul ettim ve iğrenç refakatçimin yaktığı ateşin başına kurulurken, o da hikâyesini anlatmaya koyuldu.

Üçüncü Bölüm

"Yaşamımın ilk başladığı anı güç bela hatırlıyorum. O zamanki olayların hepsi bana karmakarışık ve bulanık geliyor. Aniden bende garip bir algı çeşitliliği hasıl oldu ve bir anda gördüm, hissettim, işittim ve koku aldım. Farklı duyularımın etkilerini birbirinden ayırt etmeyi öğrenmem ise bundan epey sonraydı. Hatırladığım kadarıyla, gitgide güçlenen bir ışık sinirlerimde bir baskı yarattı ve ben gözlerimi kapamak zorunda kaldım.

O zaman zifiri karanlığa gömüldüm ve tedirgin oldum. Oysa, gözlerimi açtığım için olacak, tekrar ışığa boğulduğumda, farkına bile varmadım. Yürüdüm ve sanırım bir yerden aşağı indim. Ama çabucak duyularımda büyük bir değişim olduğunu fark ettim. Daha önce, etrafım, göremediğim ve dokunamadığım karanlık ve opak cisimlerle çevriliyken, şimdi, aşamadığım ya da sakınamadığım bir engel olmaksızın, serbestçe dolaşabiliyordum. Işık giderek daha da bunaltıcı hale geldi ve yürüdükçe sıcağın da verdiği yorgunlukla, sığınabileceğim bir gölge aramaya başladım. Ingolstatdt yakınlarındaki ormana vardım ve burada yorgunluğumu gi-

dermek için bir nehrin kenarına uzandım, ta ki dayanılmaz bir açlık ve susuzluk hissedene kadar. O zaman, yarı baygın halimden silkinip kalktım ve ağaç dallarında ve yerde bulduğum yabani meyvelerden biraz yedim. Nehirde susuzluğumu giderdikten sonra, yere uzandım ve kendimi uykunun kollarına bıraktım.

Uyandığımda ortalık kararmıştı. Ayrıca üşüyordum ve belki içgüdüsel olarak, böyle ıssız bir yerde bulunmaktan dolayı biraz da ürküyordum. Senin evinden ayrılmadan önce, soğuğu hissederek üzerime birkaç giysi geçirmiştim, ancak bunlar gecenin nemi ve soğuğundan korunmak için yetersizdi. Çulsuz, aciz, sefil bir zavallıydım. Hiçbir şey bilmiyor, anlayamıyordum. Ancak dört bir yanımdan acılarla sarıldığımı sezdiğimden, oturup ağladım.

Az sonra gökyüzünü tatlı bir ışık bürüdü ve bundan haz duydum. Yerimden fırladığımda ağaçların arasında ışıldayan bir cisim gördüm. Hayretle bakakaldım. Ağır ağır hareket ediyor ama yolumu aydınlatıyordu. Tekrar yabani meyve aramaya çıktım. Ağaçlardan birinin altında kocaman bir pelerin bulduğumda hâlâ üşüyordum. Pelerine sarınıp yere oturdum. Zihnimde belirgin hiçbir düşünce yoktu, her şey karmakarışıktı. Işığı, açlığı, susuzluğu ve karanlığı algılıyordum. Kulaklarımda sayısız ses çınlıyor, burnuma dört bir yandan çeşit çeşit kokular çarpıyordu. Ayrımsayabildiğim tek cisim parlak aydı ve gözlerimi zevkle ona dikmiştim.

Günler günleri kovaladı ve ben duyularımı birbirinden ayırt edebilmeye başladığımda, geceleri gördüğüm o gök cismi epey küçülmüştü. Susuzluğumu giderdiğim berrak nehri ve yapraklarıyla bana gölge veren ağaçları gitgide daha net görmeye başladım. Sıklıkla kulağıma gelen tatlı bir sesin, çok kereler gözümün ışığını kesen minik kanatlı hayvanların gırtlağından çıktığını ilk keşfettiğimde, çok eğlendim. Ayrıca, etrafımdaki cisimleri çok daha titizlikle gözlemleme-

ye ve tepemdeki göz alıcı ışık kubbesinin sınırlarını algılamaya başladım. Zaman zaman kuşların tatlı cıvıltılarını taklit etmeye çalıştım ama başaramadım. Bazen, hislerimi kendimce dile getirmek istiyor, ancak boğazımdan çıkan kaba ve anlaşılmaz seslerden ürküp susuyordum.

Geceleri ay görülmez olmuş, sonra yeniden, daha küçülmüş halde görülmeye başlamıştı ve ben hâlâ ormandaydım. Artık duyularım netleşmişti ve zihnime her geçen gün yeni fikirler doluyordu. Gözlerim ışığa ve cisimleri doğru algılamaya alışmıştı. Böceği ottan ve zamanla otları birbirinden ayırt edebilir hale geldim. Serçelerin yalnızca cırtlak sesler çıkardığını, karatavuk ve ardıç kuşunun ise tatlı ve cezbedici ötüşleri olduğunu öğrendim.

Bir gün, soğuktan iyice üşümüş bir haldeyken, ormanda dolanan dilencilerin bıraktığı bir ateş buldum ve ateşin verdiği sıcaklıkla mest oldum. O sevinçle elimi kızgın korların içine daldırdım ve daldırır daldırmaz da acıyla haykırarak geri çektim. Aynı kaynağın böyle birbirine zıt etkiler yaratması ne tuhaf, diye düşündüm. Ateşin malzemelerini inceledim ve sevinçle, bunların odun olduğunu anladım. Çabucak birkaç ağaç dalı topladım ama dallar ıslak olduğundan yanmadı. Üzgün üzgün oturup ateşin yanışını seyrettim. Bu arada ateşin yakınına koyduğum ıslak odun kuruyup alev aldı. Düşünüp taşındım ve farklı farklı dallara dokunarak, bunun nedenini keşfettikten sonra, işe koyularak, kurutup bol bol ateş elde edebilmek için epeyce odun topladım. Gece olup uyku bastırdığında, ateşim sönebilir diye ödüm koptu. Ateşin üzerini kuru dallar ve yapraklarla güzelce örtüp, üzerine yaş dalları koydum, sonra da pelerinimi örtünüp yere uzandım ve uykuya daldım.

Uyandığımda sabah olmuştu. İlk işim ateşin yanına gitmek oldu. Üzerindekileri kaldırdım ve hafif bir meltemin esişiyle alevler çabucak harlandı. Bu da dikkatimden kaçma-

dı ve dallardan bir yelpaze yaparak, korlar sönmeye yüz tuttuğunda onları bu yelpazeyle canlandırdım. Yeniden gece olduğunda, sevinçle fark ettim ki, ateş, sıcaklık kadar ışık da yayıyordu ve bu elementi keşfetmem, yemek konusunda da işime yarayacaktı. Zira seyyahların bıraktıkları artıkların bazıları ateşte pişmişti ve benim ağaçlardan topladığım yabani meyvelerden çok daha lezzetliydi. Bu yüzden ben de, yiyeceğimi sıcak közlerin üzerine koyarak onlar gibi hazırlamaya çalıştım. Bu işlemin yabani meyveleri berbat ettiğini, yemişler ve kökleri ise çok daha lezzetli hale getirdiğini öğrendim.

Ancak yiyecek bulmak zorlaşmıştı ve açlık kramplarımı dindirmek için genelde tüm günümü bir iki meşe palamudu bulurum diye boşa çabalamakla geçiriyordum. Bunu anlayınca, o zamana kadar yaşadığım yerden ayrılarak, belirlediğim bir iki ihtiyacı daha kolay giderebileceğim bir yer bulmaya karar verdim. Bu göç sırasında, tesadüfen elde ettiğim ve yenisini üretmeyi bilmediğim ateşi kaybetmiş olmama çok hayıflandım. Saatlerce, bu zorluğun üstesinden nasıl gelirim diye kara kara düşündüm ama sonunda bu denemelerden tümüyle vazgeçmek zorunda kaldım ve pelerinimi sarınıp, batan güneşe doğru, ormanın diğer ucuna yürümeye başladım. Üç gün böyle dolanıp durdum ve sonunda ilk kez kırları gördüm. Bir gün önce çok kar yağmış, otlaklar lekesiz bir beyazlığa bürünmüştü. Görüntüsü çok kasvetliydi ve yeri örten sulu soğuk maddenin ayaklarımı üşüttüğünü fark ettim.

Saat sabah yedi civarıydı ve yiyecek ve barınak bulmak için sabırsızlanıyordum. Sonunda, bir bayırın üstünde, bir çobanın yararlanması için yapıldığı anlaşılan küçük bir kulübe gözüme ilişti. Bu benim için yeni bir şey olduğundan, büyük bir merakla yapıyı inceledim. Kapının açık olduğunu görünce, içeri girdim. İçerde yaşlı bir adam, ocağın başına oturmuş, ateşte kendine kahvaltı hazırlıyordu. Gürültü-

yü duyunca arkasını döndü ve beni görünce, var gücüyle bir çığlık attıktan sonra kulübeden fırlayıp, dermansız bedeninden beklenmeyecek bir hızla koşarak çayırları aştı. Daha önce gördüklerimin hepsinden farklı olan görünümü ve kaçması beni biraz şaşırttı. Ama kulübeye bayılmıştım. Buraya kar ve yağmur giremiyordu, yerler kuruydu. Ateş göllerinde işkence çektikten sonra cehennem zebanilerine Pandemonyum nasıl enfes ve ulvi bir sığınak gibi göründüyse[1] burası da o sırada bana öyle göründü. Çobanın ekmek, peynir, süt ve şaraptan oluşan kahvaltısından arta kalanları iştahla mideye indirdim. Ancak sonuncusunu beğenmedim. (Sonra) yorgunluğuma yenik düşüp samanların arasına uzandım ve uyuyakaldım.

Uyandığımda öğlen olmuştu ve beyaz zemine ışıltıları vuran güneşin sıcaklığı aklımı başımdan alınca, yeniden yola çıkmaya karar verdim. Çobanın kahvaltısından artakalanları, bulduğum bir heybeye doldurdum ve tarlaları aşarak birkaç saat boyunca yürüdüm. Güneş batarken bir köye ulaştım. Ne büyüleyici bir manzaraydı! Kulübelerin, daha düzgün çiftlik evlerinin ve gösterişli köşklerin her birine hayran oldum. Bostanlardaki sebzeler, bazı çiftlik evlerinin pencerelerine dizilmiş süt ve peynirler, iştahımı kabarttı. En güzellerinin birinden içeri girdim. Ama daha ayağımı eşikten içeri atar atmaz, çocuklar çığlıklar atmaya başladılar ve kadınlardan biri bayıldı. Bütün köy ayağa kalkmıştı. Kimi kaçışıyor, kimi saldırıyordu. Sonunda, üzerime fırlattıkları taşlarla ve başka çeşit çeşit şeyle ağır yaralı halde kırlara kaçtım ve o korkuyla, içi cascavlak ve köyde gördüğüm köşklerden sonra gözüme pek sefil görünen, alçak tavanlı, derme çatma bir kulübeye sığındım. Gerçi, kulübenin bitişiğinde, derli toplu ve güzel görünümlü bir çiftlik evi vardı, ama bana pahalıya patlayan son tecrübemden sonra, buraya gir-

1 Pandemonyum'ın inşası için bkz. *Paradise Lost* – y.h.n.

meye cesaret edemedim. Sığınağım ahşaptan yapılmıştı, ama tavanı öyle alçaktı ki, içinde dik oturmakta zorlanıyordum. Toprak zeminde ahşap döşeme yoktu ama yer kuruydu ve her ne kadar bir sürü küçük yarıktan içeri rüzgâr üflese de, kar ve yağmura karşı buranın uygun bir sığınak olduğuna karar vermiştim.

Buraya gizlendim ve ne kadar sefil de olsa, mevsimin soğuğundan ve daha da önemlisi insanın barbarlığından beni koruyacak bir sığınak bulmuş olmaktan mutluluk duyarak, yatıp uyudum.

Sabah olur olmaz, bitişikteki çiftlik evini görebilmek ve bulduğum bu yerde kalmaya devam edip edemeyeceğimi anlamak umuduyla, sürünerek kulübemden çıktım. Burası çiftlik evinin arka duvarına bitişikti ve iki yanında bir domuz ahırı ile temiz bir gölet vardı. Bir tarafı açıktı ve ben bu kısımdan içeri girmiştim. Ama şimdi beni görebilecekleri her bir yarığı taşlar ve odunlarla kapatıyor, ancak bunu, ara sıra dışarı çıkmak için tekrar açabileceğim şekilde yapıyordum. Domuz ahırından süzülen ışık tek ışığımdı ve bana yetiyordu.

Böylece evime çeki düzen verip yerlere temiz saman döşedikten sonra, işi bıraktım. Zira uzakta bir insan silueti görmüştüm ve bir gece önce bana yapılanları çok iyi hatırladığımdan, onun insafına güvenemezdim. Öte yandan, ilk iş olarak o günü geçirmek için bir somun köy ekmeği ile sığınağımın yanı başında akan berrak suyu elle içmemek için bir fincan aşırmıştım. Zemin biraz yüksekte olduğundan tamamen kuru kalıyordu ve çiftlik evinin bacasına yakın olması sayesinde gayet sıcaktı.

İhtiyaçlarımı karşıladıktan sonra, kararını değiştirmeme yol açacak bir şey olana kadar, bu mezbelede konaklamaya karar verdim. Doğrusu, o kasvetli ormanla, yağmur damlalarını sızdıran ağaç dalları ve soğuk ve rutubetli toprak-

tan oluşan eski barınağımla kıyaslandığında, burası bir cennetti. Kahvaltılıklarımı keyifle yedim ve tam kendime biraz su almak için tahtalardan birini kaldırmak üzereyken, bir ayak sesi duydum ve küçük bir yarıktan dışarıya baktığımda, genç bir yaratığın, başının üzerinde bir kovayla kulübemin önünden geçtiğini gördüm. Genç bir kızdı ve tavırları, ondan sonra kır evleri ve çiftlik evlerindeki hizmetkârlarda görmediğim kadar asildi. Buna rağmen, kaba kumaştan mavi bir iç etek ve keten bir ceketten oluşan basit bir kıyafeti vardı. Sarı saçları örgülü ama sadeydi. Sabırlı ama mahzun görünüyordu. Onu gözden kaybettim ve on beş dakika kadar sonra, yarısı sütle dolu kovayla, geri döndü. Kovayı taşırken zorlandığı her halinden belliydi ve yanımdan geçerken, genç bir adam onu karşıladı. Gencin yüzünde, kızınkinden de derin bir keder vardı. Üzgün bir havayla bir iki ses çıkararak kovayı kızın başından aldı ve çiftlik evine kadar taşıdı. Kız da peşinden gitti ve birlikte gözden kayboldular. Az sonra delikanlıyı tekrar, bu kez elinde birtakım aletlerle, çiftlik evinin arkasındaki düzlüğe yürürken gördüm. Kız da evle avlu arasında gidip gelerek bir şeylerle uğraşıyordu.

Kaldığım yeri incelerken, çiftlik evinin pencerelerinden birinin daha önce buranın bir parçası olduğunu, ancak pencere camlarının odunla kaplandığını fark ettim. Bunlardan birinde, küçücük ve gözün ancak sığabildiği, zar zor görülebilen bir yarık vardı. Bu yarıktan bakınca, beyaz badanalı ve temiz, ama çıplak denebilecek küçük bir oda görünüyordu. Bir köşede, küçük bir şöminenin yanı başında, büyük bir kederle başını ellerine yaslamış halde oturan yaşlı bir adam vardı. Genç kız çiftlik evini düzenlemekle meşguldü. Ama az sonra, bir çekmeceden el işi gibi bir şey çıkardı ve yaşlı adamın yanına oturdu. Adam da eline bir çalgı alıp çalmaya başlamıştı ve çıkardığı sesler, ardıç kuşu ve bülbülünkinden daha tatlıydı. Benim gibi, daha önce hiç güzel şey görme-

miş zavallı bir garibana bile hoş gelen bir manzaraydı. Yaşlı rençperin kır saçları ve müşfik çehresi bende saygı uyandırırken, genç kızın munis tavırları gönlümü çeldi. Yaşlı adam tatlı, içli bir ezgi çalarken, sevimli refakatçisinin gözlerinden yaşlar süzüldüğünü görebiliyordum ama genç kız yüksek sesle hıçkırana kadar adam bunu fark etmedi. O zaman, bir şeyler söyledi ve güzel yaratık işini bırakıp onun ayakucuna diz çöktü. Adam kızın elini tutup ona öyle iyilikle ve şefkatle gülümsedi ki, tuhaf ve coşkulu duygulara kapıldım. Daha önce ne açlık ve soğuk, ne de ısı ve yiyeceklerin bana hissetirebildiği, acı ile hazzın iç içe olduğu bu duygulara daha fazla dayanamayıp, pencereden çekildim.

Az sonra delikanlı omzunda bir deste odunla geri geldi. Kız onu kapıda karşılayıp yükünü indirmesine yardım etti ve odunların bir kısmını eve alıp ateşe yerleştirdi. Sonra da delikanlı ile birlikte evin kuytu bir yerine girdiler ve delikanlı kıza, büyük bir somun ekmek ve bir parça peynir gösterdi. Kız sevinmiş göründü. Bahçeye çıkıp biraz kök ve bitki topladı ve bunları suya attıktan sonra suyu ateşin üzerine koydu. O bu işlerle meşgulken delikanlı bahçeye çıktı ve toprağı kazıp kökler koparark bir şeylerle uğraştı. Böyle bir saat kadar çalıştıktan sonra, genç kız yanına geldi ve birlikte eve girdiler.

Bunlar olurken yaşlı adam dalgın dalgın oturuyordu ama ahbaplarını görünce, neşeli bir tavır takındı ve birlikte yemeğe oturdular. Yemeklerini çabucak silip süpürdüler. Genç kadın tekrar evi derleyip toparlamaya girişirken, yaşlı adam, delikanlının koluna yaslanarak evin önünde, güneşin altında bir iki dakika yürüdü. Bu iki kusursuz varlığın zıtlığı, aşılmaz güzellikteydi. Biri yaşlıydı, saçları kırlaşmıştı ve yüzü şefkat ve sevgiyle ışıldıyordu. Genç olan, ince ve zarif endamlıydı ve yüz hatları kusursuz bir simetriye sahipti. Buna karşın, gözlerinde ve tavrında çok derin bir keder

ve ümitsizlik okunuyordu. Yaşlı adam eve geri döndü. Delikanlı ise, sabah kullandıklarından farklı aletler alıp, tarlalara doğru yürümeye koyuldu.

Gece karanlığı çabucak bastırdı ama rençperlerin, incecik mumlarla, ortalığı aydınlatabildiklerini hayretler içinde gördüm ve komşularımı seyretme keyfimin güneşin batışıyla bitmeyeceğini öğrenmek beni mutlu etti. Akşamleyin, genç kız ve delikanlı, anlayamadığım birtakım işlerle uğraştılar. Yaşlı adam ise, sabah beni büyüleyen ilahi ezgiler çaldığı o çalgıyı tekrar eline aldı. O bitirince de, delikanlı, çalgı çalmaya değil ama, ne yaşlı adamın çaldığı armoniye, ne de kuşların ötüşlerine benzeyen, monoton sesler çıkarmaya başladı. Sonradan, onun yüksek sesle bir şey okuduğunu öğrenecektim ama o zamanlar kelime ve harf ilminden hiç haberim yoktu.

Böyle bir süre daha oyalandıktan sonra, tüm aile, ışıklarını söndürdü ve tahminimce uykuya çekildi."

Dördüncü Bölüm

"Saman yatağıma uzandım ama uyuyamadım. O gün olanları düşündüm. En çok etkilendiğim şey, bu insanların nazik tavırlarıydı ve onların aralarına katılmaya can atıyordum, ama buna cesaretim yoktu. Bir gece önce barbar köylülerden gördüğüm kötü muamelenin anısı henüz taptazeydi ve bundan sonra her nasıl bir yol izleyecek olursam olayım, şimdilik sessizce kulübemde kalıp, onları izlemeye ve davranışlarına yol açan saikleri anlamak için çabalamaya karar verdim.

Ev ahalisi, ertesi sabah güneş doğmadan kalktı. Genç kadın evi derleyip topladı ve yemeği hazırladı. İlk öğünden sonra delikanlı evden ayrıldı.

O gün de öncekiyle aynı rutinde geçti. Delikanlı durmadan ev dışında çalışıyor, genç kız ise evdeki birtakım zahmetli işlerle uğraşıyordu. Çok geçmeden kör olduğunu fark ettiğim yaşlı adam, boş zamanlarını çalgısını çalarak ya da derin düşüncelere dalarak geçiriyordu. Evin gençlerinin, saygıdeğer yakınlarına gösterdikleri sevgi ve hürmet benzersizdi. Ona olan bağlılıklarının ve sorumluluklarının gerektirdiği her hizmeti sevecenlikle yerine getiriyorlardı. O

da buna karşılık onları müşfik tebessümleriyle ödüllendiriyordu.

Mutluluklarını bozan bir şey vardı. Delikanlı ve genç kız sık sık ayrılıp gidiyor ve döndüklerinde ağlamış görünüyorlardı. Mutsuz olmaları için hiçbir neden göremiyordum ama bu durum beni derinden üzüyordu. Böylesine güzel varlıklar perişan haldeyken, kusurlu ve yapayalnız bir varlık olan benim sefaletime şaşmamalıydı. Yine de, bu tatlı varlıklar neden mutsuzdu ki? Bana göre nefis bir eve ve her türlü lükse sahiptiler. Üşüdüklerinde onları ısıtacak bir şömineleri, acıktıklarında lezzetli yiyecekleri vardı. Harika giysiler giyiyorlardı. Dahası, birbirlerinin dostluğu ve sohbetinin keyfini çıkarıyor, her gün birbirlerine ilgi ve şefkat gösteriyorlardı. Bu gözyaşları ne anlama geliyordu? Gerçekten de acının ifadesi miydi? Başlangıçta bu soruları yanıtlayamıyordum ancak dikkatle sürekli onları izleyerek, ilk başta gizemli görünen pek çok şeyin ne anlama geldiğini zamanla anladım.

Bu sevimli ailenin huzursuzluğunun nedenlerinden birini epey zaman sonra keşfettim. Sorun yoksulluktu ve aile bu dertten dolayı çok eziyet çekiyordu. Tüm besinleri, bahçeden topladıkları sebzelerden ve kışın sahipleri onu doyuracak yem bulamadığından çok verimsiz olan bir ineğin sütünden ibaretti. Özellikle de o iki genç, sanırım sık sık açlıktan şiddetli karın ağrıları çekiyordu. Birçok defa, kendilerine bir lokma ayırmadan, tüm yemekleri yaşlı adamın önüne koydukları oluyordu.

Sevecenliğin bu kadarı beni duygulandırmıştı. Geceleri, depoladıkları yiyeceklerden bir miktarını kendime aşırmayı adet edinmiştim. Ancak bu davranışımla ev ahalisinin canını yaktığımı fark edince, bundan vazgeçtim ve bitişikteki bir ormandan topladığım kabuksuz meyveler, fındık fıstık ve köklerle karnımı doyurmaya başladım.

Ayrıca onların çabalarına destek olabilmenin bir yolunu daha keşfettim. Delikanlının, ailenin ateş yakabilmesi için, her gün vaktinin çok büyük bir kısmını odun toplamakla geçirdiğini anladım ve geceleri sık sık, delikanlının kullanmayı çabucak öğrendiğim aletlerini alıp, eve birkaç gün yetecek odun getirdim.

Bunu ilk yaptığımda, genç kadının, sabah kapıyı açıp dışarda koca bir balya odun görünce nasıl şaşırdığını anımsıyorum. Bağırarak bir şeyler söylemiş, delikanlı da yanına gelerek o da şaşkınlığını belli etmişti. O gün ormana gitmek zorunda kalmadan gününü çiftlik evinin tamiratı ve bahçe işleriyle geçirmesini mutlulukla izledim.

Giderek çok daha önemli bir şey daha keşfettim. Bu insanların, deneyimleri ve duygularını anlamlı seslerle birbirlerine iletmek için bir yöntem kullandıklarını anladım. Söyledikleri sözcüklerin, duyanların zihinlerinde ve yüzlerinde, haz ya da acı, tebessüm ya da keder oluşturduğunu fark ettim. Doğrusu, olağanüstü bir teknikti ve öğrenmek için yanıp tutuşuyordum. Ancak buna yönelik tüm çabalarım boşa çıktı. Telaffuzları çok hızlıydı ve söyledikleri sözcüklerin belli nesnelerle görünür herhangi bir bağlantısı olmadığından, anlatmaya çalıştıkları şeyin gizemini çözebilmeme yarayacak herhangi bir ipucu bulamıyordum. Buna rağmen, bolca alıştırma yaparak, birkaç ay boyunca kulübede kaldıktan sonra, konuşmalarda en bilindik bazı nesnelere verilen isimleri keşfettim; *ateş, süt, ekmek* ve *odun* sözcüklerini öğrendim ve kullandım. Ayrıca evdekilerin isimlerini de öğrendim. Delikanlı ve kızın ikisinin de birkaç ismi vardı. Yaşlı adamınki ise yalnızca bir taneydi ve o da *baba* idi. Kıza *kızkardeş* ya da *Agatha*, delikanlıya *Felix, ağabey* ya da *oğul* diye sesleniyorlardı. Bu seslerin her birine atfedilen imgeleri öğrendiğimde ve bunları telaffuz edebildiğimde duyduğum hazzı anlatamam. Henüz anlayıp kulla-

namasam da, *iyi, gözde, mutsuz* gibi başka bazı sözcükler de öğrendim.

Kışı bu şekilde geçirdim. Ev halkı, nazik tavırlarıyla ve güzellikleriyle büyük sevgimi kazandı. Onlar mutsuz olduğunda, ben de üzüldüm; sevindiklerinde, onlarla sevindim. Yanlarında çok az insan görüyordum ve olur da birilerinin eve ayak basacağı tutarsa, onların hoyrat tavırları ve kaba saba yürüyüşleri, dostlarımın üstün meziyetlerini gözümde daha yüceltmeme neden oluyordu.

Görebildiğim kadarıyla yaşlı adam sık sık, çocuklarına umut aşılamaya çalışıyordu, zira zaman zaman, hüzünlerini dindirmek için onlara bir şeyler anlattığını anlamıştım. Neşeli bir tonlamayla, beni bile keyiflendiren sevecen bir ifadeyle konuşuyordu. Agatha, onu saygıyla dinler, zaman zaman, gözlerine dolan yaşları ona fark ettirmeden silmeye çalışırdı. Ama genelde, babasının tembihlerini dinledikten sonra yüzündeki ifadeye ve sesine neşe geldiğini görürdüm. Felix'in durumu farklıydı. O daima gruptaki en kederli insandı ve benim acemi duyularımla bile, diğerlerinden daha fazla acı çektiği anlaşılabiliyordu. Ancak yüzünde daha derin bir keder olsa da, özellikle yaşlı adamla konuşurken, sesi kız kardeşininkinden daha neşeliydi.

Her ne kadar küçük ve önemsiz de olsalar, bu sevimli ev ahalisinin mizacını yansıtan sayısız olay anlatabilirim. Onca yoksulluk ve muhtaçlığın içinde, Felix, karla kaplı topraktan başını uzatan ilk minik beyaz çiçeği kız kardeşine götürmekten mutluluk duyuyordu. Sabah erkenden, kız kardeşi uyanmadan önce, onun inek sağmaya giderken geçeceği yolu kapayan karları kürer, kuyudan su çeker ve daima ambarının görünmez bir el tarafından tekrar doldurulduğunu görüp şaşırdığı müştemilattan odun getirirdi. Gündüzleri, arada bir sanırım komşu bir çiftçinin yanında çalışmaya gidiyordu, zira genelde evden çıkıp akşam yemeği-

ne kadar dönmez, ama odun da getirmemiş olurdu. Diğer zamanlar bahçede çalışıyordu. Ancak soğuk mevsimde yapacak pek bir iş olmadığından, yaşlı adam ve Agatha'ya bir şeyler okurdu.

Bu okuma işine ilk başta hiçbir anlam verememiştim. Ancak zaman geçtikçe, onun konuşurken telaffuz ettiği sözcüklerin pek çoğunu okurken de kullandığını keşfettim. Buradan yola çıkarak, kâğıtların üzerinde, onun anlayabildiği ses sembollerinin bulunduğu sonucuna vardım ve bunları da öğrenmeyi çok istedim. Ama bu sembollerin hangi sesleri temsil ettiğini bile anlamazken, bu nasıl mümkün olabilirdi? Öte yandan, bu teknikte makul bir gelişme sağladım, ama zihnimi tümüyle bu uğraşa yoğunlaştırmama rağmen, herhangi bir konuşmayı takip etmeye yetecek seviyeye gelemedim. Her ne kadar ev ahalisinin karşısına çıkmak için yanıp tutuşsam da, dillerinde iyice ustalaşana kadar buna kalkışmamam gerektiğini kolayca görebiliyordum. Dillerini bilmem, çirkin suretimi hoş görmelerini sağlayabilirdi. Zira, sürekli gözümün önündeki o zıtlık sayesinde, bunun da farkına varmıştım.

Ev sahiplerimin kusursuz görünümlerine –zarafetleri, güzellikleri ve narin tenlerine– hayran olmuştum: Oysa berrak bir gölette yansımamı gördüğümde nasıl da korkmuştum! Önce oradaki yansımanın gerçekten de ben olduğuma inanmayıp bir daha baktım ve gerçekten de o ucubenin ta kendisi olduğumu anlayınca, yüreğim amansız bir çaresizlikle ve utanç duygusuyla doldu. Heyhat! Henüz bu içler acısı çirkinliğimin ne vahim sonuçlar doğuracağından haberim bile yoktu.

Hava daha da ısınıp günler uzayınca, kar kalktı ve ben çıplak ağaçları ve kara toprağı gördüm. O andan itibaren Felix daha çok çalışmaya başladı ve açlık tehdidinin o yürek paralayıcı görüntüleri kaybolup gitti. Yiyecekleri, sonradan an-

ladığıma göre, basit ama sağlıklıydı ve kendilerine yetecek kadar üretebiliyorlardı. Gübreledikleri bahçede, birçok yeni sebze yetişti ve mevsimin ilerleyen günlerinde, bu refah belirtileri gitgide arttı.

Yaşlı adam her gün öğle saatlerinde, oğluna yaslanarak yürüyüş yapıyordu. Tabii o gün yağmur yağmıyorsa – gökyüzünün sularını yağdırmasına bu ismi verdiklerini öğrenmiştim. Bu sık sık olan bir şeydi, ama kuvvetli bir rüzgâr toprağı çabucak kurutuyor ve mevsimi daha da iç açıcı hale getiriyordu.

Kulübemde tekdüze bir yaşam sürüyordum. Sabahları ev ahalisinin yaptıklarını izliyor ve onlar çeşitli meşgaleler için dağıldıklarında uyuyordum. Günün kalan kısmını da dostlarımı izleyerek geçiriyordum. Uykuya çekildiklerinde, ay varsa ya da yıldızlı bir geceyse, ormana giderek kendim için yiyecek, ev için odun topluyordum. Geri döndüğümde, gerekiyorsa yolları üzerindeki karları temizliyor ve Felix'in yaptığını gördüğüm işleri yapıyordum. Sonradan anladım ki, görünmez bir elin yaptığı bu işler onları çok şaşırtıyordu ve bir iki kez, böyle durumlarda *iyilik perisi, mucize-vi* sözcüklerini telaffuz ettiklerini duydum. Ama o zamanlar bu sözlerin anlamını bilmiyordum.

Artık daha yoğun düşünmeye başlamıştım ve bu güzel mahlukların dürtüleri ve duygularını anlamaya can atıyordum. Felix'in neden bu kadar mutsuz, Agatha'nın bu denli kederli olduğunu bilmek istiyordum. Mutluluğu hak eden bu insanları yeniden mutluluğa kavuşturmaya gücüm yeter sanıyordum (hey gidi zavallı ahmak!). Uyurken ya da onlarla değilken, saygıdeğer kör babanın, nazik Agatha'nın ve kusursuz Felix'in suretleri gözümde canlanıyordu. Onları, gelecekte kaderimi belirleyecek üstün varlıklar olarak görüyordum. Hayalimde, kendimi onlara takdim edişim ve onların bana tepkileri ile ilgili binlerce mizansen kuruyordum.

İlkin benden tiksineceklerini, ama kibar davranışım ve barışçıl sözlerimle onların önce sempatilerini sonra sevgilerini kazanacağımı hayal ediyordum.

Bu düşünceler beni coşturuyor ve dil öğrenme şevkimi tazeleyerek beni çabalamaya sevk ediyordu. Organlarım kaba saba da olsa esnekti ve sesim her ne kadar onlarınkinin yumuşak melodisine çok uzak da olsa, sözcükleri anladığım şekliyle telaffuz etmeyi az çok başarıyordum. Durum, eşekle süs köpeğinin hikâyesine benziyordu.[1] Yine de, o iyi niyetli nazik eşek, ne kadar acemice davranmış olsa da, elbette dayak ve hakaretten daha iyi bir muameleyi hak ediyordu.

Baharın tatlı yağmurları ve ılıman havası, toprağın çehresini çok değiştirmişti. Bu değişimden önce adeta inlerine gizlenmiş insanlar, birden ortalığa saçıldılar ve çeşit çeşit toprak işleriyle uğraşmaya giriştiler. Kuşların cıvıltıları şenlenmiş, ağaç yaprakları tomurcuklanmaya başlamıştı. Daha kısa süre önce kasvetli, rutubetli ve marazlıyken, şimdi tanrılara yaraşır bir meskene dönen mutlu yeryüzü! Doğanın bu büyüleyici görünümü sayesinde neşem yerine gelmişti. Geçmiş zihnimden silinmiş, şimdiki zaman huzurlu, gelecek ise parlak umut ışıkları ve mutluluk beklentileriyle ışıl ışıldı."

---

1 Geleneksel Ezop masallarından eşek ve süs köpeğinin masalı *La Fontaine*'in *Masalları* (Fabllar) IV. Cilt ile ünlenmişti: Adamın bir eşeği bir de süs köpeği varmış. Adam köpeğini çok sever, hep onunla oyunlar oynar, çarşıya inip yemek yediğinde birazını köpeğine getirir ve köpek yanına gelip sevgi gösterilerinde bulununca yemeğini onun önüne koyarmış. Eşek buna imrenip, "ben de yapabilirim," diyerek bir gün sahibi geldiğinde onu karşılamaya koşmuş, kuyruk sallayıp üzerine tırmanmaya çalışmış. Sahibinin canı yanmış ve çok kızıp eşeği döverek ahıra kapatmış – ç.n.

Beşinci Bölüm

"Daha fazla uzatmadan, şimdi de hikâyemin esas dokunaklı kısmına geliyorum. Beni daha önceki halimden şimdiki bene çeviren o duyguları yüreğime kazıyan olayları anlatacağım.

Bahar hızla geçiyordu. Hava güzelleşmiş, gökyüzü berraklaşmıştı. Daha önce çoraklık ve kasvet bürümüş yerlerde şimdi en güzel çiçekler ve otların fışkırması beni şaşırtmıştı. Binlerce hoş koku ve binlerce güzel manzara duyularımı doyurup tazelemişti.

Ev sahiplerimin belirli aralıklarla işlerine ara verdikleri böyle günlerden birinde –yaşlı adam gitar çalar ve çocukları onu dinlerken– Felix'in yüzünün tarifsiz bir hüzünle dolduğunu gördüm. Sık sık iç çekiyordu. Bir ara babası müziği kesip, davranışından tahmin ettiğime göre, oğluna neden üzüldüğünü sordu. Felix neşeli bir sesle ona cevap verdi ve tam yaşlı adam yeniden müziğine başlamıştı ki, kapı vuruldu.

Gelen at sırtında bir hanımdı ve yanında, rehber olarak ona eşlik eden bir köylü vardı. Kadın siyah bir elbise giymiş ve yüzünü siyah bir peçeyle örtmüştü. Agatha bir soru sordu ve yabancı, buna cevap olarak, tatlı bir şiveyle yalnızca

Felix'in adını söyledi. Çıkardığı sesler melodikti ama dostlarımınkinden hiçbirine benzemiyordu. İsmini duyar duymaz Felix apar topar hanımın yanına geldi. Kadın onu görünce peçesini açtı ve o meleksi güzellikteki yüzü ve bakışlarını gördüm. Kuzgun gibi kapkara parlak saçları, ilginç saç örgüleriyle süslüydü. Koyu renkli gözlerine rağmen, bakışları, neşeli ve yumuşaktı. Yüz hatları muntazam, teni büyüleyici beyazlıktaydı ve yanaklarında tatlı bir pembelik vardı.

Felix onu görünce mutluluktan mest olmuş, yüzündeki keder aniden uçup gitmiş ve yerini bir anda, o yüzde görebileceğime asla inanamayacağım esrik bir sevince bırakmıştı. Gözleri ışıl ışıldı ve yanakları mutluluktan kızarmıştı ve o an, onun da bu yabancı kadar güzel olduğunu düşündüm. Kadının karmaşık duygular içinde olduğu anlaşılıyordu. Güzel gözlerinden süzülen bir iki damla yaşı silip, elini Felix'e uzattı. Felix uzanan eli coşkuyla öpüp, anlayabildiğim kadarıyla, ona 'Tatlı Arabım,' diye hitap etti. Kadın, ne dediğini anlamamış görünse de ona gülümsedi. Felix kadının attan inmesine yardım etti ve rehberi yolladıktan sonra, onu eve kadar geçirdi. Babasıyla aralarında bir şeyler konuştular ve genç yabancı, yaşlı adamın önüne diz çöküp elini öpmeye yeltendi, o ise onu ayağa kaldırdı ve şefkatle kucakladı.

Kısa zamanda fark ettim ki, yabancı anlamlı sesler çıkarıyordu ve anlaşılan kendine ait bir dili vardı. Ama ne evdekiler onun, ne de o ev ahalisinin söylediklerini anlıyordu. Anlayamadığım birçok işaret kullanıyorlardı. Ancak, kadının varlığının, sabah sisini dağıtan güneş gibi evdekilerin kederini dağıtarak, eve mutluluk yaydığını görüyordum. Felix bilhassa mutlu görünüyordu ve Arabını mutluluk saçan gülücüklerle karşılamıştı. Agatha, o hep nazik Agatha, güzel yabancının ellerini öptü ve abisini işaret ederek, anladığım kadarıyla, o gelinceye kadar abisinin nasıl kederli olduğunu anlatan jestler yaptı. Yüzlerinde nedenini anlayamadığım bir

sevinç ifadesiyle böyle birkaç saat geçti. Biraz sonra, yabancının onları taklit ederek bir sesi tekrarlaması ve bunun sık sık yinelenmesinden, onun ev halkının dilini öğrenmeye çalıştığını anladım ve hemen aklıma, aynı amaç için benim de aynı derslerden yararlanabileceğim fikri geldi. Yabancı, ilk derste yirmi kelime öğrendi. Ben bunların çoğunu aslında önceden bilsem de, diğerlerinden yararlandım.

Gece olduğunda, Agatha ve Arap kadın erkenden odalarına çekildiler. Ayrılırlarken Felix, yabancının elini öperek 'İyi geceler tatlı Safiye,' dedi. O çok daha geç saatlere kadar oturup, babasıyla sohbet etti. Sık sık kadının isminin geçmesinden, sohbetlerinin konusunun güzel misafir olduğunu anladım. Onları anlamak için can atıyordum ve bunun için tüm duyularımı seferber etmiştim ama bunun tamamen imkânsız olduğunu anladım.

Ertesi sabah Felix işe gidip, Agatha her zamanki işlerini bitirdikten sonra, Arap kadın yaşlı adamın ayakucuna oturdu ve onun gitarını alıp öyle büyüleyici güzellikte havalar çaldı ki, gözlerimden hem keder hem de mutluluk gözyaşları döküldü. Şarkı söylerken sesi ormandaki bülbüller gibi yükselip alçalarak, zengin bir ahenkle akıyordu.

Şarkıyı bitirdiğinde, gitarı ilk başta geri çevirmiş olan Agatha'ya verdi. Agatha basit bir hava çalarak, tatlı şiveli sesiyle bir şarkı söyledi, ancak bu, yabancının büyüleyici nağmelerinden farklıydı. Yaşlı adam coşmuş görünüyordu. Agatha'ya bir şeyler söyledi ve o da bunu Safiye'ye açıklamaya çalıştı. Anlaşılan adam kızın müziğiyle onu mest ettiğini anlatmak istemişti.

Günler yine eskisi gibi sakin geçiyordu, tek farkla ki, dostlarımın çehrelerindeki keder artık yerini mutluluğa bırakmıştı. Safiye daima neşeli ve mutluydu. O ve ben dil öğreniminde hızla ilerledik, öyle ki iki ay sonra hamilerimin söylediği sözlerin çoğunu anlamaya başlamıştım.

Bunlar olup biterken, kara toprak da yeşile bürünmüş ve hoş kokulu ve güzel sayısız çiçek, ay ışığındaki ormanda sönük yıldızlar misali bu yeşillik kümeleri arasına dağılmıştı. Artık güneş daha yakıcı, geceler daha bulutsuz ve ılıktı ve gece gezintilerim çok zevkli geçiyordu. Gerçi güneşin geç batıp erken doğması yüzünden, bunların süresi epey kısalmıştı, zira daha önce girdiğim ilk köyde gördüğüm muameleyle tekrar karşılaşmaktan korktuğumdan, gündüzleri asla dışarı çıkmaya kalkışmıyordum.

Günlerim, dili daha hızlı öğrenebilmek için durmadan çalışmakla geçiyordu ve Arap kadından daha hızlı ilerlediğimi gururla söyleyebilirim. O çok az anlayıp bozuk bir aksanla konuşuyordu. Bense konuşulan sözcüklerin neredeyse hepsini anlıyor ve aynen telaffuz edebiliyordum.

Felix'in Safiye'ye verdiği derslerde kullandığı kitap, Volney'in *Ruins of Empires*[1] kitabıydı. Felix kitabı okurken çok ayrıntılı açıklamalar yapmasa, bu eserin maksadını anlayamazdım. Felix, kitabın coşkun üslubu Doğulu yazarlar taklit edilerek oluşturulduğu için bu kitabı seçtiğini söylüyordu. Bu eser sayesinde, az çok bir tarih bilgisi ve şu anda dünyada var olan çeşitli imparatorluklar hakkında bir fikir edindim. Miskin Asyalılardan, Yunanların harikulade dehası ve düşünsel etkinliğinden, erken Romalıların savaşlarından ve olağanüstü erdeminden –sonraki yozlaşmalarından– o yüce imparatorluğun çöküşünden, şövalyelik, Hıristiyanlık ve krallardan haberdar oldum. Amerikan yarıküresinin keşfini öğrendim ve Safiye ile birlikte oranın asıl yerlilerinin bahtsız kaderine ağladım.

Bu şaşılacak hikâyeler bende garip düşünceler uyandırdı. İnsan, gerçekten de hem böylesine güçlü, erdemli ve aza-

1 Volney Kontu Constantin François Chasseboeuf'ün (1757-1820) *Les Rouines, ou Mediation sur les Revolutions des Empires* (Harabeler, ya da Imparatorluk Devrimleri Üzerine Düşünceler) adlı eseri (1791) – y.h.n.

metli, hem de böylesine kötü ve aşağılık mıydı? Kimi zaman katıksız bir kötülük tohumu gibi boy gösterirken, kimi zaman adeta bir soyluluk ve yücelik timsaliydi. Yüce ve erdemli bir insan olmak, anlaşılan, duyarlı bir varlık için en büyük onurdu. Tarihteki çoğu insan gibi alçak ve saldırgan olmak ise, bir kör sıçan ya da zararsız bir solucanınkinden daha sefil görülen, en aşağılayıcı durumdu. Uzun bir süre, bir insanın nasıl olup da kendi türünden birini öldürmeye kalkışabildiğine, hatta kanunlar ve devletlerin neden var olduğuna akıl erdiremedim. Ama ahlaksızlıkları ve katliamları bir bir okuyunca artık şaşırmaz oldum ve duyduğum tiksinti ve nefretle, bu meseleyle ilgilenmeyi bıraktım.

Artık ev ahalisinin her sohbeti bende yeni bir merak uyandırıyordu. Felix'in Arap kadına verdiği dersleri dinlerken, insan toplumunun tuhaf sistemi konusunda da aydınlanmış oluyordum. Mülkiyet bölüşümünü, muazzam zenginliği ve acınası yoksulluğu, rütbe, soy ve aristokrasiyi öğrendim.

Bu kavramlar beni kendime eğilmeye teşvik etti. İnsanların gözünde en değerli servetin, zenginlikle desteklenmiş lekesiz bir şecere olduğunu öğrendim. Bir insan bunların birinden birine sahip olduğunda itibar görebilirdi, ancak her ikisinden de yoksunsa, çok nadir istisnalar dışında, seçkin bir azınlığın yararına enerjisini boşa harcamaya mahkûm bir derbeder ve bir köle olarak görülürdü. Peki ben neydim? Yaradılışımdan ve yaradanımdan tümüyle bihaberdim. Ama ne param, ne bir dostum, ne de bir mülküm olduğunu biliyordum. Üstelik, aşırı çirkin ve tiksindirici bir görünüme sahiptim, tabiatım bile insanınkinden farklıydı. Onlardan daha becerikliydim ve daha kötü yiyeceklerle yaşamımı sürdürebiliyordum. Bedenim aşırı sıcak ve soğuktan onlarınki kadar zarar görmüyordu. Onlardan çok daha iri cüsseliydim. Etrafımda, bana benzer bir kimseyi ne görmüş ne duymuştum. O zaman ben, tüm insanların kendi-

sinden kaçtığı, herkesin reddettiği bir ucube, yeryüzüne çalınmış bir leke miydim?

Bu düşüncelerin bana nasıl bir ıstırap verdiğini tarif etmem olanaksız. Bunları kafamdan kovmaya çalışıyordum, ama bilgilenmek, kederimi daha da artırmaktan başka işe yaramıyordu. Ah, keşke o yaşadığım ormandan hiç çıkmasaydım da, açlık, susuzluk ve sıcaklık hislerinden öte bir şey bilmeyip, hissetmeseydim!

Ah, bilgi nasılda tuhaf şey! Bir kez zihne tutunduğunda, kayalıklardaki yosunlar gibi ona yapışıp kalıyor. Zaman zaman, tüm düşüncelerimi ve duygularımı silkip atmak istedim. Ama öğrendim ki, acıyı yenmenin tek bir yolu vardı, o da –korkarım henüz idrak edemediğim bir durum olan– ölümdü. Ev sahiplerimin erdemi ve iyiliklerine hayranlık duyuyor, onların nazik davranışları ve hoş yanlarını çok seviyordum. Ama görülmediğim ve varlığımın bilinmediği zamanlarda, gizli saklı öğrendiğim ve dostlarımın arasına karışıp onlardan biri olma arzumu doyurmaktan çok körükleyen yöntemler dışında, onlarla ilişki kurma imkânım yoktu. Agatha'nın nazik sözleri ve Arap dilberin neşeli gülücükleri, bana yönelik değildi. Yaşlı adamın nazik tembihleri ve aşık Felix'in coşkulu konuşmaları bana hitaben yapılmıyordu. Sefil, talihsiz bir zavallıydım işte!

Diğer dersler, beni daha da derinden etkiledi. Cinsiyetler arası farklar, çocukların doğumu ve büyümesi, bir babanın, bebeğinin gülüşü ve çocuğunun hazırcevaplığıyla nasıl kendinden geçtiği, annelerin bu değerli görev için nasıl tüm yaşamları ve yaşamsal kaygılarını bir kenara attıkları, genç zihnin nasıl gelişip bilgilendiği ve erkek kardeşler, kız kardeşler ve karşılıklı bağlarla bir insanı diğerine bağlayan başka her tür ilişki hakkında bilgi edindim.

Peki ya benim dostlarım ve yakınlarım neredeydi? Bebeklik dönemimde beni kollayan bir babam, bana gülümseyen,

beni okşayan bir annem hiç olmamıştı. Olmuşsa da, tüm geçmiş yaşamım artık kara bir leke, içinde hiçbir şeyi seçemediğim karanlık bir boşluktu. Hatırlayabildiğim en eski halimde, boyum ve ölçülerim şimdikiyle aynıydı. Henüz bana benzeyen ya da benimle bir ilişkisi olduğunu iddia eden herhangi bir varlık görmemiştim. Ben neydim? Bu soru yeniden aklıma düşmüştü ve sızlanmaktan başka verecek cevabım yoktu.

Bu duygularımın nelere yol açtığını biraz sonra anlatacağım, ama şimdi izin verirsen, bende kızgınlık, sempati ve merak gibi çok farklı duygular uyandıran, ancak sonunda hamilerime olan (zira, safça ve biraz da zorla kendi kendimi aldatarak, onlara böyle demeyi seviyordum) sevgi saygımı daha da pekiştiren, çiftlik evi ahalisinin hikâyesine döneyim."

Altıncı Bölüm

"Biraz zaman geçtikten sonra, dostlarımın hikâyesini öğrendim. Benim gibi son derece tecrübesiz biri için ilginç ve şaşırtıcı olaylarla dolu olduğundan, bu hikâye ister istemez aklımda derin yer etti.

Yaşlı adamın adı De Lacey idi. Fransa'nın iyi ailelerinden birindendi. Bu ülkede yıllarca zenginlik içinde yaşamış, üstlerinden saygı, kendi mevkiindekilerden sevgi görmüştü. Oğlu üst düzey memur olarak yetişmişti ve Agatha şehrin en seçkin hanımlarıyla aşık atıyordu. Benim gelişimden birkaç ay önce, Paris adlı büyük ve lüks bir şehirde, dostlar arasında yaşıyorlar ve makul bir servetin yanında erdem, entelektüel zarafet ya da görgüyle erişilebilecek her türlü zevkin tadını çıkarıyorlardı.

Hayatlarının mahvına yol açan, Safiye'nin babasıydı. Adam Türk bir tüccardı ve yıllardır Paris'te yaşıyordu, ta ki, öğrenemediğim kimi nedenlerden dolayı hükümetin nefretini kazanana dek. Tam da Safiye'nin Konstantinopolis'ten yanına geldiği gün, adam yakalanıp hapse atılmıştı. Sonra da mahkemede yargılanarak ölüm cezasına çarptırılmıştı. Hak-

sız yere mahkûm olduğu aşikârdı; Paris ahalisi buna çok öfkelenmiş ve işlediği iddia edilen suçtan çok, dinî inancı ve serveti yüzünden bu cezayı aldığına hükmedilmişti.

Davada Felix de hazır bulunuyordu. Mahkemenin kararını duyduğunda dehşet ve öfkeyle doldu. O anda onu kurtaracağına yemin etti ve sonra da bunun yollarını aramaya başladı. Hapishaneye giriş izni almak için yaptığı pek çok girişim sonuç vermeyince, binanın korumasız bir kısmında, talihsiz Müslüman'ın zindanını aydınlatan kalın parmaklıklı bir pencere buldu. Adam zincirlere kelepçeli halde ümitsizce vahşi cezasının infazını bekliyordu. Felix gece olunca pencereye gitti ve mahkûma onun iyiliği için bir şeyler yapmak isteğini bildirdi. Buna şaşıran ve sevinen Türk, ödül ve zenginlik vaatleri ile kurtarıcısını gayretlendirmeye çalıştı. Felix adamın tekliflerini ayıplayarak geri çevirdi, ancak, babasını ziyarete gelmiş olan ve şuh tavırlarıyla minnettarlığını belli eden güzel Safiye'yi görünce, içinden, ister istemez, mahkûmun, zahmetlerine ve atıldığı tehlikeye sonuna kadar değecek bir hazinesi varmış diye düşündü.

Türk, kızının Felix'i ne kadar etkilediğini hemen fark etti ve kendisi güvenli bir yere ulaştırılır ulaştırılmaz, kızını onunla evlendireceği vaadiyle, onun desteğini sağlama almaya çalıştı. Felix bu teklifi kabul edemeyecek kadar düşünceliydi; yine de mutluluğunu tamamına erdirecek bu olayın gerçekleşmesini çok isterdi.

Sonraki günlerde, tüccarın kaçışı için hazırlıklar ilerlerken, bu güzel kızdan aldığı birkaç mektup, Felix'in hevesini daha da körükledi. Kız, babasının Fransızca bilen yaşlı bir hizmetkârı aracılığıyla, düşüncelerini sevdiğinin diline aktarmanın yolunu bulmuştu. Babası için tasarladığı yardımlardan dolayı ona en içten sözlerle teşekkür ederken, bir yandan da tatlı tatlı kendi kaderinden yakınıyordu.

Bu mektupların bende kopyaları var. Zira kulübemde kal-

dığım süre boyunca, bir yolunu bulup yazı aletleri temin etmiştim ve bu mektuplar Felix ve Agatha'nın elinden düşmüyordu. Buradan ayrılmadan önce onları sana vereceğim, hikâyemin doğruluğu böylece kanıtlanacak, ama şimdi, güneş çoktan batmışken, onları ancak özetle aktaracak kadar vakit bulabilirim.

Safiye, annesinin, Türklerin eline düşerek cariye yapılan Hıristiyan bir Arap olduğunu anlattı. Güzelliği dolayısıyla Safiye'nin babasına tavsiye edilen annesi, onun gönlünü çalmış ve adam onunla evlenmişti. Genç kız, özgür doğup sonradan onu mahkûm ettikleri cariyeliğe karşı gelen annesinden övgüyle ve coşkuyla bahsediyordu. Kızını kendi dininin öğretilerine uygun yetiştirmiş ve onu, Muhammed'in kadın ümmetine yasakladığı zihni melekeleri geliştirme ve bağımsız biri olma hedeflerine yönlendirmişti. Bu hanım ölmüştü, ama öğrettikleri, Safiye'nin zihninde silinmez izler bırakmıştı; tekrar Asya'ya dönmek ve haremin duvarları arasına tıkılıp artık büyük fikirler ve soylu bir ahlak için mücadele etmeye alışkın olan doğasına zıt düşecek boş eğlencelerle kendini oyalamak, ona iğrenç geliyordu. Bir Hıristiyan'la evlenme ve yaşamına, kadınların toplumda bir mevki edinmesine izin verilen bir ülkede devam etme hayali büyüleyiciydi.

Türk'ün idam günü belli olmuştu. Ancak ondan bir önceki gece adam hapishaneden kaçmış ve sabah ışımadan Paris'ten kilometrelerce uzaklaşmıştı. Felix, pasaportları babası, kız kardeşi ve kendisi adına çıkarttırmıştı. Planı daha önce babasına anlatmış, o da yolculuğa çıkıyormuş gibi evden ayrılıp kızıyla birlikte Paris'in kuytu mahallelerinden birine gizlenmek suretiyle, bu dolandırıcılığa yardım etmişti.

Felix, firarileri Fransa'dan Lyon'a, oradan Mont Cenis üzerinden Leghorn'a geçirmiş, burada tüccar, Türk hakimiyetindeki bir bölgeye geçiş için uygun fırsat kollamaya karar vermişti.

Safiye, babasının gitme vakti gelene kadar onunla kalmaya karar vermiş, Türk, gitmeden önce kızını kurtarıcısıyla evlendireceği vaadini yinelemiş ve Felix de bu beklentiyle, onlarla kalmaya devam etmişti. Bu arada ona çok sıcak ve sevecen davranan Arap kızıyla birlikteliğin tadını çıkarıyordu. Birbirleriyle bir tercüman aracılığıyla sohbet ediyor, kimi zaman da bakışlarıyla anlaşıyorlardı ve Safiye ona memleketinden ilahiler söylüyordu.

Türk, bu yakınlaşmaya göz yumarak genç aşıkları umutlandırırken, bir yandan da, içinden çok daha farklı planlar kurmuştu. Kızının bir Hıristiyan'la evlenmesini hiç istemiyordu, ancak bunu belli ederse Felix'in ona kızacağından korkuyordu. Zira kurtarıcısı, onu şu anda topraklarında bulundukları İtalyan devletine ispiyonlamayı seçebileceğinden, hâlâ onun insafına tâbiydi. Zihninde, ihtiyaç kalmayana kadar bu kandırmacayı sürdüreceği ve giderken de kızını gizlice yanında götüreceği binlerce plan tasarlıyordu. Paris'ten gelen haberler, bu planların gerçekleşmesini iyice kolaylaştırdı.

Fransa devleti mahkûmların firarına çok öfkelenmişti ve onu kaçıranı bulup cezalandırmak için hiçbir zahmetten kaçınmayacaktı. Felix'in entrikası çabucak ortaya çıktı ve De Lacey ve Agatha hapse atıldı. Haberi alan Felix, mutluluk hayallerinden uyandı. Kendisi özgürce dışarda dolaşmanın ve sevdiğiyle olmanın tadını çıkarırken, kör ve yaşlı babası ile tatlı kız kardeşi, iğrenç bir zindanda yatıyordu. Bu düşünce onun için bir işkenceydi. Felix, kendisi İtalya'ya dönene kadar, adam için makul bir kaçış fırsatı çıkarsa, Safiye'nin Leghorn'daki bir manastıra verilmesi konusunda derhal Türk'le anlaştı ve ardından, güzel Arabı bırakıp, apar topar Paris'e giderek, bu hareketiyle De Lacey ve Agatha'yı hapisten çıkaracağı umuduyla, kanunların kılıcına teslim oldu.

Ancak umduğunu gerçekleştiremedi. Babası ve kız kardeşi mahkeme tarihine kadar beş ay boyunca hapishanede kalmaya devam ettiler; dava sonucu servetlerinden mahrum bırakıldılar ve sonsuza dek memleketlerinden sürgün olarak yaşamaya mahkûm edildiler.

Onları keşfettiğim Almanya'daki çiftlik evi, onlar için huzurlu bir sığınak oldu. Kısa süre sonra Felix, kendisi ve ailesinin uğruna görülmedik onca zulme katlandığı kalleş Türk'ün, kurtarıcısının böyle yoksul ve çaresiz bir duruma düştüğünü öğrenir öğrenmez, iyi niyeti ve fazileti hiçe sayarak, kızıyla birlikte İtalya'dan ayrıldığını, Felix'e de, adeta onunla alay edercesine, kendi deyimiyle bundan sonraki geçimine katkı olsun diye, sadaka gibi bir iki kuruş para bıraktığını öğrendi.

Felix'in içine dert olan ve onu ilk gördüğümde ailenin en mutsuz insanı olduğunu düşündüren olaylar, işte bunlardı. Yoksulluğa dayanabilir ve iyiliğinin karşılığında eziyet çekmekle övünebilirdi. Ama Türk'ün nankörlüğü ve sevgili Safiye'sini yitirmek, tüm bunlardan daha acı ve onulmaz talihsizliklerdi. Arabın gelişi şimdi ruhuna yeniden can katmıştı.

Felix'in servetini ve mevkiini kaybettiği haberi Leghorn'a ulaşınca, tüccar, kızına, artık sevgilisini aklından silmesini ve onunla birlikte memlekete dönmesini emretti. Bu emir, asil yaradılışlı Safiye'yi çok öfkelendirdi. Babasına itiraz etmeye kalkıştıysa da, adam, gaddar fermanını yineleyerek, öfkeyle yanından ayrıldı.

Bir iki gün sonra Türk, kızının evine gelerek, telaşla ona Leghorn'da kaldığı yerin öğrenildiğini ve yakında Fransız hükümetine teslim edileceğine dair işaretler olduğunu söyledi. Bu yüzden kendisini Konstantinopolis'e götürecek bir gemi kiralamıştı ve birkaç saat içinde yola çıkması gerekiyordu. Kızını güvenilir bir hizmetkâra emanet etmek niyetindeydi; Safiye de, fırsat bulduğunda, henüz Leghorn'a

ulaşmamış olan servetinin asıl kısmını da alarak, arkasından gelecekti.

Safiye yalnız kaldığında, bu acil durumda nasıl bir yol izlemesi gerektiğini tasarladı. Türkiye'de yaşamak ona tümüyle aykırıydı, ne dini ne de düşünceleri buna uygundu. Tesadüfen eline geçen babasına ait bazı gazetelerden, sevgilisinin sürgün edildiğini ve o sırada ikamet ettiği yeri öğrendi. Bir süre tereddüt ettikten sonra, nihayet kararını verdi. Yanına kendine ait birkaç mücevherle biraz para alarak, Leghorn'lu olan ancak Türkiye'nin dilini anlayabilen bir hizmetkârla, İtalya'dan ayrılıp Almanya'ya doğru yola çıktı.

De Lacey'nin çiftlik evinden yaklaşık yirmi fersah uzakta bir kasabaya sağ salim varmışlardı ki, hizmetkâr çok ağır hastalandı. Safiye, olağanüstü bir fedakârlıkla ona baktı. Ama zavallı kız öldü ve Arap, dilini bilmediği bir ülkede, toplumun adetlerine tümüyle yabancı, bir başına kaldı. Neyse ki iyi ellere düştü. İtalyan hizmetkâr, gittikleri yerin ismini söylemişti ve o öldükten sonra, yaşadıkları evin hanımı, Safiye'nin, sevgilisinin yaşadığı çiftlik evine güvenle ulaşmasını sağladı."

Yedinci Bölüm

"Sevgili rençperlerimin hikâyesi işte böyle. Bu hikâye beni çok derinden etkiledi. Toplumsal yaşama dair orada edindiğim fikirlerden onların erdemlerine gıptayla bakmayı ve insanın ahlaksızlıklarını kınamayı öğrendim.

Suç işlemek henüz bana uzak bir kötülük gibi geliyordu. Gözümün önünde sürekli bir yardımseverlik ve cömertlik yaşanıyor, bu da bende, gıpta edilecek bunca niteliğin çıkarılıp sergilendiği bu hareketli sahnede aktörlerden biri olma arzusu yaratıyordu. Ancak zihinsel gelişimimin hikâyesini anlatırken, o yılın ağustos ayı başında gerçekleşen bir olaya da değinmem gerekir.

Bir gece, kendime yiyecek toplamak ve hamilerim için eve odun taşımak amacıyla yakınımızdaki ormanda yaptığım olağan gezintilerden birinde, yerde, içinde birkaç giyim eşyası ve bazı kitaplar olan deri bir heybe buldum. Hevesle ganimeti kaptım ve kulübeme geri döndüm. Şansıma, kitaplar, çiftlik evinde öğrendiğim dilde[1] yazılmıştı: *Kayıp Cennet*, Plutarch'ın *Paralel Yaşamlar*'ının bir cildi ve *Genç Wert-*

1 Fransızca – ç.n.

her'in Acıları.[2] Bu hazineleri ele geçirmiş olmaktan son derce mutluydum. Artık, dostlarım gündelik işleriyle meşgul olurken, ben durmadan bu hikâyeleri hatmederek zihnimi bunlarla eğitiyordum.

Bu kitapların beni nasıl etkilediğini tarif etmem çok zor. Bunlar zihnimde, kimi zaman beni mest eden, ama çoğu zaman, ruhumu kederin en derin kuyularına iten, sayısız yeni imgeye ve düşünceye kapı açtı. *Genç Werther'in Acıları*'nda, basit ve dokunaklı hikâyenin ilginçliği bir yana, öyle çok fikir tartışılıyor ve o ana dek karanlık bulduğum konulara öyle çok ışık tutuluyordu ki, orada, sonsuz yoruma imkân veren ve daima şaşırtıcı olabilen bir hazine keşfetmiştim. Bu kitapta tarif edilen kibar ve medeni tavırlar ve bencillikten uzak ulvi duygu ve düşünceler, hamilerim arasındayken gördüklerimle ve sonsuza dek içimde hissedeceğim eksikliklerle birebir uyuşuyordu. Ama Werther'in kendisinin, benim o güne kadar gördüklerim ya da düşlediklerimin hepsinden daha ulvi bir varlık olduğunu düşünüyordum. Karakteri hiç iddialı olmadığı halde, derinlere işliyordu. Ölüm ve intihar konusundaki söylevleri, hayret verici bir incelikle kurgulanmıştı. Meselenin özüne inmek gibi bir iddiam olmasa bile, yine de, belli bir anlam veremeden de olsa intiharına ağladığım bu kahramanın fikirlerine yakınlık duyuyordum.

Öte yandan, bunları okurken, iyice şahsileştirerek, kendi düşüncelerim ve kendi durumuma uyarlıyordum. Kendimi, okuduğum ve sohbetlerini dinlediğim varlıklara benzer, ama aynı zamanda onlardan garip biçimde farklı buluyordum. Onlara yakınlık duyuyor ve kısmen onları anlıyordum ama zihnim bulanıktı. Hiçbirine muhtaç, hiçbiriyle iliş-

---

2 Johann Wolfgang von Goethe'nin (1749-1832) *Genç Werther'in Acıları* adlı romanı, duyarlı genç bir sanatçının, evli bir kadına olan aşkını anlatır – y.h.n.

Plutarch (46-119): Yunan biyografi yazarı, Yunan ve Romalı kahramanların "paralel hayatlar"ının yazarı – y.h.n.

kili değildim. 'Yürüyeceğim patikada özgürdüm'[3] ve ölümümün yasını tutacak hiç kimse yoktu. Gudubet suratlı ve dev cüsseliydim. Neden böyleydi? Kimdim ben? Neydim? Nereden geliyordum? Nereye gidiyordum? Bu sorular durmadan zihnime üşüşüyordu, ama onlara bir cevap bulamıyordum.

Plutarch'ın *Paralel Yaşamlar*'ının bendeki cildinde, antik cumhuriyetlerin kurucularının hikâyeleri vardı. Bu kitabın bendeki etkisi, *Genç Werther'in Acıları*'ndan çok daha başkaydı. Werther'in düşlemlerinden umutsuzluğu ve kasveti öğrenmiştim, Plutarch ise bana yüce fikirleri öğretti. Beni derin düşüncelerimin bezgin kuyusundan çıkarıp, geçmiş çağların kahramanlarına hayranlık ve sevgi duymamı sağladı. Okuduğum pek çok şey izanımı ve tecrübemi aşıyordu. Krallıklar, uçsuz bucaksız kırlar, koca nehirler ve sınırsız denizlere dair bilgim, karman çormandı. Kasabaları, geniş insan kalabalıklarını ise hiç tanımıyordum. Hamilerimin çiftlik evi, şimdiye dek insan doğasını öğrendiğim tek okuldu. Oysa bu kitap, yepyeni ve daha iddialı yerleri ve fiilleri anlatıyordu. Okuduklarımda, devlet işleriyle uğraşan, kendi türünü yöneten ya da katleden insanlar vardı. Erdemlilik hevesimin ve kötülüğe olan nefretimin zirveye çıktığını hissediyordum. Bu kavramları, kendi anladığım şekliyle, yalnızca haz ve acı bağlamında değerlendiriyordum. Bu duygular beni doğal olarak, Romulus ve Theseus'tan[4] ziyade, barışçıl yasa koyucular Numa, Solon ve Lycurgus'a[5] hayranlık duymaya itti. Hamilerimin saygıdeğer yaşamları, zihnimin bu fikirlere daha sıkı sarılmasına neden olmuştu. İnsanlıkla

---

3 Percy Shelley'nin s. 66-67'de alıntılanmış olan "Mutability" (Hercailik) adlı şiirinden – y.h.n.

4 Theseus: Efsanevi Atinalı kahraman. Romulus, (Remus ile birlikte) Roma'nın efsanevi kurucusu – y.h.n.

5 Lycurgus: Atinalı devlet adamı ve reformcu (tahmini M.Ö. 390-324). Numa Pompilius (M.Ö. 715-673): Roma'nın ikinci kralı. Solon: (M.Ö. 6. yüzyıl) Atinalı devlet adamı ve şair – y.h.n.

ilk tanışmam zafer kazanmak ve kan dökmek için yanıp tutuşan bir asker aracılığıyla olmuş olsaydı, belki de hislerim çok farklı olurdu.

Kayıp Cennet ise, farklı ve çok daha derin duygularımı harekete geçirdi. Elime geçen diğer kitaplar gibi, onu da gerçek bir hikâye olarak okudum. Bu hikâye, kullarıyla savaşan kadiri mutlak bir Tanrı portresinin uyandırabileceği her türlü hayranlık ve huşu duygusunu harekete geçiriyordu. Eserdeki birçok durumu, sarsıcı benzerliklerinden dolayı, sık sık kendi durumumla karşılaştırdım. Tıpkı Adem gibi, ben de yaşayan diğer varlıklardan tamamen kopuk bir halde yaratılmıştım. Ama bunun dışında, onun durumu her bakımdan benimkinden farklıydı. O Tanrı eliyle, yaratıcısının özel himayesi altında, mutlu ve mamur, kusursuz bir varlık olarak yaratılmıştı. Kendisinden daha üstün tabiatlı varlıklarla konuşmasına ve onlardan bilgi edinmesine imkân verilmişti. Ben ise sefil, aciz ve yalnızdım. Çoğu kez, Şeytan'ın benim durumumu daha iyi anlatan bir sembol olduğunu düşündüm. Zira sık sık, hamilerimin mutluluğunu gördükçe, tıpkı onun gibi, kıskançlığın acı kini yüreğimi dolduruyordu.

Yaşadığım bir başka olay, bu duyguları daha da şiddetlendirdi ve pekiştirdi. Kulübeme varışımdan kısa bir süre sonra, senin laboratuvarından getirdiğim giysinin cebinde bazı kâğıtlar buldum. İlk başta onları umursamamıştım. Ancak yazıda kullanılan o sembolleri artık çözebildiğimden, yazılanları titizlikle incelemeye koyuldum. Benim yaratılışımdan önceki dört ay boyunca tuttuğun günlüklerdi bunlar. Bu sayfalarda, çalışmanın seyrindeki her adımı, en küçük ayrıntısına varana kadar anlatmıştın. Araya, evde olup bitenlerin hikâyeleri de karışmıştı. Bunları kesin hatırlıyorsundur. İşte buyur! Benim lanetli doğumuma atıf yapan her şey, bu günlüklerde anlatılmış. Buna yol açan o iğrenç olaylar silsilesi tüm ayrıntılarıyla ortaya serilmiş, benim çirkin ve mide bulandırıcı sıfa-

tımın en ayrıntılı tasvirlerini, kendi yaşadığın dehşeti de katarak ölümsüzleştirmişsin. Okudukça midem bulandı. 'Hayata geldiğim güne lanet olsun!' diye acıyla haykırdım. 'Melun yaratan! Senin bile tiksintiyle yüz çevireceğin kadar çirkin bu ucubeyi ne diye yaptın? Tanrı merhamet edip, insanı kendi suretinde, güzel ve alımlı yarattı. Oysa benim suretim seninkinin iğrenç bir çeşitlemesi, hatta ondan bile daha çirkin. Şeytanın ona hayran, ona cesaret veren ortakları, başka ifritler vardı. Bense kimsesiz ve sevgisizim.'

Umutsuz ve yalnız zamanlarımda, kendimi bu düşüncelere kaptırıyordum. Ama çiftlik evindekilerin erdemlerini, onların sevimli ve şefkatli tavırlarını düşününce, onların iyiliklerini takdir ettiğimi gördüklerinde bana acıyacaklarına ve görünüşümün çirkinliğini göz ardı edeceklerine kendimi inandırıyordum. Ne kadar korkunç da olsa, onların şefkati ve dostluğu için yalvaran birini kapılarından kovabilirler miydi? En sonunda, umutsuzluğa kapılmak yerine, kendimi buna en iyi şekilde hazırladıktan sonra onlarla kaderimi belirleyecek bir görüşme yapmaya karar verdim. Bu girişimi birkaç ay erteledim, zira bunu başarmayı çok önemsediğim için, başarısız olma korkusu bende yılgınlık yaratıyordu. Üstelik, zihnim günden güne gördüklerimle öyle gelişiyordu ki, bu girişimde bulunmadan önce bilgeliğimi birkaç ay daha ilerletmek istiyordum.

Bu arada çiftlik evinde bazı değişiklikler olmuştu. Safiye'nin varlığı ev sakinleri arasında mutluluk yayıyordu. Ayrıca evde refahın epey arttığını fark ettim. Felix ve Agatha, eğlence ve sohbete daha çok zaman ayırıyor ve işlerine hizmetkârlar yardım ediyordu. Zengin görünmüyorlardı ama hallerinden memnun ve mutluydular. Onlar sakin ve huzurluyken, ben her geçen gün daha çalkantılı hislere kapılıyordum. Daha çok bilgilenmek, olsa olsa ne kadar acınası bir parya olduğumu daha da gözüme sokuyordu. Evet umut-

luydum. Ama sudaki yansımamı ya da ay ışığındaki gölgemi gördüğümde, o zayıf görüntü ve o gelgeç gölge bile umudumu alıp götürmeye yetiyordu.

Bu korkuları yenmeye ve bir iki ay içinde denemeye karar verdiğim girişim için kendime moral vermeye çabalıyordum. Zaman zaman, mantığın karşıma çıkarttığı engelleri kaldırıp, Cennet düşlerine dalarak, zihnimde, cana yakın ve sevimli mahlukların duygularımı anladıkları ve dertlerimi avutmaya çalıştıkları sahneler canlandırıyordum. Meleksi yüzlerinden sevecen tebessümler eksik olmuyordu. Ama tüm bunlar hayaldi. Acılarımı dindirecek ya da düşüncelerimi paylaşacak bir Havva kızı yoktu. Yapayalnızdım. Adem'in Yaradan'ına bunun için yalvardığını hatırlıyordum.[6] Ya benimki neredeydi? Beni yapayalnız bırakıp gitmişti ve yüreğimdeki öfkeyle, ona lanetler okuyordum.

Sonbahar böyle geçip gitti. Yaprakların solup döküldüğünü ve doğanın yeniden, ormanları ve güzel ayı ilk seyrettiğim zamanki o çıplak ve kasvetli görünümüne büründüğünü, şaşkınlıkla ve üzüntüyle gördüm. Yine de havanın soğukluğuna aldırış etmiyordum. Sıcaktan ziyade soğuğa yatkın bir yapım vardı. Ama çiçeklerin, kuşların ve yazın o cafcaflı giysisinin oluşturduğu manzarayı seyretmek, başlıca zevklerimden biriydi. Onlar beni terk edip gidince, çiftlik ahalisiyle daha çok ilgilenmeye başladım. Yazın bitmesi mutluluklarını gölgelememişti. Birbirlerini seviyor ve anlıyorlardı ve mutlulukları birbirlerine bağlı olduğundan, etraflarında olup biten tersliklerden etkilenmiyordu. Onları gördükçe, onların himayesi ve şefkatini daha da çok arzuluyordum. Bu sevimli mahlukların beni tanımaları ve sevmeleri için yanıp tutuşuyordum. En büyük emelim, o tatlı bakışların bana sevgiyle yönelmesiydi. O bakışların kibirle ve dehşetle benden kaçırıldığını düşünmeye cesaretim yoktu.

6 John Milton'un *Kayıp Cennet*'inde Adem, Tanrı'dan bir "insan eş" ister – y.h.n.

Kapılarına gelen hiçbir yoksulu geri çevirmemişlerdi. Evet, benim istediğim şey, biraz yemek ve istirahatten çok daha değerliydi. Ben, şefkat ve anlayış istiyordum. Ama buna az da olsa layık olduğuma inanıyordum.

Kış ilerliyordu ve ben hayata gözlerimi açtığımdan beri, tam dört mevsim geçmişti. Bu sıralar tüm dikkatimi, hamilerimin çiftlik evinde kendimi tanıtma planıma yoğunlaştırmıştım. Kafamda pek çok plan kurmuştum, ama en sonunda, kör yaşlı adamın yalnız olduğu bir sırada eve girme planında karar kıldım. Beni daha önce görenlerin, esas olarak, anormal çirkinliğimden dolayı dehşete düştüklerini anlayacak kapasitedeydim. Kulak tırmalayıcı da olsa, sesimde korkutucu bir şey yoktu. Dolayısıyla, çocukların evde olmadığı bir sırada yaşlı De Lacy'nin iyi niyetinden faydalanıp onu arabuluculuğa razı edebilirsem, onun aracılığıyla genç hamilerimin bana tahammül göstereceğini umuyordum.

Günlerden bir gün, güneş yere saçılmış kırmızı yapraklar üzerinde ısıtmasa da neşe saçarak parıldarken, Safiye, Agatha ve Felix uzun bir kır gezintisine çıktılar ve yaşlı adam, kendi isteğiyle evde yalnız kaldı. Çocukları evden ayrılınca, adam gitarını eline alıp, önceden dinlediklerimden daha melodik ve daha dokunaklı havalar çaldı. Başta yüzü keyifle ışıldıyordu. Ama çalmaya devam ettikçe, hazzın yerini dalgınlık ve keder aldı. En sonunda, çalgısını bir kenara koyup, oturduğu yerde düşüncelere gömüldü.

Kalbim küt küt atıyordu; umutlarımın sonuç vereceği ya da korkularımın gerçek olacağı deneme anı gelip çatmıştı. Hizmetkârlar yakınlardaki bir panayıra gitmişlerdi. Çiftlik evinin içinde ve etrafta çıt çıkmıyordu. Mükemmel bir fırsattı. Yine de planımı gerçekleştirmek üzere ileri doğru bir adım atınca, elim ayağım çözüldü ve yere yığıldım. Yeniden ayağa kalktım ve en büyük meziyetim olan gücümü iyice toplamaya çalışarak, saklanma yerimi gizlemek amacıyla

kulübemin önüne yerleştirdiğim kalasları kaldırdım. Temiz hava beni diriltti ve tazelenmiş bir kararlılıkla, çiftlik evinin kapısına yaklaştım.

Kapıyı vurdum. 'Kim o?' dedi yaşlı adam – 'Girin.'

İçeri girdim: 'Rahatsız ettiğim için bağışlayın,' dedim, 'Yolcuyum ve biraz dinlenmeye ihtiyacım var. Bir iki dakika ateşin başında durmama izin verirseniz size minnettar olurum.'

'İçeri gel,' dedi De Lacy, 'senin için elimden geleni yapmaya çalışırım. Ama maalesef çocuklarım evde değil, ben de kör olduğumdan, korkarım sana yiyecek bulmam zor olacak.'

'Sayın bayım, siz hiç dert etmeyin, benim yiyeceğim var. Yalnızca biraz ısınmam ve dinlenmem lazım.'

Oracığa oturdum ve ardından bir sessizlik oldu. Benim için her dakikanın çok değerli olduğunu bildiğim halde, konuşmaya nasıl gireceğime karar veremiyordum ki, yaşlı adam bana seslenerek:

'Yabancı, konuştuğun dilden anladığıma göre hemşerimsin; Fransız mısın?' diye sordu.

'Hayır ama Fransız bir ailede yetiştim ve yalnızca bu dili anlıyorum. Şimdi de yanlarına sığınmak için, yürekten sevdiğim ve bana iyilikleri dokunacağını umut ettiğim dostlarıma gidiyorum.'

'Dostların Alman mı?'

'Hayır, Fransız. Ama bu konuyu kapatalım. Ben talihsiz ve yapayalnız bir mahlukum. Etrafıma baktığımda, yeryüzünde tek bir akrabam ya da dostum yok. Yanlarına gittiğim bu sevgi dolu insanlar beni hiç görmediler ve hakkımda bir şey bilmiyorlar. Çok korkuyorum, çünkü orada çuvallarsam, bu dünyada sonsuza dek kimsesiz kalacağım.'

'Kötümser olma. Kimsesiz olmak gerçekten de talihsizlik ama insan yüreği, belli bir çıkar için kin gütmediği sürece, kardeşçe sevgi ve iyilikle doludur. Bu yüzden beklentilerine güven ve dostların iyi ve sevimli insanlarsa, için ferah olsun.'

'Çok iyiler, şu dünyadaki en harika mahluklar. Ama ne yazık ki bana karşı önyargılılar. Ben iyi huyluyum. Hayatımda kimseye zarar vermedim, ve bir miktar iyilik de ettim. Ama vahim bir önyargı gözlerini bulandırıyor ve bu duygulu ve nazik dostu, iğrenç bir canavar gibi görüyorlar.'

'Gerçekten çok yazık. Ama sahiden de masumsan, onları bu yanılgıdan kurtaramaz mısın?'

'Ben de tam bu işe girişmek üzereyim ve bunca korku duymam da bu yüzden. Bu dostları gözümden bile sakınırım. Aylardır her gün, gizli gizli onlara iyilikler yapıyorum. Onlar ise, onları incitmek istediğimi sanıyor ve yenmek istediğim önyargı da işte bu.'

'Nerede yaşıyor bu dostlar?'

'Buralarda.'

Yaşlı adam bir an durakladı ve konuşmasına devam etti: 'Eğer hikâyeni bana ayrıntısıyla açık açık anlatırsan, onları yanılgılarından kurtarmakta belki bir faydam dokunabilir. Ben körüm, bu yüzden görünümüne bakıp bir yargıya varamam, ama sözlerinde, beni içtenliğine inandıran bir şey var. Yoksulum ve sürgündeyim. Ama herhangi bir şekilde bir insana yardımım dokunması, beni gerçekten mutlu eder.'

'Büyük insan! Sana teşekkür ediyor ve cömert teklifini kabul ediyorum. Bu iyiliğinle beni çöplükten çıkardın[7] ve bu yardımın sayesinde, inanıyorum ki insanların arasından dışlanıp sevgilerinden mahrum kalmayacağım.'

'Tanrı esirgesin! Gerçekten suçlu bile olsan, bu seni erdemli olmaya değil, olsa olsa umutsuzluğa sevk eder. Ben de kader kurbanıyım. Masum olduğumuz halde, ben ve ailem mahkûm olduk. Senin halinden ben anlamayayım da kim anlasın!'

'Bu iyiliğini nasıl öderim, benim harika, biricik velinimetim? Benimle ilgili ilk güzel sözler, senin dudaklarından dö-

7 İncil'e referans: Yoksulu çöplükten çıkarır / Düşkünü yerden kaldırır. İncil - 1. Samuel 2:2-8 – ç.n.

küldü. Sana sonsuza dek minnettar kalacağım ve senin şu insanlığına bakarak, az sonra görüşeceğim o dostlarla da başarılı olacağıma güveniyorum.'

'Bu dostların isimlerini ve nerede oturduklarını öğrenebilir miyim?'

Durakladım. Ya beni mutluluktan mahrum edecek, ya da bana sonsuz mutluluk bahşedecek karar anının bu olduğunu düşündüm. Ona cevap vermek için gücümü toplamaya uğraştımsa da boşunaydı. Bu çaba kalan enerjimi de tüketti ve iskemleye çökerek hıçkırıklara boğuldum. Tam o sırada genç hamilerimin ayak seslerini duydum. Kaybedecek bir saniyem bile yoktu. Ama ben, yaşlı adamın elini tutup haykırdım: 'İşte şimdi vakti geldi! – Beni kurtarın, koruyun! Aradığım dostlar, siz ve ailenizdi. Bu sınavda beni yalnız bırakmayın!'

"Ulu Tanrım!' diye haykırdı yaşlı adam, 'Kimsin sen?'

O anda çiftlik evinin kapısı açıldı ve Felix, Safiye ve Agatha içeri girdiler. Beni gördükleri zamanki dehşet ve şaşkınlıklarını anlatmak ne mümkün? Agatha düşüp bayıldı ve Safiye, arkadaşıyla ilgilenemeden, çiftlik evinden dışarı fırladı. Felix ileri atılarak, mucizevi bir güçle, beni dizlerine yapıştığım babasından koparıp aldı, o öfkeyle beni yere yıkıp, bir değnekle var gücüyle vurdu. Bir antilopu parçalayan arslan gibi onu lime lime edebilirdim. Ancak keskin bir mide bulantısına benzer bir duyguyla içim buruldu ve kendimi tuttum. O tam bir darbe daha vurmak üzereyken, bedenim ve ruhumun acısına yenik düşerek, çiftlik evini terk ettim ve kargaşadan yararlanarak kimseye görünmeden kulübeme kaçtım."

Sekizinci Bölüm

"Melun, melun yaratan! Neden yaşadım ki? Neden, bana öyle pervasızca bahşettiğin o yaşam kıvılcımını o anda söndürmedim? Bilmiyorum, henüz ümitsizliğe teslim olmamıştım. Yüreğim öfke ve intikam duygularıyla doluydu. Çiftlik evini ve ev ahalisini zevkle yok edebilir, onların feryatları ve acılarıyla hıncımı dindirebilirdim.

Gece olunca, sığınağımı terk ettim ve ormanda amaçsızca dolaştım. Artık beni fark etmelerinden korkmadığımdan, ıstırabımı koyvermiş, acı acı uluyordum. Tuzaktan kurtulmuş vahşi bir hayvan gibiydim; önüme çıkan engelleri yok ederek, bir erkek geyik çevikliğiyle ormanı turluyordum. Ah o ne perişan bir geceydi! Soğuk yıldızlar, alay edercesine ışıl ışıl parlıyor, çıplak ağaç dalları tepemde el sallıyorlardı. O koca sessizlikte, ara ara tatlı bir kuş cıvıltısı duyuluyordu. Ben hariç her şey dingin ya da keyfindeydi. Bense, şeytan gibi, cehennemi içimde taşıyordum.[1] Ağaçları sökmek, etra-

1 Karş.: *Kayıp Cennet*'te Şeytan der ki: "Zavallı ben! Ne tarafa uçayım/Sonsuz gazap mı, sonsuz yeis mi?/Cehenneme doğru uçayım; Cehennem bizzat ben'im" (IV.73-75) – y.h.n.

fı altüst etmek ve yakıp yıkmak, sonra da oturup bu enkazın keyfini çıkarmak istiyordum.

Ama bu hovarda heyecan, fazla uzun süremezdi. Aşırı bedensel efor yüzünden bitkin düştüm ve umutsuzluğun bezgin acziyetiyle, ıslak çayırların üzerine çöktüm. Yaşayan bunca insan arasında, bana acıyacak ya da yardım edecek tek bir kişi yoktu ve ben düşmanlarıma merhamet etmeliydim, öyle mi? Hayır. O andan itibaren, insan türüne ve herkesten önce, beni yaratan ve bu katlanılmaz acının ortasına fırlatan o kişiye karşı, sonsuza dek savaş ilan ettim.

Güneş doğmuştu. İnsan sesleri duyuyordum ve gün boyunca sığınağıma geri dönmemin imkânsız olduğunu biliyordum. Bu yüzden, sonraki saatlerde durumumu değerlendirmeye karar vererek, sık çalılıklardan birine gizlendim.

Tatlı gün ışığı ve temiz gündüz havası, yeniden sakinleşmemi sağladı ve çiftlikte olup bitenleri hatırlayınca, yargılarımda fazla aceleci davrandığımı düşünmekten kendimi alamadım. Hiç kuşkusuz, tedbirsizce hareket etmiştim. Yaptığım konuşmayla babayı ikna ettiğim belliyken, çocuklarına görünerek onları korkutmakla budalalık etmiştim. Önce Yaşlı De Lacey'i kendime alıştırmam ve ailenin diğer üyelerine, benim yaklaşmama hazır oldukları bir zamanda, kendimi yavaş yavaş göstermem gerekirdi. Ancak hatalarımın telafi edilemeyeceği fikrinde değildim ve epey düşünüp taşındıktan sonra, çiftlik evine geri dönerek yaşlı adamı bulmaya ve durumu açıklayarak onu kendi tarafıma çekmeye karar verdim.

Bu düşünceler beni yatıştırdı ve öğle vakti derin bir uykuya daldım. Ancak vücudumdaki hararet, huzurlu rüyalara dalmamı engelledi. Önceki gün yaşanan korkunç sahne durmadan gözümün önüne geliyordu. Kadınlar kaçıyor, öfkeden deliye dönen Felix beni babasının dizlerinden koparıp alıyordu. Bitkin bir halde uyandım ve çoktan gece olduğunu görüp, sürünerek gizlendiğim yerden çıktım ve yiyecek aramaya gittim.

Karnımı doyurduktan sonra, adımlarımı çiftlik evine giden bildik patikaya yönelttim. Ortalık sütlimandı. Sürünerek kulübeme girdim ve sessizce, ailenin her zamanki uyanma saatinin gelmesini bekledim. Beklenen saat geçti, güneş tepeye yükseldi, ama ev sakinleri ortalıkta görünmedi. Korkunç bir felaketin geleceği sezgisiyle tir tir titriyordum. Evin içi karanlıktı ve çıt çıkmıyordu. Bu endişeli bekleyişin ne eziyetli olduğunu anlatamam.

Az sonra iki köylü yürüyerek önümden geçtiler ve evin yakınında durup sert el kol hareketleriyle bir şeyler konuşmaya giriştiler. Ancak hamileriminkinden farklı olan yerel dili[2] kullandıklarından söylediklerini anlamıyordum. Az sonra Felix, başka bir adamla eve yaklaştı. Onun o sabah çiftlik evinden çıkmadığını bildiğimden, şaşırdım ve konuşmasından bu alışılmadık manzaranın ne anlama geldiğini çözmek için kaygıyla beklemeye başladım.

'Üç aylık kirayı ödemeyi ve bahçendeki ürünleri de kaybetmeyi göze alıyor musun?' diye sordu yanındaki. 'Haksız kazanç sağlamak istemem, bu yüzden, kararınızı gözden geçirmek için birkaç gün daha bekleseniz diyorum.'

'Buna hiç gerek yok,' diye cevap verdi Felix, 'evinizde artık asla oturamayız. Anlattığım korkunç olay yüzünden babamın hayatı çok büyük tehlikede. Karım ve kızkardeşim bir daha böyle bir korkuyu atlatamazlar. Ne olur fazla üstelemeyin. Evinizi teslim alın, ben de bir an önce gideyim.'

Felix bunları söylerken tir tir titriyordu. Yanındakiyle birlikte eve girip birkaç dakika kaldıktan sonra gittiler. Bir daha da De Lacey ailesinden kimseyi görmedim.

Günün kalan kısmını, derin bir kederle uyuşmuş halde kulübemde geçirdim. Hamilerim gitmişler ve dünyayla olan tek bağımı da böylelikle koparmışlardı. İlk defa içimi dolduran hınç ve nefret duygularını dizginlemeye çalışmadım. Onun

2 Almanca – ç.n.

yerine, düşüncelerimi akışına bırakarak zarar verme ve öldürme fikrini mantıklı bulmaya başladım. Dostlarımı aklımdan geçirdiğimde, De Lacey'nin yumuşak sesi, Agatha'nın tatlı bakışları ve Arap kızın eşsiz güzelliğini düşündüğümde, bu fikirler uçup gidiyor ve gözlerime dolan yaşlar beni bir nebze yatıştırıyordu. Ama beni hor görüp reddettiklerini ve yüzüstü bıraktıklarını düşününce, öfkem yeniden alevleniyor, çılgına dönüyordum ve insanlara zarar veremediğimden, hıncımı cansız nesnelerden çıkarıyordum. Gece indiğinde, çiftlik evinin etrafına kolay tutuşan malzemeler koydum ve bahçede ekili ne varsa tümüyle imha ettikten sonra, işe koyulmak için, büyük sabırsızlıkla ayın batmasını beklemeye başladım.

Gecenin ilerleyen saatlerinde, koruluktan gelen öfkeli bir rüzgâr, gökyüzünde salınıp duran bulutları hızla dağıttı. Koca bir çığ gibi süratle gelip geçen bu ani rüzgârla, ruhumda, mantık ve düşüncenin tüm sınırlarını paramparça eden bir tür cinnet hasıl oldu. Kuru bir ağaç dalını tutuşturdum ve o canım çiftlik evinin etrafında kudurmuş bir öfkeyle dans etmeye başladım. Bu arada gözlerim hâlâ batıda, aya kavuşmak üzere olan ufuk çizgisindeydi. Nihayet ay yuvarlağının bir kenarı ufkun ardına gizlendiğinde, elimdeki dalı salladım. Ay battığı anda acı bir çığlık koparark, toplamış olduğum saman çöpleri, süpürgeotları ve çalıları ateşe verdim. Rüzgâr yangını körükledi ve çiftlik evi kısa sürede, ona sarılıp çatallı ve ölümcül dilleriyle onu yalayan alevlerin arasında kaldı.

Yangının evin her yerini kurtarılamayacak kadar sardığından emin olduktan sonra olay yerinden ayrıldım ve ormanda kendime sığınacak bir yer aramaya koyuldum.

Şimdi, dünya önümde uzanırken, ne yöne gitmeliydim?[3]

3 Karş. *Kayıp Cennet*'in, Adem ve Havva'yı Cennet Bahçesi'nde tasvir eden son dizeleri: "The World was all before them, where to choose / Thir place of rest, and Providence their guide: / They hand in hand with wand'ring steps and slow, / Through Eden took thir solitary way" (Kalacakları yeri seçecekleri dün-

Bu felaketleri yaşadığım yerden uzaklara kaçmaya kararlıydım. Ama benim gibi nefret edilen ve hor görülen biri için her ülke birbirinden beterdi. Nihayet sen aklıma geldin. O belgelerinden, benim babam, yaratanım olduğunu öğrenmiştim. Bana can verenden başka kime gitmem daha uygun olurdu ki? Felix'in, Safiye'ye verdiği dersler arasında coğrafya da vardı. O derslerde, dünyanın çeşitli ülkelerinin birbirlerine göre konumlarını öğrenmiştim. Sen Cenevre'den memleketim diye söz etmiş olduğundan, oraya doğru gitmeye karar verdim.

Peki yönümü nasıl bulacaktım? Oraya ulaşmak için güneybatı yönünde yolculuk etmem gerektiğini biliyordum. Ama tek kılavuzum güneşti. Geçmem gereken şehirlerin isimlerini bilmediğim gibi, danışabileceğim tek bir insan dahi yoktu. Ama ben yılmadım. Her ne kadar sana karşı yalnızca nefret duysam da, yine yalnızca senden medet umabilirdim. İnsafsız, kalpsiz yaratan! Beni algı ve duygularla donatmış, sonra da beni hor gören ve benden tiksinen insanlığın ortasına atıvermiştin. Ama merhamet ve derman arayabileceğim bir tek sen vardın ve ben, insan suretinde gezen tüm o varlıklarda bulmak için boş yere çabaladığım insafı sende aramaya karar vermiştim.

Uzun yolculuklar yaptım ve çok çileler çektim. Onca zamandır yaşadığım yöreden ayrılırken, sonbaharın sonlarıydı. İnsanlarla yüz yüze gelmekten korktuğumdan, yalnızca geceleri yol alıyordum. Çevremde doğa canlılığını kaybetmiş, güneş ısıtmaz olmuştu. Yağmurlar, karlar yağıyordu. Koca nehirler donmuştu. Yerin yüzeyi sert, soğuk ve çıplaktı ve sığınacak hiçbir yerim yoktu. Ah, dünya! Varlığımın müsebbibine ne beddualar ettim! Mizacımdaki yumuşaklık

---

ya uzanıyordu önlerinde / ve Tanrı'ydı kılavuzları / El ele, isteksiz ve aheste adımlarla / Cennetten çıkıp girdiler yalnız başına yürüyecekleri yola) (XII.646-69) – y.h.n.

uçup gitmiş, içimde ne varsa yerini kin ve acımasızlığa bırakmıştı. Yaşadığın yere yaklaştıkça, kalbimde alevlenen intikam hırsı da büyüyordu. Kar yağdı ve sular buz tuttu, ama ben durmadım. Ara ara bir iki tesadüf bana yol göstermiş ve bir ülke haritası edinmiştim. Ama sık sık, yanlış yollara sapıyordum. Duygularımın verdiği ıstırap, durup soluklanmama engeldi. Olup biten her şey, öfkemi ve mutsuzluğumu pekiştiriyordu. Ancak, güneşin yeniden ısıtmaya başladığı ve toprağın tekrar yeşerdiği bir zamanda İsviçre topraklarına ulaştığımda yaşadığım bir olay, karamsarlığımı ve yılgınlığımı bilhassa haklı çıkardı.

Genelde gündüzleri dinlenip, yalnızca insanların beni görmeyeceğinden emin olabildiğim geceleri yola devam ediyordum. Ancak bir sabah, yolumun sık bir ormanın içinden geçtiğini görünce, güneş tepede olduğu halde, tehlikeyi göze alıp yolculuğuma devam ettim. O gün baharın ilk günlerinden biriydi ve pırıl pırıl güneşin güzelliği ve hoş kokular yayan ılık hava, beni bile neşelendirmişti. Yüreğimde uzun zamandır küllenmiş görünen sevecenlik ve haz duyguları yeniden canlandı. Bu değişik hislerin verdiği hafif şaşkınlıkla, kendimi duyguların akışına bıraktım ve yalnızlığımı ve çirkinliğimi unutarak mutlu olmaya kalkıştım. Ilık gözyaşları yeniden yanaklarımdan süzüldü ve hatta yaşlı gözlerimi kaldırıp, bana bu sevinci bahşeden mübarek güneşe minnetle baktım.

Ormanın kıvrımlı patikalarında ilerlemeye devam ettim ve en sonunda, ağaçların birçoğunun baharla yeni tomurcuklanan dallarını eğdiği, derin ve coşkun bir nehre vardım. Orada, hangi yöne sapacağımı tam olarak bilemediğimden durdum. Tam o sırada, insan sesleri duydum ve gizlenmek için bir defne ağacının gölgesine gittim. Ben tam gizlenmiştim ki, küçük bir kız, şakalaştığı birinden kaçar gibi kahkahalarla benim bulunduğum yere doğru koştu. Neh-

rin dik yamaçları boyunca koşmaya devam ederken, aniden ayağı kayarak, hızla akan nehre düştü. Hemen saklandığım yerden fırladım ve akıntıya karşı büyük bir mücadele vererek onu kurtarıp kıyıya çıkardım. Küçük kız baygındı. Onu hayata döndürmek için elimden gelen her yolu denerken, birden, muhtemelen kızın oynarken kendisinden kaçtığı kişi olan bir köylünün bize doğru geldiğini görüp, durdum. Adam beni görünce üzerime çullandı ve kızı kollarımdan çekip alarak hızla ormanın derinliklerine daldı. Ben de niyeyse hemen peşinden gittim. Ama adam benim yaklaştığımı görünce, taşıdığı bir tabancayı bana doğrulttu ve ateş etti. Yere yığıldım ve beni yaralayan adam daha da hızlı koşarak ormana kaçtı.

Demek iyiliğimin karşılığı buydu! Bir insanı ölümden kurtarmıştım ve şimdi, bunun mükafatı olarak, etimi ve kemiğimi paralayan bir yaranın dayanılmaz acısıyla kıvranıyordum. Daha birkaç saniye önce beslediğim iyilik ve şefkat duyguları, yerini korkunç bir hiddete ve kine bırakmıştı. Acının verdiği kızgınlıkla, tüm insanlığa karşı ebediyen düşmanlık ve intikam yemini ettim. Ancak sonunda yaramın şiddetli acısına yenik düştüm, nabzım durdu ve bayıldım.

Birkaç hafta boyunca, aldığım yarayı iyileştirmeye çabalayarak, ormanda perperişan yaşadım. Kurşun omzuma isabet etmişti ve yerinde mi kalmış yoksa delip geçmiş miydi bilmiyordum. Her ne olduysa, zaten onu çıkarmamın bir yolu yoktu. Bunun yanında, bana yaşatılan eziyetin haksız yere ve nankörce olduğunu düşünmemin verdiği kızgınlık da acılarımı katmerliyordu. Her gün intikam yeminleri ediyordum. Katlandığım büyük zulümlerin ve ıstırabın bedelini tek başına ödetecek türden ağır ve amansız bir intikam.

Birkaç hafta sonra yaram iyileşti ve yolculuğuma devam ettim. Artık baharın pırıl pırıl güneşi ya da tatlı esintileri, katlandığım eziyetleri hafifletemezdi. Tüm sevinçler, benim

yapayalnız ve kederli halimi aşağılayan ve mutluluğun benim haddime olmadığını daha da acı bir şekilde yüzüme vuran alaylardan başka şey değildi.

Ama artık çabalarım sona yaklaşmıştı ve iki ay sonra Cenevre yakınlarına ulaştım.

Vardığımda akşam olmuştu. Sana nasıl yaklaşabileceğimi düşünmek için, şehri çevreleyen tarlalar arasında bir kuytuya çekildim. Yorgunluk ve açlıktan perişandım ve tatlı akşam melteminin ya da heybetli Jura dağlarının ardında günbatımı manzarasının tadına varamayacak kadar kederliydim.

Bu sırada, tam da beni düşüncelerimin acısından kurtaracak bir uykuya dalmak üzereyken, güzel bir çocuğun yanıma yaklaşmasıyla uyandım. Çocuk, miniklere özgü o saf neşeyle, koşarak benim seçtiğim kovuğa giriverdi. Onu süzerken, birdenbire, bu küçük yaratığın önyargısız olduğu ve çok kısa süredir yaşadığından, çirkinliğin tiksinilecek bir şey olduğunu henüz öğrenmemiş olabileceği fikrine kapıldım. Onu alıp götürebilir ve yoldaşım ve dostum olarak eğitebilirsem, bu insanlar dünyasında kimsesizliğimi biraz olsun giderirdim.

Bu arzunun itkisiyle, yanımdan geçerken çocuğu yakaladım ve kendime doğru çektim. Çocuk beni görür görmez, elleriyle gözlerini örtüp tiz bir çığlık attı. Zorla ellerini gözünden çektim ve ona 'Bu ne demek şimdi çocuk? Sana zarar verecek değilim, beni dinle,' dedim.

Çocuk var gücüyle direniyordu; 'Bırak beni,' diye bağırdı; 'canavar! Çirkin herif, beni yemek, paramparça etmek istiyorsun –öcüsün sen–. Bırak beni yoksa babama söylerim.'

'Evlat, babanı bir daha hiç görmeyeceksin. Benimle gelmen gerekiyor.'

'İğrenç canavar! Bırak beni. Babam müşavir –Bay Frankenstein– seni cezalandırır. Sakın beni kaçırmaya kalkma.'

'Frankenstein! Demek düşmanımın ailesindensin – ebediyen intikam almaya yemin ettiğim insanın ailesinden. İlk kurbanım sen olacaksın.'

Çocuk hâlâ çırpınıyor ve bana yürek paralayıcı hakaretler yağdırıyordu. Onu susturmak için boğazına yapıştım. Bir an sonra, cesedi ayağımın dibinde yatıyordu.

Uzun uzun kurbanıma baktım ve yüreğim iftiharla ve şeytani bir utkuyla doldu. Ellerimi çırparak haykırdım: 'Ben de acı verebilirim. Düşmanım yenilmez değil. Bu ölüm, onu yılgınlığa sürükleyecek ve başka binlerce felaketle acılar içinde yok olup gidecek.'

Derken, çocuğa dikkatle bakınca, göğsünde parlayan bir şey gördüm. Elime aldım. Çok güzel bir kadının resmiydi bu. Tüm kinime rağmen, resim yüreğimi yumuşatmış ve beni cezbetmişti. Birkaç saniye, kadının uzun kirpikli siyah gözlerini ve güzel dudaklarını zevkle seyrettim. Ama az sonra öfkem nüksetti. Böyle güzel varlıkların bahşedebileceği hazlardan ebediyen mahrum bırakıldığımı ve yüzünü seyrettiğim bu kadının şirin, sevgi dolu ifadesinin, benim karşımda olsa tiksinti ve korku dolu bir hale geleceğini anımsadım.

Bu düşüncelerin beni öfkeden kudurtması şaşılacak şey mi? Ben asıl o anda, acı feryatlarla içimi dökmek yerine, neden insanların arasına dalıp da kendimle birlikte topunu yok etmediğime şaşıyorum.

Bu duygular içinde cinayeti işlediğim yerden ayrılmıştım ve daha kuytu bir sığınak aramaktaydım ki, az öteden bir kadının geçtiğini fark ettim. Kadın gençti ve resmini taşıdığım kadın kadar güzel olmasa da, tatlı bir çehresi ve tazeliği ve dinçliğinin verdiği ışıltılı bir sevimliliği vardı. İşte, diye düşündüm, ben hariç herkese gülücükler saçan o insanlardan biri. Elimden kaçamayacak. Felix'in verdiği dersler ve insanların vahşi kuralları sayesinde, nasıl kötülük yapıldığını öğ-

renmiştim. Gizlice kadına yaklaştım ve resmi, elbisesinin pileleri arasına güzelce yerleştirdim.

Sonraki günlerde sık sık, kimi zaman seni görme umuduyla, kimi zaman da dünyadan ve onun çilelerinden ebediyen kurtulmaya karar vererek, bu olayların gerçekleştiği yere uğradım. Bu dağları arşınlayıp, onun devasa kovuklarında gezinirken, yalnızca senin dindirebileceğin bir ihtirasla kıvrandım. Sen talebimi yerine getireceğine söz verene kadar, birbirimizden kopamayız. Ben yapayalnız bir zavallıyım. İnsanlar benimle ilişki kurmaz, ama benim kadar çirkin ve tiksindirici bir dişi, beni geri çevirmeyecektir. Eşim benimle aynı türden ve aynı kusurlara sahip olmalı. Bu mahluku sen yaratmalısın."

Dokuzuncu Bölüm

Mahluk, konuşmasını bitirdikten sonra, bakışlarını üzerime dikerek bir cevap vermemi bekledi. Ama ben afallamıştım, kafam allak bullaktı ve ne dediğini tam olarak anlamak için düşüncelerimi toparlamayı başaramıyordum. Konuşmasına devam etti:

"Benliğimin muhtaç olduğu sevgi ve anlayışı paylaşabileceğim bir dişi yaratmalısın bana. Bunu yalnızca sen yapabilirsin ve bunu reddedilmez bir hak olarak senden talep ediyorum."

Hikâyesinin son kısmı, çiftlik evindeki huzurlu hayatını anlatırken sönüp giden öfkemi yeniden kabartmıştı ve bu son sözleriyle, içimde alevlenen hiddeti daha fazla bastıramadım.

"Elbette reddediyorum," diye cevap verdim; "ve hiçbir işkence, beni buna razı edemez. Beni dünyanın en bedbaht insanı da yapsan, asla kendi kendimi küçültecek bir şeye kalkışmam. Kötülüklerinizi birleştirip dünyayı mahvedin diye, senin gibi birini daha yaratayım öyle mi! Defol git! Sana cevabını verdim. Bana işkence de etsen, asla buna olur demem."

"Yanlış düşünüyorsun," diye cevapladı ifrit: "Seni tehdit etmektense, bunu seve seve tartışabilirim. Evet kötüyüm, çünkü bedbahtım. Tüm insanlık beni dışlayıp, benden nefret etmedi mi? Yaratıcım olduğun halde sen bile, beni paramparça etmekle övünürdün. Bunu unutma ve şu soruma cevap ver, bana acımayan insana, ben neden merhamet edeyim? Beni kendi ellerinle o buz gediklerinden birine atıp yok edebilsen, bunu cinayetten saymayacaktın. İnsan beni hiçe sayarken, ben ona saygı mı göstereyim? Benimle sevgi ve hoşgörü içinde yaşasa, o zaman onu incitmek şöyle dursun, minnet gözyaşlarıyla, ona her türlü iyiliği yapardım. Ama bu imkânsız. İnsan muhakemesi, bir araya gelmemizin önünde aşılmaz engeller oluşturuyor. Gelgelelim ben de, gursuz bir köle gibi bunu sineye çekecek değilim. Yaralarımın intikamını alırım. Sevgi uyandıramazsam, korku salarım ve en başta da yaratıcım, dolayısıyla baş düşmanım olan sana karşı kinim sönmez. Ayağını denk al. Seni mahvetmek için elimden geleni yaparım ve sen doğduğun güne lanet edecek kadar yapayalnız kalana dek de yılmam."

Bunları söylerken, canavarca bir öfkeyle coşmuştu. Kat kat kırışan yüzü, insanın bakamayacağı kadar iğrenç görünüyordu. Ama kısa sürede, kendiliğinden sakinleşti ve konuşmaya devam etti:

"Niyetim tartışmaktı. Sinirden kendi kendimi yiyorum, zira bu aşırı öfkemin senin yüzünden olduğunu bir türlü göremiyorsun. Herhangi bir mahluk bana şefkat gösterse, ben ona yüz misli karşılık verirdim. Sırf o mahluk uğruna, onun gibilerin hepsiyle barışırdım! Ama bunlar şimdi bol keseden attığım, hiç gerçekleşemeyecek mutluluk hayalleri. Ben senden makul ve basit bir şey istiyorum. Senden talebim, karşı cinsten, ama benim kadar çirkin bir mahluk yaratman. Küçük bir mükafat da olsa, daha fazlasını alamam ve buna razıyım. Evet, tüm dünyadan dışlanmış iki canavar oluruz. Ama

bu bizi birbirimize daha da bağlı kılar. Mutlu bir hayatımız olmasa da masum ve benim şimdi duyduğum acılardan azade hayatlar süreriz. Ah! Yaradanım, beni mutlu et. Bırak tek bir iyiliğin için sana minnettar olayım! Bırak tek bir varlıktan olsun sevgi göreyim. Bu ricamı reddetme!"

Etkilenmiştim. Buna olur dememin yaratabileceği sonuçları düşününce, tüylerim ürperiyordu. Ama savunmasında bir miktar haklılık payı olduğu kanısındaydım. Hikâyesi ve şimdi dile getirdiği düşünceler, onun incelikli hislere sahip bir mahluk olduğunu kanıtlıyordu. Hem yaratıcısı olarak ona elimden geldiğince mutluluk bahşetmek boynumun borcu değil miydi? Hislerimin değişmeye başladığını fark ederek, konuşmasına devam etti:

"Eğer talebimi kabul edersen, bir daha ne sen de başka bir insan asla yüzümüzü görmeyecek. Güney Amerika'nın uçsuz bucaksız, tenha yörelerine gideceğim. Besinim insanınkinden farklı. İştahımı tıka basa gidereyim diye ne kuzu ne de başka yavru öldürürüm. Meşe palamudu ve yabani meyve beslenmeme yeter. Eşim de benimle aynı yapıda olacağına göre, aynı yiyecekler ona da yetecektir. Yatağımızı kuru yapraklardan yaparız. Güneş, insanlara olduğu gibi bize de ışır ve meyvelerimizi olgunlaştırır. Sana barışçıl ve insani bir tablo sunuyorum ve şunu görmelisin ki, bunu reddetmek ancak güçlü ve acımasız olmanın verdiği bir vurdumduymazlıkla mümkün olabilir. Şimdiye dek bana karşı acımasız olsan da, şimdi bakışlarında sevecenlik görüyorum. Hazır bu münasip anı yakalamışken, gel kabul et ve bu büyük arzumu yerine getireceğine söz ver."

"İnsan yerleşimlerinden kaçıp yalnızca kırlardaki vahşi hayvanlarla olacağın tenha yerlerde yaşamayı tasarlıyorsun. Peki insanların sevgisine ve anlayışına hasret olduğunu söyleyen senin gibi biri bu sürgüne nasıl dayanabilir? Geri dönecek ve yine onların şefkatini arayacak, sonra ye-

niden nefretle karşılaşacaksın. Kötü duyguların depreşecek ve o zaman, cinayetlerinde sana yardım edecek bir de eşin olacak. Olur şey değil. Tartışmayı keselim, zira bunu kabul edemem."

"Amma da döneksin! Daha bir saniye önce söylediklerimden etkilenmişken, şimdi yine neden dertlerime kulak tıkıyorsun? Yaşadığım şu dünya ve yaratıcım olan senin üzerine yemin ederim ki, bana verdiğin eşle birlikte insanların muhitini terk edeceğim ve mümkün olan en yabani yerde yaşayacağım. Hain ihtiraslarım uçup gidecek, zira şefkatle tanışacağım. Hayatım sessiz sakin akıp geçecek ve ölüm döşeğinde, yaratanıma lanet okumayacağım."

Sözlerinin üzerimde acayip bir etkisi vardı. Ona acıyor, zaman zaman onu teselli etmek istiyordum. Ama ona baktığımda, devinen hareket eden ve konuşan o iğrenç kütleyi gördüğümde içim bulanıyor, tiksinti ve nefret duygularıyla doluyordum. Bu hislerimi bastırmaya çalıştım. Halini anlayamasam da, ona hâlâ verebileceğim ufacık bir mutluluğu ondan esirgemeye hakkım olmadığını düşündüm.

"Zarar vermeyeceğine yemin ediyorsun," dedim, "ama zaten şimdiden, mantıken senden kuşkulanmamı gerektirecek kadar kötülük yapmadın mı? Şu anlaşma bile, intikam imkânını güçlendirerek zaferini büyütecek bir savaş hilesi olamaz mı?"

"Bu ne şimdi? Sende merhamet uyandırdığımı sanmıştım, oysa sen hâlâ yüreğimi yumuşatabilecek, beni zararsız kılabilecek tek iyiliği benden esirgiyorsun. Eğer kimseyle bir ilişkim, bir gönül bağım olmazsa, bana da ister istemez kin ve kötülük düşer. Bir başkasından sevgi gördüğümde kötülük nedenim de ortadan kalkacak ve o zaman varlığımdan kimsenin haberdar olmadığı bir şeye dönüşeceğim. Kötülüklerim, nefret ettiğim zoraki yalnızlığımdan doğdu ve eşitim olan biriyle gönül bağı içinde yaşadığımda, muhakkak

erdemlerim de ortaya çıkacak. Duyarlı bir varlığın duygularını hissedeceğim ve şimdi dışlanmış olduğum varoluş ve olaylar zincirinin ben de bir halkası olacağım."

Bir süre durup, anlattığı tüm bu şeyleri ve kullandığı çeşitli argümanları kafamda tarttım. Yaşamının başlangıcında yaptığı umut verici iyilikleri ve daha sonra hamilerinin ona düşmanca davranıp onu hor görmeleri üzerine tüm sevecen duygularının yerle bir oluşunu düşündüm. Elbette gücünü ve tehditlerini de hesaba kattım. Buzulların buzdan mağaralarında yaşayabilen ve kovalanırken, erişilmesi imkânsız uçurumların sırtlarında gizlenebilen bu mahlukun sahip olduğu maharetlerle baş etmeye çalışmak boşuna olurdu. Uzun uzun düşünüp taşındıktan sonra, hem ona hem de diğer insanlara karşı adil olmak adına, onun bu talebine olur demeye karar verdim. Bu yüzden ona dönüp şöyle dedim:

"Sürgünde sana eşlik edecek bir dişiyi ellerine teslim eder etmez Avrupa'dan ve diğer tüm insan yerleşimlerinden ebediyen uzaklaşacağına yemin etmen koşuluyla, talebini kabul ediyorum."

"Güneşin ve mavi göklerin üzerine yemin ediyorum," diye haykırdı, "eğer yakarışımı yerine getirirsen, onlar var olduğu sürece beni bir daha görmeyeceksin. Evine git ve çalışmalarına başla. Gelişmeleri tarifsiz bir heyecanla izleyeceğim ve hiç kuşkun olmasın ki hazır olduğunda yeniden ortaya çıkacağım."

Böyle diyerek, belki de duygularımın tekrar değişebileceği korkusuyla, aniden yanımdan ayrıldı. Uçan bir kartaldan daha büyük bir süratle dağdan aşağı indiğini ve buz denizinin engebeleri arasında hızla gözden kaybolduğunu gördüm.

Hikâyesini dinlemek bütün günümü almıştı ve gittiğinde güneş ufka inmişti. Birazdan etrafı karanlık saracağından, vadiye doğru inmek için acele etmem gerektiğini biliyordum. Ama yüreğimde bir sıkıntı vardı ve adımlarım ge-

ri geri gidiyordu. Bir yandan o gün olup bitenlerin yol açtığı duygularla meşgulken, bir yandan dağların minik patikalarında döne döne ve sağlam adımlarla ilerlemeye çalışmak beynimi allak bullak ediyordu. Yarı yolda mola verip bir pınarın yanına oturduğumda, çoktan gece olmuştu. Ara ara bulutların geçişiyle yıldızlar bir parıldıyor bir kararıyordu. Karşımda karanlık çamlar yükseliyordu ve sağda solda yere serilmiş ağaç gövdeleri vardı. Manzaranın bu olağanüstü vakarı, içimde garip duygular uyandırdı. İçin için ağladım ve ellerimi kavuşturup, acıyla haykırdım: "Ah! Yıldızlar, bulutlar, rüzgârlar, hepiniz benimle alay etmek için buradasınız. Bana gerçekten merhametiniz varsa, duygularımı ve hafızamı ezip toz edin. Bırakın hiçleşeyim. Değilse gidin, gidin ve beni karanlığa terk edin."

Bunlar çılgınca ve karanlık düşüncelerdi. Ama yıldızların ezeli parıltısının bana nasıl iç karartıcı geldiğini, her esen rüzgâra, beni kül etmeye gelen sevimsiz çirkin sirokoymuş[1] gibi nasıl kulak kesildiğimi anlatamam.

Chamounix kasabasına vardığımda sabah olmuştu. Ancak böylesine bitkin ve garip bir halde karşılarında belirmem, gece boyunca endişeyle dönüşümü beklemiş olan ailemin korkularını biraz haklı çıkarmıştı.

Ertesi gün Cenevre'ye döndük. Babam buraya gelirken, benim biraz kafamı dağıtmamı ve yeniden huzur bulmamı amaçlamıştı. Ancak bulduğu çarenin zararı faydasından büyük olmuştu. Ve halimden belli olan aşırı kederime anlam veremeyince, kimbilir hangi nedenden doğan bu acılarımı ev hayatının dinginliği ve yeknesaklığının zamanla dindireceği umuduyla, eve dönüşümüzü erkene almıştı.

Bana gelince, onların tüm planlarına uymakla yetiniyordum ve sevgili Elizabeth'imin tatlı şefkati, derin ümitsizli-

1 Siroko: Kuzey Afrika'dan Akdeniz üzerinden esen sıcak ve kavurucu rüzgâr – y.h.n.

ğimden kurtulmama yetmiyordu. İblise verdiğim söz, Dante'nin cehenneminde münafıkların kafalarına taktıkları demir kukuletalar gibi,[2] zihnime çöreklenmişti. Alemin tüm zevkleri bir düş gibi gözümün önünden geçip giderken, benim için yaşamdaki tek gerçeklik, o düşünceydi. Zaman zaman aklımı kaçırır gibi oluyordum, ya da etrafımda bana durmaksızın işkence eden bir sürü iğrenç hayvan görüp, sık sık çığlıklar atıyor, acı acı inliyordum.

Ancak bu duygularım gitgide yatıştı. Hevesimi kaybetmiş olsam da, en azından biraz daha huzurla tekrar gündelik hayata döndüm.

2 Dante'nin *Cehennem*'inin XXIII. kantosunda, münafıklar, dışları parlak görünen, içleri ise kurşunla kaplı keşiş kukuletaları giyerler – y.h.n.

Üçüncü Cilt

Birinci Bölüm

Cenevre'ye dönüşümden sonra, günler günleri, haftalar haftaları kovaladı ve ben yeniden işime başlamak için bir türlü cesaretimi toplayamadım. Hüsrana uğrayan ifridin intikamından korkuyordum, ama beni zorladığı işe duyduğum tiksintiyi de yenemiyordum. Bir dişi yaratabilmem için, yeniden aylar sürecek yoğun bir çalışma ve zahmetli bir araştırmaya girmem gerektiğini anladım. Başarımda bilgilerinden yararlandığım bir İngiliz filozofun bazı keşifler yaptığını duymuştum ve arada bir bu amaçla İngiltere'ye gitmek üzere babamın rızasını almayı düşünüyordum. Ancak bunu ertelemek için her bahaneye sıkıca sarılıyor ve yeniden kavuştuğum huzurumu yarıda kesecek kesin kararı veremiyordum. O zamana kadar kötüye gitmiş olan sağlığım, şimdi çok daha iyi durumdaydı ve verdiğim uğursuz sözü hatırlamadığım sürece, moralim de bir o kadar düzelmişti. Babam bendeki bu değişikliği görmekten memnundu ve arada bir nöbetler halinde depreşen ve derin karanlığıyla yaklaşan mutluluğumu gölgeleyen melankolimin kalan kırıntılarını da yok etmek için iyi bir çare düşünmek-

le meşguldü. Böyle anlarda, olabildiğince ıssızlığa sığınıyordum. Bütün bir günü gölde yalnız başına küçük bir kayığın içinde, sessiz ve bezgin bir halde bulutları seyrederek ve dalgaların şıpırtısını dinleyerek geçiriyordum. Ama temiz hava ve parlak güneş çoğu zaman beni biraz da olsa kendime getiriyordu ve dönüşümde dostlarımın selamlarını daha içten bir tebessümle ve daha büyük bir neşeyle karşılıyordum.

Yine bu gezintilerden birinden dönüşümde, babam beni bir kenara çekip şöyle dedi:

"Sevgili oğlum, eski neşene az çok kavuştuğunu ve kendine gelir gibi olduğunu görmek beni mutlu ediyor. Yine de, hâlâ mutsuzsun ve hâlâ aramıza karışmaktan kaçınıyorsun. Bir süredir bunun neden olabileceğine dair tahminler yürütüp duruyordum, ama dün bir düşünce kafama dank etti ve eğer tahminimde haklıysam yalvarırım bana bunu açıkça söyle. Böyle bir konuda çekingen davranman gereksiz olduğu gibi, hepimize kat kat daha fazla dert getirecektir."

Bu girizgah karşısında tir tir titredim ve babam konuşmaya devam etti:

"Oğlum, itiraf etmeliyim ki, kuzeninle evliliğini, aile huzurumuzu pekiştirecek ve yaşlılık yıllarımda bana destek olacak bir birleşme olarak daima dört gözle bekledim. Sizler ilk çocukluk yıllarınızdan beri birbirinize bağlıydınız. Birlikte eğitim gördünüz ve gerek davranışlarınız gerek zevklerinizle, birbirinize son derece uygun görünüyordunuz. Ancak insan yaşamı öyle sürprizlerle doludur ki, benim planlarıma dayanak diye gördüğüm şey, tamamen bu planın aleyhine işlemiş olabilir. Sen belki de onu kardeşin gibi görüyor, karın olmasını hiç istemiyorsun. Hatta, başka birini tanıyıp sevmiş olabilirsin ve kuzeninle evliliği namus borcu diye düşündüğünden, bu debelenmeler, hissettiğin anlaşılan yoğun kedere yol açmış olabilir."

"Sevgili babacığım, için rahat olsun. Kuzenimi şefkatle ve içtenlikle seviyorum. Şimdiye dek, Elizabeth'e olduğu kadar büyük bir hayranlık ve düşkünlük duyduğum hiçbir kadın olmadı. Gelecek umutlarım ve planlarım da tümüyle bu evlilik beklentimize dayalı."

"Sevgili Victor'um, bu meseleyle ilgili duygularını dile getirmen, bana bir süredir yaşamadığım kadar mutluluk verdi. Eğer duyguların böyleyse, şu sıralar yaşadığımız olaylar içimizi ne kadar karartsa da, mutlu olacağımıza hiç şüphe yok. Ancak, zihnini böylesine zaptetmiş görünen o kasveti bir an önce gidermek istiyorum. Bu yüzden, bu evlilik törenini hemen gerçekleştirmemize bir itirazın olup olmadığını bana söyle. Talihimiz ters gitti ve şu son olaylar, bu yaşlı ve dermansız yıllarımda yaşamam gereken huzuru elimizden aldı. Sen henüz gençsin. Ama makul bir servetin olduğuna göre, erken evlenmenin, şanın ve topluma hizmet adına yapmış olabileceğin gelecek planlarına bir engel oluşturacağını sanmıyorum. Öte yandan, senin mutluluğunu sana dayatmak istediğimi ya da bunu ertelemenin benim için herhangi bir sorun yaratacağını düşünme. Sözlerimi açık yüreklilikle tart ve lütfen bana çekinmeden ve içtenlikle cevap ver."

Babamı sessizce dinledim ve bir süre, ona herhangi bir cevap veremedim. Zihnimde bir yığın düşünceyi hızla evirip çevirerek, bir sonuca varmayı denedim. Heyhat! Kuzenimle derhal bir evlilik yapma düşüncesi benim için korkunç ve iç karartıcıydı. Henüz yerine getirmediğim ciddi bir söz vermiştim ve bu sözden dönmeye cesaret edemezdim. Döndüğüm takdirde, benim ve kendimi adadığım ailemin başına kimbilir ne belalar gelirdi! Hâlâ boynumda asılı olan ve beni iki büklüm eden bu ceset gibi ağırlıkla, şenlik yapacak halim mi vardı? Huzur beklediğim bir evliliğin keyfine dalmadan önce, sözümü yerine getirmeli ve canavarın eşiyle birlikte çekip gitmesini beklemeliydim.

Ayrıca, ya İngiltere'ye gitmem, ya da şimdi üstlendiğim iş için bilgileri ve buluşlarından kesinlikle yararlanmam gereken İngiliz filozoflarla uzun bir yazışmaya başlamam gerektiğini hatırlamıştım. Bu ikinci seçenek, istenen bilgiyi edinmemi geciktirecek ve yeterli olmayacaktı. Dahası, her türlü değişikliğe razıydım ve bir iki yılı, ailem olmaksızın, değişik bir ortamda, değişik bir meşguliyetle geçirme fikri hoşuma gidiyordu. Bu arada, huzur ve mutlulukla tekrar onlara kavuşmamı sağlayacak bir olay da gerçekleşebilirdi. Sözümü yerine getirerek canavarın çekip gitmesini sağlayabilirdim; veya bir kaza sonucu canavar yok olabilir ve köleliğim ebediyen son bulabilirdi.

Tüm bu düşüncelerin etkisi altında, babama cevabımı verdim. İngiltere'ye gitmek istediğimi bildirdim, ama bunun asıl sebeplerini gizleyerek, doğduğum şehrin surları içine bir ömür boyu yerleşmeden önce seyahat edip dünyayı görme isteğimi bahane ettim.

Israrla üsteleyince, babamı buna razı etmem zor olmadı. Zira dünyada onun kadar anlayışlı ve müsamahakâr bir baba yoktur. Kısa süre sonra planımız hazırdı. Strasbourg'a gidecektim ve orada Clerval de bana katılacaktı. Birlikte Hollanda şehirlerinde kısa bir süre geçirdikten sonra, asıl kalış yerimiz olan İngiltere'ye geçecektik. Dönüşte Fransa üzerinden gelecektik ve anlaşmamıza göre, turumuz iki yıl sürecekti.

Elizabeth'le evlilik törenimizin ben Cenevre'ye döner dönmez yapılması fikri babamı mutlu etmeye yetmişti. "İki yıl çabucak geçer," dedi, "ve bu da mutluluğundan önceki son tehir olur. Birbirimize kavuşacağımız, evdeki sükunetimizi bozan beklentilerin ve korkuların artık biteceği o zamanı doğrusu dört gözle bekliyorum."

"Bu plandan ben de memnunum," diye cevap verdim. "O zaman geldiğinde, ikimiz de şimdikinden daha olgun ve

umarım, daha mutlu oluruz." İç geçirdim. Ama babam anlayışlı davranıp keyifsizliğimin nedenini daha fazla kurcalamadı. Yeni yerler görmenin ve seyahatle oyalanmanın beni yeniden huzura erdireceğini umuyordu.

Yolculuk için hazırlıklara girişmiştim. Ama bir düşünce, aklımdan hiç çıkmıyor, içimi korku ve endişeyle dolduruyordu. Yokluğumda, sevdiklerimi düşmanın varlığından habersiz ve onun saldırıları karşısında savunmasız bırakıyordum. Zira gidişimden dolayı öfkeden kudurabilirdi. Ama nereye gidersem gideyim peşimden geleceğine ant içtiğine göre, İngiltere'ye de gelmez miydi? Bu fikir tek başına düşününce ürkütücü olsa da, sevdiklerimin güvenliği açısından teskin ediciydi. Bunun tersi olabileceği fikri, bana büyük acı veriyordu. Ancak kendi yarattığım şeyin kölesi olduğum tüm o süre boyunca, kendimi anlık dürtülerimin kontrolüne bırakmıştım ve o anki sezgilerim bana, ifridin peşimden geleceğini ve ailemin bu sayede entrikalarının tehlikesinden uzak kalacağını söylüyordu.

İki yıllık sürgünümü geçirmek üzere evden ayrıldığımda, ağustosun ikinci yarısıydı. Elizabeth gidiş gerekçelerimi anlayışla karşılamış, yalnızca, kendisinin de tecrübesini artırmak ve izanını geliştirmek için benzer fırsatlara sahip olamayışına hayıflanmıştı. Yine de benimle vedalaşırken ağladı, mutlulukla ve huzurla dönmemi diledi. "Hepimizin durumu sana bağlı," dedi. "Sen böyle mutsuzken, biz nasıl mutlu olabiliriz ki?"

Beni uzaklara götürecek olan arabaya atladığımda, neye doğru yol aldığımı hiç bilmiyordum ve çevremde olup bitenler umurumda değildi. Yanlızca, ki onları düşündükçe de içim daralıyordu, kimya aletlerimin de valizime konulması talimatı vermeyi unutmadım. Zira yurtdışındayken sözümü yerine getirmeye, ve başarabilirsem, özgür biri olarak geri dönmeye karar vermiştim. Zihnimde böyle bir sürü ka-

ranlık düşünceyle, nice güzel ve görkemli manzaranın içinden geçtim. Ama gözlerimi bir noktaya sabitlemiş, boş boş bakıyordum. Yolculuklarımın amacı ve bu sürede uğraşacağım iş dışında hiçbir şey düşünemiyordum.

Kayıtsız bir uyuşukluk içinde kilometrelerce yol katettiğim birkaç günün sonunda Strasbourg'a vardım ve burada iki gün Clerval'in gelmesini bekledim. Geldi. Heyhat, birbirimize ne kadar zıttık! O her yeni manzarayla heyecanlanıyordu. Günbatımının güzellikleri karşısında neşeyle doluyor, güneşin doğuşunu ve yepyeni bir günün başlayışını gördüğünde daha da mutlu oluyordu. Manzaradaki renklerin değişimini ve göğün büründüğü halleri bana da gösterdi. "Yaşamak bu işte!" diye bağırdı. "Varolmanın tadına şimdi vardım! Ama sevgili Frankenstein, sen niye böyle keyifsiz ve yaslısın?" Doğrusu, zihnim karanlık düşüncelerle doluydu ve ne akşam yıldızının batışını, ne de doğan güneşin Ren Nehri'ndeki altın yansımalarını görecek halde değildim. Dostum, eminim sen de, benim düşüncelerimi dinlemektense, büyük bir ilgiyle ve zevkle manzarayı seyreden Clerval'in güncesini okumayı daha eğlenceli bulurdun. Ben, bu sefil zavallı, hazza giden her yolu kapayan bir lanetin pençesindeydim.

Kayıkla, Ren Nehri'nde Strasbourg'dan Rotterdam'a inmeye, oradan Londra'ya gidecek bir gemiye binmeye karar verdik. Yolculuk boyunca söğütlerle kaplı birçok adadan geçtik ve pek çok güzel kasaba gördük. Bir gece Mannheim'da konakladık ve Strasbourg'dan ayrılışımızın beşinci gününde Mayence'e[1] vardık. Mayence'ten aşağı indikçe Ren'in manzarası çok daha pitoresk bir hal alır. Nehir hızla alçalarak, yüksek değil ama dik ve biçimli tepeler arasından kıvrılarak ilerler. Sarp kayaların kenarlarında, akasyalarla çevrili, yüksek ve erişilmez pek çok harap şato gördük. Ren Nehri'nin

1 Mainz şehri, Almanya – ç.n.

bu kısmı gerçekten de eşsiz çeşitlilikte bir peyzaj sunar. Bir yerde, aşağısında Ren'in karanlık sularının coşkuyla aktığı engebeli tepeler, heybetli uçurumlara bakan harap şatolar görürsün ve o dağlık burnu döner dönmez, eğimli yeşil bayırlarıyla ongun üzüm bağları, kıvrımlı bir nehir ve kalabalık yerleşimler manzaraya hakim olur.

Yolculuğumuz bağbozumuna rastlıyordu ve nehirde süzülürken işçilerin şarkılarını duyduk. Boğucu ve karanlık düşüncelerim yüzünden sürekli gergin olmama rağmen ben bile keyiflenmiştim. Kayığın dibine uzandım ve bulutsuz mavi göğü seyrederken, uzun zamandır yabancı olduğum bir huzuru adeta doya doya içtim. Ben bile böyle duygular hissederken, Henry'nin hislerini nasıl anlatmalı? O, kendini periler diyarında hissediyordu ve insana nadiren nasip olan bir mutluluk içindeydi. "Ülkemin en güzel manzaralarını gördüm," dedi, "Lucerne ve Uri göllerine[2] gittim. Orada karlı dağlar, suya neredeyse dimdik inerek zifiri karanlık gölgelerini düşürür, neşeli görünümleriyle gözü gönlü açan o yemyeşil adalar olmasa kasvetli ve mahzun görünecek bir manzara yaratırlar. Bu gölün fırtınayla altüst oluşuna tanık oldum, rüzgâr sudan girdaplar koparıp alırken, koca bir okyanusta sudan bir hortumun nasıl bir şey olacağını anlayabiliyordun ve dalgalar hiddetle dağın eteklerini dövüyordu, ki orada bir rahibin ve hanımının bir çığın altında kaldıkları ve ölüm esnasındaki feryatlarının gece rüzgâr kesildiği anlarda hâlâ duyulduğu söylenir. La Valais ve Pays de Vaud dağlarını gördüm. Ama Victor, bu ülke bana tüm bu harikalardan daha büyük haz veriyor. İsviçre'nin dağları daha heybetli ve yabansı ama bu nehir kıyılarının daha önce emsalini görmediğim bir cazibesi var. Şu uçurumdan sarkan şatoya bir bak ve adada, şu güzel ağaçların yeşillikleri arasında gizlenmiş

2 Dört Kanton Gölü: İsviçre'deki bir fyord gölü. Uri, Schwyz, Nidwalden ve Luzern kantonlarında kolları vardır – ç.n.

olana, üzüm bağları arasından gelen şu ırgatlara ve yarısı dağın kovuğuna gizlenmiş şu köye. Ah, hiç kuşkusuz, burada yaşayan ve burayı bekleyen ruh, ülkemizin buzullar istifleyen ya da dağların erişilmez tepelerine inzivaya çekilen ruhlarına nazaran, insanla daha barışık."

Clerval! Canım dostum! Senin sözlerini anmak ve hakkında fazlasıyla hak ettiğin övgüler sıralamak, hâlâ benim için büyük zevk. O, şekli şemaliyle, "pastoral şiirin ta kendisi"ydi.[3] Çılgın ve coşkun hayal gücünü yumuşatan hassas bir yüreği vardı. Ruhu gürül gürül bir sevgiyle dolup taşardı ve maddecilerin ancak hayallerde bulabileceğimizi söylediği türden fedakâr ve harikulade bir dosttu. Ama bu insancıl hisler dahi o tutkulu zihnini doyurmaya yetmezdi. Başkalarının yalnızca hayranlıkla bakmakla yetindiği doğanın görünümünü, o delicesine severdi:

> *(...) Gürültüyle akan çağlayan,*
> *Benliğini bir tutku gibi ele geçirmişti: Sarp kayalık,*
> *Dağ, koyu ve karanlık orman,*
> *Renkler ve cisimler onun için bir arzuydu; bir his, bir aşktı.*
> *Düşünce yardımıyla, gözlerden ırak bir*
> *ilgiyle uzaktan sevilecek bir güzellik değildi asla.*[4]

Peki o şimdi nerelerde?

Bu nazik ve latif varlık ebediyen kayıp mı? Fantastik ve olağanüstü fikirlerle, tahayyüllerle dopdolu, yaratıcısının hayatına bağlı bir dünya kurmuş olan o zihin yok olup gitti mi? Artık yalnızca hatıramda mı var? Hayır. Clerval, senin o

---

3 Leigh Hunt'ın "Rimini"si – Mary Shelley'nin notu. "Rimini'nin Hikâyesi" (1816): Leigh Hunt'ın (1784-1859) bir hikâyemsi şiiri. Dante'nin *Cehennem*'indeki Paolo ve Francesca'nın aşkını konu alır – y.h.n.

4 Wordsworth'un "Tintern Manastırı" şiirinden – Mary Shelley'nin notu. 76-83. dizeler. Mary Shelley "beni" sözcüğünü "onu" ile değiştirmiştir, çev. Barış Özkul – y.h.n.

letafetle yoğrulmuş ve güzellik saçan bedenin elbette çürüyüp gitti, ama ruhun hâlâ bu bedbaht dostuna uğrayıp onu teselli ediyor.

Kahrımdan kendimi tutamadığım için affet. Bu aciz sözlerim Henry'nin eşsiz kıymetine küçük bir övgü yalnızca, ama onu andığımda ıstırapla dolup taşan yüreğim böyle teselli buluyor. Hikâyeme devam edeyim.

Köln'ü geçtikten sonra, Hollanda düzlüklerine indik ve yolun kalan kısmını at üstünde gitmeye karar verdik. Çünkü rüzgâr ters yönde esiyordu ve nehrin akıntısı bizi ilerletemeyecek kadar yavaştı.

Karadaki yolculuğumuz, o güzel manzaranın ilginçliğinden yoksundu. Ama bir iki günde Rotterdam'a vardık ve oradan deniz yoluyla İngiltere'ye devam ettik. Britanya'nın beyaz falezlerini o ilk görüşümde aralık ayının sonlarıydı. Thames kıyıları yeni bir görünüm sunuyordu. Dümdüz ama verimliydiler ve neredeyse her kasaba, bir tarihi olayla birlikte anılıyordu. Tilbury Fort'u görünce İspanyol armadasını anımsadık. Gravesend, Woolwich ve Greenwich, hepsi de memleketimde duyduğum isimlerdi.

En nihayet, hepsine tepeden bakan St. Paul'ünkü ile birlikte Londra'nın sivri kulelerini ve İngiliz tarihinde ün salmış Kale'yi gördük.

İkinci Bölüm

Şimdiki konaklama yerimiz Londra'ydı, bu harika ve meşhur şehirde birkaç ay kalmaya karar vermiştik. Clerval, bu dönemde yıldızı parlayan dahi ve yetenekli kişilerle konuşmak istiyordu. Ancak benim için bu hedef ikincildi. Ben esas olarak vaadimi yerine getirmek için gerekli bilgileri edinmenin yollarını aramakla meşguldüm ve çabucak, yanımda getirdiğim, önde gelen doğa filozoflarına hitaben yazılmış referans mektuplarını devreye sokmuştum.

Bu yolculuk benim çalıştığım ve mutlu olduğum günlerde gerçekleşmiş olsaydı, bana tarifsiz bir zevk verirdi. Ancak büyük bir felakete uğramıştım ve bu insanları sırf korkunç bir telaşla içine gömüldüğüm bu konuda bana verebilecekleri bilgiler için ziyaret ediyordum. Başkalarıyla olmak benim için sinir bozucuydu. Yalnızken zihnimi cennet ve dünya imgeleriyle doldurabiliyordum. Henry'nin sesi beni avutuyor, böylece gelip geçici bir huzurla kendimi kandırabiliyordum. Ama meşgul, sıradan, şen yüzler beni yeniden ümitsizliğe itiyordu. Kendimle diğer insanlar arasında aşılmaz bir bariyer görüyordum; William ve Justine'in öldürül-

mesi bu bariyeri pekiştirmişti ve onlarla ilgili olayları düşündükçe ruhum acıyla doluyordu.

Clerval'da ise benim eski halimi görüyordum. Sorgulayıcıydı, tecrübe ve bilgi edinmeye can atıyordu. Gözlemlediği yöntem farklılıkları, onun için bitmez tükenmez bir bilgi ve eğlence kaynağıydı. Daima bir şeylerle meşguldü ve sefasını bozan tek şey benim dertli ve keyifsiz halimdi. Kaygıdan ya da acı hatıralardan muaf biçimde hayatta yeni bir alana yönelenlere özgü bu zevklerden onu mahrum etmemek adına, elimden geldiğince halimi gizlemeye çalışıyordum. Yalnız kalabilmek için, başka bir randevum olduğunu bahane ederek genelde onunla vakit geçirmeyi reddediyordum. Ayrıca şimdi yeni ürünüm için gerekli malzemeleri de toplamaya başlamıştım ve benim için bu, kafamın içine damlayan bir musluk misali eziyet vericiydi. Bu işle ilgili her düşünce bana şiddetli bir ıstırap veriyor, onu kastederek söylediğim her sözde dudaklarım titriyor, kalbim küt küt atıyordu.

Londra'da birkaç ay geçirdikten sonra, İskoçya'dan, daha önce Cenevre'de bizi ziyaret etmiş olan birinden bir mektup aldık. Bize memleketinin güzelliklerini sıralıyor ve bu güzelliklerin yolculuk rotamızı daha da kuzeye, kendisinin yaşadığı Perth'e kadar uzatmamız için kafi olup olmadığını soruyordu. Clerval bu daveti kabul etmeye dünden razıydı. Ben de her ne kadar topluma karışmaktan nefret etsem de, dağları, dereleri ve tabiat ananın cennetlik mekânlarını süsleyen tüm o büyüleyici şaheserleri yeniden görmeyi istiyordum.

İngiltere'ye ekimin başında varmıştık ve şimdi aylardan şubattı. Dolayısıyla kuzeye doğru yolculuğumuza bir ay daha geçirdikten sonra başlamaya karar verdik. Bu gezide Edinburgh'ya ulaşan anayolu takip etmek yerine, Windsor, Oxford ve Matlock ile Cumberland göllerine uğramayı tasarlıyorduk ve turumuzu temmuz sonuna doğru bitirmeye karar vermiştik. Ben, çalışmamı İskoçya'nın dağlık kuzey

bölgesindeki ücra bir yerlerde bitirmeyi kararlaştırdığımdan, kimya aletlerimi ve toplamış olduğum malzemeleri de valizime koydum.

27 Mart'ta Londra'dan ayrıldık ve birkaç gün Windsor'da kalıp, buradaki güzelim ormanlarda gezindik. Biz dağlılar için bu yepyeni bir manzaraydı. Ulu meşe ağaçları, bolca av hayvanı ve heybetli geyik sürüleri, hepsi bizim için ilgi çekiciydi.

Oradan Oxford'a devam ettik. Bu şehre girer girmez, zihnimiz yüz elli yıl önce burada sahnelenen olayların hatıralarıyla doldu. I. Charles kuvvetlerini burada toplamıştı. Parlamento ve özgürlüğü bir bayrak altında birleştirme davasında tüm ulus onu yüzüstü bıraktığında, bu şehir ona sadık kalmıştı. O talihsiz kralın ve yoldaşlarının anısı, sevimli Falkland,[1] küstah Gower,[2] kraliçe ve oğlu,[3] şehrin onların yaşadığı varsayılabilecek her köşesine apayrı bir ilginçlik katıyordu. Eski günlerin ruhu burayı mesken tutmuştu ve onun izini sürmekten zevk alıyorduk. Duyguların bu düşsel tatmini olmasaydı da, şehrin görünümü başlı başına hayranlığımızı kazanmaya yetecek güzelliğe sahipti. Üniversite binaları çok eski ve tablo gibidir. Sokakları muhteşem denebilecek güzelliktedir ve yanı başında, zarif otlarla kaplı yeşillikler arasından akan güzelim Isis,[4] uçsuz bucaksız dingin sulara kavuşur; şehrin yaşlı ağaçlarla kuşatılmış kaleleri, sivri kuleleri ve kubbelerinden oluşan ihtişamlı kalabalığının yansıları bu sulara vurur.

---

1 Lucius Cary, ikinci Falkland Vikontu (1610-1643), kral yanlısı, Newberry'deki muharebede öldürüldü – y.h.n.

2 1831 metninde "Goring" olarak düzeltilmiştir; George Goring, Baron Goring (1608-1657), iki kez taraf değiştirdikten sonra kral yanlısı olarak savaştı – y.h.n.

3 Henrietta Maria (1609-1699) ve 1660'ta II. Charles olarak tahta geçen oğlu (1630-1685) – y.h.n.

4 Thames nehri Oxford'da Isis adıyla bilinir – y.h.n.

Bu manzaradan zevk aldım almasına, ama yine de, hem geçmişteki olayların anısı hem de gelecekte olabileceklerin sezgisi tadımı kaçırıyordu. Dingin bir mutluluk mizacımın bir parçasıydı. Gençliğim boyunca hoşnutsuzluk asla semtime uğramamıştı. Olur da *ennuiye*[5] kapılacak olursam, güzel bir doğa manzarası görmek, ya da insan eseri kusursuz ve güzel bir şeyi araştırmak, daima oyalanmamı sağlar ve keyfimi yerine getirmeye yeterdi. Ama artık yıldırım çarpmış bir ağacım ben. Yıldırım ruhuma düştü ve o zaman, yakında artık olmayacağım şeyi –başkalarına zavallı kendime iğrenç görünen, felakete uğramış insanlığın sefil bir temsilini– sergilemek için yaşamam gerektiğine karar verdim.

Etrafında gezintiler yaparak ve İngiliz tarihinin o en canlı çağından bir şeyler anlatabilen her noktasını tanımaya çalışarak, Oxford'da epey zaman geçirdik. Küçük keşif gezilerimiz, art arda önümüze çıkan şeylerle sık sık uzuyordu. Meşhur Hampden'ın mezarını ve bu yurtseverin şehit düştüğü[6] muharebe meydanını ziyaret ettik. Bir an için, ruhum o alçaltıcı ve sefil korkularından sıyrılıp, bu nişangâhlarla anıtlaşan ve hatırlanan o yüce özgürlük ve fedakârlık düşüncelerinin mertebesine yükseldi. Bir anlığına, zincirlerimden silkinme cüretini gösterip, özgür ve mağrur etrafımı seyrettim. Ama zincir etime işlemiş olduğundan, yeniden, titrek ve ümitsizce, sefil benliğime gömüldüm.

Oxford'dan istemeyerek ayrılıp, bir sonraki durağımız olan Matlock'a doğru yola devam ettik. Bu kasabanın civarındaki kırlar, İsviçre'nin manzarasına çok daha fazla benziyordu. Ama her şeyin ölçeği daha alçaktı ve yeşil tepeler, memleketimin çamlı dağlarına daima eşlik eden uzak,

5 Bezginlik ve tatminsizlik – y.h.n.

6 John Hampden (1594-1643) Parlamentoda I. Charles'a yönelik muhalefetin lideri, Oxford yakınlarındaki Chalgrove Muharebe Meydanı'nda öldürüldü – y.h.n

karlı Alplerin tacından yoksundu. Harika mağarayı ve antika nesnelerin Servox ve Chamounix'deki koleksiyonlar gibi sergilendiği minik doğa tarihi kabinlerini gezdik. Chamounix ismini Henry'den duyunca ürperdim ve böylece o korkunç sahne ile özdeşleştirdiğim Matlock'tan ayrılmak için acele ettim.

Derby'den kuzeye doğru yol almaya devam ederek, Cumberland ve Westmoreland'de iki ay geçirdik. Artık neredeyse İsviçre dağlarında olduğumu hayal edebilirdim. Dağların kuzey yamaçlarındaki erimemiş minik kar kümeleri, göller ve gürül gürül akan kayalık dereler, hepsi de tanıdık ve sevdiğim görüntülerdi. Burada ayrıca, az daha beni mutluluk yanılgısına düşürecek arkadaşlar edindik. Clerval'in keyfi benimkinden çok daha yerindeydi. Yetenekli insanlarla dostluk etmek zihnini geliştiriyordu ve kendinin de, daha alt seviyedekilerle ilişkideyken düşündüğünden çok daha fazla kapasitesi ve yeteneği olduğunu fark ediyordu. "Burada hayatımı geçirebilirdim," diyordu bana, "ve bu dağların arasında, İsviçre'yi ve Ren Nehri'ni hemen hemen hiç özlemezdim."

Ama gezgin yaşamının, zevklerinin yanında bolca cefası da olduğunu anlamıştı. Clerval daima diken üstündedir ve ne zaman huzura ermeye başlasa, ilgisini çeken yeni bir şey uğruna o keyifle dinlendiği yerden ayrılmak zorunluluğu hisseder ve o yeni şeyi de yine yepyeni başka şeyler için terk eder.

Cumberland ve Westmoreland'in henüz birkaç gölünü ziyaret etmiş ve buranın sakinlerinden bazılarıyla samimiyeti ilerletmişken, İskoç dostumuzla randevu tarihimiz yaklaştığından, onlardan ayrılıp yolumuza devam ettik. Ben kendi adıma üzgün değildim. Bir süredir, vaadimi ihmal etmiştim ve iblisin hayal kırıklığının yaratacağı sonuçlardan korkuyordum. İsviçre'de kalarak bunun hıncını yakınlarım-

dan çıkarabilirdi. Bu düşünce peşimi bırakmıyor ve aksi durumda dinlenip huzur bulabileceğim her anımda bana eziyet ediyordu. Mektuplarımı hummalı bir sabırsızlıkla bekliyor, geciktiklerinde perişan olup, bin bir çeşit korkuya kapılıyordum. Ve mektuplar gelip de üstünde Elizabeth ya da babamın ismini gördüğümde, onları okuyup alınyazımı öğrenmeye korkuyordum. Zaman zaman iblisin beni takip ettiğini ve ihmalkârlığımı arkadaşımı öldürerek cezalandırabileceğini düşünüyordum. Bu düşüncelere kapıldığım zaman, Henry'yi bir an bile yalnız bırakamıyor, onu katilinin olası hışmından korumak için gölge gibi peşinde geziyordum. Kendimi, vicdan azabından kurtulamadığım çok ağır bir suç işlemiş gibi hissediyordum. Suçsuzdum, ama aslında suç işlemenin yaratacağı kadar amansız, korkunç bir laneti üzerime çekmiştim.

Edinburgh'a mahmur gözlerle ve yorgun bir zihinle gittim. Yine de bu şehir en bahtsız kulun bile ilgisini çekebilecek bir yerdi. Clerval burayı Oxford kadar sevmedi. Zira oranın eskiliği ona daha cazip gelmişti. Ama yeni Edinburgh şehrinin güzelliği ve intizamı, romantik şatosu ve şehir civarındaki dünya harikası Arthur Zirvesi (Arthur's Seat), St. Bernard Kuyusu ve Pentland Tepeleri, bu değişikliğin karşılığını vererek, onu neşelendirdi ve hayran etti. Bense seyahatimi bitirmek için sabırsızlanıyordum.

Bir hafta sonra Edinburgh'dan ayrılıp, St. Andrews'taki Coupar'dan geçerek ve Tay Nehri kıyısı boyunca ilerleyerek, arkadaşımızın bizi beklediği Perth'e vardık. Ama ne yabancılarla gülüşüp konuşmaya ne de misafirden beklenen güler yüzlülükle, onların düşünceleri ya da planlarıyla ilgilenir gibi yapmaya halim vardı. Bu yüzden Clerval'e İskoçya turunu yalnız başıma yapmak istediğimi söyledim. "Sen keyfine bak," dedim, "Sonra yine burada buluşalım. Bir iki ay ortalıkta görünmeyebilirim. Ama ne olursun bana dokunma.

Beni birazcık rahat, kendi halime bırak. Umuyorum döndüğümde daha neşeli olur, sana da daha iyi uyum sağlarım."

Henry beni vazgeçirmeye çalışsa da, bu planı uygulamakta kararlı olduğumu görünce itiraz etmekten vazgeçti. Sık sık ona yazmamı rica etti. "Tanımadığım bu İskoçlarla olmaktansa, o yalnız gezintilerine eşlik etmeyi yeğlerdim. Sevgili dostum, bir an önce geri dön ki, ben de kendimi biraz olsun evimde hissedeyim. Senin yokluğunda bu imkânsız."

Dostumdan ayrıldıktan sonra, İskoçya'nın ücra bir köşesine gidip, işimi o tenha yerde bitirmeye karar verdim. Canavarın beni takip ettiğinden ve ben işi bitirdikten sonra, eşini alabilmek için ortaya çıkacağından hiç şüphem yoktu.

Bu azimle dağlık kuzey bölgesini aştım ve zorlu çalışmalarımın mekânı olarak, en uzak Orkney Adaları'ndan[7] birinde karar kıldım. Yüksek yamaçlarını sürekli dalgaların dövdüğü neredeyse tek kayalıktan ibaret bu yer, böyle bir iş için gayet uygundu. Toprak çoraktı ve zavallı bir iki sığıra yetecek otlak alanı ve beş kişiden oluşan ve bir deri bir kemik hallerinden berbat beslendikleri anlaşılabilen ada ahalisinin yulafını zar zor karşılıyordu. Sırası geldiğinde sebze ve ekmek gibi lüksleri, hatta tatlı suyu dahi, yaklaşık beş mil uzaktaki anakaradan temin ediyorlardı.

Tüm adada üç viran kulübeden başka yer yoktu ve ben vardığımda bunlardan biri boştu. Onu kiraladım. Yalnızca iki odası vardı ve onlar da acınası fukaralığı tüm sefilliğiyle gözler önüne seriyordu. Sazdan çatı içe göçüktü, duvarlar sıvasızdı ve kapı, menteşesinden çıkmıştı. Kulübenin tamir edilmesi talimatı verip bir iki mobilya aldım ve buraya el koydum. Yokluk ve sefalet bu rençperlerin tüm algılarını uyuşturmuş olmasaydı, bu olay hiç kuşkusuz biraz şaşkınlık yaratırdı. Oysa şimdi, ters bakışlara maruz kalmadan ve rahatsız edilmeden yaşıyor, verdiğim azıcık yiyecek ve giysi

7 İskoçya'nın kuzey açıklarındaki adalar – y.h.n.

karşılığında zar zor bir teşekkür alıyordum. Cefa insanlarda en katıksız duyguları bile işte böylesine köreltiyor.

Bu inziva yerinde sabahlarımı tümüyle işime adamıştım. Ama akşamları, havalar el verdiğince, deniz kıyısındaki taşlı kumsalda, kükreyip ayaklarımı döven dalgaları dinleyerek yürüyüş yapıyordum. Yavan olsa da sürekli değişen bir manzaraydı. İsviçre'yi düşünüyordum, orası bu kasvetli ve korkunç peyzajdan dağlar kadar farklıydı. Oranın tepeleri üzüm bağlarıyla kaplıdır ve düzlüklere serpilmiş bolca çiftlik evi görülür. Duru göllerine mavi ve sakin bir göğün aksi düşer ve belalı rüzgârların yarattığı arbede, bu dev okyanusun kükreyen dalgalarına kıyasla haşarı bir çocuğun oyunu gibidir.

Oraya ilk vardığımda, meşgalelerimi bu şekilde düzenlemiştim. Ancak ilerledikçe, bu iş her geçen gün bana daha korkunç ve bıktırıcı gelmeye başladı. Kimi zaman, günlerce laboratuvara kapanmaya bir türlü gönlüm razı olmuyordu. Kimi zamansa işimi tamamlamak için gece gündüz didiniyordum. Kendimi adadığım iş, gerçekten de tiksinti vericiydi. İlk deneyim sırasında, çılgın bir heyecanla kendimden geçtiğimden, yaptığım işin korkunçluğunu gözüm görmemişti. Pür dikkat, çabamın sonuçlarına odaklanmıştım ve yaptığım işlemlerin iğrençliğini görememiştim. Ama artık oraya soğukkanlılıkla gidiyordum ve kendi ellerimle yarattığım eser beni sık sık tiksindiriyordu.

İşte bu konumda, son derece iğrenç bir işle meşgul, bir anlığına dahi olsa çalıştığım fiili ortamdan başka hiçbir şeyle ilgilenmediğim bir yalnızlığa gömülmüşken, duygusal dengem bozuldu. Gitgide vesveseli ve sinirli birine dönüştüm. Her an celladımla karşılaşma korkusu içindeydim. Bazen, görmekten çok ürktüğüm o şeyle karşılaşırım diye gözlerimi kaldırmaktan korkarak, bakışlarımı yerdeki sabit bir noktaya dikip oturuyordum. Ben yalnızken (iblis) eşini iste-

mek için gelebilir diye, diğer insanların gözü önünden uzaklaşmaya korkuyordum.

Bu arada çalışmaya devam ediyordum ve bu zorlu işte şimdiden önemli bir ilerleme kaydetmiştim. Hem ürkek hem hevesli bir umutla, bu işi bitirmek için sabırsızlanıyordum. Bu umudu deşmeye cesaretim yoktu ancak ne olduğu belirsiz bir felaketin yaklaştığını hissediyordum ve içim bulanıyordu.

Üçüncü Bölüm

Bir akşam, laboratuvarımda oturuyordum. Güneş batmıştı ve ay denizden yeni doğuyordu. Çalışmam için yeterli ışık yoktu ve ben, o gecelik işi bıraksam mı, yoksa ara vermeden, bu işi bir an önce bitirmeye mi çalışsam diye tereddüt içinde oyalanıyordum. Böyle otururken, düşünceler birbirini kovaladı ve o sırada uğraştığım şeyin yaratacağı sonuçları düşünmeye başladım. Üç yıl önce benzer bir işe girişmiştim ve emsalsiz barbarlığıyla beni perişan eden ve ebediyen derin bir pişmanlığa iten bir canavar yaratmıştım. Şimdi yine aynı şekilde, mizacını hiç bilmediğim bir başka mahluk yaratmak üzereydim. Bu dişi, partnerinden binlerce kez daha habis olabilir ve cinayet ve kötülükten nedensizce zevk duyabilirdi. Canavar, insanların yaşadığı yerleri terk etmeye ve çöllerde gizlenmeye yemin etmişse de, o etmemişti ve her halükarda düşünen ve mantık yürüten bir hayvan olacağına göre, kendisinin yaratılışından önce yapılmış bir sözleşmeye uymayı reddedebilirdi. Hatta birbirlerinden nefret bile edebilirlerdi; şimdi hayattaki canavar kendi çirkinliğinden tiksinirken, bu yeni mahluk dişi suretinde karşısına çıktığında

o çirkinliğe çok daha büyük nefret duymayacak mıydı? Dişisi de tiksintiyle ona sırt çevirip insanın üstün güzelliğine yönelerek onu terk edebilir ve canavar, kendi türdeşi tarafından terk edilmiş olmanın taze öfkesiyle kudurmuş halde, yeniden yalnız kalabilirdi.

Avrupa'yı terk edip yeni dünyanın tenhalıklarında yaşayacak olsalar bile, iblisin susuzluğunu çektiği karşılıklı sevginin ilk ürünlerinden biri çocuk olacaktı ve bizatihi insan türünün yaşamını riskli ve korkunç kılabilecek bir iblis soyu dünyaya yayılmış olacaktı. Sırf kendi çıkarım için, yeni nesilleri sonsuza dek böyle bir lanete uğratmaya hakkım var mıydı? Daha önce, yarattığım mahlukun demagojisinden etkilenmiştim. Onun şeytani tehditleri mantığımı uyuşturmuştu. Ama şimdi ilk defa, verdiğim sözün günahkârlığı kafama dank ediyordu. Gelecek nesillerin beni, bencilliği yüzünden, belki tüm insan soyunun varlığı pahasına kendi huzurunu satın almakta tereddüt etmemiş bir baş belası diye lanetle anabileceklerini düşünmek tüylerimi ürpertiyordu.

Titriyordum ve kalbim duracak gibiydi ki, başımı kaldırdığımda, ayın ışığıyla aydınlanan penceremde iblisi gördüm. Ben oturmuş, bana verdiği görevi yerine getirmekle uğraşırken, gözünü dikmiş bana bakıyordu. Dudakları pis bir sırıtışla kırışmıştı. Evet, yolculuklarım boyunca beni takip etmişti. Ormanlarda sürtmüş, mağaralara saklanmış ya da geniş ve çorak kırlara sığınmıştı; şimdi de ne kadar ilerlediğimi görmeye ve sözümü yerine getirmemi istemeye gelmişti.

Ona baktığımda, yüzündeki ifadeden, kötülük ve hainlik akıyordu. Ona onun gibi biri daha yaratma vaadimi düşününce çıldıracak gibi oldum ve hiddetten titreyerek, üzerinde çalıştığım şeyi paramparça ettim. Zavallıcık, kendi mutluluğunu gelecekteki varlığına endekslediği mahluku yok ettiğimi görünce, melun bir çaresizlikle ve kinle uluyarak uzaklaştı.

Odadan çıktım ve kapıyı kilitlerken, içimden bir daha asla bu işe kalkışmayacağıma yemin ettim, sonra da, titrek adımlarla daireme gitmeye çalıştım. Yapayalnızdım. Yakınımda bu kasveti dağıtacak ve beni bu korkunç hayallerin berbat zulmünden uzaklaştıracak hiç kimse yoktu.

Aradan saatler geçti ve ben penceremin önünde sessizce durup denizi seyrettim. Su neredeyse kıpırtısızdı; rüzgârlar dinmişti ve ayın dingin ışığı altında tüm doğa istirahatteydi. Yalnızca birkaç balıkçı teknesi suya benek benek yayılmıştı ve ara ara hafif bir meltem, birbirlerine seslenen balıkçıların seslerini getiriyordu. Sessizliği hissetmekle birlikte, bunun ne kadar derin olduğunun farkında değildim, ta ki aniden kıyıda bir yerde küreklerin suda çırpınışını duymama ve evimin yakınında birinin kıyıya çıkmasına kadar.

Bir iki dakika sonra, biri yavaşça kapımı açmaya çalışırmış gibi bir kapı gıcırtısı duydum. Tüm vücudum zangır zangır titriyordu. Gelenin kim olduğunu sezer gibi oldum ve benimkine çok da uzak olmayan kulübelerden birinde oturan köylülerden birini uyandırmak istedim. Ancak kâbus görürken çok sık olduğu gibi, yaklaşan bir tehlikeden kaçmaya çalışıp boşa çaba harcadığın ve bulunduğun yere mıhlandığın zamanlardakine benzer o çaresizlik duygusuna teslim olmuştum.

Çok geçmeden, koridorda yaklaşan ayak seslerini duydum. Kapı açıldı ve delice bir korkuyla beklediğim o alçak göründü. Kapıyı kapatıp bana doğru geldi ve boğuk bir sesle şöyle dedi:

"Başladığın eseri imha ettin. Ne yapmaya çalışıyorsun? Sözünden dönmeye mi kalkışıyorsun? Onca zorluk ve sefalet çektim. İsviçre'den seninle birlikte ayrıldım; Ren kıyıları boyunca, onun yeşil adalarında ve tepelerin zirvelerinde sürüne sürüne dolaştım. İngiltere kırlarında ve İskoçya bozkırında aylarca bekledim. Onca yorgunluğa, soğuğa ve açlığa

katlandım ve sen umutlarımı yok etmeye kalkışıyorsun, öyle mi?"

"Defol git! Sözümü geri alıyorum. Çirkinliği ve kötülüğüyle sana eş, senin gibi birini bir daha asla yaratmayacağım."

"Köle, önce seni ikna etmeye uğraşmıştım, ama sen buna tenezzül etmeye değecek biri olmadığını kanıtladın. Unutma ki ben güçlüyüm. Kendi mağduriyetine inanmışsın, ama seni öyle perişan ederim ki, gün yüzü görmeye bile lanet edersin. Sen benim yaratıcımsın, ama senin efendin benim; – sözümü dinle!"

"Benim zayıflığım geçmişte kaldı, senin hakimiyetin ise sonuna geldi. Tehditlerin beni günah işlemeye itemez, bilakis senin suçlarına ortak olacak birini yaratmama kararımı haklı çıkarır. Ölümden ve günahkârlıktan haz alan bir iblisi bile bile dünyaya salayım öyle mi? Defol git! Kararın kesin ve senin sözlerin öfkemi daha da kudurtmaktan başka işe yaramıyor."

Canavar yüzümdeki kararlılığı gördü ve bir şey yapamamanın verdiği öfkeyle dişlerini gıcırdattı. "Her insanın bağrına basacak bir eşi, her hayvanın bir partneri olurken ben yalnız mı kalacağım?" diye haykırdı. "Benim de şefkat duygularım vardı ve karşılığında tiksinti ve aşağılanma gördüm. İstersen nefret et. Ama dikkatli ol! Günlerin korku ve sefaletle geçecek ve mutluluğunu sonsuza dek elinden alacak o felaket de çok yakında geliverecek. Ben dipsiz sefaletin içinde kıvranırken, sen mutlu mu olacaksın? Diğer duygularımı yıkabilirsin, ama kinim yok olmaz. Şu andan itibaren benim kinim ışıktan ve yemekten daha değerli! Ben belki ölürüm ama, önce sen, zorbam ve işkencecim, sen yaşadığın her acı günle, doğan güneşe lanet edeceksin. Ayağını denk al. Zira benim bir şeyden korkum yok, bu yüzden de güçlüyüm. Bir yılan sinsiliğiyle vaktini kollayacağını ki, onun zehriyle sokabileyim. Yol açtığın kötülüklere pişman olacaksın."

"Sus artık şeytan, sus da fesat sözlerinle zehir saçma. Kesin kararımı sana bildirdim ve bu lafların altında ezilecek bir korkak değilim. Beni rahat bırak, sana boyun eğmem."

"Pekala. Gidiyorum. Ama unutma, düğün gecende seninle olacağım."

Ona doğru atılıp haykırdım, "Hain! Ölüm fermanımı imzalamadan önce, asıl sen kendini kolla."

Az daha yakalıyordum ama elimden sıyrılmayı başardı ve apar topar evden dışarı çıktı. Bir iki dakika sonra, onu, bir ok hızıyla suları yararak ilerleyen kayığının içinde gördüm ve kısa süre sonra dalgaların arasında gözden kayboldu.

Her şey yeniden sessizliğe bürünmüştü, ama sözleri kulaklarımda çınlıyordu. Huzurumun katilinin peşinden gidip onu okyanusa atma arzusunun hıncıyla yanıyordum. Telaşla ve endişeyle odada volta atarken, bana acı veren ve yüreğimi sızlatan binlerce düşünce zihnime üşüşüyordu. Neden onun peşinden gitmemiş, onunla göğüs göğse bir düelloya girmemiştim? Onun yerine, gitmesine göz yummuştum ve şimdi rotasını anakaraya çevirmişti. Onun dinmek bilmeyen kininin bir sonraki kurbanının kim olabileceğini düşündükçe tüylerim ürperiyordu. O zaman yine o sözleri aklıma geliyordu. *Düğün gecende seninle olacağım.* Ecelim için belirlenen tarih oydu demek. O zaman ölecektim ve aynı anda, hem onun kinini doyurmuş hem de o kini dindirmiş olacaktım. Bu olasılık beni korkutmuyordu. Ama sevgili Elizabeth'imi –sevgilisinin öylesine barbarca kendisinden koparıldığını öğrendiği zaman akıtacağı gözyaşlarını ve kederini– düşündüğümde, en son aylar önce akıtmış olduğum gözyaşları gözlerimden süzüldü ve çetin bir mücadele vermeden düşmanıma teslim olmamaya karar verdim.

Gece akıp geçti ve güneş okyanusun üzerinde yükseldi. Öfkenin şiddeti umutsuzluğun derinliklerine gömüldüğünde buna yatışma denebilirse eğer, duygularım yatışmıştı.

Evi, geçen geceki kavganın o iğrenç sahnesini, terk ettim ve kumsalda yürüdüm. O denizi benimle insanlar arasında neredeyse aşılmaz bir bariyer olarak görüyordum. Daha doğrusu, içten içe o denizin öyle olmasını çok istedim. Hayatımı bu çorak kayalıklarda, evet bıkkın bir ruh haliyle ama herhangi bir ani felaketin şokuna maruz kalmadan, sürdürebilmek istiyordum. Eğer geri dönersem, ya kendimi feda edecek ya da en sevdiklerimin kendi yaratmış olduğum bir şeytanın ellerinde öldüğünü görecektim.

Tüm sevdiklerinden ayrı düşmüş ve bundan dolayı perişan, huzursuz bir hayalet gibi, adada dolanıp durdum. Öğlen olup güneş daha da yükseldiğinde, çimenlere uzanıp derin bir uykuya daldım. Dün gece boyunca gözümü kırpmamıştım, sinirlerim gergindi ve uykusuzluktan ve acıdan gözlerim yanıyordu. Gömüldüğüm uyku beni dinçleştirdi ve uyandığımda tekrar, kendim gibi insanların olduğu o soya ait olduğumu hissettim ve çok daha sakin bir biçimde, olup bitenleri düşünmeye başladım. Yine de ifridin sözleri hâlâ ölüm çanları gibi kulaklarımda çınlıyor, rüya gibi gelseler de, gerçeklik gibi aşikâr ve can sıkıcı görünüyorlardı.

Güneş iyice alçalmıştı ve ben hâlâ kıyıda oturmuş, kabarmış iştahımı yulaflı kekle dindirmeye çalışırken, bir balıkçı kayığının az ötemde kıyıya yanaştığını gördüm ve kayıktaki adamlardan biri bana bir paket getirdi. Pakette Cenevre'den gelen mektuplar vardı ve biri kendisine katılmam için yalvaran Clerval'in mektubuydu. İsviçre'den ayrıldığımızdan beri neredeyse bir yıl olduğunu ve hâlâ Fransa'ya gitmediğimizi söylüyordu. Bu yüzden, bir hafta içinde bu ücra adadan ayrılıp onunla Perth'te buluşmamı istiyor, o zaman, sonraki yolculuklarımız için planlar yapabileceğimizi bildiriyordu. Bu mektup beni biraz daha hayata döndürdü ve orada iki gün daha geçirdikten sonra adadan ayrılmaya karar verdim.

Yine de ayrılmadan önce yapmam gereken bir iş vardı

ki düşünmesi bile tüylerimi diken diken ediyordu. Kimya ekipmanımı toplamam gerekiyordu ve bunun için o iğrenç çalışmaya sahne olmuş olan odaya girmek ve görüntüsü bile içimi bulandıran aletleri elime almak zorundaydım. Ertesi sabah gün ağardığında, tüm cesaretimi toplayıp laboratuvarımın kapısının kilidini açtım. İmha ettiğim yarım kalmış yaratığın artıkları yerlere saçılmıştı ve kendimi neredeyse bir insanı canlı canlı parçalamış gibi hissettim. Bir an durup kendimi topladıktan sonra odaya girdim. Ellerim titreyerek aletleri odadan dışarı taşıdım. Ama köylülerde dehşet ve şüpheye yol açmamak için çalışmamın kalıntılarını geride bırakmamam gerektiğini düşündüm ve bu yüzden onları bol miktarda taşla birlikte bir sepete doldurdum ve bunları saklarken, hemen o gece denize atmaya karar verdim. Bir taraftan da kumsalda oturup kimya ekipmanımı temizlemekle ve düzenlemekle uğraştım.

İblisin ortaya çıktığı o geceden beri duygularım tümüyle ve kesin olarak değişmişti. Ondan önce, vaadimi, umutsuz bir çaresizlikle, sonucu ne olursa olsun yerine getirilmesi gereken bir şey olarak görmüştüm. Oysa artık sanki gözlerimden bir perde kalkmış da ilk defa her şeyi apaçık görüyormuş gibi hissediyordum. Uğraşıma yeniden dönme fikrini aklıma bile getirmiyordum. İşittiğim tehdit zihnimden çıkmıyordu ama benim gönüllü olarak girişeceğim bir işle bu tehditten kurtulabileceğimi sanmıyordum. Kendi kendime, o ilk ifritten bir tane daha yaratmanın en aşağılık ve en gaddarca bencillik olacağına kesin karar vermiştim ve bundan farklı bir sonuca varacağım her düşünceyi kafamdan kovmuştum.

Sabah saat iki ve üç arası ay doğdu ve o zaman, sepetimi küçük bir kayığa yükleyip, kıyıdan yaklaşık dört mil açıldım. Ortalık kusursuz tenhalıktaydı. Kıyıya dönmekte olan bir iki kayık vardı ama ben ilerleyerek onlardan uzaklaşmış-

tım. Kendimi tüyler ürpertici bir suç işlemek üzereymiş gibi hissediyordum ve gerginlikten titreyerek, herhangi bir insanla karşılaşmaktan kaçınıyordum. Bir ara, o ana kadar pırıl pırıl olan ay, aniden yoğun bir bulutla kaplandı ve ben bu karanlık anı fırsat bilerek sepetimi denize attım. Sepetin dibe doğru gömülürken çıkardığı lıkırtıları dinledikten sonra, kayığımla o noktadan uzaklaştım. Gökyüzü bulutlanmıştı ama o sırada çıkan poyrazın taşıdığı serinliğe rağmen hava sakindi. Yine de bu esinti beni ferahlatıp öyle hoş duygularla doldurdu ki, suda bir süre daha oyalanmaya karar verdim ve dümeni düz bir konumda sabitleyerek, kayığın dibine serilip yattım. Ay bulutların ardına gizlenmiş, her şey karanlığa gömülmüştü ve ben yalnızca dalgaları boylu boyunca kesen omurgasıyla, kayığın çıkardığı sesleri duyuyordum. Bu mırıltı bir ninni gibi beni sakinleştirdi ve kısa sürede deliksiz bir uykuya daldım.

Bu durumda ne kadar kaldım bilmiyorum, ama uyandığımda güneşin epey tepeye yükseldiğini gördüm. Rüzgâr şiddetlenmişti ve dalgalar küçük kayığımın güvenliğini durmaksızın tehdit ediyordu. Rüzgârın poyrazdan estiğini ve denize açıldığım kıyıdan beni epey uzaklaştırmış olacağını fark ettim. Yönümü değiştirmeye çalıştım ama çok geçmeden, bu denemeye bir kez daha kalkışırsam kayığın anında suyla dolacağını fark ettim. Bu konumdayken, tek çare kendimi rüzgâra bırakmaktı. İtiraf etmeliyim ki biraz korkmuştum. Yanımda pusula yoktu ve dünyanın bu bölgesini öyle az tanıyordum ki güneşin bana pek bir faydası olmazdı. Koca Atlantik okyanusuna sürüklenebilir, açlığın vereceği her türlü eziyeti tadabilir ve etrafımda kükreyip boğuşan engin sular tarafından yutulabilirdim. Şimdiden saatlerdir denizdeydim ve çekeceğim cefanın uvertürü misali, kavurucu bir susuzluğun ıstırabını duyuyordum. Rüzgârla uçuşup yerlerini sürekli yenilerine bırakan bulutlarla dolu gökyüzüne

baktım. Birazdan bana mezar olacak denize baktım. "İfrit," diye haykırdım, "çoktan yapacağını yaptın!" Elizabeth'i, babamı, Clerval'i düşündüm ve şimdi huzurumda perde sonsuza dek kapanmak üzereyken bile düşüncesi tüylerimi ürperten hayallere gömüldüm.

Birkaç saat böyle geçti. Ama güneş ufka doğru alçaldıkça, rüzgâr gitgide durularak hafif bir melteme dönüştü ve denizin dev dalgaları dindi. Ama bunların yerini, ağır bir dip dalga aldı. Midem bulanıyordu ve kayığın omurgasına tutunmakta zorlanıyordum. Tam o anda birdenbire güney yönünde dağlık bir ufuk çizgisi gördüm.

Yorgunluktan ve saatlerdir katlandığım korkunç belirsizlikten neredeyse tükenmişken, bu ani yaşam belirtisi, yüreğime ılık bir sevinç seli gibi hücum etti ve gözlerimden yaşlar süzüldü.

Duygularımız ne kadar değişken ve en aşırı mutsuzluk anında bile bizi hayata sıkıca tutunmaya iten şu sevgimiz ne tuhaf! Giysilerimin bir kısmından başka bir yelken yaptım ve hevesle dümenimi karaya doğru çevirdim. Kıyı yabanıl ve kayalık görünüyordu, ama yaklaştıkça, uygarlığın izlerini hemen fark ettim. Kıyının yakınındaki gemileri gördüm ve kendimi bir anda yeniden uygar insan muhitine ulaşmış hissettim. Kıyının dönemeçlerini hevesle aşarak, en sonunda küçük bir burnun ardından görünen çan kulesini selamladım. Aşırı bitkin halde olduğumdan, doğrudan, en kolay yiyecek bulabileceğim şehir merkezine doğru gitmeye karar verdim. Neyse ki yanımda param vardı. Burnu döndüğümde, küçük, düzgün bir kasaba ve güzel bir liman gördüm ve bu beklenmedik kurtuluşun sevinciyle kalbim güm güm atarak, limana girdim.

Ben kayığı onarmakla ve yelkenleri düzeltmekle uğraşırken, insanlar benim bulunduğum yere doğru toplanmaya başladı. Beni gördüklerine çok şaşırmış gibiydiler. Ama ba-

na yardım etmeye çalışmak yerine, başka herhangi bir zaman beni hafif paniğe sevk edebilecek el kol işaretleriyle aralarında fısıldaşıyorlardı. O anki durumda, yalnızca İngilizce konuşmaları dikkatimi çekti ve ben de bu yüzden onlara o dilde hitap ettim: "Sevgili dostlar," dedim, "rica etsem bana bu kasabanın ismini söyleyip nerede olduğum hakkında bilgi verebilir misiniz?"

"Yakında anlarsın," diye adamın biri homurtuyla cevap verdi. "Belki de çok da hoşuna gitmeyecek bir yere geldin. Ama emin ol kimse sana yerini sormayacak."

Bir yabancıdan böylesine kaba bir cevap almak beni fazlasıyla şaşırtmış, yanımdakilerin asık suratlı ve öfkeli yüzlerini fark etmek de ayrıca huzurumu kaçırmıştı. "Neden bu kadar kaba cevap veriyorsunuz?" dedim. "Eminim İngilizlerin adetlerinde yabancılara böylesine soğuk davranmak yoktur."

"İngilizlerin adetlerini bilemem. Ama İrlandalılarda canilerden nefret etmek adettendir."

Bu tuhaf diyalog sürerken, kalabalığın hızla büyüdüğünü fark ettim. Yüzlerinde beni endişelendiren ve bir miktar paniğe sevk eden merakla karışık bir öfke vardı. En yakın hana nasıl gidilebileceğini sordum ama kimse cevap vermedi. O zaman yoluma gitmeye yeltendim ve kalabalıktan bir mırıltı yükselirken, insanlar peşimden gelip etrafımı sardılar. Bu sırada ters görünümlü bir adam yaklaşıp omzumu dürttü ve "Gelin Bayım," dedi, "benimle Mr. Kirwin'e gelmeniz gerekiyor, ifade vermek için."

"Mr. Kirwin de kim? Neden ona ifade verecekmişim? Burası özgür bir ülke değil mi?"

"Muhakkak bayım, namuslu insanlar için gayet özgür bir ülke. Mr. Kirwin sulh hakimi, siz de dün gece burada cesedi bulunan bir beyefendinin ölümüyle ilgili ifade vereceksiniz."

Bu cevap beni irkilttiyse de hemen toparlandım. Suçsuzdum, bunu kolayca kanıtlayabilirdim. Bu yüzden görevli-

nin peşinden sessizce gittim ve kasabadaki en güzel binalardan birine götürüldüm. Yorgunluktan ve açlıktan yere yıkılacak haldeydim ama etrafımı kalabalık sarmışken, korku ya da vicdan azabına yorulabilecek hiçbir fizikî bitkinlik belirtisi göstermemek için, tüm gücümü toplamam gerektiğini düşündüm. O sırada, birazdan başıma gelecek olan ve yol açtığı dehşet ve çaresizlikle tüm kepazelik ve ölüm korkularını unutturacak olan felaketi hemen hemen hiç beklemiyordum.

Burada bir ara vermem lazım. Çünkü az sonra anlatacağım korkunç olayları doğru ayrıntılarıyla hatırlayabilmem için tüm gücümü toplamam gerekiyor.

Dördüncü Bölüm

Az sonra, sakin ve mülayim tavırlarıyla, yaşlı, babacan bir adam olan sulh hakiminin huzuruna çıkarıldım. Ancak adam biraz haşin bakışlarla beni süzdü ve sonra da yanımdakilere dönüp, bu vakaya kimin tanıklık edeceğini sordu.

Yarım düzine kadar adam öne çıktı ve içlerinden sulh hakiminin seçtiği biri, yeminli ifadesinde, önceki gece oğluyla ve damadı Daniel Nugent ile birlikte balık tutmaya çıktığını, saat 10 sularında, kuzey yönünde güçlü bir fırtınanın yükseldiğini görüp, bu yüzden, sığınmak için limana girdiklerini aktardı. Henüz ay doğmadığından gece çok karanlıkmış. Adet edindikleri gibi limanda değil onun yaklaşık iki mil aşağısındaki bir koyda demirlemişler. Elinde olta takımlarının bir kısmını taşıyarak ilk o karaya çıkmış ve diğerleri de biraz uzaktan peşinden geliyorlarmış. Kumlarda ilerlerken, ayağına bir şey takılmış ve boylu boyunca yere serilmiş. Yol arkadaşları yardım etmek için yanına gelmişler ve fenerlerinin ışığında, onun ölü olduğu her halinden belli bir erkek gövdesinin üzerine düştüğünü anlamışlar. İlk tahminleri, bunun boğulmuş ve dalgalarla kıyıya vurmuş birinin cese-

di olduğu yönündeymiş. Ancak cesedi incelediklerinde, giysilerinin ıslak olmadığını ve hatta bedenin henüz soğumamış olduğunu fark etmişler. Derhal onu yakında oturan yaşlı bir kadının evine götürmüşler ve yeniden hayata döndürmeye çabalasalar da başaramamışlar. Yirmi-yirmi beş yaşlarında yakışıklı bir adammış. Belli ki boğularak öldürülmüş, zira şiddete uğradığının tek işareti, boynundaki siyah parmak izleriymiş.

Bu yeminli ifadenin ilk kısmı en ufak biçimde ilgimi çekmemişti, ancak parmak izlerinden söz edildiği anda, erkek kardeşimin katlini anımsadım ve aşırı heyecanlandım. Elim ayağım titreyip gözlerim kararınca, destek almak için bir iskemleye yaslanmak zorunda kaldım. Sulh hakimi büyük dikkatle beni izliyordu ve tavrımdan elbette olumsuz bir izlenim edinmişti.

Oğul da babanın ifadesini doğruladı. Ancak Daniel Nugent kürsüye çağrıldığında, kayınpederinin yere düşüşünden hemen önce, kıyıdan az uzakta, içinde tek bir adamın olduğu bir kayık gördüğünden emin olduğuna yemin etti ve gökteki bir iki yıldızın ışığı altında görebildiği kadarıyla, bu benim az önce karaya çıktığım kayığın aynısıydı.

Bir kadın yeminli ifadesinde, kumsalın yakınında oturduğunu, bir ceset bulunduğu haberini almadan bir saat kadar önce, evinin kapısı önünde oturmuş balıkçıların dönüşünü beklerken, içinde tek başına bir adamın oturduğu bir kayığı, sonradan cesedin bulunduğu kıyıdan açılırken gördüğünü anlattı.

Bir diğer kadın, balıkçıların cesedi onun evine getirdikleri yönündeki ifadelerini doğruladı. Ceset soğumamıştı. Onu yatağa yatırıp elleriyle ovmuşlar ve Daniel bir eczacı bulmak için kasabaya inmişti. Ancak adam ölmüştü.

Benim karaya çıkışımla ilgili başka birkaç kişi daha sorguya çekildi. Onlar da gece boyunca etkili olan güçlü kuzey

rüzgârı yüzünden, benim çok büyük ihtimalle saatlerce dolanıp durduğum ve kıyıdan ayrıldığım noktaya geri dönmek zorunda kaldığım konusunda hemfikirdi. Ayrıca, benim cesedi başka bir yerden getirdiğimin anlaşıldığını ve belli ki kıyıyı bilmediğimden, kasabanın cesedi bıraktığım yerden uzaklığını bilmeden, limana yanaşmış olabileceğimi söylüyorlardı.

Mr. Kirwin, bu ifadeleri dinledikten sonra, cesedi gördüğümde nasıl tepki vereceğimi izleyebilmek için, onu gömülmek üzere beklettikleri odaya götürülmemi istedi. Bu fikir muhtemelen, cinayet şekli anlatılırken sergilediğim aşırı heyecandan dolayı aklına düşmüştü. Dolayısıyla, sulh hakimi ve başka birkaç kişi eşliğinde, misafirhaneye götürüldüm. Bu olaylı gece boyunca gerçekleşen tuhaf tesadüflerden dolayı, ister istemez heyecanlıydım. Ancak, cesedin bulunduğu saatlerde, yaşadığım adada birkaç kişiyle sohbet etmekte olduğumu bildiğim için, bu meselenin nasıl sonuçlanacağı konusunda içim son derece rahattı.

Cesedin bulunduğu odaya girdim ve beni tabutun yanına götürdüler. Onu gördüğüm andaki duygularımı sana nasıl anlatayım? Hâlâ daha dehşetten dilim damağım kuruyor, onu tanımanın verdiği ıstırabı anımsatan o korkunç anı düşündükçe, tüylerimin diken diken olmasına ve içimde beliren korkunç acıya engel olamıyorum. Henry Clerval'ın cansız bedenini önümde uzanmış görünce, o mahkeme, o sulh hakimi ve tanıkların varlığı zihnimden bir düş gibi uçup gitti. Nefes alamadım ve kendimi cesedin üzerine atıp, haykırdım: "Benim kanlı entrikalarım seni de mi canından etti, canım Henry'm? İki kişiyi şimdiden yok ettim. Diğer kurbanlar sırasını bekliyor. Ama sen, Clerval, dostum, velinimetim..."

Bünyem, katlandığım korkunç acıya daha fazla dayanamadı ve şiddetli bir titreme nöbeti geçirdiğim sırada beni odadan dışarı çıkardılar.

Bunun ardından hummaya yakalandım. İki ay boyunca ölüm döşeğinde yattım. Sonradan duyduğuma göre, korkunç şeyler sayıklamışım; William, Justine ve Clerval'in katili olduğumu söylemişim. Kimi zaman refakatçilerime, bana eziyet eden iblisi yok etmemde bana yardımcı olmaları için yalvarmışım, kimi zaman da canavarın parmaklarını ensemde hissederek, acıyla ve dehşetle çığlıklar atmışım. Neyse ki kendi dilimde konuştuğumdan, ne dediğimi yalnızca Mr. Kirwin anlamış ama hareketlerim ve acı haykırışlarım diğer izleyenleri de korkutmaya yetmiş.

Ah, niçin ölmedim? Hayatta hiçbir kulun olmadığı kadar sefil haldeyken, neden yeryüzünden tamamen silinip ebedi huzura kavuşmadım? Ölüm, ebeveynlerinin tek umudu olan, üzerine titrenen nice pırıl pırıl çocuğu hayattan koparır. Nice gelinler, gencecik aşıklar, bir gün sağlıkla ve umutla ışırken, ertesi gün solucanlara yem olup mezarlarda çürüyor! Benim cismim neydi ki, bir tekerleğin devri gibi döne döne eziyetimi tazeleyen bunca şoka böylesine dayanabiliyordum.

Ama ben, yaşamaya mahkûm edilmiştim ve iki ay sonra, bir rüyadan uyanır gibi, kendimi bir hapishanede, sefil bir yatağa uzanmış, mahkûmlar, gardiyanlar, kilitler ve tüm o zindan teçhizatının ortasında buldum. Hatırlıyorum, ayılıp bunu idrak ettiğimde sabahtı. Olup bitenlerin ayrıntılarını unutmuştum ve yalnızca çok büyük bir talihsizlik sonucu kendimi kaybettiğimi düşünüyordum. Ama etrafıma bakıp parmaklıklı pencereleri ve bulunduğum odanın sefaletini görünce, tüm olanlar şimşek hızıyla aklımdan geçti ve acı bir inilti koyverdim.

Sesim yanı başımda bir iskemlede uyuyan yaşlı bir kadını uyandırdı. Kadın, gardiyanlardan birinin karısı olan, kiralık bir hastabakıcıydı ve yüz ifadesi, genelde bu sınıftan insanlarda görülen tüm kötü nitelikleri yansıtıyordu. Sefalet gö-

rüntülerine aldırış etmeden bakmaya alışkın insanlardaki o sert ve kaba yüz hatlarına sahipti. Umursamazlığı ses tonundan belliydi. Benimle İngilizce konuştu ve o çileli günlerimde bu sesi duymuş olduğumu fark ettim...

"Biraz daha iyi misiniz bayım?"

Cılız bir sele, ona aynı dilde cevap verdim, "Galiba evet, ama tüm bu olanlar gerçekse, eğer gerçekten de rüya görmüyorsam, bu acı ve dehşetle hâlâ yaşıyor olmaktan dolayı çok üzgünüm."

"Ha o mesele," diye cevap verdi yaşlı kadın, "Öldürdüğünüz beyi kastediyorsanız, bence de ölseniz daha iyiydi, zira sanırım bundan sonra işiniz zor. Ama sizin idamınız, sonraki duruşmalara kaldı. Gerçi bu beni ilgilendirmez, beni size bakmam, sizi iyileştirmem için gönderdiler. Ben vicdanım rahat, işimi yapıyorum, keşke herkes öyle olabilseydi."

Ölümün eşiğinden kıl payı dönmüş birine böylesine duygusuzca söylev verebilen bu kadına tiksintiyle sırtımı döndüm. Ama kendimi halsiz hissediyordum ve tüm bu olup bitenleri düşünecek mecalim yoktu. Hayatım bana tamamen bir düş gibi geliyordu. Zaman zaman, tüm bunların olup bittiğinden gerçekten de kuşku duyuyordum, zira zihnimde asla gerçeklik kadar keskin bir yer etmediler.

Önümde dalgalanan görüntüler belirginleştikçe, ateşim daha da yükseldi. Yoğun bir karanlıkla çevriliydim, yakınımda beni teskin edecek nazik, sevecen bir ses, başımı yaslayacağım şefkatli bir el yoktu. Doktor gelip reçete yazıyor, yaşlı kadın da onları benim için hazırlıyordu. Ama ilkinin beni zerre kadar umursamadığı belliydi, diğerinin ise suratından gaddarlık akıyordu. Bir katilin kaderi, idamından nemalanacak cellattan başka kimi ilgilendirebilirdi ki?

Başta düşüncelerim böyleydi, ama kısa süre sonra, Mr. Kirwin'in bana son derece sevecen davranmış olduğunu öğrendim. Benim için hapishanedeki en iyi hücrenin hazırlan-

masını sağlamıştı (gerçi en iyisi bile sefil haldeydi) ve doktor ve hemşire getirten de oydu. Evet, beni nadiren ziyaret ediyordu. Zira insanların ıstırabını dindirmeye can atan biri olsa da, bir katilin acıyla kıvranışına ve sefil sayıklamalarına tanık olmak istemiyordu. Bu yüzden iyi bakıldığıma emin olmak için arada bir uğruyordu. Ancak ziyaretleri kısa süreli ve seyrekti.

Yavaş yavaş iyileşmeye başladığım günlerden bir gün, gözlerim aralık ve yanaklarım ölü gibi solgun, bir iskemlede oturmuştum, keder ve acı içindeydim ve sırf kötülükle dolu bir dünyaya salıverilmek için sefil bir hapis hayatı sürmektense, ölmenin daha iyi olacağı düşüncesi zihnimde dönüp duruyordu. Bir ara, zavallı Justine kadar masum olmadığıma göre, suçu kabullenip kanunların verdiği cezaya katlanmalı mıyım düşüncesi aklımdan geçti. Bu düşünceler içindeyken, dairemin kapısı açıldı ve Mr. Kirwin içeri girdi. Yüzünde anlayışlı ve sevecen bir ifade vardı. Bir sandalye çekip yanıma oturdu ve benimle Fransızca konuşmaya başladı:

"Korkarım burası seni çok sarstı. Seni rahat ettirmek için yapabileceğim bir şey var mı?"

"Size teşekkür ederim. Ancak sözünü ettiğiniz şey umurumda değil. Şu dünyada beni avutabilecek hiçbir şey yok."

"Elbette bir yabancının ilgisi, seninki gibi garip bir talihsizliğe uğramış birini pek teselli edemez. Ama bu iç karartıcı yerden yakında çıkacağını umuyorum. Zira eminim ki, seni bu suçlamadan kurtaracak deliller kolayca bulunabilir."

"Bana vız gelir. Ben ki, tuhaf tuhaf olaylar yüzünden fanilerin en zavallısı olmuşum. Benim kadar zulüm ve işkence görmüş biri için ölüm bir musibet olabilir mi?"

"Son zamanlarda gerçekleşen bu tuhaf tesadüfler gerçekten de çok talihsiz ve çok acı. Beklenmedik bir kaza sonucu, misafirperverliğiyle bilinen bu kıyılara sürükleniyorsun ve apar topar yakalanıp cinayetle suçlanıyorsun. Gördüğün ilk

manzara, son derece esrarlı bir biçimde katledilmiş ve adeta bir iblis tarafından yolunun üzerine bırakılmış bir dostunun cesedi."

Mr. Kirwin bunu söylerken, çektiğim acıları yeniden hatırlamaktan duyduğum gerginlik bir yana, hakkımda bunca şey bilmesine epey şaşırmıştım. Sanırım hayretim bir miktar yüzüme de yansımıştı, zira Mr. Kirwin aceleyle ekledi:

"Hastalanışından bir iki gün sonra, yakınlarına, başına gelen talihsizliği ve hastalığını anlatan bir açıklama yollayabilmek için, bir ipucu bulmak umuduyla, giysilerini yoklamayı akıl ettim. Bir sürü mektup buldum ve bunlardan birinin başlığından, babandan geldiğini anladım. Derhal Cenevre'ye yazdım. Mektubumu yollayalı neredeyse iki ay oldu. – Ama sen hastasın; şimdi bile titriyorsun. Heyecan kaldıracak halde değilsin."

"Bu belirsizlik en korkunç olaydan bin kat daha kötü. Söyleyin bana, bu defa kim öldürüldü ve şimdi kimin katline ağlayacağım."

"Ailen gayet iyi," dedi Mr. Kirwin nezaketle; "ve biri, bir yakının, seni ziyarete geldi."

Hangi mantıkla bu fikre vardım bilmiyorum, ama birdenbire, beni yeniden o şeytani isteklerine boyun eğmeye kışkırtmak için, perişanlığımla alay etmek ve Clerval'in ölümünü başıma kakmak üzere katilin gelmiş olabileceği zihnime dank etti. Ellerimle gözlerimi örtüp acıyla haykırdım:

"Yoo! Uzak tutun onu benden! Onu göremem. Tanrı aşkına, buraya girmesine izin vermeyin!"

Mr. Kirwin kaygıyla bana bakıyordu. Haykırışımı ister istemez suçluluğuma yorarak, sert bir sesle şöyle dedi:

"Babanızın ziyaretini, böyle aşırı bir tepkiyle değil, sevinçle karşılamanızı beklerdim delikanlı."

"Babam mı!" diye bağırırken, yüzümdeki tüm çizgiler ve kaslar gevşeyerek, endişe yerini mutluluğa bıraktı. "Gerçek-

ten de babam mı geldi? Ne incelik, ne büyük incelik. İyi ama nerede? Niye hemen yanıma gelmiyor?"

Tavrımın değişmesi hakimi hem şaşırtmış hem de memnun etmişti. Muhtemelen önceki haykırışımı, sayıklamalarıma anlık bir dönüş gibi düşünmüş ve şimdi yeniden eski sevecen tavrını takınmıştı. Ayağa kalkıp hastabakıcımla birlikte odadan çıktı ve hemen ardından babam içeri girdi.

O anda hiçbir şey bana, babamın gelişinden daha büyük bir mutluluk veremezdi. Ona ellerimi uzattım ve bağırdım:

"Demek güvendesin –ya Elizabeth?– Ernest?"

Babam onların da iyi olduklarına yeminler ederek beni sakinleştirdi ve çok merak ettiğim bu kişiler hakkında daha çok şey anlatarak, beni neşelendirmeye çalıştı. Ama çok geçmeden, bir hapishane hücresinde neşeye yer olamayacağının farkına vardı. "Şu kaldığın yere bak oğlum!" dedi kederle, parmaklıklı pencerelere ve hücremin perişan haline bakarak. "Bu yolculuğa mutlu olmak için çıktın, ama adeta peşinde bir musibet dolanıyor. Bir de zavallı Clerval..."

Cinayete kurban giden talihsiz dostumun adı, beni o dermansız halimde dayanamayacağım kadar duygulandırdı, gözlerim yaşlarla doldu.

"Ah ah! Evet babacığım," diye cevap verdim; "Korkunç bir yazgının pençesindeyim ve bu yazgı yaşamamı emrediyor yoksa herhalde Henry'den sonra ben de dayanamayıp ölürdüm."

Sağlık durumum riskli olduğundan heyecanlanmamam için çok tedbirli olunması gerekiyordu ve bu yüzden uzun uzun konuşmamıza izin yoktu. Mr. Kirwin içeri girerek, fazla yorulup gücümü tüketmemem gerektiğini hatırlattı. Ama babam adeta iyilik meleğim gibi gelivermişti ve sayesinde yavaş yavaş sağlığıma kavuştum.

Hastalığım beni terk edip giderken, kasvetli ve karanlık, kesif bir melankolinin girdabına kapıldım. Clerval'ın sapsarı

cesedi sürekli gözümün önüne geliyordu. Birkaç kez bu düşünceler yüzünden aşırı heyecanlanınca, dostlarım, hastalığımın yeniden nüksettiğini düşünüp korktular. Ah! Böylesine bedbaht ve acınası bir yaşamı ne diye sürdürmeye çabalıyorlardı ki? Artık sonuna yaklaşan yazgıma elbette boyun eğebilirdim. Yakında, ah, çok yakında, ölüm bu kıvranışlarımı dindirecek ve beni bu ağır ıstırabın harap edici yükünden kurtaracak ve adalet yerine gelirken, ben de ebedi huzura ereceğim. O zamanlar, her ne kadar sürekli arzuladığım bir şey olsa da, ölüm uzak görünüyordu ve sık sık, saatlerce hareketsiz ve sessiz oturarak, beni ve muhribimi enkazına gömebilecek çok büyük bir hengame çıkması için dua ediyordum

Duruşmaların yapılacağı tarih yaklaşmıştı. Üç aydır hapisteydim ve dermansızlığım ve hastalığımın nüksetmesi riski hâlâ devam etmesine rağmen, mahkemenin yapıldığı vilayete yaklaşık yüz millik bir yolculuk yapmam gerekiyordu. Mr. Kirwin, tanıkların bulunması için gerekenlerin yapılması ve savunmamın ayarlanması işlerini bizzat üstlenmişti. Davanın idam kararları veren mahkemede görülmemesi sayesinde, zanlı olarak toplum huzuruna çıkma utancından kurtarılmıştım. Yüksek mahkeme, dostumun cesedinin bulunduğu saatte Orkney Adaları'nda oluşumun delillerine dayanarak, iddianameyi reddetti ve aklandıktan iki hafta sonra hapishaneden salıverildim.

Babam, zanlı olmanın sıkıntılarından kurtulduğumu, yeniden temiz hava soluyabileceğimi ve memleketime dönebileceğimi öğrenince sevinçten havalara uçtu. Bense bu sevinci paylaşamıyordum. Zira benim için ister zindanda olsun ister sarayda, yaşamak bir işkenceydi. Yaşam pınarım artık ebediyen zehirliydi ve güneş, mutlu ve huzurlu insanlarla birlikte bana da ışıldasa bile, etrafımda yoğun ve ürkütücü bir karanlıktan başka bir şey görmüyordum ve bu karan-

lığa sızabilen tek ışık, üzerime dikilmiş bir çift gözün parıltısıydı. Kimi zaman bunlar, göz kapakları ve onları çevreleyen uzun siyah kirpiklerinin kara göz bebeklerini tam örtemediği Henry'nin ölümle sönmüş manalı gözleri, kimi zaman ise Ingolstadt'taki odamda ilk gördüğüm zamanki haliyle, canavarın sulu ve donuk gözleriydi.

Babam, sevecenliğimi yeniden uyandırma çabasındaydı. Cenevre'den ve bir an önce oraya gitmem gerektiğinden bahsediyor, Elizabeth'ten ve Ernest'ten söz açıyordu. Bense bu sözler karşısında yalnızca derin derin iç çekmekle yetiniyordum. Kimi zaman gerçekten mutlu olma arzusu duyuyor ve mahzun bir hazla, canım kuzenimi düşünüyordum ya da içimi kemiren bir memleket özlemiyle, küçük bir çocukken çok sevdiğim mavi gölü ve coşkun Rhone nehrini bir kez daha görmek için yanıp tutuşuyordum. Ama çoğunlukla, bir hapishane hücresi ile en harika doğa parçasının bana birbirinden farksız geldiği bir hissizlik hali içindeydim ve ani ıstırap ve yılgınlık nöbetleri dışında, bu hissizlik dönemlerim neredeyse sürekliydi. O nöbetlerde, sık sık, nefret ettiğim şu hayatı bitirmeye kalkışıyordum ve böyle korkunç bir işe kalkışmayayım diye sürekli yanımda birileriyle ve gözetim altında tutulmam gerekiyordu.

Hapishaneden ayrılırken, birinin "Cinayeti o işlememiş olabilir, ama besbelli vicdansızın biri," dediğini hatırlıyorum. Bu sözler aklımdan çıkmadı. Vicdansız! Evet, kesinlikle öyleydim. William, Justine ve Clerval benim şeytani entrikalarım yüzünden ölmüşlerdi; "Peki bu trajedi kimin ölümüyle bitecek?" diye haykırdım. "Ah babacığım, bu lanet ülkede daha fazla durmayalım. Kendimi, varlığımı ve tüm dünyayı unutabileceğim bir yere götür beni."

Babam bu dileğime hemen razı oldu ve Mr. Kirwin'le vedalaştıktan sonra, apar topar Dublin'e doğru yola çıktık. Rüzgâr elverişli hale geldiğinde gemi İrlanda'dan yelken açtı

ve onca ıstırap yaşadığım bu ülkeyi ebediyen terk ederken, üzerimden ağır bir yük kalkmış gibi hissettim.

Gece yarısıydı. Babam kamarada uyuyordu, bense küpeşteye uzanmış yıldızları seyrediyor ve gemiye vuran dalgaların sesini dinliyordum. İrlanda'yı gözden kaybettiren karanlığı selamladım. Çok yakında Cenevre'yi görme düşüncesinin verdiği sevincin coşkusuyla nabzım hızla atıyordu. Geçmiş, bana korkunç bir rüya gibi geliyordu. Oysa, içinde bulunduğum gemi, beni nefret ettiğim İrlanda kıyılarından uzaklara sürükleyen rüzgâr ve etrafımı saran deniz, bir hayalin yanılgısı içinde olmadığımı ve Clerval'in, dostum ve bu en sevgili yoldaşımın, bana ve yarattığım canavara kurban gittiği gerçeğini apaçık yüzüme vuruyordu. Tüm hayatım hızla gözümün önünden geçti. Cenevre'de ailemle yaşadığım sıralardaki huzur dolu mutluluğum, annemin ölümü ve Ingolstadt'a gitmek üzere yola çıkışım. Korkunç düşmanımı yaratmak için beni sabırsızlığa iten o çılgın hevesi ürpererek anımsadım ve onun ilk canlandığı gece aklıma geldi. Düşüncelerimi mantıklı bir sıraya koyamıyordum. Binlerce düşünce zihnime üşüştü ve ben, acıyla ağladım.

Hummayı atlatıp iyileştiğimden beridir her gece küçük bir miktar afyon tentürü almayı adet edinmiştim. Zira hayatımı devam ettirmek için gereken uykuyu ancak bu uyuşturucu sayesinde alabiliyordum. Muhtelif talihsizliklerimi hatırlamanın verdiği bunalımla, bu kez çift doz alıp kısa sürede derin bir uykuya daldım. Ancak düşüncelerim ve acılarım uykumda da rahat vermedi. Beni ürküten binlerce şey rüyalarıma doluştu. Sabaha doğru, bir kâbusun pençesine düştüm. İfridin boğazımı kavradığını hissediyor ve ondan bir türlü kurtulamıyordum. İnlemeler ve bağırtılar kulaklarımda çınlıyordu. O sırada başımda durmuş beni izleyen babam, huzursuzluğumu fark ederek beni uyandırdı ve girmek üzere olduğumuz Holyhead Limanı'nı gösterdi.

Beşinci Bölüm

Londra'ya gitmeyip ülkenin diğer ucundaki Portsmouth'a geçmeye, oradan da Havre'a gitmek üzere gemiye binmeye karar verdik. Bu planı özellikle tercih etmiştim, çünkü sevgili Clerval ile keyfini çıkardığım tek tük huzurlu anların yaşandığı o yerleri yeniden görmeye ödüm kopuyordu. Birlikte sık sık ziyaret ettiğimiz, ve hatırası bile ...'daki misafirhanede onun cansız bedenini gördüğümde duyduğum sancıyı yeniden yaşatan bir olayla ilgili sorular sorabilecek o insanları tekrar görme fikri bana korkunç geliyordu.

Babama gelince, o yalnızca benim sağlığıma ve huzuruma yeniden kavuştuğumu görmek istiyor ve bunun için çabalıyordu. Şefkati ve ilgisi hiç azalmıyordu. Ben müzmin bir yas ve karamsarlık içinde olsam da, o asla yılmıyordu. Kimi zaman, bir cinayetle suçlanmamın yarattığı aşağılanmanın beni derinden etkilediğini düşünerek, bana gururun ne kadar boş bir şey olduğunu ispatlamaya çalışıyordu.

"Ah! Babacığım," dedim, "beni hiç tanımıyorsun. Benim gibi bir alçağın gururu dert etmesi, doğrusu diğer insanlara, onların duyguları ve tutkularına hakaret sayılırdı. Justi-

ne, zavallı bedbaht Justine, en az benim kadar masumdu ve benimle aynı suçlamaya maruz kaldı. Bu yüzden öldü ve bunun müsebbibi benim... onu ben öldürdüm. William, Justine ve Henry... hepsi benim yüzümden öldü."

Babam, ben hapisteyken sık sık bu iddialarımı duymuştu. Kendimi bu şekilde suçladığım zamanlarda, bazen açıklamamı ister gibi görünüyor, bazen de anlaşılan bunu, hezeyanlarımdan doğan ve hastalığım sırasında zihnimde canlanıp, nekahet döneminde de hatırasından kurtulamadığım bir hayal farz ediyordu. Ona açıklama yapmaktan kaçınıyor ve yarattığım o alçak konusunda suskunluğumdan asla taviz vermiyordum. İçimden bir his beni deli zannedeceklerini söylüyordu ve bu meşum sırrı paylaşmak için dünyaları vereceğim bir zamanda, bu his ebediyen dilimi bağlıyordu.

Bu defa babam, hayret dolu bir ifadeyle "Ne demek istiyorsun Victor?" dedi. "Delirdin mi sen? Sevgili oğlum, yalvarırım sana bir daha asla böyle şeyler söyleme."

"Delirmedim," diye var gücümle bağırdım; "yaptıklarımı gören güneş ve gökler şahidimdir. O masumlar masumu kurbanların katili benim. Onlar benim entrikalarım yüzünden öldüler. Hayatlarını kurtarmak için, binlerce kez kanımın her damlasını verirdim, ama babacığım, ne yaparsın ki, tüm insan soyunu bunun için feda edemezdim."

Bu konuşmadan, babam fikirlerimin allak bullak zihnimin abuklamaları olduğuna kani oldu ve derhal farklı bir konuya geçerek, beni bu düşüncelerden uzaklaştırmaya çalıştı. İrlanda'da olup biten olayların hatırasını zihnimden olabildiğince silmek istiyordu ve onlardan hiç bahsetmiyor, benim talihsizliklerimden konuşmama da izin vermiyordu.

Zamanla duruldum. Istırabım yüreğime iyice yerleşmişti, ama artık, ipe sapa gelmez tavırlarla işlediğim günahları anlatmayı bırakmıştım. Onların bilincinde olmak bana ye-

tiyordu. Acısını olabildiğince kendimden çıkararak, ara ara rezilliğimi tüm dünyaya duyurmak için bastıran o küstah sesi zapt ediyordum ve buzul denizine yolculuğumdan beridir hiç olmadığım kadar sakin ve dingindim.

8 Mayıs'ta Havre'a vardık ve oradan hemen, Paris'e devam ettik. Burada babamın bazı işleri dolayısıyla bir iki hafta oyalandık. O sırada Elizabeth'ten şu mektubu aldım:

VICTOR FRANKENSTEIN'a

SEVGILI DOSTUM,

Dayımdan Paris'te olduğunuzu bildiren bir mektup almak beni çok çok mutlu etti. Artık aramızda aşılması zor mesafeler yok ve umarım haftaya kalmadan sizi görebileceğim. Zavallı kuzenim, ne çok acı çekmişsindir! Sanırım seni Cenevre'den ayrıldığın zamankinden daha kötü halde göreceğim. Bu endişeli bekleyişin eziyetiyle bu kış berbat geçti. Yine de çehrene huzur geldiğini ve biraz olsun içinin rahatlayıp sükun bulduğunu görmeyi umut ediyorum.

Yine de, bir yıl önce seni perişan eden o duyguların hâlâ mevcut olması, hatta belki zamanla daha da ağırlaşmış olmasından korkuyorum. Bunca talihsizliği sırtlandığın şu dönemde seni rahatsız etmezdim. Ancak dayım buradan ayrılmadan önce onunla yaptığımız bir konuşma, senle buluşmamızdan önce bazı şeyleri açıklığa kavuşturmayı gerektiriyor.

Ne açıklaması! diyebilirsin. Elizabeth'in açıklayacak neyi olabilir? Eğer gerçekten böyle dersen, sorularım yanıtlanmış olur ve benim de seni seven kuzenin diye imzamı atmaktan başka bir şey yapmama gerek kalmaz. Ama benden uzaklardasın ve bu açıklama seni korkutabileceği gibi memnun da edebilir ve bu ikinci ihtimali göz önüne alarak, yokluğunda sık sık sana anlatmak istediğim ama hiçbir za-

man konuyu açmaya cesaret edemediğim şeyi daha fazla ertelemeden yazacağım.

Victor, çok iyi bildiğin gibi, çocukluğumuzdan beri anne-babanın en büyük hayali bizim evlenmemizdi. Biz küçücükken bunu bize söylemişler ve bu kaçınılmaz neticeyi dört gözle beklememizi öğretmişlerdi. Çocukluğumuz boyunca birbirini çok seven oyun arkadaşlarıydık, ve büyüyünce de birbirini el üstünde tutan ve birbirine değer veren iki dost olduğumuza inanıyorum. Ancak nasıl ki bir erkek ve bir kız kardeş, daha yakın bir birliktelik arzulamadan birbirlerine karşı yoğun bir düşkünlük duyabiliyorsa, bizim durumumuz da aynen böyle olamaz mı? Söyle bana canım Victor. Yalvarırım ikimizin mutluluğu için bana apaçık gerçeği söyle. Başka birini sevmiyorsun değil mi?

Seyahate çıktın, hayatının onca yılını Ingolstadt'ta geçirdin ve itiraf ediyorum ki, dostum, geçen sonbahar, senin öyle perişan halde, her türlü topluluktan uzaklaşıp ıssız yerlere kaçtığını görünce, ister istemez, ilişkimizden pişmanlık duyduğunu ve her ne kadar isteklerine zıt düşse de, anne babanın dileklerini yerine getirmeyi şeref sözü saymış olabileceğini düşündüm. Ama bu mantık yanlış. Kuzenim, itiraf etmeliyim ki seni seviyorum ve zaman zaman kurduğum gelecek hayallerimde, daima dostum ve eşimsin. Ancak, kendi özgür seçiminle olmadıkça, evliliğimizin beni ebediyen mutsuz edeceğini söylerken, bunu en az kendiminki kadar senin mutluluğunu da istediğim için yapıyorum. Şimdi bile, senin gibi en ağır talihsizlikler altında ezilmişken, sırf o *şeref* sözü yüzünden, seni ayağa kaldıracak tek şey olan o sevgi ve mutluluk umudunu da tümüyle söndürebileceğimi düşünmek beni ağlatıyor. Sana öylesine sevgiyle bağlı olan ben, isteklerinin önünde engel oluşturarak seni on kat daha mutsuz edebilirim. Ah Victor, emin ol ki, kuzenin ve çocukluk arkadaşın sana, butür ihtimallerle

yıkılmayacak kadar içten bir sevgi duyuyor. Mutlu ol dostum ve bu tek dileğimi yerine getirirsen eğer, bil ki dünyada hiçbir şey huzurumu bozamaz.

Bu mektup huzurunu kaçırmasın. Eğer sana acı verecekse, yarın, öbür gün, hatta buraya gelinceye kadar bir cevap verme. Dayım sağlık durumunla ilgili haberleri bana iletecek ve buluştuğumuzda, bu ya da başka herhangi bir çabam sayesinde, dudaklarında bir tebessüm dahi yaratabilsem, o mutluluk bana yetecektir.

ELIZABETH LAVENZA

Cenevre, 18 Mayıs 17..

Bu mektup, daha önce unutmuş olduğum bir şeyi, ifridin tehdidini yeniden aklıma getirdi – *Düğün gecende seninle olacağım!* Bu cezaya mahkûmdum ve tam o gece iblis beni yok etmek ve belki acılarımı biraz olsun dindirecek o mutluluk zerresinden yoksun bırakmak için her türlü marifetini kullanacaktı. O gece, cinayetlerini benim ölümümle tamamlamaya karar vermişti. Pekâlâ, öyle olsun. O zaman muhakkak ölümcül bir kavga olur, kavgayı o kazanırsa, ben huzura kavuşurdum ve üzerimdeki baskısı sona ererdi. O yok olursa, ben özgür olacaktım. Heyhat! Ne özgürlüğü? Ailesi gözlerinin önünde katledilen, evi yakılan, tarlaları harap edilen ve serseri, evsiz, meteliksiz ve yapayalnız ama özgürleşmiş olan köylününki gibi bir özgürlük. Benim özgürlüğüm de böyle olacaktı, tek farkla ki benim, Elizabeth'im gibi bir hazinem vardı. Ah! Elbette bir de mezara kadar beni takip edecek pişmanlık ve suçluluk nöbetlerim.

Sevgili Elizabethim! Bir tanem, mektubunu tekrar tekrar okudum ve tatlı duygular yüreğime yerleşerek cennetten çıkma aşk ve mutluluk düşleri fısıldadılar. Ama elma çoktan yenmiş ve şeytanın silahı her türlü umudumu ortadan kaldırmak üzere kınından çıkmıştı. Yine de, Elizabeth'i

mutlu etmek için canımı verirdim. Canavar tehdidini gerçekleştirirse ölüm kaçınılmazdı. Öte yandan, evliliğim ecelimi çabuklaştırır mı diye de düşünüyordum. Aslında ölümümü birkaç ay öne de alabilirdim. Ama işkencecim, tehditleri yüzünden evliliği ertelediğimden şüphelenirse, hiç kuşkusuz başka ve belki daha da korkunç intikam yolları bulurdu. *Düğün gecemde benim yanımda olacağına* yemin etmişti, ama bu, bu arada rahat duracağı anlamına gelmiyordu. Zira adeta henüz kana doymadığını bana göstermeye çalışır gibi, tehditlerini dile getirdikten hemen sonra Clerval'i öldürmüştü. Bu yüzden kuzenimle derhal evlenmemin onun ya da babamın mutluluğuna bir katkısı olacaksa, düşmanımın canıma kasteden planları yüzünden bu evliliği bir saat bile geciktirmemin yanlış olacağına karar verdim.

Elizabeth'e mektup yazarken, kafamda bu düşünceler vardı. Mektubum sakin ve sevgi doluydu. "Canım sevgilim," dedim, "korkarım dünyada bizim için tadacak çok az mutluluk kaldı. Yine de, bir gün erişebileceğim tüm o mutluluklar yalnızca seninle mümkün. Yersiz korkuları kafandan kov. Hayatımı ve mutluluk çabalarımı yalnız sana adadım. Bir sırrım var Elizabeth, korkunç bir sır. Bunu öğrendiğinde, korkudan buz keseceksin ve sonra bu felaketime şaşırmak şöyle dursun, tüm bu yaşadıklarımdan nasıl sağ çıktığıma hayret edeceksin. Bu feci ve dehşet verici hikâyeyi sana evliliğimizden bir sonraki gün anlatacağım. Zira tatlı kuzenim, aramızda kusursuz bir sırdaşlık olması gerekiyor. Ama o zamana dek, yalvarırım bundan bahsetmeye ya da bu konuyu açmaya kalkma. Sana çok rica ediyorum ve bu ricama uyacağını biliyorum."

Elizabeth'in mektubunun gelişinden yaklaşık bir ay sonra, Cenevre'ye döndük. Kuzenim beni sıcak bir sevgiyle karşıladı. Yine de bir deri bir kemik kalmış bedenime ve ateşten al al olmuş yanaklarıma bakarken, gözlerine yaşlar doldu. Onda da bir değişiklik fark ettim. Daha da zayıflamış ve önce-

den beni cezbeden o eşsiz cıvıltısını kaybetmişti. Ama nazikliği ve uysal, sevecen bakışlarıyla, benim gibi harap ve sefil biri için artık daha da uygun bir eşti.

Bu sükûnetim fazla uzun sürmedi. Hatıralar beraberinde cinneti getirdi ve olup bitenleri düşünmekten, hakiki bir deliliğin pençesine düştüm. Kimi zaman öfkeden kudurup hiddetleniyor, kimi zaman neşesiz ve karamsar oluyordum. Üzerime çullanan felaketlerden sersemlemiş halde, tek kelime etmeden ve etrafıma bakmadan, kaskatı oturuyordum.

Beni bu nöbetlerden ancak Elizabeth çıkarabiliyordu. Yumuşacık sesi, taşkın duygulara kapıldığımda beni sakinleştiriyor ve hissizleştiğimde, insani duygularımı canlandırıyordu. Kâh benimle birlikte, kâh benim için ağlıyordu. Mantığım depreştiğinde, beni paylıyor ve bana tevekkül aşılamaya çalışıyordu. Ah! Bahtsızlar için tevekkül güzeldir, ama suçlular asla huzur bulamaz. Pişmanlığın derin ıstırabı, zaman zaman kedere teslim olabilmenin tesellisini size zehir eder.

Eve döndükten kısa süre sonra babam kuzenimle bir an önce evlenmemizden söz açtı. Bir şey söylemedim.

"Başka bir sevdiğin mi var yoksa?"

"Asla öyle biri yok. Elizabeth'i seviyorum ve evliliğimizi sabırsızlıkla bekliyorum. Haydi şu günü bir kesinleştirelim. Ben de o gün, hastalıkta ve sağlıkta, kendimi kuzenimin mutluluğuna adayayım."

"Sevgili Victor, böyle konuşma. Çok acı felaketler yaşadık. Ama şimdi geride kalanlara daha sıkı sarılmalı ve kaybettiklerimize olan sevgimizi de hayatta olanlara yöneltmeliyiz. Çevremiz daralsa da, sevgimiz ve ortak acılarımızın bağlarıyla birbirimize daha sıkı bağlanacağız. Ve umutsuzluğun zamanla hafifledikten sonra, insafsızca elimizden alınanların yerine, ilgileneceğin ve seveceğin yenileri doğacak."

Babam beni bu sözlerle payladı. Ama tehdit bir kere aklıma düşmüştü. Ayrıca ifrit o güne dek kanlı eylemlerinin

mutlak galibi olduğundan, kuşkusuz, onun yenilmezliğini büyük ölçüde kabullenmem ve *düğün gecende seninle olacağım* sözlerini söylediğinde, söz konusu kaderin tecellisinin kaçınılmaz olduğunu görmem gerekirdi. Ama diğer seçenek Elizabeth'i kaybetmek olacaksa, ölüm bana vız gelirdi. Bu yüzden de, hoşnut, hatta güleç bir çehreyle, kuzenim de razı olursa, on gün sonra düğünün yapılması konusunda babama olur verdim. Böylelikle alınyazımı kesinleştirdiğimi düşünüyordum.

Ulu Tanrım! Zalim düşmanımın korkunç niyetinin ne olabileceğini bir an olsun düşünmüş olsaydım, bu feci evliliğe razı gelmektense, memleketimden ebediyen sürgün olup, yeryüzünde kimsesiz bir parya olarak dolaşmayı tercih ederdim. Ama canavar, adeta bir büyücü gibi gözümü kamaştırıp asıl niyetlerini görmemi engellemişti ve ben yalnızca kendi ölümümü hazırladığımı sanırken, aslında benden çok daha değerli bir kurbanın sonunu hızlandırmıştım.

Evliliğimiz için belirlenen tarih yaklaştıkça, korkaklıktan ya da olabileceklere dair bir önseziyle, yüreğim daralıyordu. Ama ben neşeli görünerek duygularımı gizliyordum. Bu halim babamın çehresini gülücükler ve sevinçle doldururken, daima dikkatli ve daha iyi bir gözlemci olan Elizabeth'in gözünden kaçmamıştı. Evliliğimizi dört gözle beklerken, geçmişte yaşanan talihsizliklerin etkisiyle, şimdi kesin ve elle tutulur gibi görünen mutluluğun, çok geçmeden, geride yalnızca derin ve sonsuz bir pişmanlık bırakarak boş bir hayal gibi uçup gidebileceği korkusuyla karışık temkinli bir sevinç içindeydi. Tören için hazırlıklar yapılıyor, tebrik etmeye gelenler ağırlanıyordu ve herkesin yüzü gülüyordu. İçimi kemirip duran kaygıyı elimden geldiğince susturmaya çalışıyor, benim için yaşadığım trajediyi süslemekten öteye geçemeyecekleri halde, babamın planlarına ben de güya canla başla katılıyordum. Babamın girişimleriyle, Avusturya dev-

leti tarafından, Elizabeth'e mirasının bir kısmı iade edilmişti. Como Gölü kıyısında küçük bir mülkü vardı. Evlendikten hemen sonra Villa Lavanza'ya doğru yola koyulmayı ve mutluluğumuzun ilk günlerini, villa yakınındaki bu güzel gölün kıyısında geçirmeyi kararlaştırmıştık.

Bu arada ben, iblisin uluorta saldırması ihtimaline karşı kendimi korumak için her türlü önlemi almıştım. Yanımda sürekli tüfek ve hançer taşıyor ve hain bir hamleye karşı daima tetikte duruyor, böylelikle daha fazla huzur bulabiliyordum. Doğrusu, evlilik günü yaklaştıkça, söz konusu tehdit gitgide huzurumu bozmaya değmeyecek bir vesvese gibi görünürken, tören günü yaklaşıp da, çevremde sürekli evliliğin her ne terslik olursa olsun gerçekleşeceğinin konuşulduğunu duydukça, evliliğin mutluluk getireceğine dair umudum da artık iyice güçlenmişti.

Elizabeth mutlu görünüyordu. Sakin tavrım, onun da epey gönlünü rahatlatmıştı. Ama dileklerimin gerçekleşip kaderimin tecelli edeceği o gün, o da melankolikti ve bir uğursuzluk beklentisine kapılmıştı. Muhtemelen, ertesi gün ona açıklayacağıma söz verdiğim korkunç sırrım da onu düşündürüyordu. Babamın ise ağzı kulaklarındaydı ve hazırlıkların telaşı içinde, yeğeninin bu hüzünlü halini gelin olmanın mahcubiyetine yoruyordu.

Tören sonrasında, babamın evinde büyük bir eğlence vardı, ancak Elizabeth ve benim o öğleden sonrayı ve geceyi Evian'da geçirip ertesi sabah da Köln'e gitmemiz konusunda anlaşmıştık. Güzel bir hava ve yolculuğa elverişli bir rüzgâr olduğundan, nehirden gitmeye karar verdik.

Bunlar, hayatımda mutluluk duygusunu tattığım son anlardı. Nehirde hızla yol aldık. Kızgın güneş altında da olsak, bir tentenin altında ışınlardan korunarak, kimi zaman nehrin Mont Saleve'i, Montalegre'nin şirin kıyılarını ve uzakta, hepsini gölgede bırakan güzelim Mont Blanc ile onunla boş

yere aşık atmaya çalışan karlı sıra dağları gördüğümüz yakasında nefis manzaranın keyfini çıkardık. Bazen de karşı kıyılardan giderek, memleketini terk edenlerin ihtirasına karanlık sırtıyla karşı koyarken onu köleleştirmeye yeltenebilecek istilacıların önüne aşılması çok güç bir engel gibi dikilen ulu Jura'yı gördük.

Elizabeth'in elini tuttum. "Kederlisin sevgilim. Ah! Benim neler çektiğimi ve ilerde nelerle karşılaşabileceğimi bir bilsen, en azından huzur dolu ve kederden uzak bu tek bir günün tadına varmam için çabalardın."

"Mutlu ol canım Victor'um!" diye cevap verdi Elizabeth. "Umarım seni üzen bir şey yoktur ve yüzümde diri bir sevincin pembeliği olmasa da, gönlümün ferah olduğundan kuşkun olmasın. Bir ses bana, geleceğimizden fazla ümitlenmememi fısıldıyor, ama böyle fesat bir sese kulak asacak değilim. Ne kadar hızlı yol aldığımızı ve kâh belirsizleşip dağılan, kâh Mont Blanc'ın tepesinde toplaşan bulutların, bu güzel manzarayı nasıl da ilginç kıldığını izle. Bir de dibindeki her bir çakıl taşını tek tek görebildiğimiz şu berrak sularda yüzen sayısız balığa bak. Ne ilahi bir gün! Doğa topyekûn nasıl da mutlu ve huzurlu görünüyor!"

Böyle diyerek, Elizabeth hem kendi zihnini, hem de benimkini tüm o melankolik düşüncelerden uzaklaştırmaya çalışıyordu. Ama ruh hali değişip duruyordu. Bazı anlarda gözleri neşeyle parıldıyor, ama bu neşe her an yerini dalgınlığa ve hayallere bırakabiliyordu.

Güneş daha da alçaldı. Drance Nehri'ni aştık ve onun oluşturduğu yolu izleyerek, tepelerin arasındaki kanyonlardan ve tepeciklerin arasındaki dar vadilerden geçerek ilerledik. Burada Alpler göle iyice yakınlaştı ve biz doğu sınırını oluşturan dağlık alana yaklaştık. Evian'ın sivri çan kulesi, etrafını saran korulukların ve tepesinde üst üste binmiş sıradağların arasında parıldıyordu.

Şimdiye dek, nehir boyunca şaşılacak bir hızla bizi taşımış olan rüzgâr, güneş batarken hafifleyerek bir melteme dönüştü. Bu yumuşacık esinti suyu belli belirsiz dalgalandırıyor ve biz kıyıya yaklaşırken, ağaçları tatlı tatlı sallayarak, oradan enfes çiçek ve kuru ot kokuları getiriyordu. Biz karaya çıkarken, güneş ağır ağır ufka gömüldü ve kıyıya eriştiğim anda, yakında beni kıskıvrak yakalayıp sonsuza dek bırakmayacak o kaygı ve korkuların yeniden alevlendiğini hissettim.

Altıncı Bölüm

Karaya çıktığımızda saat sekizdi. Az sonra sona erecek aydınlığın keyfini çıkararak kısa bir süre kıyıda yürüdük. Sonra da handaki odamıza çekilip, karanlıkta belirsizleşse de koyu siluetleri hâlâ görülebilen suyun, korulukların ve dağların oluşturduğu nefis manzarayı izleyerek, düşüncelere daldık.

Güneyde zayıflamış olan rüzgâr, şimdi batıdan çok kuvvetli esiyordu. Ay gökyüzündeki zirvesine erişip, alçalmaya başlamıştı. Bulutlar bir akbabadan da büyük süratle, şimşek hızıyla ayı silip süpürerek ışığını söndürürken, bu kıpır kıpır gök manzarasının yansıdığı göl, kabarmaya başlayan huzursuz dalgalarla daha da hareketlenmişti. Aniden şiddetli bir yağmur fırtınası bastırdı.

Gün boyunca sükûnetimi bozmamıştım. Ancak gece cisimlerin şekillerini belirsizleştirmeye başlar başlamaz, zihnimde binlerce korku ayaklandı. Gergin ve tetikte beklerken, bir yandan da, sağ elimle, koynuma gizlediğim bir tabancayı kavramıştım. Her ses yüreğimi ağzıma getiriyordu. Ama hayatımı ucuza kaptırmamaya ve az sonra kopacak

kavgada ben ya da düşmanım can verene dek pes etmemeye kesin kararlıydım.

Elizabeth bir süre, benim bu gerginliğimi çekingen ve korku dolu bir sessizlikle izledikten sonra, sonunda, "Seni böyle telaşlandıran şey nedir canım Victor?" dedi. "Neden korkuyorsun?"

"Ah! Sakin, sakin ol sevgilim," diye cevap verdim, "bu gece bir geçsin, her şey yoluna girecek. Ama bu gece korkunç, çok korkunç."

Bu halde bir saat daha bekledim ve ansızın, o anda beklediğim kavganın karım için ne denli dehşet verici olacağını düşündüm ve düşmanımın durumunu öğrenmeden Elizabeth'in yanına gitmemeye kesin karar vererek, odasına gitmesi için ona yalvardım.

Elizabeth yanımdan ayrıldı ve ben bir süre daha evin koridorlarında volta atarak, düşmanımın gizlenebileceği her kuytu köşeyi kolaçan ettim. Ama ondan hiçbir iz bulamadım ve tam da uğurlu bir kısmetin onu kötülüklerinden alıkoyduğunu düşünmeye başlayacakken, aniden tiz ve korkunç bir çığlık duydum. Ses Elizabeth'in yatmaya gittiği odadan geliyordu. Çığlığı duyar duymaz, aklım başıma geldi, tüm kaslar ve sinirleriyle kaskatı kesilen kolların dermansızca yana düştü. Kanımın damla damla damarlarımdan süzülüşünü ve parmak uçlarımın ürperişini hissedebiliyordum. Yalnızca bir saniye geçmişti ki, çığlık tekrar duyuldu ve hızla odaya koştum.

Ulu Tanrım! Neden o an beni öldürmedin! Neden burada, en güzel umudumun ve yeryüzünün bu en temiz kulunun katlini anlatmak zorunda kaldım. Orada, ölü ve kımıltısız, yatağın bir ucuna atılmıştı, başı aşağıya sarkmıştı, solgun ve parçalanmış yüzünün yarısı saçlarıyla örtülüydü. Nereye dönsem aynı görüntüyü görüyorum. Katilin gelin yatağına fırlattığı Elizabeth'in kanı çekilmiş kolları ve cansız be-

deni. Bu görüntüyle yaşayabilir miyim? Heyhat! Hayat arsızdır ve ondan en nefret ettiğiniz anında size daha sıkı sarılır. Bir anda bilincimi kaybettim. Bayılmışım.

Kendime geldiğimde, handaki insanlar etrafımı çevirmişti. Yüzlerinde donuk bir dehşet ifadesi vardı. Ama başkalarının korkusu, bana olsa olsa bir tiyatro, beni kahreden duyguların zayıf bir taklidi gibi görünüyordu. Onların arasından kurtulup, daha biraz önce hayatta olan, o aziz, o değerli aşkımın, karımın, Elizabeth'in cesedinin yattığı odaya gittim. Onu ilk gördüğüm zamanki duruşunu değiştirmişlerdi ve şimdi, başı kolunun üzerinde, yüzü ve boynu bir mendille örtülü bu yatışıyla, uyuduğunu farz edebilirdim. Koşarak yanına gidip ona heyecanla sarıldım. Ama ölülere özgü o gevşek ve soğuk uzuvları bana kollarım arasındaki şeyin, artık benim sevdiğim ve üzerine titrediğim o Elizabeth olmadığını anlatıyordu. İfridin kanlı parmak izleri boynundaydı ve soluk alıp vermiyordu.

Çaresizliğin acısıyla hâlâ öylece Elizabeth'in başında dururken, her nasılsa kafamı kaldırıp yukarı baktım. Daha önce odanın pencereleri karartılmıştı ve şimdi ayın solgun sarı ışığın odayı aydınlattığını görünce, bir tür paniğe kapıldım. Panjurlar yeniden açılmıştı ve açık pencereden, tarif edemeyeceğim bir dehşet duygusuyla, o çirkinler çirkini ve iğrenç silueti gördüm. Canavarın yüzünde pis bir sırıtış vardı. O iğrenç parmağıyla karımın cesedini göstererek, adeta alay edercesine gülüyordu. Pencereye doğru koşup, koynumdaki tabancayı çekerek ateş ettim. Ama benden kurtulmayı başardı ve durduğu yerden aşağı zıplayıp şimşek hızıyla gölün sularına daldı.

Tabancanın sesiyle odaya bir kalabalık doluştu. Onun görünürden kaybolduğu noktayı gösterdim ve kayıklarla izini takip ettik. Ağlar atıldı ama nafileydi. Birkaç saat sonra umutsuzca geri döndüğümüzde, yanımdakilerin çoğu, onun

benim hayalimde yarattığım bir görüntü olduğuna inanmıştı. Karaya çıktıktan sonra, gruplara ayrılıp koruluklar ve üzüm bağları arasında, farklı yönlere dağılarak etrafı aramaya devam ettiler.

Ben onlarla gitmedim. Bitkin düşmüştüm. Gözlerime bir perde inmiş, ateşimin sıcaklığından tenim kavrulmuştu. Böyle neredeyse şuursuz bir halde bir yatağa uzandım. Gözlerim, sanki kaybettiğim bir şeyi bulmaya çalışır gibi odada geziniyordu.

Sonunda, babamın Elizabeth'le benim dönüşümüzü heyecanla beklediğini ve benim tek başına dönmek zorunda kalacağımı anımsadım. Bu düşünce gözlerimi yaşlarla doldurdu ve uzun uzun ağladım. Ama zihnim başka başka konulara sapıyor, başıma gelen talihsizlikleri ve nedenlerini düşünüyordum. Bir hayret ve dehşet bulutu içinde, sersemlemiş haldeydim. William'ın ölümü, Justine'in idamı, Clerval'in ve en son da karımın katli. O anda bile, geriye kalan sevdiklerimin iblisin kötülüklerine karşı güvende olduklarından emin olamıyordum. Babam şu an onun pençesinde kıvranıyor ya da Ernest'in ölüsü ayaklarının dibinde yatıyor olabilirdi. Tüylerimi diken diken eden bu düşünceler, beni harekete geçirdi. Yerimden fırlayıp, olabildiğince çabuk Cenevre'ye dönmeye karar verdim.

Burada at bulunmuyordu. Bu yüzden, göl üzerinden dönmek zorundaydım. Ancak rüzgâr elverişli değildi ve bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Yine de daha sabah olmamıştı ve gece olana kadar eve ulaşmam mümkündü. Kürek çekecek birkaç adam buldum ve kendim de bir kürek aldım, zira bedensel egzersiz, ruhsal ıstırabımı dindirmeme daima faydalı olmuştu. Ama o anda hissettiğim tarifsiz acı ve katlanmak zorunda olduğum aşırı heyecan, herhangi bir efor sarf edebilmemi engelledi. Küreği yere fırlattım ve başımı ellerime yaslayıp, içimde kabaran karanlık düşünceler-

rin akışına kendimi bıraktım. Başımı kaldırıp baksam, mutlu zamanlarımdan aşina olduğum ve şimdi bir gölge ve hatıradan ibaret olan o kadın eşliğinde daha dün uzun uzun seyrettiğim o manzaraları görecektim. Gözyaşlarım sel olup aktı. Bir ara yağmur durduğunda, balıkların birkaç saat önceki gibi suda oynaştıklarını gördüm. Elizabeth'in seyrettiği balıklardı bunlar. Mühim ve ani bir değişim kadar insanın içini acıtan bir şey daha olamaz. İster güneş parıldasın, isterse bulutlar kararsın, artık hiçbir şey bana dünkü gibi görünemezdi. İfridin biri, mutlu bir geleceğe dair tüm umutlarımı benden çalmıştı. Benim yaşadığım gibi bir acıyı hiçbir mahluk yaşamamıştır. İnsanlık tarihinde böylesine korkunç bir olay daha yoktur.

Ama bu son faciadan sonraki olayları anlatıp konuyu uzatmamın ne gereği var ki? Hikâyem korkunç olaylarla doluydu. Onların zirvesine eriştim ve artık bundan sonra anlatacaklarım senin için bıktırıcı olmaktan öteye gitmeyebilir. Şunu bil ki, sevdiklerim bir bir benden koparıldı. Yapayalnız bırakıldım. Benim de artık gücüm kalmadı. Bu yüzden, bu iğrenç hikâyenin kalan kısmını birkaç cümleyle anlatıp bitirmeliyim.

Cenevre'ye vardım. Babam ve Ernest henüz yaşıyorlardı. Ama babam, benim taşıdığım havadislerin ağırlığıyla ezildi. O harikulade ve saygıdeğer yaşlı adamın hali şimdi gözümün önüne geliyor! Gözleri artık boş boş uzaklara bakıyordu, çünkü meftun olduğu ve ona neşe kaynağı olan yeğeni artık yoktu. Onu kızı gibi sever, sevdiklerinin artık çok azaldığı o yaşlılık yıllarında, kalanlara daha da sıkı sarılan bir insanın tüm sevgisiyle onun üzerine titrerdi. O ihtiyara bu acıları yaşatan canavara lanetler olsun, ona da aynı ıstırapla ölmek nasip olsun! Babam başına gelen bunca felakete daha fazla dayanamadı, felç geçirdi ve birkaç gün sonra kollarımda öldü.

Peki bana ne oldu? Bilmiyorum. Hissizleşmiştim ve yalnızca zincirler ve karanlıktan oluşan bir cenderedeydim. Hatta bazen rüyamda çiçekli bayırlarda ve şirin diyarlarda çocukluğumdaki dostlarımla gezindiğimi görüyor, ama uyandığımda kendimi zindanda buluyordum. Ardından melankoli çöktü, ama gitgide, bahtsızlıklarımı ve durumumu daha net algılamaya başladım ve o sıralarda zindandan salıverildim. Zira benim deli olduğuma karar vermişlerdi ve anladığım kadarıyla aylar boyunca izole bir hücrede kalmıştım.

Ancak o ana dek özgürlük benim için yararsız bir nimetti, ta ki aklımla birlikte hıncım da uykusundan uyanana kadar. Başıma gelen talihsizlikler hafızama üşüştükçe, onlara sebep olanı, yaratmış olduğum canavarı, kendi mahvım için dünyaya getirdiğim o sefil iblisi düşünmeye başladım. Onu düşündüğümde çılgın bir öfkeyle kendimi kaybediyor, çok büyük ve nihai bir intikamla, o lanetten hıncımı almak için onu ele geçirmeyi arzuluyor ve bunun için dualar ediyordum.

Nefretim uzun süre faydasız dualarla da sınırlı kalmadı, onu ele geçirmenin en iyi yollarının ne olabileceğini düşünmeye başladım ve bu amaçla, salıverilmemden yaklaşık bir ay sonra kasabadaki bir sulh yargıcına gittim. Ona bir suç duyurusunda bulunacağımı, ailemi yok edenin kimliğini bildiğimi söyledim ve katilin tutuklanması için tüm yetkilerini seferber etmesini talep ettim.

Yargıç dikkatle ve kibarlıkla beni dinledi: "Hiç kuşkunuz olmasın beyefendi," dedi, "Bu caniyi bulmak için kendi adıma gereken her türlü zahmet ve çabayı göstereceğim"

"Teşekkür ederim," diye cevap verdim; "o halde vereceğim ifadeyi dinleyin. Bu gerçekten öyle tuhaf bir hikâye ki, ne kadar hayret verici de olsa, mahkûmiyeti zorunlu kılacak bir doğruluk payı olmasaydı korkarım ki bu hikâyeye inanmayacaktınız. Hikâyem rüya olamayacak kadar derli top-

lu ve yalan söylemem için de bir nedenim yok." Ona bunları etkileyici ama sakin bir üslupla söyledim. Kendi kendime, ölümüne kadar celladımın peşini bırakmamaya kesin karar vermiştim ve bu hedef acımı teskin etmiş, beni şimdilik hayatla barıştırmıştı. Bu defa hikâyemi kısaca ama tutarlı ve eksiksiz bir biçimde, tarihleri detaylarıyla vererek ve asla küfür edip bağırmadan aktardım.

Yargıç ilk başta hiç inanmamış görünse de, ben devam ettikçe daha dikkatli ve ilgili göründü. Kimi zaman korkuyla ürperdiğini, kimi zaman yüzünde kuşkucu olmayan derin bir şaşkınlığın belirdiğini görüyordum.

Hikâyemi bitirdiğimde, "dava ettiğim ve bulunup cezalandırılması için tüm yetkilerinizi kullanmanızı istediğim mahluk işte bu," dedim. "Bir yargıç olarak bu sizin göreviniz ve bu vakada, insani duygularınızın bu görevi yerine getirmekten sizi alıkoymayacağına inanıyor ve umut ediyorum."

Bu söylev, dinleyicimin çehresini birdenbire değiştirdi. Hikâyemi periler ve olağanüstü olayları anlatan hikâyeler karşısında gösterilen o temkinli hoşgörüyle dinlemişti ama sonunda resmen bir şey yapması istendiğinde, külyutmazlığı depreşmişti. Buna rağmen nezaketle cevap verdi: "Arayışınıza destek olacak her türlü yardımı seve seve verirdim. Ama sözünü ettiğiniz yaratığın benim tüm çabalarıma direnebilecek güçlere sahip olduğu anlaşılıyor. Buz denizini aşabilen ve hiçbir insanın girmeyi göze alamayacağı mağaralar ve inlerde yaşayabilen bir hayvanı kim takip edebilir? Üstelik bu suçları işlemesinin üzerinden aylar geçmişken nerelere gittiğini ya da şimdi hangi bölgede bulunduğunu kimse tahmin edemez."

"Benim bulunduğum yerin yakınlarında dolanıp durduğuna hiç kuşkum yok. Hem gerçekten Alpler'de bir yere saklandıysa bile, bir dağ keçisi gibi avlanıp yırtıcı hayvan gibi öldürülebilir. Ama düşüncelerinizi anlıyorum, hikâye-

me inanmıyorsunuz ve düşmanıma hak ettiği cezayı vermek için onun peşine düşmeye niyetiniz yok."

Konuşurken öfkeden gözlerimde kıvılcımlar çakıyordu. Yargıç korkmuştu, "Yanılıyorsunuz," dedi, "Gereken çabayı göstereceğim ve eğer elimden gelir de canavarı yakalayabilirsem, suçlarının gerektirdiği oranda cezasını çekeceğine emin olun. Ama maharetlerine dair bizzat anlattıklarınızdan yola çıkarsak, bunu yapmak korkarım mümkün değil ve bir yandan gerekli her türlü önlem alınacak olsa da, siz de hüsrana hazırlıklı olmalısınız."

"Olamaz. Ama ben ne söylesem faydasız. Hıncımın sizin açınızdan bir önemi yok. Yine de, bunun bir kusur olduğunu kabul etmekle birlikte, itiraf etmeliyim ki içimi yiyip kemiren ve tutkuyla hissettiğim tek duygu, bu intikam duygusu. İnsanların arasına saldığım o katilin hâlâ yaşadığını düşündüğümde duyduğum öfke, sözlerle anlatılmaz. Talebimi reddediyorsunuz. Başka çarem kalmadı; şu andan itibaren kendimi ne pahasına olursa olsun onu yok etmeye adıyorum."

Bunu söylerken, heyecanımın coşkusuyla titriyordum. Halimde bir taşkınlık ve elbette biraz da, eski zamanların kahraman şehitlerinde olduğu gibi mağrur bir haşinlik vardı. Ama bu ruhsal yüceliş, kafası fedakârlık ve kahramanlıktan çok uzak düşüncelerle meşgul Cenevreli sulh yargıcına delilik alameti gibi görünmüştü. Çocukla konuşan bir dadı gibi beni yatıştırmaya çalıştı ve hezeyanımın ışığında hikâyemi yeniden yorumlamaya kalktı.

"Eh be adam!" diye bağırdım, "Cahilliğinden habersiz bilmişlik taslama! Kes tamam, ne söylediğini bilmiyorsun."

Öfkeli ve tedirgin, oradan ayrıldım ve odama çekilerek harekete geçmenin başka yollarını düşünmeye başladım.

Yedinci Bölüm

İstemli düşünceyi tümüyle yutup yok eden bir girdabın içindeydim. Gazabıma kapılmış sürüklenirken, bana güç veren ve kendime hakim olmamı sağlayan tek şey, intikamımdı. Bu hedef duygularımı dizginliyor ve aksi halde cinnet ya da ölümle sonlanabilecek durumlarda, ihtiyatlı ve sakin olabilmemi sağlıyordu.

İlk kararım, bir daha dönmemek üzere Cenevre'yi terk etmek oldu. Mutlu olduğum ve sevildiğim zamanlarda çok düşkün olduğum ülkemden bu tatsız günlerimde nefret eder olmuştum. Yanıma bir miktar para ve annemden kalan bir iki parça mücevher alıp evden ayrıldım.

Ve böylece, ancak hayatımla birlikte sona erecek olan göçebelik günlerim başladı. Yeryüzünün uçsuz bucaksız topraklarını aştım ve çöllerde ve barbar ülkelerde gezginleri bekleyen tüm o zorluklara katlandım. Nasıl hayatta kaldım, bilmiyorum. Çok kereler, dermansız bedenimle kumlara serilip, ölmek için dua ettim. Ama intikamım beni canlı tuttu. Düşmanımı hayatta bırakarak ölüp gidemezdim.

Cenevre'den ayrılınca ilk işim, zalim düşmanımın izini

bulmama yardım edebilecek bazı ipuçları edinmeye çalışmaktı. Ancak planım belirsizdi ve hangi yolu izlemem gerektiğini bilemeden, saatlerce şehrin içinde aylak aylak dolaştım. Gece olmasına yakın, kendimi William, Elizabeth ve babamın yattıkları mezarlığın kapısında buldum. Kapıdan içeri girdim ve yattıkları yeri gösteren mezar taşlarına doğru yürüdüm. Rüzgârla hafifçe dalgalanan ağaç yaprakları dışında, her şey sessizdi. Gece karanlığı neredeyse inmişti ve manzara, alâkâsız bir gözlemci için bile vakur ve etkileyiciydi. Ölülerin ruhları sanki etrafta geziniyor ve yaslıların tepesine, görünmese de hissedilen karanlık gölgeleri düşüyordu.

Bu görüntünün ilk anda uyandırdığı derin keder, yerini çabucak öfke ve umutsuzluğa bıraktı. Onlar ölmüş, ben yaşıyordum. Onların katili de yaşıyordu ve onu yok etmek uğruna, bu bitkin ömrümü sürükleyip durmak zorundaydım. Çimenlere diz çöküp toprağı öptüm ve titreyen dudaklarımla haykırdım, "Üzerinde diz çöktüğüm bu aziz toprak, etrafımda dolanan ruhlar, duyduğum derin ve sonsuz keder adına yemin ediyorum ve senin adına ey Gece, ve seni yöneten ruhlar adına, bu ıstıraba neden olan iblisin peşini bırakmayacağıma yemin ediyorum, ta ki ölümcül kavgamızda, ya o, ya da ben yok olana dek. Sırf bu amaç uğruna, yaşayacağım. Bu tatlı intikamı almak için, yeniden sabahı edeceğim ve bu olmasa ebediyen bırakıp gidecek olduğum yeryüzünün yeşil çayırlarında, bu uğurda yürüyeceğim. Ey ölülerin ruhları, ve siz, aylak aylak gezinen intikam vaizleri, sizi bu işte bana yardım etmeye ve yol göstermeye çağırıyorum. Bu derin ıstırabı, o lanet ve zalim canavar da tatsın. Bana zulmeden bu çaresizliği o da yaşasın."

Yalvarışlarıma, vakarla ve katledilen sevdiklerimin ruhlarının fedakârlığımı duyup takdir ettiklerine neredeyse beni inandıran bir huşuyla başlamıştım. Ancak sonunu bağ-

larken, yine öfkeye teslim oldum ve hiddetimden dilim dolandı.

Gecenin sessizliğinde, tiz ve zalim bir kahkaha bana cevap verdi. Kulaklarımda uzun uzun ve şiddetle çınladı, dağlarda yankılandı ve adeta cehennemin alaylar ve kahkahalarla etrafımı kuşattığını hissettim. Elbette o anda cinnete kapılıp sefil varlığımı sonlandırınam beklenirdi, ama yeminim duyulmuştu ve kendimi intikama adamıştım. Kahkaha tam dinmişti ki, kulağıma yakın bir yerden geldiği anlaşılan o çok tanıdık ve iğrenç ses, duyulabilir bir fısıltıyla bana seslendi –"Memnun oldum. Zavallı alçak! Yaşamaya karar verdiğine memnun oldum."

Sesin geldiği yere doğru atıldım. Ama iblis elimden sıyrıldı. Aniden, ay, gökte geniş bir tepsi gibi belirdi ve insan hızını aşan bir çabuklukla kaçmakta olan o iğrenç ve eciş bücüş endamı aydınlattı.

Ben de peşine düştüm ve aylardır da bu işle uğraşıyorum. Belirsiz bir ipucunun peşine takılıp, Rhône Nehri'nin dönemeçleri boyunca izini sürdüm, ama nafileydi. Mavi Akdeniz göründü ve tuhaf bir tesadüf sonucu, gece, zebaninin Karadeniz'e doğru giden bir gemiye binerek saklandığını gördüm. Ben de aynı gemiyle yolculuk ettim, ama her nasılsa kaçmayı başardı.

Hâlâ elime geçirememiş olsam da, Tataristan ve Rusya'nın ıssız topraklarında, o gün bu gündür izini sürüyorum. Kimi zaman köylüler, iğrenç görüntüsünden korkup, bana gittiği yönü bildirdiler; kimi zaman da, tümüyle izini kaybedersem yılgınlığa kapılıp ölürüm korkusuyla, bizzat kendisi, ardında beni yönlendirecek izler bıraktı. Başıma karlar yağdığında, bembeyaz düzlüklerde onun dev adımlarının izlerini gördüm. Senin gibi hayatla yeni tanışan, endişeye yabancı ve ıstırap nedir bilmemiş biri, benim o zaman ve şimdi hissettiğim duyguları nasıl anlayabilir? Soğuk, sefalet ve yorgun-

luk, yazgıma düşen acıların en hafifleriydi. Bir şeytanın lanetine uğramıştım ve sonsuz cehennemimi gittiğim yerlere taşıyordum; yine de, sanki bir iyilik perisi, adımlarımı takip edip beni yönlendiriyor ve çok homurdandığım zamanlarda beni aniden aşılmaz zorlukların arasından çekip alıyordu. Bazı zamanlar, doğa açlığa yenik düşerek yorgunluğa gömüldüğünde, çölde beni iyileştiren ve canlandıran hazır bir öğün buluyordum. Elbette bu yemekler kırsalda köylülerin yediği türden bayağı şeylerdi, ama yardımıma çağırdığım periler tarafından oraya konduklarına hiç kuşkum yoktu. Sık sık, her yer kupkuru, gökyüzü bulutsuz ve ben susuzluktan kavruluyorken, küçük bir bulut gökyüzünü kararttıyor ve beni tazeleyecek bir iki damla yağdırdıktan sonra gözden kayboluyordu.

Fırsat oldukça nehirlerin güzergâhından gidiyordum. Ancak iblis genelde bunlardan uzak duruyordu, zira buralar ülke nüfusunun yoğunlaştığı yerlerdi. Diğer yerlerde insanlara pek rastlanmıyordu ve ben çoğunlukla yolumun üzerindeki vahşi hayvanlarla geçiniyordum. Yanımda param vardı ve ya o parayı dağıtmak suretiyle ya da avladığım bir hayvanın etinden bir miktarı onlara götürerek, köylülerin dostluğunu kazanıyordum. Avdan küçük bir parça aldıktan sonra, kalanını daima bana pişirmem için ateş ve alet edevat veren köylülere ikram ediyordum.

Böyle geçip giden hayatımdan doğrusu nefret ediyordum ve mutluluğu yalnızca uykularımda tadabiliyordum. Ey mübarek uyku! Istırabım dayanılmaz olduğunda, sık sık uykuya gömülüyor ve düşlerimle uyuşup mest oluyordum. Kutsal yolculuğumu tamamlayacak gücümü koruyabilmem için, bu mutluluk anlarını, daha doğrusu saatlerini bana bahşedenler, beni gözetleyen o perilerdi. Bu istirahat de olmasa, karşılaştığım zorlukların altında ezilip giderdim. Gün boyunca, gecenin beklentisi beni ayakta tutuyor

ve bana moral veriyordu. Zira uykumda, dostlarımı, karımı ve canım memleketimi görebiliyordum. Yeniden, babamın sevecen yüzünü görüyor, Elizabeth'imin yumuşacık sesini duyuyor, Clerval'i sağlıklı ve gencecik haliyle karşımda buluyordum. Çoğu zaman, eziyetli bir yürüyüşle bitkin düştüğümde, geceye kadar sürecek bir rüyada olduğuma ve gece olduğunda, canım dostlarımın kollarında gerçek hayatı yaşayacağıma kendimi inandırıyordum. Onları nasıl da özlüyordum! Bazen uyanık olduğum saatlerde bile gözümün önünden gitmeyen o tatlı suretlerine nasıl da sımsıkı sarılıp, kendimi yaşadıklarına inandırıyordum! Öyle anlarda, içimdeki intikam ateşi söner gibi oluyor ve ben, iblisi yok etmek için çıktığım yolculuğu, içimden gelen coşkun bir arzu değil de, şuursuzca bir gücün mekanik bir itkisi gibi, daha çok yukarıdan emredilmiş bir görev gibi sürdürüyordum.

Kovaladığım yaratığın duyguları neydi, bilemiyorum. Aslında kimi zaman, ağaç kabukları üzerine yazılar yazarak ya da taşları oyarak, bana yol gösteren ve öfkemi körükleyen işaretler bırakıyordu. "Hükümranlığım sürüyor" (yazılarından birinde bu sözler seçilebiliyordu). "Senin yaşaman bana güç veriyor. Beni takip et. Bana işlemeyen soğuğun ve buzun acısını hisset diye, kuzeyin ölümsüz buzullarına gidelim istiyorum. Eğer yeterince çabuk olursan, oraya yaklaştığında bir tavşan ölüsü bulacaksın. Onu yiyip gücünü topla. Gel bakalım düşmanım, daha canımız pahasına bir mücadele bizi bekliyor. Ama o zamana kadar, saatlerce daha zorluklara ve perişanlığa katlanman gerekecek."

Alaycı şeytan! Bir kez daha intikam almaya yemin ediyorum. Bir kez daha rabbime yalvarıyorum ki acılar içinde ölesin zavallı ifrit! İkimizden biri yok olana dek, seni aramaktan asla vazgeçmeyeceğim. Ondan sonra, Elizabeth'ime ve çektiğim bu cefanın ve bu korkunç yolculuğumun şimdiden

sabırsızlıkla beklediğim ödülleri olan diğerlerine kavuşmak, beni nasıl da mest edecek!

Hâlâ kuzeye doğru ilerlediğimden, kar kalınlığı artmış ve soğuk neredeyse dayanılmaz derecelere inmişti. Köylüler barakalarına kapanmışlardı ve açlıktan saklandığı yerden avlanmaya çıkmak zorunda kalan hayvanları yakalamak için cesaret edip çıkan en gözü pek bir ikisi dışında kimseler yoktu. Nehirler buzla kaplandığından, tek bir balık bulmak bile imkânsızdı ve böylece, benim için en hayati gıdadan da mahrum kalmıştım.

Yolculuğum zorlaştıkça, düşmanımın böbürlenmeleri de artmıştı. Bana bıraktığı notlardan birinde şu sözler vardı: "Hazır ol! Daha işin başındasın. Kürklere sarınıp sarmalan ve kendine yiyecek bul, zira çok yakında, sonsuz hıncımı ıstıraplarınla dindireceğim bir yolculuğa başlıyoruz."

Bu alaycı sözler cesaretimi ve azmimi körüklüyordu. Amacıma ulaşmaya kesin kararlıydım ve yardım dilemek için tanrıya dualar ederek, uçsuz bucaksız bozkırlarda canla başla yoluma devam ettim, ta ki uzakta, ufkun bittiği noktada okyanusu görene dek. Ah! Güneyin mavi sularından ne kadar da farklıydı! Bu buz tutmuş haliyle, karadan ayırt edilmesini sağlayan yalnızca daha yabanıl ve engebeli görünümüydü. Yunanlar Asya tepelerinden Akdeniz'i gördüklerinde sevinçten ağlamış ve bin bir cefayla eriştikleri bu sonu büyük mutlulukla selamlamışlardı.[1] Ben ağlamadım. Ama yere diz çöküp, hasmımın alaylarına rağmen onunla buluşup kapışmayı umduğum bu yere sağ salim gelebilmem için bana yol gösteren kılavuz perime yürekten teşekkür ettim.

Bundan birkaç hafta önce bir kızak ve birkaç köpek temin etmiş ve böylelikle olağanüstü bir hızla karları aşmıştım. İfridin de aynı avantaja sahip olup olmadığını bilmiyorum.

1 Onbinlerin Yürüyüşü olarak bilinen, Yunanların M.Ö. 401-399'da İran'a yaptıkları uzun sefere referans veriliyor – y.h.n.

Ama daha önce takipte günden güne geride kaldığım halde, artık onu yakaladığımı fark etmiştim. O kadar ki, okyanusu ilk gördüğümde, o benden yalnızca bir günlük yol ileride-di ve kıyıya ulaşmadan onu yakalamayı umuyordum. Dola-yısıyla, cesaretim tazelenmiş olarak vargücümle bastırdım, ve iki gün sonra deniz kıyısındaki sefil bir mezraya ulaştım. Köyün sakinlerinden canavarı soruşturdum ve isabetli bil-giler edindim. Söylediklerine göre, önceki gece, köye bir ta-banca ve çok sayıda tüfek kuşanmış dev gibi bir canavar gel-miş. Tenha çiftlik evlerinden birinin sakinlerini korkunç gö-rüntüsüyle evden kaçırtmış. Canavar kış için sakladıkları yi-yecekleri alıp götürmüş ve bunları eğitimli köpeklerden olu-şan bir sürüye koştuğu kızağa yerleştirmiş, sonra da karaya ulaşamayacağı bir istikamette deniz üzerindeki yolculuğu-na devam ederek, dehşet içinde kalan köylüleri sevindirmiş. Köylüler onun ya buzların kırılması sonucu çabucak öle-ceğini ya da uçsuz bucaksız buzullarda donup gideceğini tah-min ediyorlardı.

Bu haberleri duyduğumda, bir an yılgınlığa kapıldım. O benden paçayı kurtarmıştı ve ben, okyanusun engebeli bu-zulları arasından –burada yaşayanların pek azı uzun süre da-yanabilirken, ılıman ve güneşli bir iklimden gelen benim sağ çıkmayı ummadığım bir soğuğun içinde– ölümcül ve nere-deyse ucu görünmeyen bir yolculuğa başlamak zorunday-dım. Ancak canavarın hayatta olduğu ve zaferini kutladı-ğı düşüncesi, öfkemi ve nefretimi yeniden kabarttı ve bun-lar şiddetli bir dalga misali, diğer tüm duygularımı süpürdü. Ölülerin ruhlarının etrafımda dönerek beni çabalamaya ve intikama kışkırttığı kısa bir moladan sonra, yolculuk hazır-lıklarına başladım.

Kara kızağımı, buzul kaplı okyanusun engebelerine uy-gun bir kızakla takas ettim ve yanıma bol miktarda erzak alarak karadan ayrıldım.

O zamandan beri kaç gün geçti bilemiyorum. Ama sırf yüreğimde yanıp duran sonsuz intikam arzusu sayesinde dayanabildiğim bir perişanlığa katlandım. Kocaman ve engebeli buz dağları sık sık yolumu kesiyordu ve buzların altından durmadan bana gözdağı veren ölü denizin gürüldeyişini duyuyordum. Ama dondurucu ayazla birlikte, denizdeki yollar tekrar güvenli hale geliyordu.

Tükettiğim erzak miktarına göre bu yolculukta tahminen üç hafta geçirmiştim ve durmaksızın örselenen umudum tekrar yüreğimin dibini boyladığında, ümitsizlikle ve kederle için için ağlıyordum. Yılgınlık beni artık neredeyse pençesine almıştı ve ben ıstırabın içinde boğulmak üzereydim, ta ki bir gün, kızağımı çeken zavallı hayvanlar inanılmaz bir mücadeleyle dik bir buz dağının zirvesini aşıp da, içlerinden biri bitkinlikten yere serilip öldükten sonra, önümde uzanan enginliği kederle seyrederken, birden, loş düzlükte siyah bir lekenin gözüme takılmasına dek. Gözlerimi kısarak ne olduğunu görmeye çalıştım ve bir kızak ve kızağın içindeki eciş bücüş cismiyle o malum sureti seçebildiğimde, vahşi bir sevinç çığlığı attım. Ah! Umut nasıl da yakıcı bir coşkuyla tekrar yüreğime doldu. Gözlerime dolan ılık yaşları, iblisi görmeme engel olurlar diye çabucak sildim. Ama sıcak gözyaşları görüşümü bulanıklaştırmaya devam edince, sonunda yüreğimi daraltan duygularımı koyverip hüngür hüngür ağladım.

Ama oyalanmanın zamanı değildi. Köpekleri arkadaşlarının ölüsünün yükünden kurtardım, onlara bolca yiyecek verdim ve mutlaka gereken ama benim açımdan son derece can sıkıcı bir saatlik moladan sonra, tekrar yola koyuldum. Kızağı hâlâ görebiliyordum. Zaten yer yer aramıza giren kimi buz dağlarının yalçın kayalıkları ardına kısa süreliğine gizlendiği zamanlar dışında, bir daha onu gözden kaybetmedim. Aslında aradaki mesafeyi gözle görülür ölçüde kapat-

mıştım ve yaklaşık iki günlük yolculuktan sonra, bir milden yakın bir mesafede düşmanımı görünce, yüreğim hop etti.

Ama düşmanıma neredeyse onu tutabileceğim kadar yaklaştığım o anda, umutların aniden söndü ve daha önce hiç olmadığı kadar mutlak biçimde, izini kaybettim. Bir dip dalgası duyuldu. İlerlerken çıkardığı gümbürtü, ayaklarımın altında sular yuvarlanıp kabarırken, anbean daha uğursuz ve korkutucu hale geldi. Yoluma devam etmeye çalışsam da boşunaydı. Rüzgâr şahlandı, deniz kükredi ve şiddetli bir deprem sarsıntısındaki gibi titreyerek mahşerî ve görkemli bir gürültüyle yarıldı. Kısa sürede olan oldu. Birkaç dakika sonra, düşmanımla aramda çalkantılı bir deniz dalgalanıyordu ve ben, sürekli küçülerek feci ölümümü hazırlayan saçılmış buz parçalarından birinin üzerinde sürüklenmekteydim.

Bu korkunç durumda saatlerce kaldım. Köpeklerimin birçoğu ölmüştü ve kendim de bu felakete gömülmek üzereydim ki, burada demirli duran ve bana kurtulma ve yaşama umudu sunan geminizi gördüm. Gemilerin bu kadar kuzeye geldiklerini hiç bilmiyordum ve görüntü beni çok şaşırtmıştı. Derhal kızağımın bir tarafını kırarak kürek yaptım ve bu aletler sayesinde, aşırı bitkinliğime rağmen, buz kızağımı geminizin yönünde yüzdürebildim. Eğer güneye doğru gidiyor olsaydınız, amacımdan vazgeçmeyip, tekrar kendimi suların insafına bırakmaya kararlıydım. Düşmanımı takibe devam edebilmem için, sizi ikna ederek sizden bir kayık almayı umuyordum. Ama siz de kuzeye doğru gidiyordunuz. Gücüm iyice tükenmişken ve kat kat ağırlaşan zorluklar altında ölümün batağına gömülmem yakınken, beni gemiye aldınız, ki o ölümden hâlâ çok korkuyorum, zira daha işim bitmedi.

Ah! İblisin peşinde bana yol gösteren kılavuz perim, o çok arzuladığım huzura kavuşmama ne zaman izin verecek? Ya ben ölürsem de o hayatta kalırsa? Eğer öyle olursa, Walton, kaçmasına izin vermeyeceğine, onu arayıp bulacağına ve ölü-

müyle intikamımı alacağına dair bana yemin et. Gerçi benim kutsal yolculuğumu üstlenmeni, benim yaşadığım eziyetlere katlanmanı istemeye cüret edebilir miyim? Hayır. O kadar da bencil değilim. Yine de eğer ben öldüğümde karşına çıkarsa, eğer intikam melekleri onu sana yönlendirirse, onu yaşatmayacağına yemin et. Yemin et ki, yaşayıp da benim acılarım üzerinde zafer naraları atmasın, benim gibi bir zavallı daha yaratmasın. Ağzı iyi laf yapar ve ikna edicidir. Bir zamanlar sözleri benim bile aklımı çelmişti. Ama sakın ona güvenme. Ruhu da tıpkı sureti gibi korkunç, kalleşlikle ve canavarca bir kinle dolu. Söylediklerini sakın dinleme; William'ın, Justine'in, Clerval'in, Elizabeth'in, babamın ve şu rezil Victor'un ruhlarına seslen ve kılıcını kalbine sapla. Ben yanı başında durup bıçağı düzgün saplamana yardım ederim.

WALTON, mektuba devam eder.

26 Ağustos 17..

Bu tuhaf ve dehşet verici hikâyeyi okudun Margaret. Benim hâlâ kanımı donduran bu dehşeti sen de hissetmiyor musun? Adam zaman zaman, ani bir kedere kapılarak hikâyesini yarıda kesmek zorunda kalıyordu. Kimi zaman, yılgın ama dokunaklı sesi, acılarla yüklü o sözcükleri telaffuz etmekte zorlanıyordu. Duygulu ve güzel gözleri, kâh öfkeyle alevleniyor, kâh mahzun bir kederle yumuşuyor ya da yoğun bir çaresizlikle kararıyordu. Bazen yüz ifadesine ve sesine hakim olup, en dehşet verici olayları asla heyecan belirtisi göstermeden sakin bir sesle anlatıyordu. Ama sonra, lavlarını püskürtmeye başlayan bir volkan gibi, işkencecisine beddualarını haykırırken, aniden yüzünde yırtıcı bir öfke beliriyordu.

Hikâyesi tutarlı ve anlatışından, gerçeğin ta kendisi gibi görünüyor. Yine de söylemem gerekir ki, iddiaları ne kadar içten ve tutarlı da olsa, bana gösterdiği Felix ve Safiye'nin mektupları ve gemimizden canavarı görüşüm anlattıklarına inanmamda çok daha etkili oldu. Kısacası, böyle bir canavar gerçekten var, bundan şüphe edemem. Ama yine de, şaşkınlık ve hayranlığa kapılmaktan kendimi alamadım. Arada, Frankenstein'dan yaratığının yapımına dair ayrıntıları öğrenmeye çalıştım, ama bu konuda tam bir kapalı kutuydu.

"Çıldırdın mı dostum?" dedi, "Bu ahmakça merakla nereye varacaksın? Sana ve dünyaya düşman olacak bir şeytan da sen mi yaratmak istiyorsun? Değilse, bu sorunun amacı ne? Aman sakın ha! Benim dertlerimi dinle de, başına yeni yeni dertler açmaya çalışma."

Frankenstein hikâyesini dinlerken notlar aldığımı fark etmişti. Onları görmek istedi ve sonra da pek çok yerinde düzeltmeler ve eklemeler yaptı. Ama esas olarak düşmanıyla olan konuşmalarına canlılık ve ruh katmakla ilgilendi. "Hikâyemi sen saklayacağına göre, genç nesillere bozulmuş bir versiyonunun kalmasını istemem."

Böylece bir haftam, insanın aklının alabileceği bu en tuhaf hikâyeyi dinleyerek geçti. Bu hikâyeden ve o asil ve nazik tavırlarından dolayı misafirime duyduğum ilgi, düşüncelerimi ve bütün duygularımı ele geçirdi. Onu teselli etmek istiyorum. Ama böylesine perişan, en ufak bir teselli umudu olmayan birine yaşamayı öğütleyebilir miyim? Ah, hayır! Artık onun tadabileceği tek mutluluk, o harap duygularını yatıştıracak huzurlu bir ölüm olabilir. Gerçi onun da, yalnızlığının ve hezeyanlarının ürünü olan bir tesellisi var. Rüyalarında dostlarıyla buluşup, acılarını yatıştıran ya da intikam duygusunu körükleyen sohbetler ettiğinde, onların hayal gücünün ürünleri değil, gerçek varlıklar olup, uzak bir diyardan onu ziyarete geldiklerine inanıyor. Bu inancı düşleri-

ne bir ciddiyet katarak, bana neredeyse gerçekmiş gibi etkileyici ve ilginç gelmelerini sağlıyor.

Sohbetlerimiz sırf onun hikâyesi ve yaşadığı talihsizliklerle sınırlı değil. Genel olarak edebiyatın her alanında olağanüstü bilgili ve kavrayışı çok hızlı ve keskin. Belagati güçlü ve etkileyici. Acıklı bir olay anlatırken ya da merhamet ve sevgi uyandırmaya çalıştığında, gözyaşlarımı tutamıyorum. Bu harap haliyle bile böyle asil ve mükemmel olabildiğine göre, zengin ve mutlu zamanlarında kimbilir ne harikulade bir varlıktı. Meziyetlerinin ve nasıl büyük bir düşüş yaşadığının belli ki kendisi de farkında.

"Gençliğimde," dedi bana, "bir gün çok önemli bir iş başaracağımı seziyordum. Duygularım güçlüdür. Ama bir yandan da, şanlı başarılar kazanmaya uygun serinkanlı bir mantığım vardı. Kendi değerliliğime dair bu düşüncem, başkaları için huzursuz edici olabilecekken, bana güç veriyordu. Zira insanlığa faydalı olabilecek yeteneklerimi boş bir tasa yüzünden çöpe atmanın acımasızlık olacağını düşünüyordum. Tamamlamış olduğum, duyarlı ve akıllı bir hayvandan aşağı olmayan eserimi düşündüğümde, kendimi sıradan şarlatanlar güruhundan farklı bir yere koyuyordum. Ama kariyerime başlarken bana güç veren bu duygunun, artık beni daha da dibe batırmaktan başka bir faydası yok. Tüm tahminlerim ve umutlarım adeta hiç oldu ve tıpkı mutlak güce heves eden baş melek[2] gibi, ebedi bir cehenneme mahkûm oldum. Hayal gücüm kuvvetli olduğu gibi, çözümleme ve uygulama becerilerim de güçlüydü. Bu niteliklerimin bileşimi sayesinde bu fikri tasarladım ve bir insan yaratmayı başardım. Eserimi tamamlamadan önce daldığım düşleri hatırladığımda, şimdi bile bana heyecan veriyor. Kâh yeteneklerimle coşarak, kâh onların yaratacağı sonuçları düşünerek, hayali bir cennet kurdum. Çocukluğumdan itibaren bana hep yüce umutlar ve

2 Tanrı'ya isyan etmeden önceki Şeytan – ç.n.

ulvi ihtiraslar aşılandı. Ama şu düştüğüm hale bak! Ah! Dostum, eskiden nasıl biri olduğumu görseydin, bu zavallı halimi tanıyamazdın. Ümitsizlik nedir bilmezdim. Talihimin çok parlak olduğunu düşünüyordum, ta ki bir daha hiç ama hiç doğrulamayacağım şekilde düşene dek."

Şimdi bu harikulade varlıktan vazgeçmeliyim öyle mi? Bugüne dek hep bir dostun hasretini çektim. Beni anlayacak ve sevecek bir arkadaş arayıp durdum. Tam da bu ıssız sularda böyle birini bulmuşken, korkarım ki, değerini anlamamla onu kaybetmem bir oldu. Onu hayatla barıştırmak isterdim, ama buna asla yanaşmıyor.

"Bu denli sefil bir zavallıya böyle sevecenlikle yaklaştığın için sana teşekkür ederim Walton. Ama yeni ilişkiler kurmaktan, yeni insanlar sevmekten söz ederken, gidenlerin yerini herhangi biri doldurabilir mi sanıyorsun? Herhangi bir erkek benim için Clerval gibi olabilir mi? Ya da herhangi bir kadın Elizabeth gibi? Onlara olan bağlılığımız, o insandaki herhangi bir üstün meziyete dayanmadığı durumda bile, çocukluk arkadaşlarımızın bizim için daima, gelecekteki bir arkadaşın edinemeyeceği ayrı bir yeri vardır. Onlar, sonradan değişebilse de asla kökü kazınamayan çocukluk huylarımızı bilirler ve yaptıklarımızı ne niyetle yaptığımıza dair daha doğru hükümler verebilirler. Erken yaşlarda bu tür belirtiler gösterilmemişse, bir kardeş asla diğerinin sahtekârlığından ya da düzmece işler çevirdiğinden şüphelenmez, oysa bir arkadaş, sana ne kadar bağlı olursa olsun, elinde olmadan senden şüphe edebilir. Ama ben yalnızca alıştığım ve birlikte büyüdüğüm için değil, aynı zamanda meziyetlerinden dolayı da aziz bildiğim dostlar edinmenin hazzını yaşadım ve her nerede olursam olayım, Elizabeth'imin avutucu sesi ve Clerval'in sohbetleri daima kulaklarımda olacak. Onlar öldü ve bu yalnızlık içinde hayatıma devam etmeye beni ikna edebilecek tek bir duygu var. Eğer insanlığa çok büyük yararı olacak yü-

ce bir vaatte bulunmuş ya da benzeri bir amaç edinmiş olsaydım, onu yerine getirmek için yaşayabilirdim. Ama bu bana kısmet değilmiş. Benim, hayat verdiğim varlığın peşine düşüp onu yok etmem gerekiyor. O zaman dünyada kısmetime düşeni yerine getirmiş olur ve böylece ölebilirim."

2 Eylül

AZIZ KARDEŞIM,

Sana bunları yazarken, tehlikelerle kuşatılmış haldeyim ve sevgili İngiltere'yi ve orada yaşayan çok sevgili dostlarımı yeniden görebilmek bana nasip olur mu bilmiyorum. Etrafım, hiçbir çıkışı olmayan ve anbean gemimi ezmekle tehdit eden buz dağlarıyla çevrildi. Bu yolculuğa ikna ettiğim cesur gençler benden yardım umuyor ama onlara sunabileceğim hiçbir çare yok. Durum çok ürkütücü, ama yine de cesaretimi ve umudumu tümüyle kaybetmedim. Hayatta kalabiliriz ve eğer kalamazsak da, Seneca'nın[3] söylevlerini tekrarlayıp mutlu bir insan olarak ölürüm.

Ama senin ruh halin ne olacak Margaret? Öldüğümü duymayacaksın ve endişeyle dönmemi bekleyeceksin. Aradan yıllar geçecek ve zaman zaman umutsuzluğa kapılsan da, umudun işkencesi devam edecek. Ah! Aziz kardeşim, senin o içten umutlarının sonunda yaşayacağın korkunç hüsranları düşünmek, bana kendi ölümümden daha dayanılmaz geliyor. Ama bir kocan ve güzel çocukların var, mutlu olabilirsin. Tanrı seni bağışlasın ve mutlu etsin!

Talihsiz misafirim benim üzerime titriyor. Bana umut vermeye çalışıyor ve hayattan, değer verdiği bir şeymiş gibi söz ediyor. Bana bu denizi tecrübe etmiş başka denizcilerin ba-

3 Lucius Annaeus Seneca (tahmini M.Ö 4 - M.S. 65) Romalı Stoacı düşünür ve şair – y.h.n.

şına da sık sık böyle kazaların geldiğini hatırlatıyor ve elimde olmadan iyimser beklentilere kapılıyorum. Hitabet yeteneğinden gemiciler bile etkileniyorlar. O konuştuğunda ümitsizlikten sıyrılıyorlar. Güçleri yerine geliyor ve onu dinlerken, bu engin buz dağlarını, insanın azmi karşısında yok olup gidecek köstebek yuvaları gibi görmeye başlıyorlar. Gelip geçici duygular bunlar, hüsrana uğradıkları her gün onları korkuyla dolduruyor, hatta bu çaresizlik bir isyana yol açacak diye ödüm kopuyor.

5 Eylül

Az önce öyle olağanüstü bir olay yaşandı ki, bu sayfalar muhtemelen sana hiç ulaşamayacak olsa da, bunu yazmaktan kendimi alamıyorum.

Hâlâ buz dağlarıyla çevriliyiz ve bunların çarpışmasıyla arada kalarak ezilme tehlikesi hâlâ kapımızda. Aşırı soğuk bir hava var ve şimdiden birçok talihsiz yoldaşım bu ıssızlığın ortasındaki mezarlarına yollandı. Frankenstein'ın sağlığı günden güne kötüleşiyor. Gözlerinde hâlâ hummalı bir ateşin cılız parıltısı var. Ama artık dermanı kalmadı ve aniden yerinden kalkmaya yeltendiğinde, yine hızla yatağa gömülüp ölü gibi yatıyor.

Son mektubumda, bir isyan çıkmasından korktuğumu söylemiştim. Bu sabah, bir kenarda oturmuş arkadaşımın bitkin çehresini seyrederken –gözleri aralıktı ve kol ve bacakları halsizlikle yataktan aşağı sarkmıştı– kamaraya girmek isteyen yarım düzine denizcinin gürültüsüyle kendime geldim. İçeri girdiler ve liderleri bana hitaben bir konuşma yaptı. Benden hakkaniyet gereği reddedemeyeceğim bir talepte bulunmak üzere, diğer denizciler tarafından kendisi ve arkadaşlarının vekaleten seçildiğini söyledi. Buzların arasına

hapsolmuştuk ve muhtemelen asla buradan çıkamayacaktık. Ama bir ihtimal buzlar dağılır da geçilebilir bir yol açılırsa, gözü karalık edip yolculuğuma devam edeceğimden ve tam da bu durumu güç bela atlatmışken, onları yeni tehlikelere sürükleyeceğimden korkuyorlardı. Bu yüzden geminin serbest kalması halinde, derhal rotamı güney yönüne çevireceğime dair söz vermemi istiyorlardı.

Bu konuşma canımı sıkmıştı. Ümitsiz değildim, gemi kurtulursa geri dönme gibi bir düşünceyi de henüz aklımdan geçirmemiştim. Yine de, taleplerini reddetmem insafa sığar mıydı? O bir yana, böyle bir şeyi yapabilecek durumda mıydım? Ne cevap vereceğimi bilemez haldeyken, ilk başta sessiz kalan ve doğrusu konuşmaya da hali kalmamış görünen Frankenstein, o an, gözlerinden kıvılcımlar saçarak ve yanakları coşkuyla kızararak, yerinden doğruldu. Adamlara dönerek şöyle dedi:

"Bu ne demek oluyor? Kaptanınızdan talebiniz ne? Hedeflerinizden bu kadar kolay mı vazgeçiyorsunuz? Siz buna şanlı sefer demiyor muydunuz? Peki neden şanlıydı? Yolunuzun, güney denizindeki gibi pürüzsüz ve durgun değil, tehlikelerle ve belalarla dolu olmasından elbette. Her yeni olayla yürekliliğinizi ortaya koyduğunuz, cesaretinizi gözler önüne serdiğiniz için, tehlikeler ve ölümle kuşatılmış olduğunuz ve bu tehlikelere göğüs gerip onları yenmeniz gerektiği için. Bundan sonra iyiliksever insanlar olarak alkışlanacaktınız, onurlarıyla ve insanlığın yararı için ölüme kafa tutan cesur adamlar olarak şanınız yürüyecekti. Oysa şimdi, tehlike vesvesesine kapıldığınız ilk anda, ya da daha doğru bir tabirle, cesaretinizi test eden bu ilk zorlu ve müthiş sınavda pusuyorsunuz ve ilerde, soğuğa ve tehlikelere göğüs geremeyen insanlar olarak anılmaya razısınız. Güçsüz insanlar da öyle yapmış, onlar da üşüyüp sıcak şöminelerinin başına geri dönmüşlerdir. Eh bunu yapmak için, bu hazır-

lıklara hiç gerek yoktu. Sırf ödlekliğinizi kanıtlamak için, bu kadar yol gelmiş olmanız ve kaptanınıza pes etmenin utancını yaşatmanız gerekmezdi. Ah! Erkek olun, hatta ondan da öte. Hedeflerinizde kararlı ve kaya gibi sağlam olun. Bu buzlar, yüreğinizle aynı hamurdan değildir, değiştirilebilir, siz kararlı olursanız size direnç gösteremez. Ailelerinizin yanına, alnınızda bir utanç lekesiyle dönmeyin. Savaşıp kazanmış ve düşmanına pes edip gitmek nedir bilmeyen kahramanlar olarak dönün."

Bunları, konuşmasındaki farklı duygulara göre sesini öyle güzel ayarlayarak, gözlerinde öylesine mağrur ve kahramanca bir ifadeyle söyledi ki, adamlar doğal olarak duygulandılar. Birbirlerine bakıp, cevap veremediler. Sözü ben aldım; onlara odalarına çekilmelerini ve bu söylenenleri değerlendirmelerini, yine de bunun tersini yapmak isterlerse onları daha kuzeye gitmeye zorlamayacağımı, ama biraz düşünüp taşındıktan sonra cesaretlerinin tazeleneceğini umduğumu söyledim.

Onlar gittikten sonra, arkadaşıma döndüm. Ama o eski uyuşukluğuna gömülmüş, adeta cansız yatıyordu.

Tüm bunlar nasıl sonlanacak, bilmiyorum. Ama utanç içinde –hedefimi gerçekleştiremeden– geri dönmektense, ölürüm daha iyi. Yine de yazgımın böyle olmasından korkuyorum; şan ve şeref düşüncelerinden güç almayan insanlar, zorluklara asla gönül rızasıyla katlanamazlar.

7 Eylül

Olan oldu. Eğer yok olmazsak geri dönmeyi kabul ettim. Korkaklık ve tereddüt, umutlarımı böylece paramparça etti. Cehaletle ve hüsranla geri döneceğim. Bu haksızlığı sabırla karşılayacak olgunluğa sahip değilim.

Bitti; İngiltere'ye dönüyorum. Faydalı olma ve başarımla anılma umutlarımı kaybettim; – dostumu kaybettim. Ama, sevgili kardeşim, bu acı olayları sana daha ayrıntılı aktarmaya çalışacağım ve İngiltere'ye ve sana doğru yaklaşırken, ümidimi yitirmeyeceğim.

19 Eylül,[4] buzlar hareket etmeye başladı ve uzakta, buz adalarının dört taraftan çatlayıp yarılmasıyla, gök gürültüsüne benzer gümbürtüler duyuldu. Felaketimiz çok yakındı ama bir şey yapamadığımızdan, tüm dikkatimi, hastalığı iyice ilerlediğinden tümden yatağa bağlanan talihsiz misafirime yöneltmiştim. Arkamızda bir buz yarıldı ve hızla kuzeye doğru sürüklendi. Batıda hafif bir rüzgâr çıktı ve ayın on birine kadar, güney yönünde yol tamamen açıldı. Gemiciler bunu görüp memleketlerine dönüşlerini garantilediklerini anlayınca, coşkun bir sevinçle, uzun uzun sevinç naraları attılar. O sırada uyuklamakta olan Frankenstein uyandı ve patırtının nedenini sordu. "Gemiciler bağırıyor," dedim, "yakında İngiltere'ye dönüyorlar diye."

"O halde sen de geri mi döneceksin?"

"Ne yazık ki evet! İsteklerini reddedemem. İstemedikleri halde onları tehlikeye atamam, bu yüzden dönmek zorundayım."

"Madem öyle, dön. Ama ben dönmeyeceğim. Sen amacından vazgeçebilirsin ama, benimki bana yukarıdan emredildiğinden buna cesaret edemem. Dermansızım, ama intikamıma yardım edecek melekler elbet bana gereken gücü bahşedeceklerdir." Böyle diyerek yatağından doğrulmaya yeltendi ama kendini fazla zorlamıştı, tekrar geriye yıkıldı ve bayıldı.

4 1831 tarihli baskıda "9 Eylül" olarak düzeltilmiştir – y.h.n.

Uzun zaman sonra kendine geldi ve ben bu arada sık sık, can verdiğini sandım. Sonunda gözlerini açtı, ama güçlükle nefes alıp veriyor ve konuşamıyordu. Cerrah ona bir kuvvet şurubu verdikten sonra, odadan çıkmamızı ve onu yalnız bırakmamızı emretti. Bu arada bana, dostumun fazla yaşamayacağının belli olduğunu söyledi.

Hüküm verilmişti ve üzülüp sabırla beklemekten başka yapabileceğim bir şey yoktu. Yatağının yanına oturup onu seyrettim. Gözleri kapalıydı ve uyuduğunu düşünüyordum. Ama birazdan bitkin bir sesle bana seslendi ve yanına yaklaşmamı isteyerek, şunları söyledi: "Heyhat! Tek dayanağım olan gücüm tükendi. Yakında öleceğimi hissediyorum ve o, düşmanım ve celladım, hâlâ hayatta olabilir. Hayatımın şu son anlarında, önceden dile getirdiğim o yakıcı nefreti ve o coşkun intikam arzusunu duyduğumu sanma Walton, ama düşmanımın ölümünü istemeye de sonuna kadar hakkım olduğunu düşünüyorum. Şu son günlerimde geçmişte yaptıklarımı sorgulamakla uğraştım. Ancak orada suçlanacak bir şey bulamadım. Coşkulu bir çılgınlık nöbetine kapılıp akıllı bir mahluk yaratmıştım ve ona elimden geldiğince mutluluk ve refah bahşetmeye mecburdum. Bu benim görevimdi. Ama ondan da öncelikli bir görevim daha vardı. İnsanlığa karşı görevlerimi çok daha fazla önemsiyordum, zira onlar çok daha büyük ölçekte mutluluk ya da bedbahtlığa yol açabilirdi. Bu düşünceyle, bu ilk mahluka bir eş yaratmayı reddettim ve reddetmekle de doğru olanı yaptım. O ise benzersiz bir kin ve bencillikle kötülükler yaptı, sevdiklerimi katletti, soylu duygulara sahip, mutlu ve akıllı varlıkları yok etmeye kendini adadı, üstelik bu intikama susamışlığın nerede bitebileceğini de bilmiyorum. Başkalarını mahvedemediğinde kendi de mutsuz olan bu yaratık, ölmeli. Onu yok etmek benim görevimdi, ama bunu başaramadım. Daha önce bencilce ve kindarlıkla davranırken, bu yarım kalmış

işimi üstlenmenizi istemiştim ve şimdi safi mantık ve erdemin etkisi altında da, yine bu talebimi tekrarlıyorum.

Öte yandan, bu görevi yerine getirmek için memleketinizden ve sevdiklerinizden feragat etmenizi isteyemem. Zaten İngiltere'ye dönerken onunla karşılaşma şansınız da pek yok. Ancak tüm bu gerçekleri düşünüp taşınarak, görevinizin ne olması gerektiği konusunda doğru bir karar verme işini size bırakıyorum. Ölümüm çok yakın olduğundan, benim muhakemem ve fikirlerim zaten altüst olmuş durumda. Sizden kendi doğru bildiğimi yapmanızı isteyemem, zira hâlâ ihtirasım beni yanıltıyor olabilir.

Onun yaşayıp yeni kötülüklere alet olması düşüncesi beni huzursuz ediyor. Yoksa, her an ölümü beklediğim şu saat, yıllardır yaşadığım en mutlu saatim. Ölen sevdiklerimin suretleri gözümün önünden geçiyor ve bir an önce kollarına atılmak için sabırsızlanıyorum. Elveda Walton! Mutluluğu huzurda ara ve hırstan uzak dur, sırf bilimle ve buluşlarla şöhret kazanma amaçlı o tamamen masum hırstan bile. Gerçi ne diye böyle söylüyorum? Kendim bu umutlarımı harcamış olsam bile, bir başkası bunları başarabilir."

Konuşurken sesi gitgide söndü ve en sonunda, zorlanmaktan bitkin düşerek, sessizliğe gömüldü. Yarım saat kadar sonra, yine konuşmaya yeltendi, ama başaramadı. Güçsüzce elimi sıktı ve gözleri ebediyen kapanırken, tatlı bir tebessümün ışıltısı dudaklarından göçüp gitti.

Margaret, bu muhteşem insanın bu zamansız ölümüyle ilgili ne yorum yapabilirim? Ne kadar derin bir üzüntü duyduğumu anlayabilmen için, sana ne söylesem ki? Söylediğim her şey, kifayetsiz ve cılız kalacak. Gözlerim yaşlarla dolu, bir hüsran bulutuyla zihnim kapkaranlık. Ama İngiltere'ye doğru yol alıyorum ve orada teselli bulmayı umuyorum.

Durmam lazım. Bu sesler de neyin nesi? Vakit gece yarısı. Gayet hafif bir rüzgâr var ve güvertede yaprak kımıldamı-

yor. Bak yine! İnsan sesi gibi ama daha boğuk bir ses duyuyorum. Frankenstein'ın cesedinin yattığı kamaradan geliyor. Kalkıp bakmam lazım. İyi geceler, kardeşim.

Ulu Tanrım! Az önce neler neler oldu bilsen! Hâlâ olayın etkisiyle başım dönüyor. Ayrıntılarıyla anlatmak için gücümü toplayabilecek miyim, hiç bilmiyorum. Ama anlattığım hikâyenin yarım kalmaması için, bu en son ve inanılmaz felaketi aktarmam lazım.

Talihsiz ve saygıdeğer dostumun cesedinin yattığı kamaraya girdim. Tarif etmek için uygun kelime bulamadığım, dev gibi endamlı, ama kaba saba ve eciş bücüş bir vücut, üzerine eğilmişti. Tabutun üstüne abanmış olduğundan, karman çorman saçlarının uzun tutamları yüzünü gizliyordu. Ancak, rengi ve dokusuyla bir mumyanınkine benzeyen kocaman bir el öne doğru uzanmıştı. Yaklaştığımı duyunca, acı ve dehşet çığlıkları atmayı keserek, pencereye doğru bir hamle yaptı. Hayatımda, hem öylesine tiksindirici hem de o kadar ürkütücü bir çirkinlikte, böyle dehşet verici yüz görmedim. Gayri ihtiyari gözlerimi yumdum ve bu caniyle ilgili neler yapmam gerektiğini anımsamaya çalıştım. Arkasından seslenerek kalmasını söyledim.

Durup hayretle yüzüme baktı ve yeniden yaratıcısının cansız bedenine doğru döndü. Benim varlığımı unutmuş gibiydi ve dizginlenemez bir ihtirasın yırtıcı öfkesi adeta yüzündeki her çizgi ve mimiğe sinmişti.

"O da benim kurbanım!" diye haykırdı; "Onu öldürerek cinayetlerimi tamamladım. Varlığımla neden olduğum sefillikler silsilesi son buldu! Ah, Frankenstein! Cömert ve fedakâr insan! Artık senden af dilemem neye yarar? Ben ki sevdiğin herkesi yok ederek, dünyanı başına yıktım. Vah vah! Buz gibi olmuş, bana cevap veremez."

Sesi boğulur gibiydi ve şimdi merak ve merhamet karışımı bir duygu, düşmanını öldürmemi isteyen arkadaşımın son

arzusunu yerine getirmemi söyleyen başlangıçtaki dürtülerimi susturmuştu. Bu heybetli varlığa yaklaştım. Çirkinliğinde öylesine ürkütücü ve yabanıl bir şey vardı ki, tekrar başımı kaldırıp yüzüne bakmaya cesaret edemedim. Konuşmaya yeltendim, ama sözcükler dudaklarımın arasında sönüp gitti. Canavar, kendine acındıran kızgın ve abuk sabuk sözler söylemeye devam ediyordu. En sonunda, o bu öfke fırtınasına ara verdiği bir anda, cesaretimi toplayıp ona seslendim: "Tövben artık faydasız," dedim ona, "eğer o şeytanca intikamını bu noktalara vardırmadan önce, vicdanının sesini dinleyip pişmanlığına kulak verseydin, Frankenstein şimdi yaşıyor olacaktı."

"Sen öyle mi sanıyorsun?" dedi iblis, "O zaman ıstırap ve pişmanlık duymadığımı mı zannediyorsun?.. O," diye devam etti cesedi göstererek, "bu iş buraya gelene dek benim kadar acı çekmedi. Ah! Ben o cinayetleri işlerken yaşadığım ıstırabın o on binde birini bile yaşamamıştır. Korkunç bir bencillik elimi çabuk tutmamı söylüyordu, ama yüreğim pişmanlık zehriyle kıvranıyordu. Clerval'in figanları kulağıma müzik gibi mi geldi sanıyorsun? Yüreğim, yaradılıştan sevgiye ve şefkate yatkındı ve bedbahtlığım onu tam tersine kötülük ve nefrete yöneltirken, bu aşırı değişime katlanmak senin hayal edemeyeceğin kadar eziyetliydi.

"Clerval'ı öldürdükten sonra, çok üzgün ve mahcup, İsviçre'ye geri döndüm. Frankenstein'a acıyordum. O kadar ki, merhametim bende bir tiksinti yaratmıştı. Kendimden nefret ediyordum. Ama hem varlığım hem de yaşadığım tarif edilmez eziyetlerin sebebi olan onun, mutluluk beklemeye cüret ettiğini, bir yandan zavallılık ve çaresizliği benim sırtıma yüklerken, kendisinin benim doya doya tatmaktan sonsuza dek mahrum edildiğim duygular ve ihtirasların keyfini çıkarma peşinde olduğunu öğrendiğimde, işte o zaman, aciz bir kıskançlık ve acı bir öfke içimi doyurulmaz bir intikam

susuzluğuyla doldurdu. Tehdidimi anımsadım ve bunun yerine getirilmesi gerektiğine kesin karar verdim. Kendi açımdan amansız bir işkencenin beni beklediğini biliyordum. Ama ben, nefret ettiğim halde emrinden çıkamadığım bir güdünün kölesiydim, efendisi değil. Oysa o kadın öldüğünde! – Hayır, o zaman perişan olmadım. Tüm duygularımı söküp atmış, mutlak çaresizliğimden gelen isyanımla, tüm kederlerimi bastırmıştım. O andan itibaren, kötülük benim için iyilik demekti.[5] Bu kadar kışkırtıldıktan sonra, yaradılışımı, gönüllü olarak seçtiğim bir ilkeye uydurmaktan başka çarem yoktu. Şeytanî planımı tamamlamak, oburca bir tutkuya dönüştü. Ve artık bitti. Son kurbanım da işte burada!"

İlk başta, yaşadığı bedbahtlığı anlatışı beni duygulandırdı. Ancak Frankenstein'ın onun belagati ve ikna becerisiyle ilgili söyledikleri aklıma gelince ve gözlerim yeniden arkadaşımın cansız bedenine kayınca, içimdeki öfke yeniden parladı. "Seni alçak!" dedim, "ne iyi ettin de kendi yarattığın harabenin başında mızmızlanmaya geldin. Sen bir yığın binanın arasına meşaleyi fırlat, sonra onlar yanıp kül olunca, yıkıntıların arasına oturup felâkete ağla! İkiyüzlü zebani! Yasını tuttuğun o insan hâlâ yaşasaydı, yine hedefin olacak, yine senin o uğursuz intikamının kurbanı haline gelecekti. Seninki merhamet değil. Dövünmenin nedeni sırf kötülüğünün kurbanının senin hükümranlığından kurtulmuş olması."

"Ah, hayır, çok çok yanılıyorsun," diye yaratık sözümü kesti; "yaptıklarımın görünürdeki anlamına bakınca, böyle anlamış olman doğal. Gerçi şu perişan halimden anlayan birini aramaktan çoktan vazgeçtim. Merhamet görmek benim için ebediyen hayal. İlk zamanlar bunu arıyor,, tüm varlığımı doldurup taşan doğruluk aşkı, mutluluk ve sevecen-

5 Karş. *Kayıp Cennet*'te şeytanın sözleri: "All Good to me is lost; Evil be thou my Good" (IV.109-10) – y.h.n.

lik duygularını başkalarıyla paylaşmak istiyordum. Ama artık, iyilik benim için bir hayal olmuş, mutluluk ve sevecenlik, acı ve nefret dolu bir umutsuzluğa dönüşmüşken, merhameti neyleyim? Cefam sürerken, onu tek başına çekmeye razıyım. Öldüğümde, hatıralarımın nefret ve hakaretle dolu olması da vız gelir. Eskiden erdemlilik, şöhret ve sefa hayalleriyle kendimi avuturdum. Bir zamanlar, bir yanılgıya kapılıp, dış görünümümü mazur görerek beni sergilediğim kusursuz meziyetler için sevecek varlıklarla karşılaşmayı ummuştum. Onur ve fedakârlığı yücelten düşüncelerle beslenmiştim. Oysa şimdi ahlaksızlık, beni en alçak hayvandan daha aşağıya itti. Benimkiyle boy ölçüşecek hiçbir suç, hiçbir kötülük, hiçbir adilik, hiçbir sefillik olamaz. Marifetlerimin iğrenç dökümünü gözden geçirdiğimde, bir zamanlar, zihni asil ve yüce güzellik hayalleri ve iyiliğin ihtişamıyla dolu o kişinin ben olduğuna inanamıyorum. Ama öyle bile olsa, düşkün melek, sonunda habis şeytana dönüşür. Gerçi o Tanrı ve insan düşmanının bile, o yalnızlık içinde dostları ve müttefikleri vardı. Bense yapayalnızım.

Frankenstein'a dostum dediğine göre, belli ki benim günahlarımdan ve onun başına gelenlerden haberdarsın. Ama onlar hakkında sana anlattığı ayrıntılar, benim aciz ihtiraslar içinde tükenirken katlandığım, günler ve aylar boyu süren ıstırabımı özetleyemez. Zira onun umutlarını yıkarken, kendi arzularımı da doyurmadım. Onlar hep coşkun ve tatminsiz kaldı. Hâlâ sevgi ve dostluğu arzuluyor, hâlâ hor görülüp reddediliyordum. Bunda hiç mi haksızlık yoktu? Tüm insanlık bana karşı günah işlemişken, bir tek ben mi suçlu sayılacağım? Arkadaşını alçaltıcı hakaretlerle kapıdan kovalayan Felix'ten neden nefret etmiyorsun? Çocuğunun hayatını kurtaran kişiyi öldürmeye çalışan köylüden neden iğrenmiyorsun? Tabii onlar erdemli ve pürüpak varlıklar! Sefil ve sahipsiz bense, itilip tekmelenecek ve ezilip geçilecek

bir insan artığı. Şimdi bile, bu haksızlığı anımsadığımda kan beynime sıçrıyor.

Ama aşağılık biri olduğum doğru. Güzeli ve güçsüzü katlettim, masumu uykusunda boğdum ve beni ya da başka bir canlıyı asla incitmemişleri boğarak öldürdüm. Yaratıcımı, sevgi ve hayranlığa layık insanların o en seçkin örneğini, perişan ettim. Hatta dermansız bir harabeye dönene kadar peşini bırakmadım. Şurada, bembeyaz ve soğuk ölüsü yatıyor. Benden nefret ediyorsun. Ama senin nefretin, benim kendime olan tiksintimin yanında hafif kalır. Bu marifeti işleyen ellerime bakıp, bunu tasarlayabilen vicdanımı düşünüyorum ve o ellerin bir daha gözüme takılmayacağı, o vicdanın bir daha aklıma düşmeyeceği anı özlemle bekliyorum.

Korkma, daha fazla kötülük yapmayacağım. Benim işim hemen hemen tamamlandı. Varlığımın neden olduğu bu silsileyi tamamlamak ve yapılması gerekenleri halletmek için, senin ya da başka bir insanın değil, kendi ölümüm gerekiyor. Bu fedakârlığı ağırdan alacağımı sanma. Beni buraya kadar getiren buzdan sala binerek gemini terk edeceğim ve gezegenin en kuzey ucuna varmaya çalışacağım. Cenaze ateşime odun topladıktan sonra, bu sefil bedeni yakıp kül edeceğim ki, kalıntıları, benim gibi bir başkasını yaratacak meraklı ve günahkâr bir zavallıya ışık tutmasın. Öleceğim. Şimdi beni yiyip bitiren ıstırapları artık hissetmeyecek, tatminsiz bırakılan ama dinmek bilmez duyguların oyuncağı olmayacağım. Beni var eden, öldü ve ben de öldükten sonra, ikimizin de hatırası hızla yok olup gidecek. Artık güneşi ve yıldızları göremeyecek, yanağımda gezinen rüzgârı hissedemeyeceğim. Işık, duygu ve algı sona erecek ve ancak bu durumda mutluluğu bulacağım. Bundan birkaç yıl önce, bu dünyanın görüntüleriyle ilk karşılaştığımda, yazın o neşe verici sıcaklığını hissettiğim ve yaprakların hışırtısını, kuşların ötüşünü duyduğumda ve dünyam bunlardan ibaretken olsa, öl-

mek beni ağlatırdı; şimdi ise, tek tesellim bu. Günahlarla kirlenmiş ve amansız bir pişmanlıkla paralanmışken, ölümden başka nerede huzur bulabilirim?

Elveda! Senden ve seninle birlikte, bundan sonra bu gözlerin görüp görebileceği son insandan ayrılıyorum. Elveda Frankenstein! Hâlâ yaşıyor olsan ve bana karşı intikam arzusu gütsen, bunun en iyi yolu beni öldürmen değil yaşatman olurdu. Ama öyle yapmadın. Sen, daha fazla kötülük edemeyeyim diye, benim yok olmam için uğraştın ve eğer yine de, benim bilmediğim bir biçimde, hâlâ düşünüp hissedebiliyorsan, mutsuzluğum için benden canımı isteme. Sen ne kadar yıkılmış olsan da, benim çektiğim ıstırap seninkinden daha büyük. Zira yaralarım ölümle ebediyen iyileşene dek, pişmanlığın o yakıcı acısıyla sızım sızım sızlayacak."

"Ama az kaldı," diye mahzun ve vakur bir coşkuyla bağırdı, "yakında öleceğim ve şimdi hissettiklerimi hissetmez olacağım. Yakında bu cehennem ıstırabı bitecek. Cenaze ateşime zafer sevinciyle çıkacağım ve alevlerin acısıyla kıvranırken iftiharla coşacağım. Küllerim rüzgârlarla denize savrulacak. Ruhum huzurla uyuyacak veya düşünmeyi sürdürse bile, elbette şimdikinden farklı düşünecek. Elveda."

Bunu söylerken kamaranın penceresinden, geminin yakınında bekleyen buzdan sala atladı. Çok geçmeden, dalgaların sırtında karanlığa karışıp uzaklaşarak gözden kayboldu.

SONSÖZ
FRANKENSTEIN ÜZERİNE[1]
WALTER SCOTT

Frankenstein, özel bir roman olduğu için, daha doğrusu özel bir romantik kurmaca türüne ait olduğu için yazarın bireysel ürününden önce bu türü tanımlamamız gerekir.

Olayları doğanın gerçek yasalarına uygun şekilde anlatan kurmaca yapıtlarla bu sınırları aşıp mucizevi ve doğaüstü mekanizmalar tarafından yönlendirilen yapıtlar arasındaki genel ayrım yeterince açıktır. Ama mucizevi romansların ait olduğu yazın aynı zamanda birçok alt-ayrım içerir. Hayal gücü ürünü olan erken dönem yapıtlarda şairler veya hikâye anlatıcıları kendi anlatılarına cadıları, doğaüstü yaratıkları ve büyücüleri dâhil ederken inandırıcılık normlarını ihlal ettiklerini düşünmezlerdi zira okurları (veya dinleyicileri) gibi onlar da bu yaratıkların varlığına yürekten inanırlardı. Ama bu iyimser inanç zamanla ortadan kalktı ve mucizevi temalar etrafında dönen yapıtlar sırf egzersiz olarak yazılıp okunmaya başlandı; bu egzersiz Oryantal kurmacanın bereketliliğini seven, büyülü anlatıların içinde uzun uzun dolanmaya bayılan, altından sarayların harikuladeliğini temaşa eden ve Cennet bahçelerinin çağ-

1 Bkz. "Remarks on Frankenstein; or, The Modern Prometheus", *Blackwood's Edinburgh Magazine*, sayı 12, Mart 1818, s. 619.

layanlarının dibinde dinlenen şair Collins gibi yazarların hayal gücüne hitap edebiliyordu. Bu anlatı ve kompozisyon türünde mucizevi unsur hem yazar hem de okur açısından en temel ve önemli konuydu.

Mucizevi unsurun onun büyüsüne kapılan ve onun peşinde sürüklenen insanların zihninde bıraktığı etki nispeten önemsiz bir konuydu. Serüvenlerine dâhil olan doğaüstü karakterlerin bir parçası olan erkek ve kadın kahramanlar büyülü yolların labirentlerinde korkusuzca yürürlerken etraflarını saran mucizelerin ortasında tıpkı fırtınalı okyanusta enfiye çekmenin hazzını büyük bir serinkanlılıkla keşfeden, *Spectator*'un betimlediği (Opera sahnesinde temsil edilen) genç karakter gibi görünürlerdi.

Kurmaca yapıtlarda doğaüstü unsurun daha felsefî ve incelikli bir kullanımına doğa yasalarını hayal gücünü mucizelerle okşamak yerine mucizelerin onlara tanıklık eden kişiler üzerinde yaratabileceği etkiyi sergilemek amacıyla değiştiren anlatılarda rastlarız. Bu yapıtlarda, mucizevi olaylardan alınan olağan haz bizim gibi fanilerin mucizelerden nasıl etkilendiğine dair gözlemler karşısında ikinci planda kalır.

Aklı başında hakikatlerden uzaklaşmaya cüret ederken
Doğaya sadık kalabilen sahnelerde olduğu gibi

Ne var ki bu kompozisyon türünde başarılı olan yazarlar da doğayı, doğanın hakikatini ve doğanın insanlar üzerinde yaratması beklenen etkileri başarıyla betimledikleri yerlerde mucizelerin anlatımını (okura verdikleri önem karşısında) ikinci plana iterler. Kurnaz Partridge'in Hamlet'in hayaleti ortaya çıktığında hiçbir şekilde korkmadığı, hayaletin sahne için hazırlanan karton zırha bürünmüş bir adamcağız olduğunu hemen anladığını hatırlayalım – Partridge zırhın arkasındaki "ufarak adam"ı tanıdığında (Garrick'i böyle tanımlar) içini sevecen bir korku kaplar. *Frankenstein*'dan da bununla ilgili bazı örnekler vereceğiz. Ama hemen hatırlatalım ki bu hususta başarılı olmak yazarın temel amacı karşısında önem-

sizdir: Anlatıdaki mucizeler aracılığıyla bir etki yaratmak yerine insanları sıra dışı ve doğaüstü karaktere sahip durumların içine yerleştirip bu durumlarda insanların sergilemesi beklenen his ve tavırları betimleyerek yeni düşünce kanalları açmak.

Mucizevi unsur ile mucizevi unsurun etkileri arasında yapmaya çalıştığımız ayrımı (bu ikisini birbirinden ayrı meseleler olarak ele alıyoruz) daha belirgin kılabilmek için okuru *Tom Thumb* masalı ile Gulliver'ın Brobdingnag'a seyahati arasında kısa bir karşılaştırma yapmaya davet edebiliriz; bunlardan biri dünyanın en çocukça yapıtlarından biri iken diğeri zekâ ve hiciv dolu olsa da her ikisi de bir cücenin devler arasında var olabilme ihtimali etrafında döner. İlk yapıtta hikâye-anlatıcısının hayal gücü kahramanın cüce boyutlarını tanımlamak için başvurulan bir yığın mübalağa ile tükendiği için masal ilginç olmaktan çıkar; Jonathan Swift'in romansında ise tuhaf ve sıra dışı bir durumun doğal sonuçları anlatılırken yürürlüğe konan o ince mizah kendini sürekli olarak derinleştirebileceği, Swift'in dahi hayal bile edemeyeceği bir etki alanına sahiptir. Gulliver'ın kemiğin ilik kısmına sıkıştırılması ve Thomas Thumb'ın bir muhallebi kâsesinin içine düşmesi genel planda benzer olaylardır; ancak Thumb'ın durumunda olay anlatılırken komik unsur tüketilir; Gulliver'ın durumunda ise etkileyici olan şey Gulliver'ı böylesine gülünç bir talihsizlikle baş başa bırakan cüceliğinden ziyade olayın talihsizliğine içerlerken sergilediği metin ve vakur tavırdır.

Sözünü ettiğimiz kurmaca anlatılarda yazar okurla beraber bir tür ortak cari hesap açar; ilk olarak anlatıda ileri sürdüğü mucizevi unsura inanması için okura güvenir ve onunla arasındaki güven ilişkisine dayanarak (okurun kredisi karşılığında) karakterlerinin sıra dışı koşullarda olasılık yasaları ve insan kalbinin doğasına uygun şekilde davranmalarını sağlar. Bu bağlamda, hayal gücünün en çılgın anlarında dahi *olasılık* yasası ortadan hiç kaybolmaz; aksine yazarın bizden inanmamızı talep ettiği sıra dışı olaylara yazar anlatıdaki sonuçlara ancak mantıksal bir kesinlikle vardığı takdirde inanırız.

Bu kurmaca türünün kimi zaman siyasi hiciv için kimi zaman da insan zihninin yetileri ve işleyişini genel olarak tanımlamak için işe koşulduğunu da eklemeliyiz. Swift, Bergerac ve başkaları bu türe ilk amaç doğrultusunda başvururken ikincisinin iyi bir örneği William Godwin'in meşhur *St. Leon*'udur. Godwin bu anlatısında metallerin ve hayat iksirinin (*elixir vita*) mutasyona uğratılma ihtimalinden hareketle böyle sırlara vakıf olmanın insanın talihi ve zihni üzerindeki olası sonuçlarını ele alır. *Frankenstein* da *St. Leon*'la aynı plana sahip olan bir roman; yanılmıyorsam Godwin'in damadı olan Percy Bysshe Shelley tarafından yazıldığı[2] ve Godwin'e (bu parlak yazara) ithaf edildiği söyleniyor.

Romanın önsözünde yazar yukarıda tanımlamaya çalıştığımız kurmaca türünde kendine bir yer açma iddiasında bulunuyor:

> Doktor Darwin'e ve Almanya'da fizyoloji alanında uzmanlaşmış bazı yazarlara göre bu anlatının dayandığı olayın gerçekleşmesi imkânsız değildir. Böyle bir hayalin gerçekleşebileceğine ben asla inanmıyorum; öte yandan hayal ürünü bir olayı temel alıp bir dizi doğaüstü korkuyu bir araya getirdiğim kanısında da değilim. Hikâyenin dayandığı olay basit bir hayalet veya büyü masalının dezavantajlarından mustarip değil. Tasvir ettiği durumların yeniliği bakımından önemli olduğu gibi her ne kadar fiziksel olarak imkânsız bir olayı anlatsa da insanın hayal gücü ve tutkuları göz önüne alındığında günümüzdeki olayların temsil ettiği sıradan ilişkilerden çok daha kapsamlı ve büyüleyici bir dünya sunduğu da kesin.
>
> Dolayısıyla insan doğasının temel ilkelerinin hakikatini muhafaza etmeye çalışırken yeni bir birleşim ortaya koymaya çalıştım. Antik Yunan'ın trajik şiiri *Ilyada* –*Fırtına* ve *Bir Yaz Gecesi Rüyası* gibi oyunlarında Shakespeare– ve özellikle *Kayıp Cennet*'te Milton bu kurala uygun davranırlar; kendi çabalarının karşılığını zevkle almak isteyen mütevazı bir romancı insani duy-

2 Walter Scott'ın bu makaleyi yazdığı 1818 yılında *Frankenstein*'ın yazarının Percy Bysshe Shelley olduğuna dair rivayetler mevcuttu – ç. n.

guların en yüksek türünü teşkil eden bu şiirlerin meydana getirdiği seçkin kombinasyonlardan kural olarak düzyazı anlatıda da yararlanabilir.

Sözü daha fazla uzatmadan *Frankenstein*'ın ayrıntılarından bahsetmeye başlayabiliriz.

Kuzey Kutbu'nu keşfe çıkan bir gemi oldukça yüksek bir enlemde yer alan bir buzula demirlemiş vaziyette iken tayfa ve geminin kaptanı belli bir mesafede köpeklerin çektiği bir kızağın üzerinde dikilen devasa bir figür fark ederler; kızağın bulunduğu yerde herhangi bir faninin yaşaması mümkün değildir. Tayfa ve kaptan bu heyulanın ne olabileceği hakkında konuşurlarken buz çözülmeye başlar ve içinde bulundukları müşkül durumdan kurtulurlar. Ertesi sabah, bir buz parçasının üzerinde sürüklenmekte olan başka bir kızakta baygın vaziyette yatan bir adamla karşılaşırlar. Adam zar zor kendine geldikten sonra nazik ve yetenekli birisi olduğu anlaşılır. Ama yorgunluktan bitap düşmüştür ve korkunç bir yeis içindedir. Bilim aşkıyla böyle tehlikeli bir sefere çıkmayı göze alan geminin kaptanı yabancının durumuna ilgi duyar ve ona yaşadığı sefaletin muazzam hikâyesini anlattırarak Victor Frankenstein'ı sonsuza dek unutulmaktan kurtarır.

Cenevre'de doğan Frankenstein, sevgi dolu bir ailede büyümüştür. Aynı evde bulunan babası, yakın arkadaşı Henry Clerval ve alabildiğine güzel, yetenekli ve yetim bir kız olan Elizabeth, onu bir oğul, arkadaş ve sevgili olarak mutlu edebilecek bütün özelliklere sahiptir. Frankenstein'ın çalışmaları sırasında ilgilenmeye başladığı Cornelius Agrippa ve okült felsefeyle meşgul olan diğer yazarların kitaplarının modern zamanlarda herhangi bir saygınlığı yoktur. Ama Frankenstein, Ingolstadt Üniversitesi'nde okumak üzere ailesinin yanından ayrılana dek favori yazarlarının başkaları tarafından ciddiye alınmadığından habersizdir. Ingolstadt'ta modern kimyanın ve doğa felsefesinin mucizeleriyle tanışır. Bu bilimlerin en derin ve çapraşık bilgilerini sıra dışı bir yetenek ve örnek bir başarıy-

la kavradıktan sonra romanın en büyüleyici kısmına temel oluşturan keşfini yapar. Bu aşamada özellikle insan bedeninin yapısı ve yaşam ilkesine odaklanır. Yaşamdan ölüme, ölümden yaşama geçilirken gerçekleşen değişimin temelindeki nedensellik zincirini en ince noktasına kadar kavramak için karmaşık birtakım fizyolojik araştırmalar yaptığı sırada mezarlıklardan ve teşrih odalarından insanın midesini bulandıran nesneler ve uzuvlar toplar. Ve sonuçta bu zifiri karanlığın ortasında bir ışık keşfeder.

Frankenstein bu keşfini şöyle anlatır:

> "Unutmayın ki size aktardıklarım birer deli saçması değil. Gökyüzünde parıldayan güneş ne denli gerçekse, şu anda ileri sürdüklerim de o denli gerçektir. Bu olay birtakım mucizelerin ürünü olabilir, ama keşfimin safhaları elle tutulur ve akla yatkındı. Günler ve geceler boyu süren olağanüstü bir gayret ve külfetin sonucunda, dirimi ve yaşamı başlatan şeyi keşfetmeyi başarmıştım. Bununla da kalmayıp, bizzat cansız maddeye can verebilir hale gelmiştim."

Bu muazzam keşif Frankenstein'ı kendi hünerinden hareketle bir yaratık, kanlı canlı bir varlık yaratmaya sevk eder. Uzuvları doğru bir şekilde birleştirmekte epey zorlansa da sonuçta iki metre elli santimlik devasa bir yaratık meydana getirir. Genç filozofun gizli görevini yerine getirirken duyduğu büyük endişe (mezarların kudsiyetini çiğneyip ceset parçaları toplaması, cansız toprağa can vermek için canlı hayvana işkence etmesi) oldukça usta bir dille tasvir edilmiştir. Onu kendi yaratıcısı ve yaşam kaynağı olarak kutsayacak yeni bir canlı yaratma umudundan güç almasına rağmen Frankenstein, girişiği işin zahmeti ve iğrenç ayrıntılarının altında çöker; duyduğu büyük heves ve şevke rağmen sinirlerini ayakta tutmakta, kararlılığını pekiştirmekte zorlanır. Bu sıra dışı keşfin sonucunu yazarın kelimeleriyle anlatmakta fayda var. Muazzam bir üsluba ve tarza sahip bu kısmı uzun uzadıya alıntılayalım:

"Kasvetli bir kasım gecesinde, zahmetlerimin meyvesini karşımda buldum. Neredeyse ıstıraba varan bir endişeyle, önümde yatan cansız şeye bir yaşam kıvılcımı zerk edebilmek için canlandırma araç gereçlerimi etrafıma dizmiştim. Saat sabahın biriydi. Yağmur damlaları kederle pencere camlarında pıtırdıyordu ve mumum sönmeye yüz tutmuştu ki, o an, yarılanmış ışığın o ölgün parıltısında, yaratığın donuk sarı gözünün açıldığını gördüm. Zorlukla soluk alıp veriyor ve çırpınır gibi uzuvlarını oynatıyordu.

Bu facia karşısında hislerimi nasıl anlatmalı, onca zahmetle ve özenle vücuda getirdiğim o berbat şeyi nasıl tarif etmeliyim? Uzuvları orantılıydı ve yüzünü oluşturacak parçaları güzellerinden seçmiştim. Güzel! Ulu Tanrım! Sarı cildinin altından kasları ve damarları görünüyordu. Parlak siyah saçları gürdü, dişleri inci beyazıydı ama bu gür ve sağlıklı kısımlar, boz yuvalarıyla neredeyse aynı renkteki sulu gözleri, pörsük yüzü ve kıvrımsız kara dudaklarıyla olsa olsa daha da iğrenç bir zıtlık yaratıyordu.

Hayattaki bu tür münferit kazaları, insan duyguları gibi kolayca değiştirme gücünüz yoktur. Neredeyse iki yıldır, sırf cansız bir bedene can verebilmek için didinip durmuştum. Bu yüzden istirahatimden, sağlığımdan olmuştum. Bunu büyük bir şevkle arzulamıştım. Oysa her şeyi tamamladığım şu anda, düşlenen o güzellik kayıplara karışmıştı ve yüreğim dehşetle ve tiksintiyle doluydu. Yarattığım varlığın görüntüsüne katlanamayıp, apar topar odadan çıktım ve uzun süre, uykuya dalmayı başaramadığımdan, yatak odamda volta atıp durdum. Sonunda bitkinliğim, daha önce de katlandığım duygu karmaşasına galip geldi ve kendimi giysilerimle yatağa atıp, kısa süreliğine de olsa tüm olanları unutmaya çalıştım. Ama nafileydi. Uyumasına uyudum, ancak korkunç rüyalar asla huzur vermedi. Rüyamda Elizabeth, dipdinç, Ingolstadt sokaklarında yürüyordu. Onu görünce çok sevinip şaşırarak, ona sarılıyordum, ancak dudaklarına ilk öpücüğü kondurduğum anda, o dudaklar ölü dudağı gibi morarı-

yor ve yüzü değişmeye başlıyor, o zaman kendimi annemin ölü bedenine sarılmış halde buluyordum. Annemin vücudu kefenle sarılıydı ve kumaşın kıvrımları solucan kaynıyordu. Dehşetle uykumdan uyandım. Alnımda soğuk terler birikmiş, dişlerim takırdıyor ve elim ayağım titriyordu ki, pencere panjurlarından sızan ayın soluk sarı ışığında, o zavallıyı, yaratmış olduğum o sefil ucubeyi gördüm. Yatağın perdesini yukarı kaldırmış ve gözlerini, onlara göz denebilirse, bana dikmişti. Çenesi aralandı ve yanaklarını kırıştıran bir sırıtışla, anlaşılmaz bir şeyler homurdandı. Belki de konuştu ama ben onu duymadım. Besbelli beni durdurmak için bir eli ileri uzanmıştı, ama ondan sıyrıldım ve hızla merdivenlerden aşağı koştum. Oturduğum evin avlusuna sığındım ve kâh büyük heyecanla volta atıp, kâh kulak kesilerek ya da öylesine alçakça hayat verdiğim o şeytani kadavranın yaklaştığının işareti sanıp her sese irkilerek, gecenin kalanını burada geçirdim.

Ah! O korkunç surata katlanabilecek bir fani daha yeryüzüne gelmemiştir. Hortlamış bir mumya bile, o alçak kadar çirkin olamazdı. Henüz bitirmeden önce ona uzun uzun bakmıştım. O zaman da çirkindi ama o kaslar ve eklemler hareket kazandığında, Dante'nin dahi tahayyül edemeyeceği bir şeye dönüşmüştü.

Geceyi sersefil bir halde geçirdim. Ara ara nabzım öyle hızlı ve güçlü atıyordu ki, her bir damarın çarpıntısını hissediyordum. Zaman zaman da, dermansızlıktan ve aşırı halsizlikten adeta yerin dibine gömülüyordum. Bu dehşet duygusuna, hüsranın acısı karışıyordu. Onca uzun zamandır zihnimi meşgul eden ve bana hoş bir teselli veren düşler, artık bir kâbusa dönüşmüştü ve değişim öyle hızlı, yıkım öyle şiddetliydi ki!

Sonunda kederli ve ıslak yüzüyle sabah ışıdı ve ben, Ingolstadt kilisesiyle, onun çan kulesi ve saatine karşı uykulu ve ağrıyan gözlerimi açtım. Saat altıyı gösteriyordu. Bekçi o gece bana sığınak olan avlunun kapılarını açtı ve ben kendimi sokaklara vurup, her dönemeçte karşımda belirmesinden korktuğum ib-

listen sakınırcasına, hızlı adımlarla sokakları arşınladım. Oturduğum daireye dönmeye cesaretim yoktu, ama karanlık ve huzursuz gökten boşalan yağmurla ıslandığım halde, koşturmam gerektiğini hissediyordum.

Bedenimi hareket ettirmek suretiyle zihnimdeki yükü hafifletmeye çabalayarak, bir süre böyle yürümeye devam ettim. Nerede olduğumu ve ne yaptığımı bilmeden, sokakları aştım. Kalbim korkudan küt küt atıyordu ve etrafıma bakmaya cesaret edemeden, derbeder adımlarla koşturup duruyordum.

Nasıl ıssız bir yolda yürürken birisi,
Adımlarını korku ve dehşetle atar,
Ve dönüp bir kez ardına baktıktan sonra
Çevirip de başını hiç bakmazsa tekrar
Çünkü bilirse bir adım gerisinde
Kendini izleyen korkunç bir şeytan varsa."

Frankenstein, Cenevre'den gelen posta arabasıyla rahatlar; arabanın içinden üniversitede bir dönem geçirmek üzere Ingolstadt'a gelen arkadaşı Henry Clerval çıkmıştır. Kendi Promethan hünerinin ürünü olan mucizevi ve iğrenç yaratığın hâlâ içinde olduğunu sandığı odasına Clerval'i nasıl götüreceğini düşünürken Frankenstein'ın duyduğu hisler muazzam bir şekilde (bu hislere yol açan sıra dışı nedeni vurgulayan muazzam bir üslupla) tasvir edilir:

Tir tir titriyordum. Önceki gece olanlardan söz etmek şöyle dursun, düşüncesine bile katlanamıyordum. Adımlarımı hızlandırdım ve çok geçmeden okuluma vardık. O zaman, dairemde bıraktığım yaratığın hâlâ orada, canlı ve etrafta geziniyor olabileceği aklıma geldi ve bu düşünceyle ürperdim. Canavarı görmekten ödüm kopuyordu ama beni daha da korkutan, Henry'nin onu görmesiydi. Bu yüzden, ona bir süre aşağıda beklemesini söyledikten sonra, hızla odama çıktım. Toparlanmak için beklerken elimi kapının kilidine atmıştım. Duraladım, soğuk bir ürper-

ti duydum. Kapının diğer tarafında bir hayaletin beklediğini sanan çocukların yaptığı gibi, tüm gücümle yüklenerek kapıyı açtım ama görünürde bir şey yoktu. Korkuyla içeri girdim. Daire boştu ve yatak odamda da çirkin misafirden eser yoktu. Bu kadar şanslı olabileceğime inanamıyordum ama düşmanımın gerçekten de kaçıp gittiğine şüphem kalmayınca, neşeyle ellerimi çırptım ve derhal Clerval'in yanına koştum.

Frankenstein'ın canavarından bir mevsim boyunca ses çıkmaz. Frankenstein insan doğasının sırlarını kurcalayan gözü pek ve ihtiyatsız araştırmalarının cezasını uzun bir hastalıkla öder ve ardından iki arkadaş iki yıl boyunca hiç ara vermeden çalışmalarına devam ederler. Frankenstein, tahmin edilebileceği gibi, bir zamanlar muazzam zevk aldığı şeyden büyük bir tiksintiyle uzaklaşır. Bu süreçte ailesinin başına korkunç bir talihsizlik gelir: En küçük erkek kardeşi Plainpalais'de bakıcılarından uzakta dolaşırken bir haydut tarafından öldürülmüştür. Talihsiz çocuğun boğazı sıkılmıştır ve katilin cinayeti işleme saiki olduğu düşünülen resimli altın kolye de kayıptır.

Frankenstein bu kara haberi alır almaz Cenevre'ye gider ve erkek kardeşine duyduğu yoğun duygularla o korkunç olayın gerçekleştiği noktayı ziyaret eder. Hava karardıktan sonra bastıran fırtınanın ortasında tam kardeşinin öldürüldüğü noktaya ulaştığı anda çakan bir şimşeğin ışığında kendi elleriyle yarattığı canavarın civardaki sarp bir kayalığa doğru hızla ilerlediğini görür. Biraz sonra canavar kayaların arasından hiçbir insanın sahip olamayacağı bir çeviklikle hızla ilerleyerek gözden kaybolur. Kardeşinin katilinin kendi yarattığı canavar olduğu gerçeği Frankenstein'ın zihninde bir şimşek gibi çakar ve mezarından çıkartıp insanların arasına dahil ettiği bu vampirin bütün sevdiklerini korkunç cinayetler işleyerek bir bir yok edeceğini düşünmekten kendini alıkoyamaz.

Frankenstein kaygılarında haklı çıkar. Öldürülen küçük kardeşinin resimli altın kolyesi çocuğun bakıcısı Justine'de bulunur ve bir

araya getirilen delillerin ışığında cinayeti Justine'in işlediği kanısına varılır ve Justine idam edilir. Görünen o ki Frankenstein, kendi korkunç sırrını Justine'in makûs talihinin önüne geçebilmek için açıklamaz; ama açıklasaydı da kim inanırdı ki?

Zihnini kaplayan melankoli bulutunu dağıtabilmek için yalnız başına Aveyron Dağı'nın zirvesine yaptığı bir yürüyüşte Frankenstein canavarla karşılaşır. Canavar Frankenstein'la konuşup başından geçenleri anlatmak ister. O ana kadar yaşadıklarını (farklı bilgileri nasıl edindiğini, iyicil ve insansever duygularla insanların arasına karışmak istediğinde başına gelen felaketleri) uzun uzadıya anlatır. Canavar en somut eğitimini bir domuz ahırında almıştır – canavara bakılırsa yabancı bir öğrenci olarak bulunduğu bu okulda aylarca hiç fark edilmeden gizlenmiş; ev sahibi olan sevimli ailenin hareketlerini gözlemlemiş; taklit becerisi sayesinde konuşmayı öğrenmiş ve başka birtakım meziyetleri Caliban'dan çok daha başarılı bir şekilde edinmiştir (unutmayalım ki Caliban'ın bir de büyücü bir hocası vardı). Bu hikâye olasılık yasasına epey aykırı olduğu gibi bu kadar çok ayrıntı verilmesi de lüzumsuzdur zira bu uzun tirat canavarın en baştaki görüntüsünün gizemli yüceliğini (*sublimity*) ortadan kaldırarak onu bizim için fazlasıyla tanıdık bir yaratık haline getirir. Sonuç olarak, kendi anlatımına göre en başta zararsız bir canavar olan yaratık, insanlara yaklaşmaya çalıştığı her seferinde yaralayıcı bir şiddet ve nefretle karşılaştığı için yırtıcı ve kötücül bir canavara dönüşmüştür. Elbisesinin cebinde bulduğu kâğıtları okuyarak kim tarafından ne şekilde yaratıldığını öğrendikten sonra şimdi artık bütün insanlığa duyduğu nefreti Frankenstein'a yöneltmiştir. Bu hislerle Frankenstein'ın kardeşini öldürmüş ve küçük çocuğa ait olan resmi zavallı kadını suçlu çıkartacak şekilde Justine'in cebine koymuştur. Bu da doğrusu yapay bir durumdur: Anlatının tasvir ettiği yaratığın böyle dolaylı bir fenalık yapması pek olası değildir. Bu tuhaf anlatının sonunda iblis (anlatıda genellikle böyle adlandırılıyor) Frankenstein'dan buyurgan bir talepte bulunur: Frankenstein o korkutucu deneyi yeniden yapacak ve cana-

vara en az kendisi kadar çirkin ve ondan korkmayan bir eş yaratacaktır. Canavar, Frankenstein bunu yaparsa, ıssız bir çöle çekilip insanları bir daha rahatsız etmeyeceğine söz verir. Ama Frankenstein bu teselliyi ona çok görürse intikamını korkunç bir şekilde alacaktır. Frankenstein uzun süre düşündükten sonra canavara yaptığı haksızlığın yanı sıra sarp kayalıkları tırmanabilen ve buzullar arasında yaşayabilen bu yaratığın sahip olduğu güç ve kötü özelliklerle insanlığa verebileceği zararı da düşünerek teklifi kabul eder ve canavara söz verir.

Orkney Adaları'ndan birinde gizlice inzivaya çekilen Frankenstein iğrenç ve uğursuz uğraşına geri dönmek üzere hazırlıklara başlar; ilk seferinde sahip olduğu enerji ve şevkten yoksun olduğu için yaptığı şeyden şimdi iki kat nefret etmektedir. Bir gece laboratuvarında otururken Promethan hüneriyle yaptığı deneyin sonuçları hakkında düşünmeye başlar ve daha önce yarattığı canavar kadar kötücül ve kana susamış bir canavar daha yaratmaya hakkı olup olmadığını sorgular. Bir canavar daha yarattığı takdirde bu iblislere soylarını devam ettirme imkânı tanıyacak ve insanoğlundan daha güçlü, dayanıklı ve cesur olan canavar ırkı insan ırkının varlığını tehlikeye düşürebilecektir. Bu düşünceleri onu canavara verdiği sözün yanlışlığı ve caniliği sonucuna götürürken Frankenstein başını kaldırdığında ay ışığıyla aydınlanan pencerede canavarı görür.

> Titriyordum ve kalbim duracak gibiydi ki, başımı kaldırdığımda, ayın ışığıyla aydınlanan penceremde iblisi gördüm. Ben oturmuş, bana verdiği görevi yerine getirmekle uğraşırken, gözünü dikmiş bana bakıyordu. Dudakları pis bir sırıtışla kırışmıştı. Evet, yolculuklarım boyunca beni takip etmişti. Ormanlarda sürtmüş, mağaralara saklanmış ya da geniş ve çorak kırlara sığınmıştı; şimdi de ne kadar ilerlediğimi görmeye ve sözümü yerine getirmemi istemeye gelmişti.
>
> Ona baktığımda, yüzündeki ifadeden, kötülük ve hainlik akıyordu. Ona onun gibi biri daha yaratma vaadimi düşününce çıl-

dıracak gibi oldum ve hiddetten titreyerek, üzerinde çalıştığım şeyi paramparça ettim. Zavallıcık, kendi mutluluğunu gelecekteki varlığına endekslediği mahluku yok ettiğimi görünce, melun bir çaresizlikle ve kinle uluyarak uzaklaştı.

Benzer bir çılgın enerjiyle tasvir edilen bir sonraki görüşmelerinde Frankenstein ile canavar arasındaki anlaşma askıya alınır; ikili birbirlerinden nefret ettiklerini belirtip birbirlerine meydan okuduktan sonra ayrılırlar. Canavarın intikam aşkının hangi seyri izlediğini ayrıntılı olarak bilmiyoruz. İlk kurbanı Clerval'dir ve bu cinayet yeni Prometheus'umuzu neredeyse darağacına götürecek şekilde planlanmıştır. Bir sonraki kurban ise canavar tarafından düğün gecesinde boğulan Elizabeth'tir; Frankenstein'ın babası kederden ölürken Frankenstein'ın kendisi de umutsuzluğa ve çaresizliğe sürüklenerek sadece canavardan intikam alabilmek için hayatta kalır. Bu amaçla canavarı bir diyardan diğerine kovalar; tam doğru izin peşinde olduğunu düşündüğü anda canavar başka bir yere kaçar ve Frankenstein'ın öfkesi ve ıstırabı katlanır. Kovalamaca nihayet Kuzey Denizi'ndeki buz adalarında, o kar ve sis diyarında sona erer. Frankenstein canavarın eciş bücüş cismini uzaktan da olsa seçebilmiştir. Ama tam o sırada bir dip dalgası duyulur, deniz kükrer ve Frankenstein saçılmış buz parçalarının birinin üzerinde sürüklenmeye başlar. Okurun Frankenstein'la karşılaştığı ilk sahne budur.

Çektiği acılardan bitap vaziyette olmasına rağmen, yarattığı ve gazabına uğradığı canavardan intikam almak için hâlâ çırpınan, kendi fizyolojik keşiflerinin bu bahtsız kurbanı, Kuzey Buz Denizi tam da Kaptan Walton'ın gemisinin Britanya'ya doğru yelken açabileceği elverişli koşulları sunduğu anda son nefesini verir. Frankenstein'ı perişan eden iblis gecenin bir yarısı kendi yaratıcısının cesedinin başında gözyaşı dökerken bulunur. Canavar, Walton'ın karşısında bir yandan insan ırkına duyduğu nefreti haklı çıkartmaya çalışırken diğer yandan kendisinin güzel ve aciz insanları katle-

den, sevgiye ve hayranlığa layık olan yaratıcısını yıkıma sürükleyen bir zavallı olduğunu itiraf eder:

> Korkma, daha fazla kötülük yapmayacağım. Benim işim hemen hemen tamamlandı. Varlığımın neden olduğu bu silsileyi tamamlamak ve yapılması gerekenleri halletmek için, senin ya da başka bir insanın değil, kendi ölümüm gerekiyor. Bu fedakârlığı ağırdan alacağımı sanma. Beni buraya kadar getiren buzdan sala binerek gemini terk edeceğim ve gezegenin en kuzey ucuna varmaya çalışacağım. Cenaze ateşime odun topladıktan sonra, bu sefil bedeni yakıp kül edeceğim ki, kalıntıları, benim gibi bir başkasını yaratacak meraklı ve günahkâr bir zavallıya ışık tutmasın.
>
> (...) Bunu söylerken kamaranın penceresinden, geminin yakınında bekleyen buzdan sala atladı. Çok geçmeden, dalgaların sırtında karanlığa karışıp uzaklaşarak gözden kayboldu.

Kuzey Kutbu'nu keşif yolculuğunun sonucu bu meseleyi aydınlatmadığı sürece canavarın amacına ulaşıp ulaşmadığını bilemeyiz.

Şiirsel tahayyülün sıra dışı gücünü ortaya koyan bu sıra dışı anlatı bu şekilde sona eriyor. Frankenstein'ın beklenmedik ve korkutucu olmakla birlikte bizi aynı zamanda böyle bir şeyin mümkün olup olmayacağını da sorgulamaya iten deneyinin doğal sonucu en sağlam sinirlerimizi dahi hoplatıyor; gerçi çağımızın Romantik yazarları okurda heyecan ve dehşet yaratmak için böyle birçok numaraya başvurmuştur. Okur bu noktada Macbeth'in şu sözlerini hafifçe değiştirerek duruma uyarlayabilir:

> *"Korkuları artık kanıksadım,*
> *Kanlı düşüncelerime yoldaş olan kötülük*
> *Beni artık hiç ürpertmiyor"*[3]

Vahşi olaylar içermesine rağmen *Frankenstein*'ın mucizevi öyküler anlatılırken sanki dilin de anlatı kadar abartılı olması bir zorun-

3 *Macbeth*, 5. Perde 5. Sahne, çev. Orhan Burian, MEB Yayınları, 1999.

lulukmuş gibi başvurulan mübalağalı anlatımlardan uzak, duru ve güçlü bir İngilizceyle yazılmış olması kaydadeğerdir. Yazar fikirlerini açık ve güçlü bir şekilde ifade ettiği gibi manzara tasvirleri de hakikat, tazelik, kusursuzluk ve güzellikle bezelidir. Yukarıda belirttiğimiz gibi canavarın kendi kendini eğitmesi bilgi edinme fırsatlarının sınırlılığı göz önüne alındığında aşırı zorlama ve olasılık dışı bir durumdur. Yalnızca konuşmayı değil aynı zamanda okumayı ve yazmayı öğrenmesi; Werther'le, Plutarch'ın *Paralel Yaşamlar*'ıyla, *Kayıp Cennet*'le, *Öklid*'in problemleriyle, kitaplarla ve günlüklerle tanışması da öyle. Gerçi yazarın bu konuda iki mazereti vardır: Canavarın bu meziyetleri kazanması anlatının sürekliliği açısından bir zorunluluktur ve ayrıca canavarın komşuları genç bir yabancıya ülkenin dilini öğretmeye çalışırlar. Canavarın bilgi edinmek konusunda sergilediği gelişme Hai Eben Yokhdan'ın, Automathes'in ya da *The Child of Nature* (Doğanın Evladı) adlı kısa romansın kahramanının (*Frankenstein*'ın yazarı bu yapıttaki düşünce akışını izlemiş olabilir) sergilediği gelişmeden daha muazzamdır. Yazının başında ileri sürdüğümüz ilkeler ışığında bu kadar uzun boylu, çevik ve güçlü bir canavarın onca cinayeti hiç fark edilmeden nasıl işlediğini ya da onca ülkeyi kimse tarafından görülmeden nasıl geçtiğini sorgulayabiliriz (Mr. Polito doğa tarihindeki böyle nadir bir türü kendi müzesine almaktan mutlu olurdu). Ama bazı okurlar anlatının temel olayının gerçekleşebileceğini kabul ettiğimiz takdirde böyle ufak tefek olasılık dışı durumlara odaklanmanın bir İskoç atasözünde belirtildiği gibi büyük lokmayı yuttuktan sonra kırıntılarla uğraşmak anlamına geldiğini ileri sürebilirler.

Frankenstein'ın ikinci cildinde yer alan aşağıdaki dizeler yazarın düzyazıda olduğu kadar şiirde de kendini başarıyla ifade edebildiğini gösteriyor:

> *"Uyuruz, bir rüyanın uykuyu zehirleyecek gücü vardır.*
> *Uyanırız, zihnimizde dolanan bir düşünce bütün*
> *günümüzü mahveder.*

Hisseder, tasarlar, akıl yürütürüz; güleriz ya da ağlarız,
Kederi bağrımıza basarız ya da kaygılarımızı bir yana atarız;
Hiçbir şey değişmez; neşenin de hüznün de
kaybolup gideceği yolun önünde hiçbir engel yoktur.
İnsanın dünü asla yarını gibi olamaz.
Değişmeyen tek şey değişimdir."[4]

Sonuç olarak bu yapıt bir bütün olarak yazarının olağanüstü dehası ve ifade gücüyle bizi etkiliyor. Yazarın bir *paullo majora*[5] çabasında bulunmuş olması bizi mutlu ediyor ve okurda yeni düşünceler ve daha önce bilinmedik hisler uyandırıyor. Gray'in tanımını doğru kabul edip Cennet'i bir divanda uzanıp yeni romanlar okumak olarak tanımlarsak *Frankenstein*'ın yazarının Cennet bahçesine yaptığı katkıdan dolayı övgüyü hak ettiği kesin.

Çeviren BARIŞ ÖZKUL

4 Percy Bysshe Shelley'nin "Mutability" başlıklı şiirinin son iki dörtlüğü. Birinci dipnotta açıkladığımız gibi Walter Scott'ın bu yazıyı yazdığı tarihlerde *Frankenstein*'ın Percy Shelley tarafından yazıldığına dair rivayetler mevcuttu – ç.n.

5 Vergilius'un Ecloques'inde yer alan "*paula majora canamus*" (daha yüce şeylerden bahsedelim) ifadesine gönderme. *Paulla majora*, Türkçeye "bir parça yücelik" olarak çevrilebilir – ç.n.

Mary Shelley, 1840.

Edebiyat tarihinin unutulmaz yapıtlarından olan *Frankenstein* modern insanın kendi eliyle yarattığı canavarla mücadelesinin destansı bir anlatımı.

Doğanın ve yaşamın sırrına vakıf olduğunu düşünen genç bilim adamı Victor Frankenstein ceset parçalarından bir canavar yaratır. Victor'un denetiminden çıkan canavar sevgisizlikten ve kimsesizlikten yakınacak kadar "insanlaşır" ve yaratıcısından ona bir eş yaratmasını ister. Victor'un bu noktadaki tercihi kendi yarattığı canavarla yüzleşmekten kaçınan bütün bir insanlığın trajedisine dönüşecektir. Sinemadan tiyatroya, popüler diziden karikatüre birçok modern sanat dalında bir arketip haline gelen *Frankenstein* 1818 tarihli ilk basımıyla Türkçede.

"Frankenstein'ın canavarı hâkim sınıflar için tüm insanların eşit olduğu düşüncesine razı gelmenin ne kadar güç olduğunu anlamamızı sağlar. Frankenstein'ın icadı kapitalist üretim sürecinin göz alıcı bir metaforudur."

FRANCO MORETTI

ISBN-13: 978-975-05-2194-2

iletişim